

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI DOKTORA PROGRAMI

ÜNİVERSİTEDE BÜTÇE YÖNETİMİNE İLİŞKİN BİR
ÇÖZÜMLEME

DOKTORA TEZİ

Figen Çam Tosun

Ankara

2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI DOKTORA PROGRAMI

ÜNİVERSİTEDE BÜTÇE YÖNETİMİNE İLİŞKİN BİR
ÇÖZÜMLEME

DOKTORA TEZİ

Figen Çam Tosun

Danışman: Prof. Dr. Kasım Karakütük

Ankara

2013

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye:

Üye:

Üye:

Üye:

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

..../..../2013

Prof. Dr. İsmail Güven
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Her geçen gün yeni bir üniversitenin kurulduğu ülkemizde, dünyadaki hızlı değişimin doğrularını yanlışlarını anlamadan, hissetmeden, tartışmadan çabucak oldubittilerle yaşama geçirilmeye çalışılan bir dönemde, yeni kurulan bir üniversitenin sancıları içinde kendini bulan bir akademisyen adayının merakıdır bu araştırma. Çünkü bu araştırmanın konusu olan bütçe yönetimi dünyanın lokomotifi olan üniversitelerin yapısını etkilemektedir. Üniversitelerde bütçenin sorunları, kendi kaynağını yaratma çabaları, bu süreçte etkin olan aktörlerin kim olduğu ve üniversite bileşenlerinin yaşamına yansıyanlar, bütçe yönetiminin etkileridir.

Doktora öğrenimim boyunca çekinmeden yanına gidebildiğim, tanımaktan memnuniyet duyduğum, her anlamda örnek aldığım, araştırmamın her aşamasında yoğunluğuna rağmen ihtiyacım olduğunda rehberliğinden yararlandığım saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Kasım Karakütük'e,

Kendisinden aldığım derslerle kendimi geliştirmeme yardım eden, tezimin geliştirme ve değerlendirme sürecinde desteğini yardımlarını ve olumlu eleştirilerini esirgemeyen hocam Sayın Prof. Dr. Işıl Ünal'a,

Tezimin geliştirme ve değerlendirme sürecinde desteğini esirgemeyen hocam Sayın Doç. Dr. Güven Özdem'e

Doktora tezimi hazırlamadan önce alandaki gelişimime katkı sağlayan ve tezimi geliştirme sürecimde de desteklerini esirgemeyen hocalarım Sayın Prof. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy'a, Prof. Dr. Nejla Kurul'a, Doç. Dr. Seçkin Özsoy'a

Doktora sürecimde her zaman desteğini ve yardımlarını hissettiğim arkadaşım ve hocam Arş. Gör. Dr. Tarık Soydan'a

Tezimin veri toplama aşamasında yoğunluklarına rağmen bana zaman ayırarak anketime cevap veren yöneticilere ve görüşmeyi kabul eden bütün katılımcılara,

Erzincan Üniversitesi'nde görev yapan ve tezimin veri toplama aşamasında yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Güldem Dönel'e,

“Mekânı güzelleştiren insanlardır” sözünü anlamlı kılan, her türlü desteğini yıllardır esirgemeyen hocam ve dostum Yrd. Doç. Dr. Esen Taşğın'a teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın en güzel dönemini onu tanıdıktan sonra yaşamaya başladığım, varlığı mutlu olmama neden olan, telafisi mümkün olmayan, kendisinden çaldığım zamana sabırla katlanan yaşam arkadaşım Olcay'ın desteğini kelimelerle tarif etmem mümkün değil, çok teşekkür ederim.

2013

Figen Çam Tosun

ÖZET
ÜNİVERSİTEDE BÜTÇE YÖNETİMİNE İLİŞKİN BİR ÇÖZÜMLEME

Çam Tosun, Figen

Doktora, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kasım Karakütük

Aralık 2013, XVIII + 270 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki üniversitelerde bütçe yönetimi süreçlerini üniversite/fakülte yöneticilerinin görüşlerine dayanarak betimlemek ve bütçe uygulamalarının üniversite bileşenlerinin gündelik yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yararlanarak ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi içinde tarama modeli kullanılmıştır. Üniversite/fakülte yöneticilerinin üniversitede işleyen bütçe yönetimi süreçlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve yöneticilerin ve üniversite bileşenlerinin sürece ilişkin öznel değerlendirmesini alabilmek için görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de öğretim yapan devlet (95) ve vakıf (55) üniversiteleri oluşturmaktadır. Evreni oluşturan, devlet ve vakıf üniversitelerinden araştırma kapsamındaki rektör ve dekanların sayısı 1097'dir. Evrenden alınan örneklem sayısı 282'dir. Çalışma grubunu ise Ankara, Balıkesir ve Erzincan Üniversitesi yöneticilerinden, öğretim üyelerinden, öğrencilerinden ve yönetsel personelinden toplam 66 kişi oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Üniversite Yöneticilerinin Bütçe Yönetimi Anketi" ile yöneticiler ve üniversite bileşenleri (öğrenci, öğretim üyesi ve idari personel) için oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.

Verilerin toplanması aşamasında anketin elektronik ortamda yapılmasına karar verilmiştir. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın nicel kısmında elde edilen verilerin analizinde Excel ve SPSS 16.0 paket programı kullanılmıştır. Ankette yer alan her bir sorunun yüzde ve frekansları hesaplanmıştır. Soruların üniversite büyüklüğü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin bulunduğu bölge, devlet - vakıf

üniversitesi olma durumları ve yöneticilerin görevleri arasında bir ilişki olup olmadığını görmek için ki kare testi yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler doğrudan aktarılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda üniversitelerin Anglo Sakson üniversite anlayışına dönüştüğü, kamu finansmanının üniversitelere yeterli gelmediği, üniversitelerin kaynak yetersizliklerini, hizmetlerini ve ürünlerini ticarileştirerek gidermek istedikleri, üniversite bileşenlerinin üniversite yaşamlarında bütçe eksikliklerini hissettikleri bulunmuştur.

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF BUDGET MANAGEMENT AT UNIVERSITIES

Çam Tosun, Figen

Ph. D. The Department of Educational Administration and Policy

Advisor: Prof. Dr. Kasım Karakütük

September 2013, XVIII + 270 pages

The aim of this study is to describe budget management processes at universities in Turkey according to university / faculty managers' opinions and to reveal the effects of budget implementation on daily life of university components with the help of experiences of these components.

The research used both qualitative and quantitative research method. Survey model was used as a part of quantitative research method. Interviews were made in order to reveal university / faculty managers' opinions about budget management processes and to obtain managers and subjective assessments of university component about this process.

The population of the research is composed by both state universities and foundation universities which run educational activities in Turkey. It contains 1097 rectors and deans from state and foundation universities composing population of the research. The number of samples is 282 that is calculated from population of the research. Working group is composed of totally 66 members that include managers, teachers, students and university component from Ankara, Balıkesir and Erzincan Universities.

Semi-structured interview forms for university components (student, academic staff, administrative staff) and questionnaire which is titled "Budget Management Survey for University Managers" have been developed by researcher as data collection tools.

While collecting data, it was decided to apply survey online. Interviews were applied face to face.

Collected data were analyzed by MS Excel and SPSS 16.0 statistic software. Frequencies and percentages were calculated for each question in

the survey. The chi-square test was done in order to determine if there was a statistically significant relationship between the size of university, foundation date of university, district of university, their positions as a state or a foundation university and managers task in university or not. The data obtained by interviews quoted directly and interpreted.

Result of the research shows that universities have turned into understanding of Anglo-Saxon universities and public funding is not enough for universities. Because of this, universities want to resolve resource deficiencies commercializing their services and products. Result of the research also shows that the shortcoming of the budget affects university components' university life.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
ÇİZELGE LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	9
Önem	10
Sınırlılıklar	11
Tanımlar	11
BÖLÜM II	12
KURAMSAL ÇERÇEVE	12
Üniversite ve Kamusal Müdahale	12
Yükseköğretimin Finansmanı	15
Mali Özerklik	19
Ticarileşme	24
Üniversite-Sanayi İlişkisi	32
Bütçe ve Bütçe Yönetimi	36
Katımlı Bütçeleme	52
İlgili Araştırmalar	61
BÖLÜM III	64
YÖNTEM	64
Araştırmanın Modeli	64
Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu	65
Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	81
Verilerin Toplanması	83
Verilerin Çözümlemesi	85
BÖLÜM IV	87

BULGULAR VE YORUM.....	87
Yöneticilerin Üniversite Anlayışına İlişkin Bulgular ve Yorum	87
Katılımcıların Özerklik Anlayışına İlişkin Bulgular ve Yorum	96
Üniversite Sanayi İşbirliği İle Bütçe Yönetimi İlişkisine Yönelik Bulgular ve Yorum	115
Üniversitede Ticarileşmenin Bütçe Yönetimi İle İlişkisi Konusundaki Bulgular ve Yorum.....	127
Üniversitede Bütçe Sistemi Sorunlarına İlişkin Bulgular ve Yorum	167
Bütçe Yönetiminin Öğretim Üyelerinin Yaşantılarına Yansımaya İlişkin Bulgular ve Yorum	196
Bütçe Yönetiminin Öğrenci Yaşantılarına Yansımaya İlişkin Bulgular ve Yorum	205
Bütçe Yönetiminin İdari Personelin Yaşantılarına Yansımaya İlişkin Bulgular ve Yorum.....	210
Katılımcıların Üniversitede Katımlı Bütçe Anlayışına İlişkin Bulgular ve Yorum	216
BÖLÜM V	226
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	226
Sonuçlar.....	226
Yöneticilerin Bütçe Yönetiminin Farklı Boyutları Konusundaki Görüşlerine Yönelik Sonuçlar.....	226
Bütçe Yönetimi Süreçlerinin Üniversite Bileşenlerinin Üniversite Yaşamlarına Yansımalarına Yönelik Sonuçlar.....	234
Öneriler	237
Uygulama Önerileri	237
Araştırma Önerileri.....	238
KAYNAKLAR	239
EKLER	251
VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ İLK HALİ	251
EK 1. Üniversite/Fakülte Yöneticilerinin Bütçe Yönetimi Anketi.....	251
EK 2. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Rektör/Dekan Görüşme Formu.....	254
EK 3. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Üniversite Bileşenlerinden Öğrenci Görüşme Formu	256
EK 4. Üniversite Bileşenlerinden Öğretim Üyesi Görüşme Formu	257
EK 5. Üniversite Bileşenlerinden İdari Personel Görüşme Formu.....	258
ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	259
EK 6. Üniversite Yöneticilerinin Bütçe Yönetimi Anketi.....	259

EK 7. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Rektör/Dekan Görüşme Formu	264
EK 8. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Öğrenci Görüşme Formu.....	266
EK 9. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Öğretim Üyesi Görüşme Formu	268
EK 10. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi İdari Personel Görüşme Formu	270

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1. Üniversite Modellerinin Karşılaştırılması	14
Çizelge 2. Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Katılımcı Sayıları.....	66
Çizelge 3. Devlet ve Vakıf Üniversitelerine Giden ve Dönen Anket Sayıları.....	67
Çizelge 4. Katılan Yöneticilerin İdari Görevleri	70
Çizelge 5. Dekanların Fakülte Dağılımı.....	71
Çizelge 6. Devlet Üniversiteleri ve Vakıf Üniversiteleri Bilgileri	72
Çizelge 7. Görüşme Yapılan Çalışma Grubunun Üniversiteleri.....	76
Çizelge 8. Üniversitelerde Görüşme Yapılan Kişiler.....	77
Çizelge 9. Ankara Üniversitesi Görüşme Yapılan Kişilere Ait Veriler.....	78
Çizelge 10. Balıkesir Üniversitesi Görüşme Yapılan Kişilere Ait Veriler	79
Çizelge 11. Erzurum Üniversitesi Görüşme Yapılan Kişilere Ait Veriler	80
Çizelge 12. Yöneticilerin Üniversite Anlayışları	88
Çizelge 13. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı ..	88
Çizelge 14. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	89
Çizelge 15. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	90
Çizelge 16. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	90
Çizelge 17. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	91
Çizelge 18. Türkiye'deki Üniversitelerin Özerkliği İle İlgili Görüşler	96
Çizelge 19. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı ..	97
Çizelge 20. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	98
Çizelge 21. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	99
Çizelge 22. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	99
Çizelge 23. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	100
Çizelge 24. Mali Özerklik İle İlgili Görüşler.....	100
Çizelge 25. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı	101
Çizelge 26. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	102
Çizelge 27. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	103
Çizelge 28. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	103
Çizelge 29. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	104
Çizelge 30. Yöneticilerin Ticari ve Sanayi Kuruluşları İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşleri.....	115
Çizelge 31. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı.....	116

Çizelge 32. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	117
Çizelge 33. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı	118
Çizelge 34. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı.....	118
Çizelge 35. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı	119
Çizelge 36. Üniversitelerin Ticaret ve Sanayi Kuruluşları İle İlişisine Yönelik Görüşler	119
Çizelge 37. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	120
Çizelge 38. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	121
Çizelge 39. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı	122
Çizelge 40. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı.....	122
Çizelge 41. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	123
Çizelge 42. Teknoparklarla ilgili Görüşler.....	127
Çizelge 43. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı.....	128
Çizelge 44. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	129
Çizelge 45. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	129
Çizelge 46. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	130
Çizelge 47. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı	131
Çizelge 48. Öğretim Üyelerinin ve Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşler	131
Çizelge 49. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	132
Çizelge 50. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	132
Çizelge 51. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı	133
Çizelge 52. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı.....	134
Çizelge 53. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	134
Çizelge 54. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşleri	135
Çizelge 55. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	135
Çizelge 56. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	136

Çizelge 57. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı	136
Çizelge 58. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	137
Çizelge 59. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	138
Çizelge 60. Yöneticilerin Kamu Yükseköğretim Kurumları Yanında Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşleri.....	138
Çizelge 61. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	139
Çizelge 62. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	139
Çizelge 63. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı.....	140
Çizelge 64. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	140
Çizelge 65. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	141
Çizelge 66. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Hakkındaki Görüşleri.....	141
Çizelge 67. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	142
Çizelge 68. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	142
Çizelge 69. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı.....	143
Çizelge 70. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	144
Çizelge 71. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	144
Çizelge 72. Yöneticilerin Üniversitelerin Ticarileşmesiyle İlgili Görüşleri	145
Çizelge 73. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	145
Çizelge 74. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	146
Çizelge 75. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	146
Çizelge 76. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	147
Çizelge 77. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	148
Çizelge 78. Yöneticilerin Vakıf Üniversiteleriyle İlgili Görüşleri.....	148
Çizelge 79. Yöneticilerin Üniversitelerin Bazı İşlerinde Özel Şirketlerle Çalışması Konusundaki Görüşleri	149
Çizelge 80. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışılması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	150
Çizelge 81. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışılması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	151

Çizelge 82. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışılması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı.....	151
Çizelge 83. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı.....	152
Çizelge 84. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışması Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	153
Çizelge 85. Yöneticilerin Üniversitelerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Düzenlemesi Hakkındaki Görüşleri.....	153
Çizelge 86. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	154
Çizelge 87. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	155
Çizelge 88. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları Ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı.....	155
Çizelge 89. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılım	156
Çizelge 90. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	157
Çizelge 91. Yöneticilerin Öğretim Hizmeti İle İlgili Görüşleri.....	157
Çizelge 92. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı.....	158
Çizelge 93. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	159
Çizelge 94. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	159
Çizelge 95. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	160
Çizelge 96. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	161
Çizelge 97. Yöneticilerin Üniversitelerde Bütçe Sistemi İle İlgili Görüşleri	168
Çizelge 98. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı.....	168
Çizelge 99. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	169
Çizelge 100. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	169
Çizelge 101. Yöneticilerin Bütçe sistemi Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	170
Çizelge 102. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	171
Çizelge 103. Tasarruf Hakkına Sahip Olma İle İlgili Görüşleri.....	171
Çizelge 104. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı.....	172
Çizelge 105. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	173
Çizelge 106. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı.....	173

Çizelge 107. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	174
Çizelge 108. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı	175
Çizelge 109. Üniversiteye Devlet Tarafından Ayrılan Kaynak Konusunda Görüşler	175
Çizelge 110. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	176
Çizelge 111. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	177
Çizelge 112. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı	177
Çizelge 113. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	178
Çizelge 114. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı	179
Çizelge 115. Devlet Tarafından Ayrılan Kaynak Miktarının Belirlenmesinde Ölçütlerle İlgili Görüşler	179
Çizelge 116. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	180
Çizelge 117. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	181
Çizelge 118. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı	181
Çizelge 119. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	182
Çizelge 120. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	183
Çizelge 121. Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşler	183
Çizelge 122. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	184
Çizelge 123. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	184
Çizelge 124. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı	185
Çizelge 125. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	186
Çizelge 126. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	186
Çizelge 127. Üniversite Bütçelerinde Yaşanan Durumlar Hakkındaki Görüşler	187
Çizelge 128. Üniversite Bütçelerinin Yeterliliğine Bağlı Olarak Üniversitelerinde Yaşanan Durumlar.....	188
Çizelge 129. Üniversitelerin Öğretim Üyelerine Sağladıkları Olanaklar	196
Çizelge 130. Bütçenin Üniversite Bileşenleri Tarafından Hazırlanması Fikrine Yönelik Görüşler	216
Çizelge 131. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenleri Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı	217
Çizelge 132. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenleri Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı	217

Çizelge 133. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı.....	218
Çizelge 134. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı	219
Çizelge 135. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı.....	219
Çizelge 136. Katılımlı Bütçe Hakkındaki Görüşler.....	220
Çizelge 137. Katılımlı Bütçe Konusunda Katılımcıların Dağılımları	221

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amaçlarına, önemine, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

Problem

Kamunun eğitime müdahalesi toplumsal yararı nedeniyle. Eğitimli bireylerin oluşturduğu topluluklarda demokrasi kültürünün ve insani ilişkilerin geliştiği, suç oranlarının ve kamu maliyetlerinin düştüğü, gelir dağılımının iyileştiği gibi olumlu etkiler görülür. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireyin sağladığı yararın toplumsal yarardan fazla olduğu gerekçesiyle kamu müdahalesi zaman zaman sorgulanmaktadır. Oysa yükseköğretime kamu desteğini yüksek oranda ayıran gelişmiş ülkelerde, bireyin sağladığı yarar ile toplumsal yarar arasındaki farkın en az olduğu görülmektedir. Yükseköğretime kamu desteği bütçe yoluyla sağlanır.

Bütçe, devletin gelir kaynaklarıyla giderlerini belirten, bunlar arasında denge kuran, bu kaynakların elde edilmesi ve harcamaların yapılmasına belli bir dönem için yetki veren bir yasadır. Bütçe yönetimi ise kamu kaynaklarının ölçünlere uygun olarak etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını sağlayacak yasal ve yönetsel sistem ve süreçlerden oluşur. Bütçe yönetimi, ekonomik ve toplumsal etkinliği birlikte sağlayacak kamusal yeğlemelerin oluşması için gerekli ortamı yaratır (Karakütük, 2012: 305).

Bütçe yönetimi için bilinmesi gerekli bağlı bazı konular vardır, bunlar şöyle sıralanabilir: bütçe yasası ve bağlı cetveller, kamu ödenekleri, bir yılda toplanacak gelirler, bütçe ile ilgili yasal düzenlemeler, bütçenin hazırlanması, kabul edilmesi, uygulanması, denetlenmesi süreçleridir. Ayrıca bütçedeki

ödeneklerin kullanılması, varsa gelirlerin toplanması gibi konularda da yeterli olmak gerekir. İşgörenlerin özlük hakları, aylıkları, yollukları, çocuk yardımı, ölüm yardımı gibi ödemeyi gerekli kılan konular, içinde bulunulan örgütte işgörenlerle ilgili geçerli olan yasal düzenlemeler, bütçe yönetimi sırasında gereklidir. Bunun yanında sosyal güvenlikle ilgili yasal düzenlemelere de başvurulmaktadır. Dolayısıyla Devlet Memurları Yasası ve örgütün türüne göre (örneğin yükseköğretimde Üniversite Personel Yasası) ilgili yasal düzenlemelerin, işgörenlerin görevlendirilmeleriyle, atanmalarıyla ilgili ödemelerin yapılması için Harcırah Yasası ve ilgili düzenlemelerin, bütçenin izin verdiği taşınmaların edinilmesi, kamu işgörenlerinin kullanacakları konutlarla ilgili yasal düzenlemelerin, örgütün mal-hizmet alımı ve yapım işlerinde (örneğin yemek, bina yapımı, büyük onarım) ihaleye girmek gerekliyse, ihale sürecinin ve kamulaştırma işlemleriyle ilgili yasal düzenlemelerin bilinmesi gerekir. Ayrıca, örgütlerin sahip olduğu para dışındaki varlıkların edinilmesi ve kullanılması da önemlidir. Çünkü binalar, araç-gereçler, demirbaşlar örgütün bütçesi ile alınır (Karakütük, 2012: 307).

Kamu örgütleri bütçeleri, merkezi yönetim bütçesi, sosyal güvenlik örgütleri bütçeleri ve yerel yönetim bütçeleri olmak üzere üç türdür. Üniversite bütçeleri, merkezi yönetim bütçesi içinde yer alan özel bütçelere girmektedir. Özel (eskiden katma) bütçe, bir bakanlığa bağlı ya da ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir ayrılan, bu gelirlere harcama yapma yetkisi verilen, örgüt ve çalışma ilkeleri özel yasayla düzenlenen, kendisi de gelir elde edebilen, 5018 sayılı yasaya ekli II sayılı cetvelde yer alan kamu örgütlerinin her birinin bütçesidir (Arslan, 2010: 4; 5018 sayılı yasa).

Kamu giderlerinin ekonomik ve verimli biçimde harcanması için değişik bütçe sistemleri oluşturulmuştur. Bazıları uygulanmış, bazıları kuramsal düzeyde kalmış olan bu sistemlerin başlıcaları geleneksel bütçe, torba bütçe, sıfır tabanlı bütçe, program bütçe, edime dayalı (performans esaslı) bütçe sistemleridir (Mutluer ve diğerleri, 2011: 96).

Türkiye’de 2003 yılından sonra 5018 sayılı yasa ile edime dayalı (performans esaslı) bütçe sistemine geçilmiştir. Edime Dayalı (Performans

Esaslı) Bütçe Sistemi, Kamu örgütlerinin ana işlevlerini, bu işlevlerin yerine getirilmesi sonucunda gerçekleştirilecek amaç ve hedefleri belirleyen, kaynakların bu amaç ve hedefler doğrultusunda ayrılmasını ve kullanılmasını sağlayan, edim ölçümü yaparak ulaşılmak istenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmeyi öngören ve sonuçları raporlayan bir bütçeleme sistemidir. Edime dayalı bütçelemede stratejik planlar ile edim programları, faaliyet programları temel araçlardır. Edime dayalı bütçe sisteminde, çıktı ve sonuç üzerine odaklanılır, denetim açısından harcama sonrası sürece önem verilir. Kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanılması için parasal saydamlık ve hesap verebilirliği sağlamayı amaç edinmiştir. Etkinliklerin belirlenmiş hedef ve göstergeler ışığında yürütülmesi ve sonuçların bu hedef ve göstergelere dayalı olarak değerlendirilmesi bu bütçeleme sisteminin özünü oluşturur (Karakütük, 2012: 326).

“Performans Esaslı Bütçeleme Rehberi”ne göre edim göstergeleri, üretimin-hizmetin hangi aşamasına ilişkin olduğuna ve ürünün-hizmetin hangi özelliğini ölçtüğüne göre girdi, çıktı ve sonuç göstergeleri olarak sınıflandırılabilir. Buna göre: girdi, bir ürün-hizmetin üretilmesi için gereken insan, parasal ve fiziksel kaynaklardır. Girdi göstergeleri, belirli bir malı-hizmeti üretmek için gerekli olan kaynaklara ilişkin bilgileri gösterir ve karar vericilerin girdilere ilişkin değerlendirme yapmalarında kullanılır (Maliye Bakanlığı, 2004: 45). Okul sayısı, derslik sayısı, okulların kapasiteleri, kullanılan araç-gereç sayısı, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, ortalama öğretmen aylığı, bir öğretim düzeyindeki öğrenci birim maliyeti, okullaşma oranını artırmak için gerekli öğretmen sayısı, etkinlikte tam zamanlı çalışanların sayısı girdi göstergelerine örnek olarak verilebilir (Karakütük, 2012: 327). Çıktı, örgütün ürettiği sonul (nihai) ürün-hizmetlerdir. Çıktı göstergeleri, üretilen ürünlerin ve sunulan hizmetlerin niceliğine ilişkin bilgileri gösterir. Çıktı göstergelerinin belirlenmesi sonuç göstergelerine göre daha kolaydır. Buna karşın bu göstergeler, tek başına, etkinliğin verimliliği, etkililiği ve ürünün niteliği hakkında yeterli bilgi vermez (Maliye Bakanlığı, 2004: 46). Örneğin, öğrenci sayısı, mezun sayısı, bir eğitim etkinliği sonunda verilen belge (diploma) sayısı, yapılan okul ya da derslik sayısı çıktı göstergesidir (Karakütük, 2012: 327). Sonuç, örgütün sağladığı hizmet-ürünler dolayısıyla

bireylerin ya da toplumun durumundaki değişmedir. Sonuç göstergeleri, kamu örgütlerinin ürettiği ürün-hizmetlerin, yararlananlar ya da toplum üzerindeki etkilerini gösterir. Bu etkiler, etkinliğin kapsadığı kitlenin tutum ve davranışlarına, toplumsal konumuna, bilgi düzeyine, değer yargılarına ve yeteneklerine bağlı olarak değişir. Bu yüzden sonuç göstergeleri oluşturulurken bu etmenlerin sonuçlar üzerindeki etkisi göz önüne alınır. Bir öğretim düzeyini bitirenlerin bilgi ve beceri düzeyi ve toplumsal konumu, bu eğitimi alanlardan iş bulanların sayısını (sonucu) etkiler (Maliye Bakanlığı, 2004: 47). Çıktı göstergelerine okuryazarlık oranındaki artış yüzdesi, okullaşma oranındaki artış yüzdesi, okula gitmeyenlerin oranındaki azalma, kız çocuklarının okullaşma oranındaki artış, eğitime devam etme oranındaki artış örnek olarak verilebilir (Karakütük, 2012: 328; Maliye Bakanlığı, 2009).

Kamu geliri, herhangi bir parasal hakka dayanmaksızın yapılan ve geri ödenemez nitelikte toplanan paralardır (Karakütük, 2012: 337). Kamu geliri, yasalarına dayanılarak toplanan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay, faiz, zam, ceza, taşınır ve taşınmazlardan, hizmet karşılığı, borçlanma araçlarının primli satışından elde edilen gelirler, sosyal güvenlik primi kesintileri, alınan bağış ve yardımlar ile diğer gelirleri içerir.

Yükseköğretimin gelir kaynakları, öğrencilerden alınan öğrenim harçları ve ücretleri, bazı yükseköğretim birimlerinde (tıp, diş hekimliği, veteriner, eczacılık, ziraat fakülteleri...) döner sermaye yoluyla yapılan hizmetler ya da satılan ürünler (bilimsel projelerden, başka örgütlere verilen danışmanlık ve eğitim programları gibi) karşılığında elde edilen gelirler, Yükseköğretim Yasası çerçevesinde yükseköğretim kuruluşlarında yapılan yayınların satışından elde edilen gelirler, okulun kantin ve spor salonu gibi yerlerinden kira ve işletme gelirleri sayılabilmektedir. Bağışlar, üniversitelerin geliştirme vakıfları, Kredi ve Yurtlar Kurumu ya da üniversitelere bağlı yurtlarda barınan yükseköğretim öğrencilerinden alınan yurt ücreti de gelir kaynağı oluşturmaktadır (Karakütük, 2012: 338-340). Ayrıca teknokentlerde işletmelerden sağlanan kira gelirleri ile teknokentlerden sağlanan gelirler giderek artan ciddi bir gelir kaynağı yaratmaktadır.

Kamu kurumları, toplumun gereksinmelerini karşılamak ve/veya ekonomik yaşamı etkilemek üzere belirli kurallara göre harcamalar yaparlar (Kurul-Tural, 2002). Kamu eğitim örgütlerindeki bütçe uygulamalarında zaman zaman önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bütçede bir harcama kalemine verilen ödeneğin o harcama kaleminde harcanması zorunluluğu, harcama kalemleri arasında aktarma yapılamaması ve bütçenin genellikle aylıklar, yolluklar, elektrik, su, doğalgaz, telefon faturaları ödeneklerinden oluşması bu sorunlardan sadece birkaçıdır. Bu tür sorunlar nedeniyle üniversitelerde ödeneklerin harcanmadığı görülmektedir. Üniversitelerde uygulanan bütçe sistemine göre bütçe dönemi üçer aylık dört dilime ayrılmakta ve verilen ödenekler serbest bırakılmadıkça harcanmamakta, verilen ödeneklerin tümünün harcanması her zaman serbest bırakılmamaktadır (Karakütük, 2006: 239). Bazen de verilen ödenekler, örgütün gerçek gereksinimlerine yönelik olmamaktadır.

Yükseköğretim giderlerinin büyük bir kısmını cari harcamalar oluştururken giderlerin küçük bir kısmını da yatırım harcamaları oluşturmaktadır. Personel harcamaları ile fatura (elektrik, su, doğalgaz, telefon) harcamaları cari harcamaları oluşturmaktadır. Yatırım harcamalarının bütçe içinde küçük bir pay alması, artan üniversite ve öğrenci sayıları dikkate alındığında öğrenci başına düşen harcama miktarının da düşük olduğunun bir göstergesidir (Karakütük, 2007:5). Fakülte bütçelerinde ise yalnız işgören (personel) aylıkları ve ödemeleri, temizlik, kırtasiye, elektrik, su, yakıt vb zorunlu hizmetlere ödenek ayrılmakta; büyük onarım, yatırım, makine, donanım alımları ile ilgili ödenekler rektörlük bütçesinde yer almaktadır. Bu durum üniversite yöneticilerinin fakültelerin-yüksekokulların bu konudaki gereksinimlerini göz önünde bulundurarak adaletli dağıtım yapmasını gerektirmektedir.

Yükseköğretim bütçelerinin büyüklüğü belirlenirken dünya ülkelerinde şu yöntemler uygulanmaktadır (Karakütük, 2012: 319; YÖK, 2005: 12):

1. Bir önceki yıl ayrılan ödenekler üzerinde pazarlık edilerek anlaşma yöntemi ile oluşturulan, çok sayıda fasıl ve kalemden oluşan bütçe (Arjantin, Brezilya, Cezayir, Fas, Filipinler, Gana, Hindistan, Honduras,

İtalya, Kenya, Nepal, Nijer, Pakistan, Papua Yeni Gine, Peru, Sudan, Tanzanya, Türkiye, Ürdün, Venezüella, Yemen, Yunanistan),

2. Öğrenci sayısı gibi girdi göstergelerine göre hazırlanan bütçe (Birleşik Krallık, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika Cumhuriyeti, İsveç, Japonya, Kanada, Macaristan, Nijerya, Norveç, Vietnam),

3. Mezun sayısı, mezunların niteliği, yayımlanan bilimsel makale ve üretilen hizmetlerin niteliği gibi çıktı göstergelerine göre hazırlanan bütçe (Avustralya, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İsrail),

4. Devlet katkısının doğrudan öğrencilere verilen kuponların (voşerlerin) kaydolunan öğretim kurumuna sunulması ile öğrencilerin yeğlemelerine göre kaynak ayrılması (Şili).

YÖK (2005) raporuna göre, bu yöntemler değerlendirildiğinde kamu kaynaklarının hem dağıtımında hem de kullanımında aşırı merkeziyetçi, bürokratik işlemleri çok yoğun, sınırlayıcı, çalışanları ve üniversite yöneticilerini güdülemeyen, yaratıcılığı engelleyen, üniversitelerdeki akademik ortamla bağdaşmayan bir yapı söz konusu olduğundan içinde Türkiye'nin de bulunduğu birinci yöntem en verimsiz olanı olarak görülmüştür. Oysa ileri ülkelerde, devlet katkısının tek kalem olarak verildiği, örgütlerin diğer kaynaklardan elde ettikleri gelirleri devlet katkısı ile birleştirerek, etkinliklerinin kapsam ve niteliğine uygun harcama kalemlerine ayrılacak ödenekleri kendilerinin belirledikleri, girdi ve/ya da çıktı göstergelerine dayalı torba bütçe sistemine geçildiği görülmektedir (YÖK, 2005: 12).

Türkiye'de bütçe hazırlık sürecinde eğitim bütçelerinin büyüklüğü önceki yıl bütçesine belli oranda artış yapılarak belirlenmektedir. Ancak bu oran önceki yıl gerçekleşen enflasyon oranından yüksek olmadığından, önceki yıla göre bütçe tutarları daha az olabilmektedir. Eğitim bütçesindeki artışta eğitim örgütlerinin bütçe döneminde gerçekleştireceği etkinlikler ve gereksinimler değil, önceki yılın bütçesine göre belli bir oranda artış, tek kaygıdır (Karakütük, 2012: 320).

Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren etkisini daha fazla hissettiren neo-liberal politikalarla birlikte eğitim üzerinde iktisadi baskı artmış ve beraberinde eğitim sisteminin yeniden örgütlenişini ve işleyişini getirmiştir. Yapılan çeşitli düzenlemelerle birlikte eğitime ayrılan kamu kaynakları azaltılmış, eğitim özelleştirme kapsamına alınmış, yükseköğretim harcamaları düşürülmüş, piyasa ile bağları güçlendirilmiştir.

Bu politikalar, üniversitelerde bilgi üretiminin piyasa kurallarıyla ve piyasa için yapılanması “girişimci üniversite” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu paradigmayla üniversiteler, kendi kaynaklarını kendileri yaratacak, piyasayla işbirliği yapacak ve sürekli rekabet içinde olacaklardır (Bülbül, 2006). Girişimci üniversite anlayışında bilginin piyasa sürecinde rekabette öne geçmeyi sağlayacak ve karlılığı artıracak bilgi üretimine öncelik verildiği görülmektedir (Özdem ve Sarı, 2008: 4).

Bu süreçte, eğitim harcamalarına GSMH içinde ayrılan payın düştüğü ve buna bağlı olarak yükseköğretimde öğrenci başına yapılan kamu harcamalarının azaldığı, üniversitelerin pazar ile ilgili etkinliklere katılmak yoluyla farklı kaynak yaratma yollarına gittiği, kamu üniversitelerinde bütçe dışı kaynak kullanımının arttığı, kamu üniversitelerinin şirketleşmesi ve yükseköğretimde yoğun özelleştirmelerin olduğu, üniversitelerin uluslararası şirketlerle, hükümetlerle ve eğitimin öteki sağlayıcıları ile çok yönlü ortaklıklar içine girdiği, öğretim elemanlarının çalışma kalıplarının istikrarsızlaştığı ve özellikle sözleşmeye dayalı, yarı zamanlı, gündelikleştirilmiş akademik işgücünün arttığı, üniversitelerde kalitenin tanımı ve oluşturulmasında akademik girişimden çok, piyasanın belirleyici olduğu ve üniversitelerin “müşteri” ya da “tüketici” odaklı oldukları görülmektedir (Aslan, 2010: 9).

Üniversiteler kamu kaynaklarından yeterli payı alamadıkları için hızla ticarileşme sürecine girmişlerdir. Üniversiteler bu süreci ya rutin işlerinin yapılmasını üniversite dışına aktararak ya da üniversitelerin kendi temel etkinliklerini ticarileştirerek (fen bilimlerinde “üniversite şirketleri” ile sosyal bilimlerde piyasanın talep ettiği her türlü paralı sertifika programları veya kurslar ile) gerçekleştirmişlerdir.

Üniversitelerde bütçe dışında gelir sağlamanın bir başka yolu da öğrencilerden alınan harçlar olarak bulundu. 2547 sayılı Yükseköğretim Yasası'nın 50c maddesi ile lisansüstü öğretim hizmetinin ücretsiz olarak sunulması öngörülmesine rağmen 1996 tarihli 4160 sayılı yasa ile lisansüstü öğretimden de harç alınmaya başlandı. Ayrıca paralı olarak "ikinci öğretim" sunulmaya başlandı. 1981 yılında paralı olmayan bu hizmetler, yasada değişiklikler yaparak üniversitelere gelir getirmek amacıyla paralı duruma dönüştürülmüştür. Üniversitelere kaydolun öğrencilerden başış, mezun olanlardan diploma vb adlar altında ücretler alınması ya da öğrencilerin not belgesi, öğrenci belgesi gibi belgeleri istediklerinde belli bir ücret alınması da bütçe dışında üniversitelere gelir getirici çabalardır (Karakütük, 2012: 347).

Üniversitelerin mali (parasal) özerkliğe sahip olmaması da başka bir sorundur. Mali özerklik, üniversitelere ayrılan mali kaynakların artırılmasında ve bu kaynakların kullanılmasında yükseköğretim kurumlarına etkin kolaylık ve serbestliklerin sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır. Yani üniversitelerin kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili ve bağımsız olmaları durumudur. Bir yönetim biriminin özerkliğini sağlayan en önemli öge, esas olarak onun mali konulardaki kendi kendine yeterliliği, bir başka deyişle mali özerkliğidir (Öztürk, 2006). Mali özerklikte "mali kaynakların çoğunluğunun öz gelirlerden oluşması", "öz gelirlerin oranlarını belirleyebilme", "merkezi yönetim yardımlarının koşulsuz verilmesi" ve "gelirlerini serbestçe harcaabilme" gibi değişkenler yönetimin karar ve hareket serbestisini belirler (Jefferies, 1982). Fakat son zamanlarda mali özerklik üniversitenin kendi kaynağını kendisinin yaratması anlamında kullanılmaktadır. Bazı kesimlerce üniversitelerin, piyasaya yönelik yaptığı etkinliklerle mali kaynak sağlamlarının, üniversite özerkliğini artıran bir yol olarak görülmesine karşın; diğer yandan üniversitelerin iş çevreleri ve sanayi ile parasal ilişkiler kurmaları ve yakınlaşmalarının özerkliği aşındıracağı vurgulanmaktadır (Tural, 2002).

Eğitim örgütlerinin bütçe yönetimi konusunda karşılaştığı en önemli sorun bütçesinin yeterli olmamasıdır. Üniversiteler yetersiz bütçe ile asli işlevlerini yerine getiremez; öğretim, araştırma, yayın işlevlerinde nitelik düşer. Üniversiteler önceden kendi ders kitaplarını, dergilerini, araştırmalarını

kendileri yayınlarken son yıllarda “bütçedeki ödenek yetersizliği” nedeniyle artık bu işlevlerini yerine getiremez olmuşlardır (Karakütük, 2012: 345-346). Yine üniversiteler ödenek yetersizliğinden dolayı bilimsel kongre, sempozyum gibi toplantılar düzenlediklerinde katılımcılardan ücret almakta, öğretim elemanlarına bilimsel çalışmalarında ulusal ve uluslararası toplantılara katılmaları için ya yolluk-yevmiye verilmemekte ya da sınırlı bir ödeme yapılmaktadır.

Eğitim bütçelerinin yeterli olmaması, öğretim elemanlarının aylık ve diğer özlük haklarıyla ilgili ödemelere de yansımaktadır. Fiyat artışı oranında artmayan aylıklar, öğretim elemanlarının yaşam savaşı vermesine yol açmaktadır (Karakütük, 2012: 346).

Üniversitelerdeki bütçe yetersizlikleri yükseköğretim kurumlarının fiziki altyapısı ile makine-donanım açığının da bulunmasına neden olmaktadır. Ödenek gereksiniminin karşılanamaması nedeniyle üniversiteler altyapı yatırımları yönünden geri kalmaktadır (YÖK, 2005: 4). Yatırım projesi sayılarına göre verilen ödeneklerin önerilenin çok altında olması nedeniyle projelerin planlanan zamanda bitirilememesi, üniversitemizdeki öğretim ve bilimsel araştırma çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Yükseköğretim kurumlarına yatırım için ayrılan kaynaklar, önerilerin çok altında kalmaktadır (Karakütük, 2012: 347). Alanyazında konuyla ilgili Karakütük (2007) tarafından yapılan bir çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmada üniversite bütçelerinin durumu, bütçelerin ulusal gelir içindeki yeri, harcama sisteminden kaynaklanan sorunlar belgelere dayalı olarak ele alınmıştır. Bu araştırmanın problemini ise üniversite yöneticilerinin, bütçe yönetimi ile ilgili karşılaştıkları sorunlar ve üniversite bileşenlerinin bütçe yönetimi süreçlerinin kendilerine yansımalarının çözümlenmesi oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’deki üniversitelerde bütçe yönetimi süreçlerini üniversite/fakülte yöneticilerinin görüşlerine dayanarak betimlemek ve bütçe uygulamalarının üniversite bileşenlerinin gündelik yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yararlanarak ortaya çıkarmaktır.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Devlet ve vakıf üniversitelerinde üniversite/fakülte yöneticilerinin, bütçe yönetimi konusunda mali özerklik, sanayi ile işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği, katılımlı bütçe boyutlarındaki görüşleri nelerdir?
Üniversite/fakülte yöneticilerinin bu konudaki görüşleri;
 - Üniversite büyüklüğü,
 - Üniversitenin kuruluş yılı,
 - Üniversitelerin bulunduğu coğrafi bölge,
 - Devlet veya vakıf üniversitesi olmaları,
 - Yöneticilerin görevleri değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Üniversitelerde uygulanmakta olan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinin (öğrenci, öğretim üyesi ve yönetsel personel) üniversite yaşamlarına yansımaları, onların deneyimlerine göre nasıldır?

Önem

Bütçe, geliri yeniden dağıtma aracı olması nedeniyle önemli bir konudur fakat yine de ülkenin geleceğine etki eden emek örgütlerinden üniversitelerin bütçeleri bilimsel çalışmalara çok fazla konu edilmemiştir. Üniversitelerin bütçe yönetimleri ile ilgili olarak alanyazında ciddi bir eksiklik gözlenmektedir. Bu eksikliği gidermek bakımından bu araştırma önemlidir. Ayrıca, kıt kaynakların en doğru ve en verimli şekilde kullanılabilmesi için üniversitelere ayrılan bütçenin yeterli olup olmadığı ve nasıl kullanıldığı önemlidir. Bu araştırma, bilgi üreten, öğretim yapan, ürettiği bilgiyi yaymaya çalışan, toplumun kalkınması için gerekli nitelik ve nicelikte yüksek nitelikli insangücünü yetiştiren, hükümetin uyguladığı politikaların oluşturulmasına katkıda bulunan, topluma ve insanlığa hizmet etmeye çalışan üniversitelerin bütçelerinde (bütçe yönetimlerinde) yaşanan olumsuz durumları ortaya koyması bakımından önemlidir. Üniversitelerin işlevlerini yerine getirebilmesi için bütçenin gereksinimden az olmaması, yeterince ve zamanında sağlanması gerekmektedir. Aksi bir durum, sunulacak hizmetin niteliğini düşürebilecektir. Bu araştırmanın üniversitelerin bütçeleri konusundaki kaynak

ve kullanımını ortaya çıkaracağından üniversitelerin sunduğu hizmete ilişkin bütçe boyutu konumundaki politika uygulamalarına ışık tutması umulmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma, 2011-2012 öğretim yılında öğrencisi bulunan devlet ve vakıf üniversiteleriyle sınırlandırılmıştır. Kurulmuş ancak henüz öğrencisi olmadığı için öğretime başlamamış olan üniversiteler araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırmanın veri kaynağı kişiler, görüşme yapılan rektör yardımcısı, dekan, öğrenci, öğretim üyesi ve yönetsel personelle sınırlandırılmıştır. Araştırmanın konusu da üniversite/fakülte yöneticileri ve üniversite bileşenlerinin (öğrenci, öğretim üyesi, yönetsel personel) bütçe yönetimi ve süreçleriyle ilgili görüşlerinin belirlenmesi ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan bazı kavramların tanımları şöyledir:

Bütçe: Üniversitelerin gelecek yıla ya da yıllara ait gelir-gider kestirimidir.

Bütçe yönetimi: Kamu kaynaklarının ölçünlere uygun olarak etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını sağlayacak yasal ve yönetsel sistem ve süreçlerden oluşan bütçe yönetimi, mali özerklik, sanayi ile işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği, katılımlı bütçeleme boyutlarında ele alınmıştır.

Üniversite Yöneticileri: Araştırmaya katılan rektörler (rektör yardımcıları) ve dekanlardır.

Üniversite Bileşenleri: Araştırmaya katılan öğrenci, öğretim üyesi ve yönetsel personeldir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma ile ilgili kuramsal çerçeve, üniversite ve kamusal müdahale, yükseköğretimin finansmanı, mali özerklik, ticarileşme, üniversite-sanayi ilişkisi, bütçe ve bütçe yönetimi ve katılımlı bütçeleme başlıkları altında verilmektedir.

Üniversite ve Kamusal Müdahale

Yükseköğretim bir ülkenin gerek duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, bilginin üretilmesinde ve topluma hizmette önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Erdem, 2006; 299). Yükseköğretim denince akla üniversite gelmektedir. Üniversitelerin tarihsel gelişimine bakıldığında üç dönem önem kazanmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Tekeli, 2003; Türel, 2004):

1. Ortaçağın kilise merkezli üniversitesi,
2. Ulus devletler dünyasının üniversitesi (Humbolt Üniversitesi)
3. Bilgi toplumu üniversitesi (Girişimci Üniversite, Anglo Sakson).

Modern üniversitenin kaynağı olarak Humbolt üniversitesi kabul edilmektedir. Modern üniversite, Kant ve Fichte'den Wilhelm Von Humboldt'a kadar Alman filozoflarının entelektüel çabalarının bir ürünüdür ve ulus devletlerin doğduğu döneme rastlamaktadır. Avrupa'da üniversiteleri etkileyen Humbolt üniversite modeli bazı temel özelliklere sahiptir (Sertlek, 1995; Bozkurt vd., 1998; Terzioğlu, 2002; Gümüş ve Kurul, 2011):

1. Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretim etkinliklerinin araştırma etkinlikleri ile birlikte ve bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur.
2. Üniversite, mesleki ve teknik yüksekokuldan farklı bir kurumdur. Üniversitenin temel işlevi, herhangi bir mesleğe yönelik olmaksızın

eğitim, öğretim ve araştırma yapmaktır. Amaç, kişilerin kendilerini tanımasını ve geliştirmesini sağlamaktır. Öğretim ve öğrenme özgürlüğü ve “bilim için bilim” üniversitenin vazgeçilmez ilkeleri arasındadır.

3. Üniversite devlete değil, ulusa bağlıdır. Devletin temel görevi, öğretim üyelerini görevlendirmek, maaşlarını ödemek ve çalışmaları için özgür bir ortam yaratmaktır.

Modelde, üniversitenin bilimsel ve örgütsel otonomiye sahip olması ve yalnızca finansal denetime tabi tutulması, kurullar eliyle yönetilmesi ve eşitler arasında birinci olarak görülen rektörün bir yıllığına üniversite profesörleri tarafından seçilmesi; profesörlere iş güvencesi veren “tenür” sistemlerinin geliştirilmesi; üniversitenin, fırsat eşitliği kapsamında toplumun tüm kesimlerine açık olması ve devlet tarafından finanse edilmesi öngörölmüştür (Tekeli, 2003: 130-131).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Humbolt üniversite modelinin yerini ABD’de yaygınlaşmaya başlayan Anglo Sakson üniversite modeli almaya başlamıştır (Krücken vd., 2007). Bu üniversite modelinin iki temel özelliğini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar ile “toplum” hizmetlerinin, üniversitenin temel işlevleri arasına girmesi,
- 2- Mesleki öğretim önem kazanması ve üniversitenin işlevlerinin yürütölmesi için kamu ve özel kaynaklardan giderek artan miktarlarda harcama yapılmasına başlanmasıdır (Gürüz vd., 1994).

Anglo sakson üniversite modelinde kürsüler yerini daha esnek olan bölümlere bırakmıştır (Tekeli, 2003: 128). Üniversiteler, beşeri kaynak oluşumu ve araştırma gibi geleneksel akademik işlevlerin yanı sıra, üçüncü işlev olarak, teknoloji transferi, yenilik, ekonomi ve topluma katkıda bulunmayı da üniversitenin görevleri arasında sıralamışlardır (Martin ve Etzkowitz, 2000). Üniversiteler, dış dünyanın istemlerine, piyasanın istemlerine uyum sağlamak hedefiyle, öğretim, araştırma yapma ve topluma hizmet sunma işlevlerini yüklenen örgütler haline gelmiştir. Üniversitelerde araştırmanın ve eğitimin içeriği değişmiştir. Hükümet bütçesine olan “bağımlılığının azaltılması”

gerektiğini (Martin ve Etzkowitz, 2000) belirten bu üniversite modelinde bütçe, ayrılan kamu kaynakları, kurumun yarattığı kaynaklar ve öğrencilerden alınan öğrenim ücretleri ile birleştirilerek üniversite tarafından yapılmaktadır (Gürüz, 2001).

Bu iki temel modelin karşılaştırılması Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1. Üniversite Modellerinin Karşılaştırılması

	Humbolt Üniversite Modeli	Anglo-Sakson Üniversite Modeli
Hedef	Eğitim, Araştırma	Eğitim, Araştırma, Bilginin Kullanımı
Rol	Doğayı Keşif	Değer Yaratma
Yöntem	Modern Bilim, Tek Bilim	Modern Bilim, Disiplinler arası
Yaratılan	Profesyoneller, Bilim İnsanları	Profesyoneller, Bilim insanları, Girişimci
Yönelim	Ulusal	Küresel
Dil	Ulusal diller	İngilizce
Örgütlenme	Fakülteler	Üniversite Enstitüleri
Yönetim	Akademisyenler(Yarı Zamanlı)	Profesyonel

Kaynak: Çiftçi, 2010

Devlet, üniversite hizmetlerinin sağlayıcısı olmaktan çok düzenleyicisi olma yolunda ilerlerken; üniversiteler de mali sorunlarını gidermek için gereksinimlerini “kullanan öder ilkesi” gereği sağlanan eğitim için öğrencilerden ve girişimci üniversite olmanın gereği olarak üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde piyasaya yönelik bilim üretimi karşılığı piyasadan karşılamaya çalışmaktadır (Kavili Arap, 2007). Oysa eğitim harcamaları, sosyal faydasının sosyal maliyetinden yüksek olması ve beşeri sermayeyi geliştirerek ekonomide verimliliği artırması nedeniyle kamu harcamaları içinde diğer sektör harcamalarından ayrılmaktadır.

Kamunun eğitime yönelik müdahalesini açıklayan temel yaklaşım fırsat eşitliğidir. Fırsat eşitliği sosyal adalet kavramı ile ilgili bir öge olarak kabul edilmekte ve sosyal adaletin varlığının bir ölçüsü olarak kullanılmaktadır (Barr, 1993: 250; Akt: Yılmaz, 2007: 43). Eğitim harcamalarının fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik sosyal adalet niteliğindeki harcamalar içinde görülmesi ve pozitif dışsallığının yüksek olması nedeniyle kamu eğitime müdahale etmektedir.

Yılmaz'a (2007: 44-45) göre eğitimin düzeyi yükseldikçe bireyin sağladığı fayda toplumsal faydanın üstüne çıkmakta ve kamunun bu alandaki rolü ve müdahale biçimi sorgulanmaktadır. Piyasalar, bireyin sağladığı faydadan yeterince yararlanamayacağını düşündüğünde bireyin eğitimine destek vermemektedir. Bu gibi durumlarda kamunun doğrudan hizmeti sunmak yerine çok çeşitli fonlama araçlarını kullanmak suretiyle yükseköğretime destek olması beklenmektedir. Kamu piyasadaki yükseköğrenim sunumunun yetersiz olduğunu ve hizmet sunumunun çeşitli fon kolaylıkları yaratılmak suretiyle tam olarak yerine getirilemeyeceği durumlarında piyasaya doğrudan üretici olarak girmektedir. Yine ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve sermaye birikimi sürecindeki yetersizlikler nedeniyle kamu yükseköğrenim kurumları açmak suretiyle bu hizmeti kendisi yerine getirebilmektedir.

Yükseköğretimin Finansmanı

Çeşitli ülkelerde uygulanan eğitim ve yükseköğretim finansmanı modelleri üç başlık altında toplanabilir (Alaşahin, 2007: 25; Karakütük, 2006: 223; Hesapçioğlu, 1994, 222):

1. Kamusal (Doğrudan) Finansman: Eğitim bir kamusal (toplumsal) mal sayılır ve eğitim harcamalarının tümü toplumdan sağlanan vergilerden oluşan devlet bütçesinden karşılanır. Bu nedenle, eğitimin örgütlenmesini devlet üstlenir. Eğitimin bireye sağladığı yararlar ile topluma sağladığı yararlar arasında bir ayırım yapılmaz. Yükseköğretime bu biçimde kaynak ayrılması, kamu bütçesinin büyüklüğü ve bütçeden yükseköğretime ayrılacak kaynak oranına bağlıdır. Devlet bütçesinin küçüldüğü dönemlerde, yükseköğretim olumsuz olarak etkilenmektedir.
2. Karma (Kısmi) Finansman: Eğitim, yarı kamusal mal ya da karma mal olarak görülür ve eğitim için gerekli parasal kaynakların bir bölümü alınan vergilerden devletçe karşılanır, bir bölümü de hizmeti alan öğrencilerden alınır. Yükseköğretimin hem kişisel getirilerinin, hem de toplumsal getirilerinin (dışsal yararları) olduğu savunulur. Yükseköğretimin finansmanının vergiler, öğrenci harçları, işveren

katkıları, gönüllü kuruluşlar gibi çeşitli kaynaklardan sağlanması öngörülmür. Bu finansman biçiminde, kamu kaynaklarının daraldığı dönemlerde, eğitim hizmetinin bundan olumsuz etkilenmeyeceği savunulur.

3. Özel (Dolaylı) Finansman: Eğitim özel (kişisel) mal olarak görülür. Dolayısıyla, eğitimden yararlanan birey ve aileleri ya da bireyin öğrenimini destekleyen kuruluşların (merkezi-yerel yönetim, işverenler ya da gönüllü örgütlerin) bu hizmetin bedelini ödemeleri beklenir. Bu yaklaşımda eğitim hizmeti piyasada alınıp satılan bir mal olarak değerlendirilir ve eğitimin maliyeti büyük ölçüde bireysel yararlar göz önünde bulundurularak hesaplanır.

Devlet Üniversitelerinin bütçesini oluşturan parasal kaynaklar şöyledir: Her yıl bütçeye (devletçe) konulacak ödenekler, kurumlarca yapılacak yardımlar, alınacak harç ve ücretler, yayın ve satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, döner sermaye işletmelerinden elde edilen kârlar, bağış, vasiyetler ve diğer gelirler (2547sayılı kanun, madde 55) . Vakıf üniversiteleri ise kurucu vakfın katkısı, öğrenci harçları, devlet yardımı olmak üzere üç ayrı finansman kaynağına sahiptirler.

Belirtilen gelirlerin oransal değişimleri, vakıf üniversitelerine göre değişmektedir. Gelirlerin dağılımları bakımından vakıf üniversitelerini iki gruba ayırmak mümkündür. İlk gruptaki vakıf üniversitelerinde güçlü bir vakıf bulunup gelirlerin büyük oranı, kurucu vakıf tarafından karşılanmaktadır. İkinci gruptakilerde ise, üniversite gelirlerinin büyük oranı öğrenci harçlarından sağlanmaktadır. Vakıf üniversitelerinin sayıca büyük bölümü ikinci gruba girmektedir. Vakıf üniversitelerinin öğrenciden aldıkları öğrenim ücretleri, üniversitelere ve bir üniversite içinde programlara göre farklılık göstermektedir (YÖK, 2007: 66).

Yükseköğretim, günümüze dek genellikle bir kamu hizmeti olarak görülmüş ve giderleri ABD ve diğer birkaç ülke dışında hemen hemen tümüyle kamusal kaynaklardan karşılanmıştır.

Türk Eğitim Sisteminin finansman yapısı genel hatlarıyla kamu kaynaklarına dayanmaktadır. Kamu dışı kaynakların toplam eğitim finansmanı içindeki payı oldukça düşüktür. Kamu dışı kaynaklar; öğrenim ücreti, döner sermaye işletmelerinin kârı, halk katkısı, hizmet sunumları ve bağışlardan oluşmaktadır. Kamu kaynakları ise; konsolide bütçeden ayrılan ödenek ve yükseköğretim kurumlarına "hazine yardımı" adıyla yapılan yardım, özel idare katkılarıdır (Kale, 2011: 10). Ancak, yükseköğretimde gözlenen ve önümüzdeki yıllarda da sürmesi beklenen talep artışı nedeniyle, yükseköğretimin sadece kamu kaynakları ile sürdürülebilirliği sorgulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda YÖK'ün bir çalışmasında şu çabalar dile getirilmiştir (YÖK, 2007: 17):

- Yükseköğretim giderlerinin, kamu kesimi yanında diğer paydaşlar tarafından da karşılanması,
- Yükseköğretim kurumlarının gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi,
- Kamu kaynaklarının daha verimli dağıtılması ve kullanılması için yeni yöntemler geliştirilmesi, doğrultusunda arayışlara girilmiştir.

Bu anlayış çerçevesinde; yükseköğretim kurumlarının paydaşları, kamu yanında öğretim alanında öncelikli olarak bu hizmetten yararlanan öğrenciler, araştırma alanında ise sanayi kuruluşları olduğu için, öğretim giderlerinin karşılanmasında öğrencilerin katkı payı, araştırma giderlerinin karşılanmasında ise sanayi desteği (üniversite-sanayi işbirliği), öncelikli gündem maddeleri haline gelmiş, öğretim ve araştırma bütçeleri oldukça kesin çizgilerle birbirinden ayrıştırılmaya başlamıştır (YÖK, 2007: 17).

Eğitim alanında olduğu, gibi araştırma alanında da üniversiteler, kaynaklarını giderek kamu kesimi dışından sağlamaya zorlanmaktadır. Üniversitelerden beklenen sadece nitelikli emek gücü, mal ve hizmet üretimine katkıda bulunması değildir. Bilim ve teknolojinin sermaye açısından taşıdığı önem arttığından, üniversitelerin bilgi üretimini doğrudan şirket taleplerine yöneltmeleri beklenmektedir. Üniversiteler bir yandan bilgi üretiminde "tekel" olmaktan çıkarılırken, bir yandan da şirketlere sunduğu hizmetlerden elde ettiği kazançla ayakta kalabilen ve kâra yönelmiş bir

üniversiter yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle üniversitelere araştırma için üniversitelere sağlanan kamu kaynaklarının dağıtımında da önemli değişiklikler gözlenmektedir. Araştırma fonları, öncelikli alanlara (fen bilimleri ile sağlık bilimleri gibi) kaydırılmakta, üniversitelere araştırma için ayrılan bütçeler azaltılmakta, fonların dağıtımında işlevsellik ön plana çıkartılmakta; kısa sürede ekonomiye katkı sağlayacak uygulamalı araştırmalara öncelik verilmektedir (Ünal, 2010).

Türkiye’de 2005 verilerine göre devlet üniversitelerinin gelir kaynakları içinde bütçenin payı % 57, üniversite döner sermayesinin payı % 38, öğrenci katkısının payı % 4, diğer gelirlerin payı ise sadece % 2 dir. 1990 sonrası eğilime bakıldığında, bütçe finansman payının % 80’lerden bu düzeye düştüğü, döner sermaye gelirleri ile finansmanın ise % 20’lerden hemen hemen iki katına çıktığı görülmektedir. Devlet üniversiteleri özellikle döner sermaye ve diğer işletme gelirlerini artırarak, bütçe ödeneklerine yakın özkaynak yaratmaya başlamışlardır. Devlet, üniversiteleri kendi ürettiği kaynaklarla, bir başka ifadeyle özel finansmanla baş başa bırakmak eğilimindedir (YÖK, 2007: 65).

Bugün gelinen noktada, üniversitenin yeni amaç, yapı ve işlevleri benimsemesine ve bu doğrultuda değiş(tiril)mesine yönelik müdahaleler, bilimsel etkinliklerin doğal/toplumsal gerçeklikleri daha fazla kavramaya/açıklamaya dönük olarak gerçekleştirilmesini engellemekte, bilimsel pratiğe zarar vermektedir. Bu nedenle, işletilmeye çalışılan süreç, yani devlet kurumlarının ve şirketlerin satın alabileceği nitelikteki bilginin üretim süreci, hem bilgi üretim sürecinde yer alan akademisyenler, hem de öğrenciler açısından sorunludur (Ünal, 2010).

Üniversitelerin piyasa değerlerince yönlendirilmesi, sunduğu hizmetlerin belli gruplara yönelmesi sonucunu doğurmaktadır. Üniversitenin siyasetin ve piyasanın söylemleriyle hareket etmesi topluma yapabileceği katkıları çok sınırlandırmaktadır. İnsanlığın en önemli kültürel miraslarından biri olan üniversitenin bu durumlar sonucunda uzun sürede niteliğinden çok ödün vereceği göz ardı edilmemelidir (YÖK, 2007: 19). Bu durum

üniversitelerin karar alma ve kendi politikalarını kendilerinin oluşturmaları sürecini etkileyecektir.

Mali Özerklik

İdeal bir üniversitenin temel yapı taşlarından birisi özerkliktir. Özerklik akademik dünyada çok tartışılan kavramdır (Aktan, 2003: 55). Üniversite özerkliği Magna Charta Universitatum'da şu şekilde vurgulanmıştır (Aktan, 2007: 19):

“Üniversiteler coğrafi konum ve tarihi mirası itibariyle değişik şekillerde düzenlenmiş özerk kurumlar olup eğitim ve araştırma yoluyla kültür üretirler ve geliştirirler. Üniversitelerin içinde var oldukları dünyanın gereksinimlerine hazır olabilmeleri araştırma ve öğretim çalışmalarının tüm diğer ekonomik ve politik güçlerden manevi ve entelektüel yönlerden bağımsız olmasıyla mümkündür.”

Yükseköğretim kurumlarının özerkliği konusundaki tartışmalarının çıkış noktası olan Lima Bildirgesinde yapılan tanım şöyledir: Özerklik yükseköğretim kurumlarının iç işleyişlerine, mali işlerine ve yönetimlerine ilişkin kararlar almada ve eğitim araştırma dışı yönelik çatışmalar ve diğer ilgili etkinliklerde kendi politikalarını oluşturmada devlet ve toplumun tüm diğer güçleri karşısındaki bağımsızlıkları anlamına gelir.

Ancak, özerklikten söz edilirken genellikle bu veya başka bir tanımdan yola çıkılmaz. Nitekim, Karayalçın (1964: 588), üniversite özerkliği kavramının, geçmişten bugüne içeriğinin kesin olarak belirlenmeden kullanıldığını ve siyasi yaşamımızda zaman zaman istismar edildiğini vurgulamıştır. Üniversitelerin özerkliği, üniversitenin içinde bulunduğu duruma göre açıklanmıştır. Üniversitelerin kamu kurumu olduğu ülkelerde özerklik, kurumun işlerini siyasi otoritenin ya da merkezi yönetimin aracılığıyla yürütmesiyken; üniversitelerin özel bir kurum olduğu ülkelerde ise, sermayenin karşısında özerk olması, kanunların belirlediği sınırlar içinde, kendi kurallarını kendisinin koyması, kendi kaynakları üzerinde tasarruf hakkının olması, akademik olan ve olmayan işlerini kendi organları aracılığıyla yürütmesi anlamına geldiğini belirtmektedir.

Karayalçın (1964: 588; Akt: Öztürk, 2006: 2), üniversitenin özerk olması gerektiğini, biri akademik, diğeri uygulama olmak üzere iki nedene dayandırmaktadır:

1. Üniversitelerin kendi organları tarafından yönetilmeleri halinde, akademisyenlerin akademik özgürlüğü dışarıya karşı daha iyi korunmuş olur.

2. Merkezi yönetimin veya genel olarak üniversite dışındaki kurumların, üniversitenin yapısı ve işleyişi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve üniversite organlarından daha yetkili bir organ bulmanın fiilen çok güç ve olanaksız olması nedeniyle, üniversite hizmetlerini kendi organlarının sorumluluğuna bırakmak en doğru yoldur. Böylece görevler daha iyi yapılmış ve kaynaklar daha verimli şekilde kullanılmış olur.

Üniversite özerkliğı, üniversitenin bir konuda karar vermede ya da verdiği kararı uygulamada bağımsız olmasını, dış baskılardan korunmasını belirtir. Üniversite açısından, akademik, yönetsel ve mali alanlarda kendi tercih hakkına sahip olmasıdır. Bir başka deyişle kararları (kaynak kullanım konusu da dâhil olmak üzere) kendi kurulları yoluyla ve bileşenlerin denetimine açık bir biçimde olması, böylece kurumun kendi ihtiyaçlarını karar almada temel ölçüt olarak kullanması özerklik açısından önemlidir.

Genel anlamda, üniversiteye dışarıdan yapılan her türlü etki ve baskı, üniversitenin kendi işlerini yapma özgürlüğünü kısıtladığı için müdahale olarak kabul edilir. Üniversitenin devlet yönetimi ve denetimi altında herhangi bir kamu örgütü gibi çalışacak olması, rejimin yapısıyla şekillenmesi, rejimden etkilenmesi bekleniyorsa bu ilişki bir müdahale olarak nitelenmektedir. Müdahale, üniversiter anlayışa ve üniversite özerkliğine ters düşmektedir.

Üniversite özerkliğı üç temel özerklik içerir: Yönetimde özerklik, mali özerklik ve akademik özerklik. Üniversitenin ortaya çıkışından beri, korunmaya çalışılan temel özelliğı özerk bir kurum olmasıdır. Üniversiteden beklenen sorgulayıcılık, eleştirelilik, küçük çıkarlara hapsolmama, uzun erimli bakış açıları geliştirebilme gibi niteliklerinin gerçekleşebilmesi, büyük ölçüde bu kuruluşların özerk olmasına bağlıdır. Ülkeler genellikle üniversitelerinin

özerk olduğu iddiasında olduğu için bir üniversitenin gerçekten özerk olup olmadığının değerlendirilebilmesi somut özerklik kriterlerine dayandırılmalıdır. Bu nedenle OECD üniversite özerkliğini aşağıda özetlenen 8 ölçütle tanımlamaktadır: (YÖK, 2007: 21)

1. Taşınmazların ve diğer donanımların mülkiyetine sahip olmak,
2. Borçlanarak fon yaratabilmek,
3. Yaratılan kaynakları kendi amaçları doğrultusunda bağımsız harcayabilmek,
4. Akademik program ve ders içeriklerini belirleyebilmek,
5. Akademik personelin işe alınmasına ve işten çıkarılmasına karar verebilmek,
6. Çalışanların ücretlerini belirleyebilmek,
7. Öğrenci kontenjanlarını belirleyebilmek,
8. Öğrenci harçlarını belirleyebilmek,

Üniversite özerkliğini tanımlayan bu sekiz ölçütten beşinin mali, ikisinin akademik ve birinin de idare özerkliğine ilişkin olduğu ve üniversite özerkliğinin büyük oranda mali özerklik ile ilişkilendirildiği gözlenmektedir. Üniversite özerkliği konusunda temel anlayış mali, akademik ve yönetsel özerkliğin birbirini tamamladığı, hiçbirinin diğerinden bağımsız düşünülmemeyeceğidir. Burada çalışmanın konusu gereği mali özerklik irdelenmektedir.

Mali özerklik üzerinde yoğunlaşan kimi görüşler yönetsel ve akademik özerkliğe değinmeksizin farklı koşullar üzerinde durmaktadır. Korkut (2001), mali yönden özerk üniversiteyi, devletin kontrolü altında bütçesini serbestçe düzenleyen ve yöneten, mali çerçevede tüzel bir kişiliğe sahip bir kurum olarak tanımlamıştır. Mali özerklik, çoğunlukla kendi kaynaklarından yararlanarak kendi harcamalarını yönetme durumu olarak tanımlanmaktadır. Üniversitelerin de kendi yönetimleri altında bir takım mali kaynakları olduğu gibi bu kaynaklar üzerinde siyasi organların müdahalesi olmadan tasarruf yetkileri de olmalıdır (Aktan, 2007: 19). Buradan yola çıkıldığında bu tasarruf yetkisi üniversitenin mali özerkliğinden kaynaklanmalıdır. Mali özerklik üç

boyutlu tanımlanabilir: kendi bütçesini hazırlama, kendi mali kaynaklarını oluşturma ve kendi mali kaynaklarını kullanma.

Üniversiteyi piyasa koşullarında bir işletme gibi davranan bir kurum olarak gören ve bugün yaygın olan görüş ise mali özerkliği üniversitelere ayrılan mali kaynakların artırılmasında ve bu kaynakların kullanılmasında yükseköğretim kurumlarına etkin kolaylık ve serbestliklerin sağlanması şeklinde tanımlamaktadır. Yani mali özerklik, üniversitelerin kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili ve bağımsız olmaları durumudur. Mali özerklik açısından yönetimin karar ve hareket serbestisi dört değişkene bağlıdır (Jefferies, 1982: 29): 1. “mali kaynakların çoğunluğunun öz gelirlerden oluşması”, 2. “öz gelirlerin oranlarını belirleyebilme”, 3. “merkezi yönetim yardımlarının koşulsuz verilmesi” ve 4. “gelirlerini serbestçe harcıyabilme” dir.

Mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinin çok büyük oranda kamu kaynaklarına dayandığı dolayısıyla devletin üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf ve denetim hakkının bulunduğu ileri sürülmektedir. Humbolt ise “üniversitenin sahibi devlet değil millettir” görüşüne dayalı olarak üniversiteye tahsis edilen kaynaklar da üniversitenin millet adına tasarrufta bulunduğu ve dolayısıyla daha serbest hareket edebilmesine olanak veren düzenlemeler olması gerektiğini savunmuştur (Günay, 2004: 8; Antalyalı, 2007; Kavili Arap, 2010). Ancak üniversitelerin kullandığı bütçeler konusunda hesap vermeleri ve denetlenmeleri de gerekir. Bu nedenle kullanım serbest fakat denetimden muaf değildir.

Mali özerkliği kaynak yaratma kapasitesi ile ilişkilendiren yaklaşıma göre dünyanın herhangi bir ülkesinde tam anlamıyla “mali özerkliğe” sahip üniversite bulunmamaktadır. Çünkü üniversiteler yaşamları için gerekli olan parayı kendileri karşılayamamaktadır. Devlet (veya bağlı bulunulan özel kuruluş), oranı değişen miktarlarda üniversitelere yardım etmekte, katkıda bulunmaktadır. Bugünkü anlayışa göre mali yönden özerk üniversite, devletin kontrolü altında bütçesini serbestçe düzenler ve yönetir, mali çerçevede tüzel bir kişiliğe sahiptir (Korkut, 2001).

Günümüzde yükseköğretime olan istem ve beklentiler giderek artarken; “yükseköğretimin finansmanı” dünya ölçeğinde hemen çoğu ülkede temel sorun olarak varlığını hissettirmektedir. Kamu bütçesinden eğitime ayrılan miktarın sabit kalması ve üniversitelerin bu talebi karşılamakta zorlanması, yeni alternatif kaynak arayışlarını gündeme getirmektedir. Bugün dünyanın birçok ülkesinde üniversiteler artık gelirlerinin kaynaklarını çeşitlendirmeye ve artırmaya çalışmaktadırlar. Üniversiteler, kendilerine tahsis edilen kamu kaynaklarının yanı sıra sahip olduğu tesis, araç, özellikle bilgi birikimi ve nitelikli insan gücünü serbest pazar ekonomisi anlayışıyla “girişimci” bir yaklaşımla değerlendirerek kaynak yaratmaya çalışmaktadırlar. Finansmanla ilgili yeni düzenlemeler, üniversite reformları ve yükseköğretimle ilgili politika değişikliklerinin odak noktasını oluşturmaktadır (Ünal, 1996: 333). Bu nedenle yükseköğretimin finansmanı önemli görülmekte ve üniversite özerkliği ile doğrudan ilişkilendirilmektedir.

Çağdaş ülkelerde özerklik, üniversiteyi ve bağımsız düşünceyi üniversite dışı baskı gruplarının etkisinden koruma anlamında kullanılırken (Karpuzoğlu, 1992: 27); ülkemiz kamuoyunda üniversite özerkliği, çok dar çerçevede üniversite yöneticilerinin belirlenmiş şekli ile özdeşleştirilmekte, yöneticilerin belirlenmiş şekline bakılarak üniversitelerin özerk olup olmadığına karar verilmektedir (Ertuğrul, 1992: 85). Bu nedenle özerkliği sağlamak için genellikle kurumları siyasi otoritenin etkisinden uzak tutmak ve kendi organları eli ile yönetilmesini sağlamak gibi bir eğilim vardır (Korkut, 1993: 1).

Oysa özerklik, farklılığa izin veren bir kavramdır. Özerklik, karar verme sürecinin bir özelliğidir. Bir yükseköğretim kurumunun özerkliği, yerel durumlar ve koşullara bağlı olarak değişebilir. Ayrıca zaman içinde de değişebilir. Özerklik, özsel (içeriksel) açıdan, bir yükseköğretim kurumunun kendi amaçlarını ve programını belirleme gücü olarak tanımlanırken; prosedürel açıdan, yükseköğretim kurumunun amaçlarını ve programını gerçekleştireceği araçları belirleme gücü olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1992: 24-25).

Piyasa koşullarında bir işletme gibi davranan bir kurum olarak gören anlayış çerçevesinde Beril (1963; Akt: Öztürk, 2006: 2), çok pahalı ve masraflı bir kuruluş olan üniversitenin, parayı veren yani masrafları üstlenen tarafından

denetimini de demokrasinin gereği olarak görmekte, ayrıca üniversitenin öğrenci, fakülte, bölüm ve kürsü sayılarının tamamen toplumun ihtiyaçları ile ilgili olduğunu; özerk düşüncenin, akademik personelin arzu ettiği derecede üniversiteyi genişletme, istediği kadar fakülte, okul ve disiplinler açma, bina yapma, malzeme alma; istediği kadar eleman çalıştırma ve öğrenci alma olmadığını da belirterek, özerkliğin sadece alınacak öğrencinin seviyesini belirleme hürriyeti olduğunu vurgulamaktadır.

Dumanoğlu (1992: 225) da mali özerklik için kurumun kaynak sağlama biçiminin önemli bir belirleyici olduğunu vurgulayarak, özerk bir yapıda genel eğilimin üniversitelerin mümkün olduğu ölçüde kendi kaynaklarını yaratma-harcama yetki ve serbestliğine sahip olmaları gerektiğini belirtmektedir. Dumanoğlu'na göre bir üniversite, kendisinin yarattığı kaynaklar ölçüsünde mali özerkliğe sahip olacaktır (Akt: Öztürk, 2006: 4).

Günümüzde bu görüşe göre üniversitelerin kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili ve bağımsız olmaları, mali özerklik açısından önemli bir gösterge olarak görülmektedir. Bu durumun sebebi özerk bütçe ile mali özerklik kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Oysa üniversitenin kaynak yaratma adına etkinliklerde bulunması ve bu konudaki tasarrufları, üniversite özerkliğini zedelemektedir.

Ticarileşme

Odabaşı'na (2006: 89-91) göre küresel, ulusal ve kurumsal nedenlerden dolayı ülkemiz üniversiteleri değişim baskılarıyla karşı karşıya kalmış ve bu duruma uyum sağlama çabası içine girmiştir. Odabaşı (2006: 89-91) dönüşümü zorunlu kılan "küresel" etkenler şu şekilde sıralanmıştır:

- Ülkemiz yükseköğretim sisteminin evrensel düzeyde başarılı olabilmesi için gereken standartlara erişebilmesi,
- Çağdaş toplumların üniversite ölçütlerini yakalayabilmesi,
- Ülkeler arasındaki sınırların/mesafelerin kalkmakta olması, toplumların neredeyse bir ağ biçiminde birbirleriyle bağlanmış, bütünleşmiş olması, gerçeklerine yönelik hissedilen baskılar,

Odabaşı (2006: 89-91) dönüşümü zorunlu kılan “ulusal” etkenleri de şu şekilde sıralanmıştır:

- Toplumun hemen hemen her kesiminin, üniversitelerden artan sayıda ve çeşitlilikte hizmet beklemesi,
- Devletin yükseköğretim için ayırdığı kaynakların yetersizliği, artan genç nüfusun yükseköğretim istemleri sonucu ortaya çıkan eğitimde “kitleleşme” sorunu ve hükümetlerin bu konudaki baskılarının artarak sürmesi,
- Bölgesel kalkınma için üniversitelerin daha aktif rol almasının istenmesi,
- Sanayi ile işbirliğinin geliştirilmesi arzularının artması,
- Verimlilik ve etkinlik istemlerinin yoğunlaşması gibi konular ulusal boyuttaki etmenleri içermektedir.

Baskı yaratan üçüncü grup olan örgütsel etkenleri:

- Öğretim üyelerinin daha iyi koşullarda çalışma istekleri, daha yüksek maaş, daha çok örgütsel (mali ve yönetsel) ve akademik özerklik arzuları, bürokrasi ile hiyerarşiden arınmış özgürlükçü ve katılımlı yönetim talepleri,
- Üniversitelerdeki eğitim, öğretim ve araştırmayı gerçekleştiren kesimin baskıları,
- Akademik terfilerde nesnellik arzuları.

Küreselleşme, rekabetin hızla artması, özellikle artan yükseköğretim istemi karşısında kamusal fonların yetersiz kalması girişimci veya piyasa üniversitesi kavramını gündeme getirmiştir. Nitekim üniversitelere yönelik devlet desteğinin zayıflaması, üniversiteleri yeni kaynak arayışına itmiştir (Ercan, 1997: 241; Gök, 2004: 94-110; Keskin, 2003; Kurul, 2010: 11; Sayılan, 2006: 49). Üniversiteler, bu çerçevede gelir tasarrufu ve maliyet azaltma, bilgiye dayalı fon artırma stratejileri üretmeye, öğrenci harç ve yardım formülleri geliştirmeye ve çeşitli yollarla ticari yaşamla bütünleşmeye yönlendirilmiştir (Eckel, 2002). Odabaşı'na göre (2006: 91) bu kapsamda “girişimci üniversite”, yenilik, yaratıcılık ve değişim üzerine şekillenen “girişimcilik” olgusunun üniversite ayağını oluşturmuştur. Başar, Tosunoğlu ve Demirci'ye (2001: 89) göre yenilik, yaratıcılık ve değişim yaratmak, girişimci

olmak için gerekli olan temel özelliklerin başında gelmektedir. Bunun dışında, risk almak, öncü olmak ve rekabetçi düşünme becerisine sahip olmak da, girişimci düşüncenin temellerini oluşturan bileşenlerdendir.

Robertson (2008) tarafında girişimci üniversitenin özellikleri aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Akt: Sakınç ve Aybarç Bursalıoğlu, 2012: 94):

- Kampüste bulunan tüm üniversite aktörlerinin girişimci kapasitelerini geliştiren güçlü liderlik,
- Katma değer doğuran dış paydaşlarla güçlü bağlar kurmak, üniversite-sanayi işbirliğini artırmak,
- Bireyler ve kurumlar üzerinde etki yapan girişimci sonuçlar doğurmak,
- Girişimci eyleme yol açan yenilikçi öğrenme teknikleri uygulamak,
- Kurumlar arası etkin bilgi akışını destekleyecek şekilde sınırların kaldırılması,
- Karmaşık dünya sorunlarını çözüm odaklı ve gerçek dünya deneyimini yansıtan çok disiplinli eğitim yaklaşımları,
- Girişimci düşünme ve liderlik uygulamalarını özendirici olmak.

Girişimci üniversitelerin özellikleri ilk bakışta oldukça olumlu gözükse de uygulamada üniversite kültürünü zedelemeye başladığı görülmektedir. Girişimci aktörler kamusal değil şirketlerin özel hedeflerine yönelmeye başlamakta, üniversiteler sponsor şirketleri memnun etmek için bulguları sansürleyerek gizlilik kurallarına başvurmakta, ticari çıkar için lisansüstü öğrencileri sömürmekte ve atama/terfi sürecini yozlaştırmaktadır. Ticari bakış açısı tez konularını ve araştırma önerilerini etkilemektedir. Araştırmalar temel bilimlerden, sosyal bilimlerden uzaklaşıp, ekonomik getirisi olan uygulamalı ve fen bilimlerine yoğunlaşmaktadır (Bok, 2007: 37; Giroux, 2007: 73-83; Ünal, 2010b). Kerney çalışmasında konuya ilişkin değerlendirmesini şu şekilde ifade etmiştir: Üniversitelerin parsel parsel pazarlandıkça temel bilimler büyük bir zorluk çekecek, ticarete yönelmemiş araştırmacı profesörler dezavatajlı duruma düşecek; yeni fikirlerin doğum yeri ve vasıflı bir işgücünün eğitim alanı olan ortak entelektüel zeminler aşınıp kirlenecektir (Ünal, 2010b:1-5).

Bugün üniversiteler artan oranda ticarileşmiş ve üniversiteler birer girişimci olarak piyasa sürecine girmeye başlamıştır. Üniversiteler, neo liberal politikaların sonucu olarak devletin finansal desteğini azaltmasına paralel olarak akademik araştırma ve projelerini ticari bir meta olarak piyasaya sunmaya başlamışlardır. Üniversitelerin ticarileşme sürecinin sonuçta tıpkı ABD'nin büyük firması U.S. Steel'in temel üretim alanı olan çelik üretiminden vazgeçerek başka alanlarda yatırım yapması gibi, üniversitelerin de hızla eğitimden uzaklaştıklarını ve daha çok piyasa için proje ve teknoloji transferine yöneldikleri görülmektedir. Araştırma-geliştirme etkinlikleri özellikle de askeri alanda teknoloji üretmeye yönelik üniversiteler ile firmalar arasında ilişkilerin artarak bütünleşme gündeme geliştir (Ercan, 1996: 241).

Sayılan'a (2006: 45) göre girişimci üniversitenin etkileriyle eğitimin, iş dünyasının ve piyasanın değişen bilgi ve beceri taleplerini karşılamak için rekabet temelinde yeniden yapılandırılması sonucu eğitim hakkı, fırsat eşitliği, toplumsal adalet, yurttaşlık ve demokrasi gibi eğitimin toplumsal işlevine yön veren kavramlar gözden düşmüş, rekabet ve girişimcilik kültürü başat eğitsel paradigma haline gelmiştir.

Girişimci üniversiteyi olumlayan görüşe göre girişimci üniversitenin amaçları arasında üniversite mezunlarının yalnızca iş arayan değil, aynı zamanda iş üreten hale gelmesi; girişimcilik yönetiminin multidisipliner araştırma konusu haline alması; araştırma ve bulguların, ekonomide, toplumda ve sanayide yenilik kaynağı ve şirketler için yeni fikirlerin geliştirilmesinde (Etzkowitz, 2003; Clark 1998) başlangıç noktası olması yer almaktadır (Schulte, 2004).

Ancak Ercan (2007) girişimci üniversitenin üniversite mezunlarının iş üreten özelliklerinin yanı sıra özellikle işsizlik korkusu ile sürekli olarak okul sürecinde ve okul sonrasında kendilerine yatırım yaparak sertifika ve benzeri donanımlarla iş bulma kaygısını taşıdıklarını belirtmektedir. Ayrıca bu kaygılar liberal dünyanın beşeri sermaye diye adlandırdığı kendi geleceğine yatırım yapma anlamına gelmektedir. Kendine yatırım ve iş dünyasında kendi niteliklerini artırma öğrencileri içine alan zorunluluklar haline getirilirken, bu zorunluluk sermaye için istemleri doğrultusunda sürekli yeniden

biçimlendirilecek emek-gücü anlamına gelmektedir. Bugün üniversitelerde yaşanan yapısal değişim orta ve alt gelirli sınıfların çocuklarına üniversite kapıları kapatılıyor.

Eğitimin içeriği büyük ölçüde piyasanın istemlerine uyarlanmıştır. Bugün indirgemeci ve teknikçi “insan kaynakları” ve “insan sermayesi” yaklaşımı eğitimin her düzeyinde başat hale gelmiştir. İnsanları ekonomik süreçlerin bilgi ve beceriler yüklenilmesi gereken bir girdisi olarak değerlendiren bu yaklaşımlar içinde kişisel gelişme, verimlilik stratejileri çerçevesinde bireylerin daha hızlı ve etkin niteliklendirilmesine dönüşmektedir. Böylece aydınlanmacı birey modelinin yerini, küreselleşmeci liberal birey modeli almıştır. Ulus devlet modelinin eğitim müfredatında standartlaştırılan bilgi önemliken, şimdi standartlaştırılan performans önemli olmuştur” (İnal, 2005: 37-40). Yine bu süreçte rekabete dayalı girişimcilik kültürü, başarı için temel uyarıcı olarak kabul edilmiş ve bu çerçevede öğrenci başarısını uluslararası müfredat standartlarına bağlama eğilimi gelişmiştir. Piyasanın talepleri doğrultusunda yeniden yapılanan eğitim kurumları, uluslararası kalite sembolü olarak görülmeye başlanmış; bu sürecin dışında kalanlar ise ikinci sınıf olarak kabul edilmiştir (Sayılan, 2006: 44).

Ünal, (2010b: 2) piyasa kurallarına uygun olarak hareket eden, yani birbirleriyle rekabet eden ve bu nedenle maliyet-etkili çalışan kurumlar olarak tarif edilen girişimci üniversitelerin, sermayenin gereksinim duyduğu bilgiyi en az maliyetle ve rakiplerinden önce üreten, uluslararası rekabette ülkesine (yani ülkesindeki şirketlere) avantaj sağlayan, böylece ekonomik/toplumsal ilerlemenin motoru olan bir yükseköğretim sistemi, sermaye birikim sürecinin önünü açacağı fikrinin bu süreçte yapılan etkinlikleri ve etkileşim alanını küçültmesi ve zayıflatmasının kaçınılmaz olduğunu dile getirmektedir. Çünkü rekabete konu olan bilgi, üretim artışı sağlamaya ve üretim maliyetini azaltmaya dönük bilgi olduğundan, bilimsel olmaktan çok teknik bilgidir.

Özellikle üniversitelerde yapılan araştırmalar ve bunların sonucunda ortaya çıkan yayınlar, ulusal ve uluslararası şirketler ile ilgili kuruluşlar tarafından yakından izlenmektedir. Hatta veri tabanlarının ve yayınların yapıldığı dergilerin aşırı biçimde ticarileşmesi, bilgiye serbest erişim

konusunda toplu eylemlerin düzenlenebilmesine kadar gidebilmektedir. Eğer özgün çalışmalar lisans ve patent alınabilecek bir yeniliğe, uygulanabilir projelere dönüşmeden hemen önceki aşamada duruyor ve yayınlarla herkese açılıyorsa; bu, “maliyetleri yüklenip, yarardan yararlanmamak” anlamına gelmekte, üniversiteleri rekabetçi ve verimli olmayan bir boyuta sürükleyebilmektedir. Şirketler artan maliyet, verimli olmama ve bilginin çabuk eskimesine yetişememe düşüncelerinden dolayı büyük hacimli araştırma laboratuvarları ve altyapı yatırımlarından vazgeçme eğilimi taşımaktadırlar. Şirketler yeni ürün fikirleri için, bunların en güzel biçimde yapılabileceği yerler olan üniversitelere giderek yeni ortaklıklar ve işbirlikleri sunmaktadırlar. Bu yaklaşım, geleneksel olarak bilinen kişisel bağlara ve ilişkilere dayalı bağış ve yardım kavramından farklı olarak, iş ortaklıkları biçiminde olmaktadır. Böylece, “entelektüel sermaye” getirisi olarak bilgi üretimine dayalı lisanslardan, patentlerden ve uygulanabilir projelerden yaratılan gelirin girişimci üniversiteye geri dönmesinin sağlanması amaçlanmaktadır (Odabaşı, 2006: 96).

Rekabet açısından, bilimsel ve teknik bilgi alanı mülkiyet haklarının en fazla korunduğu ve bilginin rakiplerden saklandığı alandır (O’Neill, 2001: 235). Çünkü değişim değeri için üretilen bilgi, onu elde eden firma sayısı ne kadar azsa o kadar yüksek kâr getirir, bilgi yaygınlaştıkça kâr da firmalar arasında gittikçe azalan ölçüde paylaşılır. Bu nedenle entelektüel mülkiyet üretilen özgün bilginin başkaları tarafından kullanılmasını engelleyerek patent, telif hakkı, ticari gizlilik yoluyla korunur. Oysa bağımsız olarak elde edilmiş bilimsel bilgi kamusal alanda paylaşıldığında araştırmacısının ismiyle anılır. Paylaşılmayan bilgi, üniversiter ilişkilerin değişimini beraberinde getirir. Toplumsal sorumluluğu önemsemeyen, nicel, içeriği önemsenmeyen, eleştirel düşünme ve sorgulamadan uzak bir bilgi üretme anlayışını hakim kılmaktadır (Ünal, 2010b: 2).

Girişimci üniversite bazı araştırmacılarca hem ticarileşme, hem de metalaşma esasına dayanan bir üniversite olarak tanımlanmıştır (Sakinç, Aybarç Bursalıoğlu, 2012: 94).

Polanyi (1986) büyük dönüşümü emeğin, toprağın ve paranın metalaşması olarak tanımlamıştır. İnsanın kendi uzantısı olan emek-gücünü metalaştırdığı gibi metalaşan para da tüm sosyal ilişkilerin metalaşmasına yol açmıştır. Ulusal ve küresel yükseköğretim pazarları, kapitalist üretim biçimine açılmıştır. Üretilen bilginin değişim değeri yaratacak nitelikte olması, onun bir

piyasaının olması ya da bu piyasaının yaratılmasıyla olanaklıdır. Piyasa oluştuğunda, üniversite içinde üretilen bilgi metalaşmış demektir. bir malı kullanım değeri için değil de piyasada satmak için ürettiğiniz andan itibaren her şey değişir. O zaman, maliyeti azaltmak verimliliği artırmak için sürekli olarak hesap yapmayı öğrenmek zorundasınız (Gorz, 1995: 136-137). Bilgiyi bir meta olarak üreten (bilgi-meta üreten) yükseköğretim sistemi de, maliyet ve verimlilik hesaplamaları yapmak ve maliyet-etkili çalışmak üzere, yeni bir yapı ve işleyişe sahip olmak, böylece ticarî bir işletmeye dönüşmek zorundadır.

Bilginin metalaşma sürecinde yaşanan doğurguları Özsoy (2002) şu şekilde sıralamıştır:

1. Bilginin metalaşmasıyla birlikte bilgiyle ilgili ter türlü etkinlik insanın özerk bir etkinliği olmaktan çıkar, etkinliklerin yeniden üretimi ya da sürdürülmesi dış ölçütlere tabi olur.
2. Metalaşan bilgi her türlü tözsel niteliğini, eğitimsel değerini ve siyasal önemini yitirir. Evrensel değer olan paraya eşitlenir.
3. Bilginin değişim değeri üreticisinin ve kullanıcılarının bilgisi olmadan sürekli değişir.
4. Bilginin metalaşması onun üretim ve dağıtım öncelikleriyle bu konuda devletin işlevini değiştirir.
5. Bilginin metalaşması onun reel dünyanın bağlamından uzaklaştırıp, sadece nesnel özellikleriyle enformasyon niceliklere indirgenmesini sağlar.
6. Bilginin metalaşmasıyla her türlü bilgi etkinliği teknolojik bir soruna dönüşür.

Eğitimin çehresini değiştirdiği iddia edilen bilgi teknolojilerinin kullanımına yönelik mistifikasyon ise, kamusal eğitimdeki çözölmeyi meşrulaştırmak için pazarı genişletme çabası içine girmekte ve pazarlanan eğitim ve bilgi paketleri yoluyla metalaşma sürecinin derinleşmesine katkıda bulunmaktadır (Sayılan, 2006: 47).Belli bir bilgi kategorisinin metalaşması ile gelir yaratma düşüncesi bir araya geldiğinde, üniversite bunun için uygun kurumsal yapılar yaratmaya başlar. Örneğin metalaşan bu bilgi kategorisinin

üretildiği fakülteler açmak, bölümler kurmak, lisans ve yüksek lisans eğitimini metalaşma doğrultusunda örgütlemek anlamına gelir. Lisans öğretiminin piyasa benzeri nitelikte ticarileşmesinin bir yolunu ikinci öğretim oluşturur. İkincisi yaz okulları uygulamalarıdır. Bunlar ‘yükseköğretim pazarının’ büyük eğitim paketlerini oluşturur. Üniversitede uzun süreli programların yanı sıra kısa süreli programlarla sınırlı bir bilgi içeriğini piyasaya sunmanın bir yolu olarak sürekli ya da yaşamboyu öğrenme merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerde açılan çeşitli eğitim programları yoluyla gelir yaratılmaya çalışılmaktadır. Öte yandan uzaktan eğitim merkezleri yoluyla, yüzyüze eğitimin karşısına bir alternatif çıkarılmıştır. Bu merkezler yoluyla, uzaktan eğitim destekli kısa süreli programlar, önlisans programları ya da yüksek lisans programları açılabilir (Kurul, 2010: 14-15).

Bu yeniden yapılanma süreci ile birlikte, eğitimin “kamu hizmeti” olarak ele alınmasından vazgeçilmekte, üniversite üzerinde bu yönde baskılar sürmektedir. Nitekim GSMH içindeki eğitim harcamalarının düştüğü ve buna bağlı olarak kamu harcamaları ile yükseköğretimde öğrenci başına yapılan kamu harcamalarında azalma görüldüğü, üniversitelerin pazar ile ilgili etkinliklere katılmak yoluyla farklı kaynak yaratma yollarına gittiği, kamu üniversitelerinde bütçe dışı kaynak kullanımının arttığı (Altbach, 1997: 16-17; Fisher ve Rubenson, 1998: 80; Stewart, 1995: 180-184; Lee, 2000: 326), kamu üniversitelerinin şirketleşmesi ve yükseköğretimde yoğun özelleştirmelerin olduğu (Kwiek, 2001: 35; Lee, 2000: 326; Harvery, 1998; Kwiek, 2003: 146-147; Veltz, 2001: 61), yükseköğretimin “insan sermayesi” terimleriyle değerlendirilir hale geldiği (Mutlu, 2001: 38), akademik özgürlüklerin ihlal edildiği (Miyoshi, 2000:680), üniversitelerin uluslararası şirketlerle, hükümetlerle ve eğitimin öteki sağlayıcıları ile çok yönlü ortaklıklar içine girdiği (Buchbinder, 1993: 333; Magrath, 2000: 257), öğretim elemanlarının çalışma kalıplarının istikrarsızlaştığı ve özellikle sözleşmeye dayalı, yarı zamanlı, gündelikleştirilmiş akademik işgücünün arttığı (Kwiek, 2003: 137; Welch, 2002: 470), üniversitelerde kalitenin tanımı ve oluşturulmasında akademik girişimden çok, piyasanın belirleyici olduğu ve üniversitelerin “müşteri” ya da “tüketici” odaklı olacakları (Stromquist ve Monkman, 2000: 14) bir döneme girdikleri ifade edilmektedir.

Kamu kaynaklarından yeterli payı alamayan Türkiye üniversiteleri hızla ticarileşme sürecine girmiştir. Bu süreçte ilk olarak üniversiteler yemekhane ve kantin işletmeleri, temizlik gibi rutin işlerinin üniversite dışına aktarmışlar, daha sonra da kendi temel etkinliklerini ticarileştirmişlerdir. Üniversite/sanayi-sermaye işbirliği şeklinde yürütülen mühendislik bilimlerindeki uygulamalar, tıp fakültelerinde fakülte olanakları ile kurulan vakıflar, sosyal bilimlerde piyasanın talep ettiği her türlü sertifika programları veya paralı kurslar (Ercan, 1996), tezsiz yüksek lisans programları, ikinci öğretim ve şube üniversite uygulamaları, Türkiye üniversitelerinin piyasa merkezli çalışmasının son örneklerindedir.

Girişimci üniversitelerde; üniversitenin kendisi üniversitenin üyeleri ve üniversite ile çevrenin etkileşimi girişimci yapılanmalar oluşturur. Odabaşı'na (2007: 93) göre iç paydaş olan akademisyenlerin kendi şirketlerini kurmaları, öğrencilerin adeta bir girişimci olarak eğitim almaları, yine öğrencilerin teknoloji ve yenilikler konusunda farkındalık sağlamaları üniversiteyi girişimci kılmaktadır. Girişimci üniversite olabilmenin tüm koşullarını yerine getirerek, rekabet kurallarını benimseyen, maliyet, verimlilik ve etkinlik konularına özen gösteren, sürekli gelişme ile bilgi üretimi ve bilgiyi yaymaya yönelik yenilikleri gerçekleştiren, bunun yanında bu eylemleri gerçekleştirenlere doğrudan katkıda bulunan ve bunun için yapılmış bir bünyeye dönüşmek olanaklıdır (Sakınç ve Aybarç Bursalıoğlu, 2012: 92-99). Girişimci bir yapıya dönüşebilmek için, kültürel altyapının değişmesi kadar, örgüt yapısının özellikle de yönetim yapısının ve öğelerinin de değişmesi zorunludur. Girişimci üniversitenin en önemli itici gücü ise üniversite-sanayi işbirliğinin kurulmasıdır.

Üniversite-Sanayi İlişkisi

Neoliberal politikaların uygulanmasıyla birlikte üniversitelerin bütçelerinde kısıtlamalara gidilmiş, bunun sonucunda üniversiteleri bir işletme anlayışına götüren ekonomik yararlılık düşüncesi üniversitelerde hakim olmaya başlamıştır. Üniversitelerin bir işletme olarak algılanması üniversitelerden beklenen işlevleri de değiştirmiştir. Bu anlayışa göre üniversiteler bilgi üretmek ve yaymak işlevlerini piyasanın koşullarına göre

belirlemelidir. Bunun sonucunda üniversiteler özel bir şirket gibi işleyen, araştırma gündemini kar-zarar hesaplarına göre belirleyen, özel ve kamu sektörlerinin istemlerine göre projeler geliştiren, bilimi geliştirmek için araştırma yapmak yerine sanayinin güncel sorunlarına çözüm üreten kurumlara dönüşmüşlerdir (Özdem ve Sarı, 2008: 3).

Küçükçirkin (1990: 5), üniversite-sanayi işbirliğini “bilimsel, teknolojik ve ekonomik yönden ilerleme sağlamak amacıyla üniversitelerin mevcut olanakları ile sanayinin mevcut olanaklarının birleştirilmesiyle yapılan sistemli çalışmalar bütünü” olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, üniversitelerdeki mevcut bilgi potansiyeli, nitelikli, yetişmiş beyin gücü ile sanayinin tecrübeleri ve finansal gücünün bir sistem dâhilinde birleştirilerek yapılan bilimsel, teknolojik ve ekonomik etkinlikler bütünüdür. Konuya ilişkin olarak özellikle işbirliğinin sanayiye katkıları vurgulanmakta, gereksinim duyulan teknoloji, eleman ve donanımın temini, kaynakların etkin kullanımı, kalite, verimlilik, rekabet gücü ve kârlılık artışı olarak sayılmaktadır. Söz konusu işbirliğini savunan kimi yazarlar, örneğin Dura (1994: 53; Akt: Demir, Üzümcü ve Duran, 2006: 31) bunun üniversiteye katkılarını bilimsel araştırmanın uygulamalı yapılması, eğitim-öğretimde verim artışı, üniversiteye ve öğretim elemanlarına ek gelir, mezun olan öğrencilere iş bulma kolaylığı, üniversitelere toplumsal görev ve sorumluluklarını yerine getirme olanağı sağlamak olarak saymaktadır.

Üniversite- sanayi işbirliğinin sanayiye katkıları söylendiğinden de fazla olurken, üniversiteye katkıları görüldüğü kadar masum değildir. Bu ilişki sonucunda üniversiteler, dışarıya sundukları mal ve hizmetlerden öğrencilerine verdikleri eğitime kadar her şeyi, aynı piyasada yer alan bir şirket gibi rekabet edebilme, maliyetleri düşürme, kârını azamileştirme gibi ölçütlerle ele alan kapitalist işletmelere dönmektedirler (Akça, 2001; Ercan, 2006: 247). Üniversite araştırmalarının hükümet ve sanayinin talepleri doğrultusunda yönlendirilmesi sonucu profesörler bu süreçte bir “ücretli” veya parça başına iş yapan emekçilere dönüşmektedirler. Yeni kamu işletmeciliği anlayışı, seçilmiş yöneticilerin gücünü zayıflatırken; üniversite kurulları ve yönetim kurullarını marjinalleştirmiştir. Bu eğilimler geleneksel işbirliğini

zayıflatmıştır. Üniversiteler, kitleselleşme, küreselleşme, özelleştirme, yerelleşme ve kalite güvencesi sağlama gibi bir dizi karmaşık sorunla uğraşmak zorunda bırakılmıştır (Kurul,2010).

Üniversite-sanayi işbirliğinin başlıca hedefleri aşağıdaki gibidir (Akçi 2004: 16);

- Üniversite ve sanayide; eğitici, öğretici, araştırmacı, uygulayıcı, üretici, denetleyici, planlayıcı, yenilikçi, rekabetçi niteliklerin kazandırılması ve geliştirilmesi,
- Üniversitelere, sanayicilerin deneyim, sorun ve beklentilerinin aktarımı ve buna bağlı olarak, araştırma, eğitim ve öğretim içeriğinin düzenlenmesi ve geliştirilmesi,
- Sanayinin teknolojik ilerleme sağlamasında, üretimin kalite ve verimliliğinin artırılmasında üniversite olanaklarından yararlanılması,
- Bilimsel, ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerine ulaşılmasında, Ar-Ge'nin işlevinin artırılması,
- Üniversitelere Ar-Ge için finansal kaynak oluşturulması ve mevcut Ar-Ge kaynaklarının verimli kullanılmasının sağlanması.

Üniversite-sanayi işbirliğinin hedeflerinden de görüldüğü gibi bu ilişkiden en fazla yarar sağlayan taraf sanayi olmaktadır. Sermayenin şekillendirdiği üniversiteler, özgün ve toplumsal fikirlerle yaşamaktan uzaklaşmaya başlamış ve çabuk tüketilebilir fikirler fabrikasına dönüşme sürecine girmişlerdir. Üniversitelerin temel işlevlerinden olan eğitim ve araştırma birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Üniversiteler artık piyasa tarafından talep edilebilir bilgiler üretmek peşindedirler (Ergur, 2003: 192-193). Üniversite - sanayi işbirliği ile kaynak aktarımında bulunan sanayi kuruluşları, araştırma konularının seçilmesinde doğrudan ve dolaylı olarak yönlendirici olmaktadır. Akademisyenler, artık istem dışı, farkında olmadan bilimin evrensel ilkelerinden koparak, piyasanın kısa vadeli çıkarlarına ilgi duymaya başlamakta ve hizmet etmektedirler. Mesleki eğitim işlevindeki artışa paralel olarak yüksekokullaşmaya gidilmektedir (Erdem, 2007: 46).

Ergur'a göre (2003: 195-204) üniversite - sanayi işbirliğinin yoğunlaşması sonucunda,

- Öğrenciler artık birer müşteri gibi görülmeye başlanmış,
- Disiplinler arası kopukluklar artmaya başlamış
- Kütüphaneler belirli ve sınırlı kaynaklarla verimsizleşmiş,
- Bilimi seçenler için ticari fırsatların ağır basmaya ve ticari fırsatlara yönelim başlamış,
- Birbirinin ayrılmaz bir parçası olan eğitim ve araştırma birbirinden ayrılmıştır.

Sanayi üniversite işbirliğinin önemli bir tezahürü, bizatihi üniversitelerin kendilerinin firmalaşmasıyla sonuçlanan ve mali kaynak sağlayan sermaye kesimlerine teknolojik araştırma ve ürün geliştirme hizmeti sunan teknoparklar ve araştırma projeleridir. Bu teknoparklar ve araştırma projeleri sayesinde, TÜSİAD raporundaki ifadeyle “üniversitelerdeki bilimsel gelişmelerin ticari uygulamaya dönüşümünün” sağlanması planlanmaktadır (TÜSİAD, 2007).

Teknoparklar, yeni veya ileri teknolojide mal üretmek isteyen girişimcilerin, sınai ve ticari etkinliklerini üniversitelerin yanında veya yakınında yürütebilmelerine ve bu üniversitelerden yararlanabilmelerine olanak vermek için kurulmuş olan üniversite ile sanayi işbirliğinin somutlaştığı birer teknoloji siteleridir (Keleş, 2007: 94). Üniversitelerin hemen yanı başlarında kurulan tekno-parklar üniversitelerdeki bilimsel gelişmelerin ticari uygulamaya dönüşümü hızlandırılmıştır.

Teknokentlerin kuruluş amaçları şöyle sıralanmaktadır (Keleş, 2007:115-116):

- Kent çevresinin canlandırılması,
- Yüksek teknoloji kullanılan sektörlerde istihdamın büyümesini sağlamak,
- Uzun dönemli istihdamın artışı ve yenilik kaynağı olarak, teknoloji kökenli küçük işletmelerin ve ortaklıkların ortaya çıkarılmasını sağlamak,
- Bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltmak,
- Yerel yönetimleri teknolojik gelişmede aktif hale getirmek,
- Ar-Ge çabalarının bölgesel ve yerel ekonomide yeniden yapılanma sağlamasına katkıda bulunmak,
- Bölgesel yenilik yaratma çabaları için altyapının oluşturulmasını sağlamak,
- Bölgesel kaynaklar ile bölgenin araştırma kapasitesi ve yükseköğretim kurumları arasında daha verimli ve aktif ilişkiler kurmak,

- Ürün yeniliğinin oluşmasına ortam sağlayarak, yerel sanayinin canlandırılmasını ve modernizasyonunu teşvik etmek,
- Yüksek teknoloji firmaları yöreye kazandırmak.

Fakat teknopark kuruluş başvurusu ve raporunun Teknopark Kurulu tarafından incelenmesinde dikkat edilen noktalarda kuruluş amaçlarında sayıldığı gibi yüksek yararın kent, çevresi, istihdam olanakları, yerel ekonomiyi canlandırmak olmadığı görülmektedir. Erdem (2007:71) çalışmasında teknopark kuruluş başvurusu ve raporunun Teknopark Kurulu tarafından incelenmesinde dikkat edilen noktaları şöyle sıralamıştır:

- Ar-Ge kurumunun ve sanayi varlığının olması veya arazinin Ar-Ge Kurumu ve sanayiye yakın olması,
- Hangi konu ve konularda faaliyet gösterileceği, işbirliği yapılacak kuruluşlar, sorumlunun kim ya da kimler olacağı,
- Teknoloji üretebilirliğinin veya geliştirilmesinin mümkün olup olmayacağı, istihdama etkisi, arazinin uygunluğu,
- Sosyal (eğitim, sağlık, sosyal hizmetler) ve teknik (su, kanalizasyon, enerji, ulaşım ve haberleşme) altyapı imkânlarının tamamlanmış olup olmadığı,
- Kalkınma planları ile öngörülen hedeflere uygun; Sanayi ve girişimcinin gelişimine açık; üretim, pazar ve sektör beklentilerinin Teknopark faaliyet dinamizmine pozitif etki yapacak düzeyde olup olmadığı,
- Girişimcilerin gücünün ve işletme ölçeklerinin böyle bir faaliyetin sürdürülebilirliğini etkileyip etkilemeyeceği,
- Güçlü bir finansman desteğinin varlığı, en azından finansman kaynaklarının uygun olup olmadığı ölçütlerine dikkat edilir.

Üniversite-sanayi ilişkisi ilk başta üniversitenin kaynak sorununa çözüm yaratacak gibi bir çerçeve çizmiş olsa da uygulamalardan üniversitenin amacından uzaklaşmasına neden olduğu görülmektedir. Üniversitelerin kaynak sorunlarının kamu kaynaklarıyla giderilmesi, üniversitenin kaynak sorunuyla uğraşmak zorunda kalmadan asli görevini yerine getirmesine yol açacaktır.

Bütçe ve Bütçe Yönetimi

Bütçe kelimesinin etimolojik kökeni Latince “bulge” ve Fransızca “bouge” veya “bougette” kelimelerinden geldiği söylenir. Deri çanta veya torba anlamında kullanılan bu kelime bugünkü anlamında ilk kez İngiltere’de 17 inci yüzyılda kullanılmaya başlanmış ve oradan bütün Batı dillerine ve ülkemize geçmiştir (Feyzioğlu, 1984; Erginay, 1987; Akt: Şahin, 2007: 3). Bununla

birlikte bütçe kavramıyla ilgili tartışmalarda vurgulanan boyutların farklılaştığı görülmektedir. Örneğin Batirel (1990: 1) bütçeyi tanımlarken “kamu kesiminin gelecek bir dönem için kaynak harcama dengesini yansıtan ve parlamenter demokrasilerde yasama organının, yürütme organına kamu harcaması yapma ve kamu gelirlerini toplama konusunda verdiği yetkiyi gösteren belge” ifadelerini kullandığı görülmektedir.

Edizdogan’a (1998: 6) göre ise bütçe, ulusal gereksinimleri karşılayan bir yönetim planı, iktisadi politikanın bir aracı, hükümetin kamu fonlarını nasıl kullanacağına dair yasama organına ve millete sunduğu mali bir rapor, önerileri eyleme dönüştürecek yasama kararlarının alınması için bir istek, ulusal hedefleri ve onlara ilişkin verileri incelemek için bir araya getirilen bir belge ve hükümet programlarının daha verimli ve etkin bir şekilde icrasını mümkün kılan bir araçtır.

Gürsoy (1980: 4) ise bütçeyi, kaynak dağılımını, iktisadi, mali ve sosyal dengeleri sağlamaya elverişli biçimde düzenleyen bu amaçlara uygun olarak devletin varlığından doğan mali yükün hangi düzeylerde olması gerektiğini tahminlere dayalı olarak belirleyen, mali nitelikteki yasa ve ona ekli belgeler şeklinde tanımlamıştır.

5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu 3 üncü maddesinde bütçe, belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hususları gösteren ve usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan belge olarak tanımlanmaktadır.

Tanımların çoğunda tekrar edilen ortak noktalar, geleceğe yönelik öngörülerin bütünü olması, yasalaşması, bütçe maliye politikasının bir aracı olması, devleti ve aynı esaslara göre yönetilen kamu kuruluşlarını ilgilendirmesidir (Aksoy, 1991, Batirel, 1990; Coşkun, 1976; Erginay, 1992; Gürsoy, 1980).

Çağdaş bütçe, mali ve ekonomik koşullar yanında politik ve sosyal gereksinmelerle bazı değişiklikleri içermektedir. Çağdaş bütçe, ekonomik

bakımdan devlet ekonomisine yön veren araçlardan biri olmuştur (Orhan, 1994). Bu bağlamda,

“Bütçe, çağdaş anlayış içinde ekonomik gelişme, tam çalışma, fiyat istikrarı, ödemeler dengesi gibi ulusal ekonominin gereklerini sağlayan bir araç olma yanında, devletin yapacağı hizmetleri sınıflandırarak, öncelikle yapılması gerekenleri ele alıp, bunların en etkin biçimde yapılmasını sağlayan, gelir ve gider dengesini ekonomi içinde kurabilen bunun için hizmet programlarına mali kaynak tahsis eden, geleceğe ait bu mali planı saptarken geçmişteki hizmetlerin etkin biçimde yapıldığı hakkında gerek kamuoyuna gerekse meclise bilgi veren bir hukuki belge, bir araç olmuştur” (Coşkun, 1997; Akt: Şahin, 2007: 5).

Bütçe İlkeleri

Bütçe sistemindeki gelişmelerle birlikte bütçe ilkeleri de şekillenmiştir. 20. yüzyılda toplumsal ve iktisadi gelişmelerle birlikte ilkelerde yenilenmeye gidilmiştir. Bütçe ilkeleri özellikle parlamenter demokratik rejimle yönetilen ülkelerde yasama organının kamu harcamalarının tümünü kendi izin ve denetimi altında tutma arzusundan kaynaklanmış olup, bütçelerin hazırlık, görüşülme, onay, uygulama ve denetim aşamalarını ilgilendiren kurallardan oluşur (Aksoy, 1991; Edizdoğan, 2005). Başlıca bütçe ilkeleri, 5018 sayılı yasada yer aldığı biçimiyle şöyledir (5018 SY Madde 13; Aksoy, 1991; Bülbül, Ejder ve Şahan, 2005: 5; Coşkun, 1976: 41-46; Edizdoğan, 2005: 35; Erginay, 1987; Gürsoy, 1980: 135-136; Karakütük, 2012: 308-309; Kurul-Tural, 2002; Mutluer ve diğerleri, 2011:83-101; Orhan, 1994):

Anlaşılır olma ilkesi, gelir ve gider kestirimlerinin, bütçe uygulamasının ve uygulama sonuçlarının anlaşılır bir sınıflandırmayla yapılmasıdır.

Açıklık Doğruluk ve Saydamlık ilkesi, kamu mali yönetiminde kurumlar arasında sorumlulukların açıkça belirtilmiş olması, kamuoyunun devletin hesap ve uygulamalarına ilişkin bilgilere erişebilmesi, bütçe hazırlama, uygulama ve raporlanmasına ilişkin kuralların açıkça ortaya konması ve devlet hesaplarının raporlanmasında uluslararası kurallara uyumlu, devletin hesaplarının bağımsız dış denetime tabi olmasını kapsar.

Parasal saydamlık ilkesi, bütçenin anlaşılır ve açık olması, hesap verebilirliğin sağlanmasıdır. Kamu kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla kamuoyunun zamanında bilgilendirilmesidir. Bu amaçla;

- Görev, yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması,
- Hükümet politikaları, kalkınma planları, yıllık programlar, stratejik planlar ile bütçelerin hazırlanması, yetkili organlarda görüşülmesi, uygulanması ve uygulama sonuçları ile raporların kamuoyuna açık olması,
- Genel yönetim kapsamındaki kamu örgütlerince sağlanan özendirme ve desteklemelerin bir yılı geçmemek üzere belirli dönemlerde kamuoyuna açıklanması,
- Kamu hesaplarının birörnek ve genel kabul görmüş ilkelere uygun bir muhasebe düzenine göre oluşturulması zorunludur.

Doğruluk ilkesi, gelir ve gider kestirimlerinin en uygun teknikler kullanılarak gerçekçi biçimde yapılmasıdır. Doğruluk ilkesi, bütçedeki gelir ve gider kestirimlerinin bütçenin uygulanacağı yılın ekonomik koşullarına uygun olması, bütçenin uygulanması sonrasında kestirilen gelir ve gider gerçekleştirmelerinin birbirine yakın olmasıdır.

Genellik ilkesi, devlet maliyesinin tek varlık olarak ele alınması, tüm gelir ve giderlerin bütçede yer alması, hazine birliğidir. Bu, gelirlerden giderlerin çıkarılmadan bütçede (gayri safi) yer almasını, belirli gelirlerin belirli giderler için ayrılmamasını (ademi tahsis) gerektirir. Genellik ilkesi üç öge üzerine odaklanmıştır:

- Tüm gelir ve giderlerin bütçede gösterilmesi
- Bütçede yer alan gelir ve giderlerin gayri safi olarak belirtilmesi
- Belirli gelirlerin belirli giderlere ayrılmamasıdır.

Birlik ilkesi, devletin bütün gelir ve giderlerinin tek bütçe içinde toplanmasıdır. Devlet bütçesi böylece bir bütçe olarak, devletin tüm gelir ve giderlerinin görülmesine olanak verecektir. Böylece, bütçe denetiminin en iyi

biçimde yapılabileceği açıktır. Genellik ilkesi, içerik yönünden birliği, birlik ilkesi ise biçim yönünden teklifi belirtir.

Denklik ilkesi, giderlerin devlet gelirleriyle (vergi, resim, harç ve emlak) karşılanabilmesi, denk olmasıdır. Borçlanmanın bütçe gelirleri içinde sayılmaması, bütçe denkliğini sağlamada kullanılmamasıdır.

Yıllık olma ilkesi, ödeneklerin verildiği yıl içinde harcanmasıdır. Bu ilkenin bir sonucu olarak mali yıl sonuna kadar harcanmayan ödenekler iptal edilir. Özellikle birkaç yıllık plan ve programlar, yatırım bütçeleri, bu ilkeye aykırı düşmektedir. Son yıllarda bütçenin çok yıllık olması ilkesi de uygulanmaya çalışılmaktadır. Kamu maliyesi politikasının bütçenin hazırlanması ve uygulanmasında etkinliğin artırılarak parasal disiplinin güçlendirilmesi hedefine ulaşma çabalarına çok yıllık bütçenin bir katkı sağlaması beklenmektedir. Çok yıllık bütçeleme ilkesi, bütçe ile birlikte sonraki yılların gelir ve giderlerinin kestirilmesini öngörmektedir.

Önceden izin ilkesi, yurttaşlar adına bütçe hakkının yasama organınca kullanılması, bütçenin yasama organının onayı ile yürürlüğe girmesi, gelir ve giderlerin bu onay olmadan yapılamamasıdır. Bu ilkeye göre, bütçede öngörülen hizmetler için en fazla bütçede yer alan miktar kadar harcama yapılabilmektedir.

Bütçe Türleri

Bütçe, bütçeyi yapan örgütlere ve başka gelir elde etmeye ve bütçenin zamanında yapılıp yapılmamasına göre sınıflandırılır (5018 sayılı yasa).

Bütçeyi yapan örgütlere ve başka gelir elde etmeye göre bütçe türleri; Genel yönetim kapsamındaki kamu örgütlerinin bütçeleri, merkezi yönetim bütçesi, sosyal güvenlik örgütleri bütçeleri ve yerel yönetim bütçeleri olmak üzere üç türdür. Kamu örgütlerince bunlar dışında bütçe oluşturulamaz.

1.Merkezi yönetim bütçesi, genel bütçe, özel bütçe, düzenleyici ve denetleyici örgütler bütçelerinin toplamıdır. Başka deyişle sosyal güvenlik örgütleri ile yerel yönetimler dışındaki kamu örgütlerinin bütçelerinden oluşur.

Genel bütçe, temel kamu hizmetlerini yerine getiren, kendi gelirleri olmadığından sundukları hizmetin maliyetini vergilerle karşılayan kamu örgütlerinin bütçeleridir. Bu örgütler yan hizmetlerini fiyatlandırarak özel gelir elde edebilirler, bu geliri özel ödenek kaydettirerek kullanabilirler (5018 SY, Madde 39). Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Başbakanlık, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay, bakanlıklar gibi.

Özel (eskiden katma) bütçe, bir bakanlığa bağlı ya da ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir ayrılan, bu gelirlere harcama yapma yetkisi verilen, örgüt ve çalışma ilkeleri özel yasayla düzenlenen, kendisi de gelir elde edebilen, 5018 sayılı yasaya ekli II sayılı cetvelde yer alan kamu örgütlerinin her birinin bütçesidir. Yükseköğretim Kurulu, Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi, üniversiteler, yüksek teknoloji enstitüleri gibi.

Düzenleyici ve denetleyici örgüt bütçesi, enerji, iletişim, bankacılık gibi sektörler ya da piyasaları düzenlemekle görevli, görece bir özerkliğinin olması istenen, özel yasalarla kurum, kurul ya da üst kurul biçiminde örgütlenen, 5018 sayılı yasaya ekli III sayılı cetvelde yer alan her bir örgütün bütçesidir.

2.Sosyal güvenlik örgütü bütçesi, sosyal güvenlik hizmeti sunmak üzere yasayla kurulan, 5018 sayılı yasaya ekli IV sayılı cetvelde yer alan Sosyal Güvenlik Kurumu ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'nün bütçeleridir.

3.Yerel yönetimler bütçesi, yerel yönetim kapsamındaki kamu örgütlerinin bütçesidir. Yerel yönetim, yetkileri belirli bir coğrafi alan ve hizmetle sınırlı kamusal etkinlik gösteren belediye, il özel yönetimi ile bunlara bağlı, bunların kurdukları ya da üye oldukları birlik ve yönetimleri kapsar.

Bir başka açıdan da bütçeler, bütçe, geçici bütçe ve ek bütçe olarak ayrılır. Bütçe zamanında yapılamadığında geçici, yetmediğinde ek bütçe yapılır. Merkezi yönetim bütçe yasası yürürlüğe konulmadığında *geçici bütçe* yasası hazırlanır. Bütçe yürürlüğe girdiğinde geçici bütçe uygulaması sona erer, o tarihe kadar yapılan giderler, girişilen yüklenimler ve elde edilen gelirler

bütçeye konur. Merkezi yönetim kapsamındaki kamu örgütlerinin bütçelerindeki ödeneklerin yetmemesi durumunda ya da öngörülmeyen hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla karşılığı gelir gösterilerek yasayla *ek bütçe* yapılabilir (Karakütük, 2012: 312-313).

Bütçeleme Sistemleri

Bütçeleme sistemi, toplumun gereksinimi olan hizmetlerin yerine getirilebilmesi için var olan kaynakların hedeflere yönelik olarak seçilmiş alternatif program ve etkinliklere ayrılmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Coşkun, 1976).

Kamu harcamalarının gittikçe artması ve bu artışı karşılayan kamu kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle harcamalarda olabildiğince savurganlığı önleme çabaları, Devlet fikrinde meydana gelen değişimler, sosyal devlet olma, kamu hizmetlerinin artmasıyla, kamu yönetiminde meydana gelen değişimler, Devletin de, hem halka yardım hem de gelir elde etme amacıyla, kâr amacı güden işletme etkinlikleri yapması, teknolojik gelişmeler, devletlerin bütçeleme politika ve anlayışlarını etkilemektedirler (Coşkun, 1976; Akt: Şahin, 2007: 14).

Bazıları uygulanmış, bazıları kuramsal düzeyde kalmış olan bütçe sistemlerin başlıcaları şunlardır: Geleneksel bütçe, torba bütçe, sıfır tabanlı bütçe, program bütçe, edime dayalı (performans esaslı) bütçe (Mutluer ve diğerleri, 2011: 101-110).

Klasik (Geleneksel) Bütçe: Klasik bütçe sisteminde, devlet dairelerinin yürüttüğü görev ve işlevler için gerekli kaynak gereksinimi belirlenir ve ödenek olarak bütçeyle ayrılır. Ödeneklerin belirlenmesinde hizmetlerin maliyeti, etkinliği, gerekliliği gibi hususlar yerine, örgütün etkinliklerini sürdürebilmesi için gerekli girdilerin (personel, mal ve hizmetler, makine-teçhizat, malzeme gibi) maliyetleri esas alınır (Bulutoğlu ve Kurtuluş, 1981: 80). Bu bütçe sisteminde amaç, kamu harcamalarının miktar ve bileşiminin, parlamentonun onayladığı biçimde gerçekleşip gerçekleşmediğinin denetlenmesi olmuştur (Candan, 2006: 98). Falay (1979), klasik bütçe sisteminin bazı üstünlüklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Tercihlerin saptanmasında kolaylık ve belirlilik olması,
- Tahmin ve hesaplama yükü ve zorluklarının az olması,
- Ödeneklerin israfını önlemesi,
- Yönetime istikrar sağlaması.

Klasik bütçe sisteminin üstünlüklerinin yanında zayıf yönleri de bulunmaktadır. Klasik bütçe sisteminin zayıf yönlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Edizdoğan, 1998):

- Hedefler ve sonuçlar açık, tam ve yeterli şekilde belirtilmemiştir,
- Bütçenin düzenlenmesinde etkinlik programına ve ürüne bakılmamaktadır,
- Örgütleri tek tek ele almakta, örgütler arası ilişkileri dikkate almamaktadır,
- Kendini yenileyen esnek bir yapıya sahip değildir,
- Üst yönetimlerin kesinti yapacağı beklentisiyle, harcamacı birimler bütçeyi gereksiz yere şişirir,
- Uzun dönemli program ve hizmetler için yetersizdir.

Torba Bütçe: Harcama kalemlerine bütçeden ayrı ayrı ödenek verilmesi yerine, ödeneklerin ayrıntıya inmeden toplu olarak verildiği bütçe türüne torba bütçe denir. Bir başka deyişle, örgütlere ödenek verilirken örgütlerin ödenek kullanımında harcama yerleri bakımından herhangi bir sınırlama getirmeyerek ödenekleri kullanmaları açısından, örgütleri serbest bırakan bir bütçe türüdür Torba bütçe sistemi örgütlerin yöneticilerine, örgütlere verilen ödeneklerin kullanımında serbestlik tanıdığı için, çağdaş bütçeleme anlayışına uygun olduğu düşünülür. Ayrıca torba bütçenin, parlamentoda görüşülmesi sırasında harcama kalemleri bakımından ayrıntılara inilmediği için kolay ve pratik bir bütçe türü olduğunu da belirtmek olanaklıdır (Mutluer vd., 2011: 103). Harcamaların yapılacağı yerler belli olmadığından, denetlenmesi zordur. Siyasal etkiler denetimin tam yapılmasını engelleyebilir. Gelişmiş ülkelerde torba bütçe sistemi edime dayalı bütçeleme ile birlikte uygulanmaktadır. Yasama organınca toplu olarak verilen ödeneklerin harcadıkça ayrıntılı işlevsel bütçe sınıflamasına göre kaydedilmesi, kesin hesabın ayrıntılı tutulması ve yasama organınca bütçe verilen kamu örgütlerinin yaptığı

hizmetlerin maliyetlerini görme olanağı sunması, sistemin sınırlılıklarını azaltır (Karakütük, 2012: 322).

Sıfır Tabanlı Bütçe: Her yılın bütçe işlemleri kendi bünyesi içinde değerlendirilmekte, geçmiş yılların politikalarına ya hiç önem verilmemekte veya çok az bağlantı kurulmaktadır. Sıfır tabanlı bütçeleme sisteminde, bütçe çalışmalarının yapılması sırasında geçen dönemin kamu gider ve gelirlerinin bilinmesi yararlı olmakla birlikte, bunun ihmal edilmesi de mümkündür (Dönmez, 2005: 528). Sıfır tabanlı bütçe sisteminin özünü kamu yönetimlerinin yürüteceği bütün etkinlikler ve hizmetlerin ve bunlar için yapılacak harcamaların temel gerekçesinin yeniden ve sil baştan belirlenmesi, ortaya konulması oluşturmaktadır. Sıfır tabanlılık, bütçedeki her harcama maddesinin değerlemesini yapmak, bütçe kaynaklarından pay isteyen harcama seçeneklerini birbiriyle karşılaştırmak ve bu çerçevede program ve etkinlikleri belirlemeyi ifade etmektedir. Böylece harcama kalemlerinin rutinleşmiş bir yaklaşımla, otomatik bir şekilde bütçede yer alması önlenmekte, harcamalar önceliğine göre karşılaştırmalı bir şekilde gözden geçirilmektedir (Falay, 1987: 182-186).

Canbay'a (1999) göre, bu bütçeleme anlayışı, yöneticilere bütçeleme sürecinde bir dinamizm getirmekte, herhangi bir çözülemeye ve değerlendirmeye dayanmaksızın kaynak istenmesini ve bütçe önerilerinin önceki uygulamalar esas alınarak yapılması önlenmektedir. Kaynak dağılımında rasyonellik sağlanırken yararı kalmayan, işlevsiz hizmet ve programların yürütülmesi engellenmiş olmaktadır. Ayrıca, sıfır tabanlı bütçe sistemi, kamudaki program sorumlularını, yöneticileri bütçe tekliflerini gerekçelendirmeye ve bu konuda ayrıntılı bilgi ve açıklamalar yapmaya zorlayan bir yaklaşımdır.

Edizdoğan, (2005: 231) çalışmasında sıfır tabanlı bütçelemenin olumsuz yanlarını şöyle sıralamıştır: Etkinliklere ve işlemlere tekdüzelik getirerek, her düzeyde aynı bütçe formlarının kullanılmasını zorunlu kılar, bütçeleme süreci uzar, kırtasiyeciliği artırır, makroekonomik bir yaklaşımdan çok, mikro ekonomik bir yaklaşıma sahip olması, bütçenin makroekonomik, siyasi ve sosyal işlevlerinin göz ardı edilmesine yol açar, uygulamada çok

sayıda karar paketinin olması halinde, rasyonel tercihin yapılmasında zorluk çekilebileceği gibi, çok sayıda karar paketinin seçilmesi halinde de, kamu etkinliklerinde artışa neden olur.

Program Bütçe: Program bütçe, bir mali yıl içinde devlet daireleri tarafından yerine getirilecek ana işlevleri ve bu işlevlerin yerine getirilmesiyle gerçekleştirilecek amaçları belirten bir bütçe sınıflandırmasıdır (Sönmez, 1971). Program bütçenin amacı, devlet yönetiminin her kademesinde ekonomik düşünce ve sorumluluğun göz önüne alınarak, kamu harcamalarının etkinliğini, önceden saptanan hedeflere göre sağlamaktır (Erginay, 1987). Program bütçenin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Program bütçeler yıllık hazırlanır.
- Program bütçe her daire ve kamu örgütlerini araştırmaya zorlar.
- Her daire ya da kamu örgütü yapacağı işleri kararlaştırırken amacı gerçekleştirmeye yararlı çeşitli seçeneklerin ne olabileceğini de dikkatle araştırma durumundadır.
- Programların gelecek yıllardaki kaynak paylaşımı ve kullanımını olumlu yönde etkileyeceği de hesaba katılmalıdır.
- Her karar analitik, teknik ve bilimsel araştırmaya dayanır.
- Klasik bütçe yasalara uygunluğu amaçlaması ve onunla yetinmesine karşın, program bütçenin her attığı adımda gereklilik, yararlılık, elde edilecek sonuçlar, değerlendirmeler gibi başka noktaları da göz önünde bulundurmasıdır.
- Program bütçede kamu kuruluşları yetkililerine ve toplum adına karar alma sürecine katılan sorumlulara, bilinçli hareket edebilme olanakları sağlanmıştır.
- Program bütçe, değişen hükümler istikrarsız siyasi ortam içinde sürekliliği ve devamlılığı sağlamaya yarar.
- Program bütçeler kalkınma planlarıyla bütçe uygulamaları arasında daha rasyonel ilişkiler kurmaya olanak sağlar (Gürsoy, 1980: 163).

Edime Dayalı (Performans Esaslı) Bütçe: Kamu örgütlerinin ana işlevlerini, bu işlevlerin yerine getirilmesi sonucunda gerçekleştirilecek amaç

ve hedefleri belirleyen, kaynakların bu amaç ve hedefler doğrultusunda ayrılmasını ve kullanılmasını sağlayan, edim ölçümü yaparak ulaşılmak istenen hedeflere ulaşıp ulaşılamadığını değerlendirmeyi öngören ve sonuçları raporlayan bir bütçeleme sistemidir. Edime dayalı bütçelemenin temel araçları planlama sürecinde hazırlanan stratejik planlar ile bütçeleme sürecinde hazırlanan edim programları ve etkinlik raporlarıdır. Edime dayalı bütçe sisteminde, çıktı ve sonuç üzerine odaklanılır, denetim açısından harcama sonrası sürece önem verilir. Temel amacı parasal saydamlık ve hesap verebilirliği sağlamak olan bu bütçeleme sistemi, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını öngörür. Etkinliklerin belirlenmiş hedef ve göstergeler ışığında yürütülmesi ve sonuçların bu hedef ve göstergelere dayalı olarak değerlendirilmesi bu bütçeleme sisteminin özünü oluşturur (Karakütük, 2012: 326).

Edime dayalı bütçe sisteminde, bütçeleme bir yönetim aracı, bütçe de bir iş ya da çalışma programı olarak kabul edilir. Hizmet maliyeti ile miktarı arasında bağlantı kurularak etkinliğin ölçülmesi sağlanır. Etkinlik ancak maliyet öğelerinin en aza indirilmesiyle sağlanabilir (Gedikli, 2001). Edime dayalı bütçe sistemi, bir takım girdilerle amaçlanan çıktılar arasında ilişki kurmaya çalışmaktadır (Premchand, 1983). Edime dayalı bütçe sisteminde, geleceğe yönelik planlanan veya devam eden kamusal gereksinimlerin tahmini ve gerçekleşen maliyetlerinin yanında planlanan çıktı düzeyleri ile gerçekleşen çıktı düzeylerini temel alarak belirlenen etkinlik, verimlilik ve kamusal kaynakların kullanımındaki iktisadilik ve üretkenlik ölçütleri yardımıyla kamu harcama düzeyi saptanmaktadır. Bu sistemde harcamayı sadece işlevi üstlenmiş birim değil, en iyi yapabilecek birim gerçekleştirebilir. Buradan da anlaşılacağı gibi, edime dayalı bütçe, yönetim merkezli olduğundan diğer bütçeleme sistemlerinden ayrılmaktadır (Bozeman, 1979).

Edizdoğan (1998), edime dayalı bütçe sistemini özet olarak üç maddede eleştirmiştir:

1. Programın sonunda başarı düzeyini gösteren birimleri tanımlamak ve ölçmek güçlükler doğurur. Örneğin iç güvenlik ve savunma hizmetlerini birim olarak tanımlamak ve ölçülebilir kılmak çok güçtür.

2. Birim tanımlansa bile türdeşlik her zaman sağlanmayabilir. Örneğin düz bir ova ile dağlık bir yörede yapılan yolları kilometre birimi olarak tanımlamak ve maliyetleri belirlemek iki yol arasında ayırım yapılmasını gerektirir.
3. Teknolojik gelişmeler, üretim birimlerini “nihai ürün”, fiziksel görünüm ve yapısal özellikler bakımından değiştirmektedir.

Türkiye yükseköğretim kurumlarında edime dayalı bütçe sistemi uygulanmaktadır.

Bütçe Yönetimi

Bütçe yönetimi, kurumların amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan parasal kaynakların sağlanmasının ve bu parasal kaynakların uygun bir şekilde değerlendirilmesi amacına hizmet etmektedir (Yeşiltaş, 2000: 1).

Kâr amacı gütmeyen üniversitelerin, hizmet sunma görevleri vardır ve performansları da genelde finansal yöntemlerle değil, kuruluş amacına ne kadar hizmet ettikleriyle ölçülmelidir. Fakat neoliberal ve piyasa söylemine göre örgütlerin yaşayabilmeleri, kaynaklarını etkin bir biçimde yönetebilme kapasitesiyle doğru orantılıdır. Kaynaklarını rasyonel kullanmasını bilen örgütler büyümekte ve gelişmekte, dolayısıyla yaşama şansını yakalayabilmekteyken; kaynaklarını gereği gibi yönetemeyen örgütler ise zarar etmektedirler (Dinçer ve Fidan, 1998: 220).

Üniversitenin finansal yönetimi birçok iç ve dış etmenler tarafından belirlenir. İçeride örgütün yapısı, amacı, personelin özellikleri yönetim şeklini etkilerken, dışarıdan da kaynakların yeterliği, politik, hukuki, ekonomik, sosyal ve teknolojik etkiler finansal yönetimin yönünü belirlemektedir.

Son otuz yıldır ekonomideki neoliberal yaklaşımların etkisiyle serbest piyasa ekonomisine geçiş için çalışmalar hızlandırılmıştır. Bunun sonucu olarak da “devletin küçültülmesi”, devletin ekonomik etkinliklerden çekilmesi, yalnızca eğitim, sağlık gibi hizmetleri sunması politikaları uygulamaya geçirilmeye başlanmıştır. Diğer yandan da eğitim ve sağlık hizmetlerinin finansmanının yararlananlarca karşılanması ve bu hizmetlerin devlet yanında

özel kuruluşlarca da sunulması, bu hizmetleri sunan özel kuruluşların çeşitli indirimlerden yararlanması, devlet yardımı alması gibi görüşler ortaya çıkmıştır. Devamında bu hizmetlerin sunumunda özel kişi ya da kuruluşlar da görev yapmaya başlamışlardır. Bu dönüşümden üniversite ve üniversitedeki bütçe yönetimi de etkilenmiştir. Bu etkiyle birlikte sunulan eğitim hizmetinin maliyetlerinin belli bir bölümünün de harç ve benzeri uygulamalarla hizmetten yararlananlarca karşılanmasına başlanmıştır. “Devletin özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilerek asli işlevine ağırlık vermesi ve rekabetçi piyasa düzenini sağlama işlevini dünyadaki dönüşümü dikkate alarak yerine getirmesi için gerekli düzenlemeleri sürdürmesi”, “Devlet politikası” durumuna getirilmiştir (DPT, 2000: 26). Yine bu gelişmeler sonucunda bugün yükseköğretime ayrılan parasal kaynakların kısıtlandığı, özel sektörün payının artırıldığı, yeni vakıf üniversitelerinin kurulduğu gözlenmektedir. Üniversitelerin, piyasa ekonomisi ilkeleri doğrultusunda işlev yapması, kendi gelirini kendisinin sağlaması yaklaşımı üniversitelere benimsetilmeye çalışılmaktadır. Üniversitenin amacının kâr olmamasına karşın, üniversitenin işletme ilkeleriyle yönetilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Karakütük, 2007: 2).

Üniversite yöneticileri, üniversitenin sunduğu hizmetleri etkileyecek birçok kararlar alır. Bu kararların çoğu finansal sınırlamalardan etkilenir. Bu yüzden bütçe yönetimini anlamak, gerekli bilgileri toplamak ve çözümlmek, doğru kararları almak ve bu kararları uygulamak açısından son derece önemlidir.

Yöneticilerin çalıştıkları örgütün bütçesini yönetmede duyarlı, tutumlu olmaları beklenir. Bunun için yöneticiler, bütçe yönetimi konusunda yeterlik kazanmak zorundadırlar. Parayı yönetebilmek için başta bütçe ile ilgili bilgileri kazanmak gerekir. Bütçe yasasının ve bağlı cetvellerinin, kamu ödeneklerinin, bir yılda toplanacak gelirlerin, bütçe ile ilgili yasal düzenlemelerin, bütçenin hazırlanması, kabul edilmesi, uygulanması, denetlenmesi sürecinin bilinmesi gerekir. İçinde bulunulan örgütte işgörenlerle ilgili geçerli olan yasal düzenlemeler, bütçe yönetimi sırasında gereklidir. İşgörenlerin özlük hakları yanında sosyal güvenlikle ilgili yasal düzenlemelere sürekli başvurulmaktadır. Dolayısıyla Devlet Memurları Yasası ve örgütün türüne göre örneğin

yükseköğretimde Üniversite Personel Yasası ve ilgili yasal düzenlemelerin bilinmesi gerekir. İşgörenlerin görevlendirilmeleriyle, atanmalarıyla ilgili ödemelerin yapılması için Harcırah Yasası ve ilgili düzenlemelerin uygulanabilmesi de, bütçe yönetimini ilgilendirir. Bütçenin izin verdiği taşıtların edinilmesi, yöneticinin bilmesi gereken bir konudur. Kamu işgörenlerinin kullanacakları konutlarla ilgili yasal düzenlemelerin de bilinmesi gereklidir. Örgütün mal-hizmet alımı ve yapım işlerinde (örneğin yemek, bina yapımı, büyük onarım) ihaleye girmek gerekliyse, ihale sürecinin bilinmesi gerekir. Kamulaştırma işlemleriyle ilgili yasal düzenlemeler de bilinmelidir. Ayrıca, örgütlerin sahip olduğu para dışındaki varlıkların edinilmesi ve kullanılması da önemlidir. Çünkü binalar, araç-gereçler, demirbaşlar örgütün bütçesi ile alınır.

Kamu kaynakları, borçlanarak elde edilen olanaklar da olmak üzere kamu gelirleri, taşınır ve taşınmazlar, hesaplarda bulunan para, alacak ve haklar ile her türlü değerleri içerir. Kamu yönetimleri, taşınırların kaydı, korunması ve kullanımından sorumludurlar. Taşınırların yıpranma ve yöntemine uygun firelerinde sorumluluk aranmaz. Kamu yönetimleri, zararları sorumlularına ödettirmekle yükümlüdür. Kamu örgütlerinde mal edinme, kiralama, yönetme, kullanma ve elden çıkarma işlemleri, yasal düzenlemelerinde öngörülen kurallara göre verimlilik ve tutumluluk ilkesine göre yapılır. Bu ilkeye aykırı eylem ve işlemlerden doğacak zararlardan, malların yönetimi ya da kullanılmasına yetki verilenler sorumludur (5018 sayılı yasa, madde 48). Kamu kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasında yetkili olanlar, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesi, kullanılması, muhasebeleştirilmesi, raporlanması ve kötüye kullanılmasının önlenmesinden sorumlu ve yetkili makamlara hesap vermek zorundadırlar. Kamu örgütlerinde bütçe ve mal yönetimi konularında Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği, Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Tebliği, Genel Yönetim Muhasebe Yönetmeliği, Ayniyat Yönetmeliği, Muayene ve Kabul İşlemlerine Ait Yönetmelik gibi düzenlemeler de, hem harcamaların yapılması, hem de demirbaşların kaydedilmesi, korunması, eskiyenlerin kayıttan düşülmesi gibi konulardaki işlemleri yapmak için gereklidir (Karakütük, 2012: 306-307).

Devletlerin eğitim bütçeleri incelendiğinde, eğitime önemli oranda kaynak ayırdıkları görülür. Üniversitelerde eğitim sektörü içinde ele alınmaktadır. Üniversitelere kaynak ayrılmasının bir gerekçesi de üniversitelerin toplumun kalkınmasına yaptığı doğrudan etkilerdir. Türkiye’de üniversitelerin bütçe yönetimi konusunda karşılaştığı en önemli sorun, parasal kaynaklarının yeterli olmamasıdır. Ekonomik bir bunalım durumunda ya da ekonomik tasarruf kararları alındığında, kısıtlamalara ilk uğratılan kesimlerden biri de üniversiteleri de içeren eğitim kesimidir (Karakütük, 2007: 2).

YÖK ve üniversite giderlerinin GSMH içindeki oranına bakıldığında Türkiye’de eğitim giderlerinin yaklaşık dörtte birinin yükseköğretimde yapıldığı söylenebilir. Yükseköğretim giderlerinin son yıllarda biraz yükseldiği anlaşılmaktadır. Ancak bu yükselme eğilimi, üniversite sayısının artışı ile üniversitelere ayrılan bütçenin paralel gidip gitmediğine bakılarak değerlendirilmelidir.

Artan üniversite sayısı ile birlikte devlet üniversitelerinin bütçelerine konulan ödeneklerin üniversite gelirleri içindeki oranları giderek azalmakta, üniversitelerin döner sermaye aracılığıyla yaptıkları hizmetlerden sağladığı gelirleri, diğer gelirleri ile öğrenci katkı paylarının oranları giderek artmaktadır (YÖK, 2005: 131). Başka bir anlatımla, üniversiteler kendi giderlerini kendileri karşılama yolunda ilerlemektedir. Paralı olarak ikinci öğretim sunulması, tezsiz yüksek lisans programları açılması, uzaktan eğitim, sertifika programlarının düzenlenmesi, üniversitede üretilen ürünlerin ve hizmetlerin satılması bütçe dışında gelir getirici çabalardır.

Yükseköğretime ayrılmış olan sınırlı parasal kaynakların, kamu kurumlarında/üniversitelerde uygulanan bütçe sistemi nedeniyle zaman zaman harcanamadığı gözlenmektedir. Yükseköğretim kurumlarında, bir bütçe dönemi üçer aylık dört dilime ayrılmakta ve verilen ödenekler serbest bırakılmadıkça ve Maliye Bakanlığı izni olmadan harcanmamakta, bir yükseköğretim kurumuna verilmiş olan yıllık ödeneğin, tamamının harcanması serbest bırakılmamaktadır. Karakütük’ün (2012: 354) aktardığına göre çoğu zaman da verilen ödenekler, örgütün gerçek gereksinimlerine yönelik olmamaktadır. Bunun sonucunda ayrılan bütçe ödenekleri tam olarak

harcanamamaktadır. Bir başka durum ise, verilen ödeneklerin zorunlu hizmetler (su, elektrik, doğalgaz vb) için yeterli olmamasıdır.

Yükseköğretim giderlerinin büyük bölümü cari harcamalara ayrılmıştır. Cari harcamaların çok önemli bir bölümü de işgören (personel) harcamalarına gitmektedir. Cari harcamaların geri kalan bölümü elektrik, su, doğalgaz, telefon, kırtasiye vb. faturaların ödenmesine ayrılmaktadır. Üniversitelerdeki harcama sistemi, harcamaların yapılmasında önemli sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Bütçede bir harcama kalemine verilen ödeneğin yalnız o harcama kaleminde harcanabilmesi, harcama kalemleri arasında aktarma yapma işlemlerinin uzun sürmesi ya da yapılamaması bu sorunların başında gelmektedir. Ayrıca kurumun gereksinim duyduğu konularda harcama yapamaması (harcama kaleminin bulunmaması), bazen verilen ödeneğin yılsonunda iptal edilmemesi için kurum için gerekli olmayan malların alınması, bütçe hazırlanırken önceki yılın bütçesinin belli bir oranda artırılması, bunun gerçek gereksinimler için ödenek ayrılamamasına neden olması, bütçenin önceki yıla göre artış oranının enflasyondan daha düşük kalması harcama sisteminden kaynaklanan sorunlardır (Karakütük, 2006: 230).

Fakülte bütçelerinde yalnız işgören (personel) aylıkları ve ödemeleri, temizlik, kırtasiye, elektrik, su, yakıt vb zorunlu hizmetlere ödenek ayrılmakta; büyük onarım, yatırım, makine teçhizat alımları ile ilgili ödenekler rektörlük bütçesinde yer almaktadır. Bu ise, üniversite yöneticilerinin fakültelerin-yüksekokulların gereksinimlerini göz önünde bulundurarak adaletli dağıtım yapmasını gerektirmektedir. Fakültelerin kendi bütçelerinden demirbaş alması, büyük onarım yapması olanaksızdır. Oysa döner sermaye yoluyla elde edilen gelirler, fakültelerin her türlü gereksinimi için harcanabilmektedir. Bu ise, fakültelerin ve öğretim elemanlarının döner sermaye kanalıyla gelir sağlama yollarını araştırmalarına, proje yapmalarına, diğer kurumlara hizmet içi eğitim programları düzenlemelerine yoğunlaşmalarını gerektirmektedir (Karakütük, 2007: 5) .

Katılımlı Bütçeleme

Günümüze kadar ideal bir arayışla sürekli geliştirilmeye çalışılan demokrasi Büyükkaragöz ve arkadaşları (1995) tarafından, halkın söz sahibi olduğu, siyasal gücün halkın yetkisinde bulunduğu, bu gücü sağlamak için de hürriyet, adalet, eşitlik, dayanışma, hoşgörü, fikir alış-verişi, denetim vb. ilkelerin söz konusu olduğu fonksiyonel bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Bu sistemde tüm yurttaşlar, kendilerine uygulanan kuralların ve bunlarla ilgili kararların kendilerince alınması ve yaptırıma bağlanması için hem haklara hem de ödevlere sahiptirler (Çukurçayır, 2008). Ancak, demokrasinin bütün kurum ve alt yapılarıyla birlikte yerleşmesi kurumsal ve yasal düzenlemelerle desteklenmesinden ziyade, toplumsal temeller üzerinde gelişmesi ile mümkündür. Bu da ancak, demokratik değerlerin yerleşmesi, demokratik kişilik özelliklerinin bireyler tarafından içselleştirilmesi, yurttaşın sadece oy veren seçmenler olarak kaldığı pasif katılım düzeyinden alınarak, örgütler oluşturan, soran, danışılan ve karar veren bireyler olarak aktifleştirilmesi ile söz konusu olabilir (Ercins, 2012: 81).

Demokrasinin sosyo-kültürel dayanakları, Türk Demokrasi Vakfı (1999: 14) tarafından şöyle sıralanmaktadır:

- Halk egemenliği,
- Hükümetlerin yönetilenlerin rızasına dayanması,
- Çoğunluğun yönetimi,
- Azınlık hakları,
- Temel insan haklarının güvence altında olması,
- Özgür ve adil seçimler,
- Kanun önünde eşitlik,
- Davaların hukuki usullere göre görülmesi,
- Hükümetin Anayasa ile sınırlandırılması,
- Toplumsal, ekonomik ve siyasal çoğunluk,
- Hoşgörü, pragmatizm, işbirliği ve uzlaşma değerlerinin benimsenmesi.

Demokratik sistemde, halkın isteklerini tam olarak karşılayan bir yönetim vardır. Bu yönetim halkın tercihleri doğrultusunda oluşur ve halkın

tercihlerine bağılı olarak etkinlikte bulunur (Çukurçayır, 2008). Demokrasiyi üstün kılan, halkın siyasal sisteme katılımı ve denetimidir. Katılım, bütün siyasal konularla ilişki içerir. Katılımın amacı, siyaseti ve yönetimi etkilemektir. Yurttaş, siyasal gücü oluşturan birey olarak, toplumu ilgilendiren kararların alınmasına katılır. Böylece yurttaşın etkin olarak kararların üretilmesine ortak olması sağlanır (Çukurçayır, 2008).

Katılımlı, aktif ve eleştirel yurttaşlığa geçişin bir aracı olarak sunulan katılımlı bütçe yönetimi anlayışı, geleneksel yurttaşlık anlayışını yıkabilen bir uygulama olarak görülmektedir. Uygulamalar, katılımcıların devlet ve yönetim işlevlerinin ve sınırlarının yurttaşlar tarafından öğrenilmesine ve halk konseyleri aracılığıyla bağımsız bir kamuoyunun oluşumuna katkı amacıyla yürütülmektedir. Uygulamadan beklenen diğer bir amaç da kaynakların daha iyi dağıtılmasını ve siyasetin de toplumsallaşmasını sağlamaktır (Genro, 1999: 43). Katılımcılığın çağdaş demokrasi ve yönetimin temel faktörü olduğu, alanyazında da ısrarla vurgulanmaktadır.

Kamu Mali Yönetimi Reformu ile değişen anlayışa göre artık daha katılımlı bir bütçe, daha hesap verebilir bir yönetim ve daha saydam bir mali yapı ön görülmekte ve bu kavramların bütçe sürecine yansımaları süreçte rol alan aktörlerin sorumluluklarında ve etkinliklerindeki değişimler olarak kendini göstermesi beklenmektedir. IBP ve OECD çalışmalarında da vatandaşların bütçe sürecine katılımlarını artıracı mekanizmalar geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Yılmaz ve Tosun, 2010: 9).

Bütçeleme sürecine katılımın özendirilmesinin bazı nedenleri vardır. Bütçeleme sürecine katılım, sorumlulukları artırarak çalışanlar üzerinde önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar şunlardır (Ahmed, 2005: 77-78; Tsui, 2001:127):

1. Çalışanlar, bütçe ile ilgili hedef belirleme sürecine katıldıklarında, belirlenen hedefleri kabul etmeleri ve bu hedefe ulaşmaları daha kolay olmaktadır. Yönetim, çalışanların bütçeleme sürecine katılımını sağladığında değer yaratmayan faaliyetlerde azalma görülmekte ve bütçelemeye katılım ile performans arasında pozitif ilişki kurulmaktadır.

2. Bütçeleme sürecine katılım bilgi asimetrisini azaltabilmektedir. Alt kademeler, girdi ve çıktı hakkında üst kademelere göre daha fazla bilgi sahibidirler. Üst kademeler sürecin uygulanmasında yer almadıklarından dolayı alt kademedeki çalışanlara göre daha kısıtlı bilgiye sahiptirler.
3. Çalışanların bütçeleme sürecine katılımı bilgi ve iletişimin gelişmesine neden olmakta bu durumda performansın artmasını sağlamaktadır. Bütçeleme sürecine katılım çalışanın moralini pozitif yönde etkilemektedir. Buna göre alınan bir kararda çalışanın kendi görüşlerinin alınmaması durumunda çalışan personel kararın uygulanmasına güvenmemekte ve karara ters düşen davranışlar sergileyebilmektedir.
4. Bütçeleme sürecine katılım, üst yönetimle birlikte organizasyon kapsamında değer yaratmayan ya da fayda sağlamayan faaliyetlerin tartışılarak elimine edilmesine ve problemlerin çözümüne yardımcı olmaktadır.
5. Bütçeleme sürecine katılımın sağlanması, çalışanların amaçlara ulaşması ile ödül sistemi arasında ilişkiyi geliştirmektedir. Uygulanan yeterli ve teşvik edici ödül sistemi, yönetsel fırsatçı davranışları da azaltmaktadır (Yuen, 2004: 525; Akt: Güngör Tanç ve Dikicioğlu, 2012: 142-143).

Bütçenin en temel işlevi, belirli bir dönem için kıt kamusal kaynakların hangi hizmet ve harcamalara tahsis edileceği, bu hizmet ve harcama kalemlerinin neye göre önceliklendirileceği ve bu bütçelemenin kümülatif toplumsal refah açısından nasıl sonuç doğuracağını tespit edilmesidir. Katılımlı bütçe, kararların alınmasında kent halkının söz sahibi olması anlamına gelir (Ergen, 2012: 322). Katılımlı bütçe ile tüm yurttaşlar kamusal kaynakların ne şekilde kullanıldığından haberdar olma, kendisini ilgilendiren politika alternatifleri arasında karar verme ve politika yapma sürecine bizzat katılma hakkını elde ederler. Böylelikle gelir düzeyi düşük ve politik açıdan dışlanmış kesimlerin de karar alma sürecinde söz sahibi olmaları sağlanabilir (Wampler, 2007: 24).

Katılımlı bütçeleme dünyada ilk kez Brezilya'nın Porto Alegre yerleşim yerinde uygulanmaya konulmuştur. Bu bütçeleme tekniği, yurttaşın katılımcı olduğu, doğrudan ve temsili demokrasinin birlikte olduğu, sadece danışmak yerine tartışmaya imkân veren, yoksullara yönelik yeniden dağıtıcı olan ve kaynakların ayrılmasına yönelik yönetim sürecinin belirlenmesine katılımcıların da dâhil olmasını sağlayan bir yönetim yapısını benimsemiştir (Goldfrank, 2006). Katılımlı bütçeleme programlarının gelişimine baktığımızda bu uygulamanın Brezilya'daki mevcut demokrasinin daha da güçlendirilmesine yönelik çabaların bir parçası olduğu görülmektedir. 1985 yılında demokrasinin ülkede yeniden tesis edilmesinin ardından kamu yönetiminde yaşanan adam kayırmacılığının ve yolsuzluğun önlenmesi amacıyla katılımlı bütçelemeye yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu bütçe türünün ilk kez uygulaması 1989 yılında Porto Alegre'de başlamış ve yoksul halkın kamu harcamalarından daha fazla pay alabilmesi amacıyla uygulamaya konulmuştur. Bu bütçenin uygulandığı 1989 ve 1990 yıllarında bin kişiden daha az sayıda vatandaş bu sürece katılmıştır. 1992 yılında ise bu sayı 8 bin kişiye ulaşmıştır. 1992 yılındaki seçimlerden sonra ise her yıl 20 binden fazla kişi bu sürece dahil olmuştur. Bu ülkeden sonra ise farklı ülkelerde de uygulamaya konulmuştur. Örneğin 2000 yılı Temmuz ayında 100 kentte katılımlı bütçelemeye yönelik farklı türde uygulamalar yer almıştır (Wampler, 2000; Akt: Özen ve Yontar, 2009: 283-285).

Bugün farklı biçimlerde Amerika kıtasında yer alan birçok ülke ile birlikte Asya, Avrupa ve Afrika'da bulunan (Arjantin'den Kanada'ya, Fransa'dan İngiltere'ye) 1200'den fazla kentte katılımlı bütçe anlayışı yerel demokrasi modeli olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de ise "Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi" kapsamında 2007 yılında pilot yerel yönetimlerde katılımlı bütçe çalışmaları başlatılmıştır (TEPAV, 2007; Lerner, 2012).

Katılımlı bütçeleme modeli tarihsel süreç içerisinde analiz edildiğinde Cabannes'a (2004) göre 3 temel aşama göze çarpar:

1. Aşama: 1989 ile 1997 arasında geçen süreçtir ve bu süreçte özellikle Brezilya'dan Porto Alegre, Santo Andre ve Uruguay'dan Montevideo kent belediyelerinin uygulamaları ve deneyimleri ön plana çıkar.

2. Aşama: Brezilya yayılması olarak da adlandırılan ve 1997 ile 2000 yılları arasında kapsayan süreçtir. Bu süreçte 130'dan fazla Brezilya kent belediyesi modele dahil olmuştur.
3. Aşama: 2000'den günümüze dek uzanan süreci içine almaktadır. Bu aşama genel anlamda Brezilya dışında özellikle Latin Amerika ülkelerinde ve son dönemlerde birçok Avrupa kentinde modele adapte olma şeklinde kendini göstermektedir (Cabannes, 2004; Cabannes, 2012; Ergen 2012: 326).

Katılımlı bütçeleme; katılımı, hesap verebilirliği, yerelleştirilmiş katılımlı yönetimi ve mali saydamlığı sağlamak için uygulamaya konulmuş yeni bir yönetim anlayışıdır. Bu anlayış, toplumların bütçelerin hazırlanmasına doğrudan katılmalarını ve kamu harcamalarını izlemelerini sağlayan bir mekanizmadır (Municipal Development Partnership for Eastern And Southern Africa , 2006; Özen ve Yontar, 2009: 283).

Mevcut deneyimler katılımlı bütçe modelinin en önemli yararının vatandaşların aktif katılımını temel alan bir demokrasi pratiği aracılığıyla toplumsal öncelikleri yeniden düzenleyerek sosyal adaletin özendirilmesi olduğunu göstermektedir. Yıllık dönemler halinde uygulanmasıyla tekrarlanan model yönetimlerin vatandaşa karşı hesap verme sorumluluğunu yerine getirmesini ve kaynakların etkili bir şekilde kullanımını amaçlamaktadır (TEPAV, 2007). Bu anlayış, yönetim ve yurttaşlar arasındaki iletişimin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu bütçeleme uygulamasında yurttaşlar doğrudan karar verme sürecinde yer aldıkları için kamu kaynaklarının ne şekilde kullanıldığını izleme, sosyal politikalar arasında tercihte bulunma ve kamusal kaynakları önceliklerine göre dağıtma fırsatı bulabilmektedir. Öte yandan bu tür bir anlayış ile açık ve toplumsal bir bütçeleme sürecinin oluşturularak yolsuzlukların ve benzeri sorunların ortadan kaldırılması hedeflenmektedir (Wampler, 2000). Ayrıca bu anlayış vatandaşların iş bulmaları, eğitim almaları ve çeşitli yetkilere sahip olmaları konusunda yeni fırsatlar oluşturmakta ve bu durum daha dinamik bir sivil toplumun oluşturulmasına olanak verebilmektedir (Bhanu, 2007; Özen ve Yontar, 2009: 284).

Pratik uygulamada katılımlı bütçeleme yurttaşlara bazı haklar, görevler ve bilinç vermektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir (Demirkaya, 2010: 14):

- Kendi çevrelerindeki ihtiyaçları önceliklendirme,
- Diyalog kurma,
- Yeni hizmetleri uygulamaya koyma,
- Kente (kuruma) sahip çıkma,
- Yönetime hesap sorma,
- Kaynakları etkin şekilde kullanma,
- Sorumluluk alma.

Yurttaşların katılımlı bütçelemede yer almalarını gerektiren süreçler Demirkaya (2010: 14) tarafından şu şekilde sıralanmıştır;

- Fizibilite raporlarının hazırlanması,
- Yerel konseye bütçe önerisinin verilmesi,
- Bütçe onaylanma sürecinin denetimi,
- Üretim sürecinin izlenmesi
- Hizmet dönüşümünün değerlendirilmesi.

Kurum bütçesi olarak bakıldığında çalışanlar açısından bütçe sürecine katılma, güdüleme, doyum, eşgüdümleme ve performansı arttırmaktadır. Katılımlı bütçe, çalışanların sadece bütçe hedefleri ile değil tüm örgütsel hedeflerle de özdeşleşmesini arttırmaktadır. Örgütsel bağlılık, örgütsel amaçlar ve değerlere inanmayı ve kabul etmeyi içerdiği için, katılımlı bütçe örgütsel bağlılığı arttırmaktadır (Nouri ve Parker, 1998). Bütçeleme sürecine çalışan personelin katılımının sağlanması ile çalışanlar görüşlerinin önemli olduğunu düşünmektedirler. Bu durum çalışanlara sorun çözme yeteneği kazandırmakta ve çalışanlar, üzerinde mutabık oldukları bir konu hakkında amaçlara ulaşmak için çaba harcamaktadır. Çalışanlar kendileri tarafından geliştirilen bütçelerle katılımcı yönetim anlayışını daha da güçlendirerek bütün bütçeleme süreçlerini desteklemektedirler.

Bir bütçe sürecinin “katılımlı” olup olmadığını gösteren etmenler dört kümeye ayrılmaktadır (TEPAV, 2007):

- Ne kadar yurttaşın katılarak öncelik tercihini bildirdiğini ifade eden “katılımın niceliği”,

- Öncelik tercihlerinin nasıl gerekçelendirildiği, tercihlerin bilgiye dayalı olup olmadığı ile ilgili olarak “katılımın niteliği”,
- Tercihlerin hizmetlere ne ölçüde dönüştüğünün ve sürecin yaşam niteliğine katkısının izlenebilirliği,
- Kuralların nasıl belirleneceği ve sürecin nasıl yönetileceğidir.

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında katılımlı bütçe sürecinde katılımın niceliğinin ve niteliğinin zaman içinde arttığı görülmektedir. Katılımın artması ve sürecin sahiplenilmesinin temel nedeni yönetim ve yurttaş arasında gelişen olumlu diyalogdur. Mahalleli tercihlerinin yatırım ve hizmetlere dönüştüğünü gördükçe sürecin içinde kalmakta ve çıkarlarını daha aktif olarak savunmaktadır. Madalyonun diğer yüzünde ise taleplerin yerine getirilmesinin ardından katılımın azaldığı durumlar da yaşanmaktadır. Kısa vadeli bir çıkar perspektifine sahip bir toplulukta istem yerine getirildikten sonra katılım azalabilir. Benzer şekilde yatırım ve hizmetlere erişim açısından doygunluğa ulaşmış bir mahallenin beklentilerinin az olması nedeniyle katılım düşük olabilir. Bu gibi sorunları önlemek için katılımlı bütçe sürecini yöneten yerel yönetimin saydamlık ve hesap verme sorumluluğuna dayalı güçlü bir halkla ilişkiler ve iletişim stratejisi geliştirmesi gerekir (TEPAV, 2007).

Katılımlı bütçeleme yaklaşımının bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Morse vd, 2002: 481):

- Çok fazla kişinin katılımını gerektirmektedir,
- Hazırlama süreci daha uzun olmaktadır,
- Bazı yöneticilerin kasıtlı olarak hasılat ve giderleri olduğundan fazla ya da eksik göstererek bütçelerin gevşek bir şekilde hazırlanmasını sağlayabilmektedir.
- Bazı yöneticiler, kendisinin aleyhte performans göstergelerini azaltma ve lehte performans göstergelerini artırma eğiliminde olabilmektedir.
- Bütçeleme sürecinde daha az çaba sarf ederek, sürekli lehte değişkenler ortaya çıkartılabilmektedir, bu durum oluşturulan bütçelerin gevşekliğinin bir göstergesi olabilmektedir.

Katılımlı bütçeleme uygulamalarına bakıldığında farklı katılım yapıları görülmektedir. Birincisinde doğrudan demokratik anlayışta vatandaşlar bizzat tematik toplantılara, semt ve bölge toplantılarına katılmaktadır. Bu toplantılarda her vatandaşın oy hakkı bulunmakta ve vatandaşlar süreci doğrudan kontrol edebilmektedirler. İkinci tür katılım ise dolaylı şekilde gerçekleşmekte ve seçilmiş delege ya da liderler toplantılara katılmaktadırlar. Buna temsili demokrasi denilmektedir (Cabannes, 2004: 28; Akt: Özen ve Yontar, 2009: 286).

Katılımlı bütçe sürecinin temelini mahalle düzeyinde yapılan ve vatandaşların herhangi bir sınırlama olmadan katıldığı toplantılar oluşturmaktadır. Genellikle bu toplantılarda yerel yöneticiler tarafından, kent ve mahalle düzeyinde bir önceki yıl içinde yapılan veya taahhüt edilmesine rağmen yapılamayan etkinlikler aktarılır, ilgili yılın katılımlı bütçe sürecinin işleyişi hakkında bilgi verilir, vatandaşlardan mahalleleri ve kent için taleplerini dile getirmeleri istenir ve ardından yapılan oylamayla mahalle düzeyinde öncelikler belirlenir. Önceliklendirme yerel yönetimin sunduğu hizmetlerin oylanması sonucunda gerçekleştirilmektedir (TEPAV, 2007)

Katılımlı bütçeleme sürecinde bir sonraki aşamada yurttaşlar gelecek yılın belediye bütçesini oluşturmaya ve bir önceki yılın gerçekleşmiş sonuçlarını tartışmaya karar verici düzeyde katılmaktadırlar. Bu süreçte uygulanacak proje ve hizmetler belirlenerek bu projelerin gerçekleşmesi için gerekli finansal çerçeve çizilmekte ve ayrıntılarıyla tartışılmaktadır.

Uygulamada bu sürecin nasıl işleyeceğini belirleyen bazı öğeler vardır. Bunların başında katılım, saydamlık, eşitlik, hoşgörü, verimlilik ve etkinlik, öz kaynak, rekabet ve kararların alınma sürecinde yurttaşların birbirlerine saygılı olması gelir. Katılımlı bütçelemenin gerçekleşmesi için dört temel etmenin varlığı gerekmektedir. Bunlar;

1. Yerel siyasi iradenin desteği ve istekliliği,
2. Vatandaşların politik sürece katılım konusundaki istekliliği,
3. Yasama organlarının müdahalelerini katılımlı bütçeden ayıran destekleyici politik çerçeve,

4. Vatandaşların ortak kararlarla belirlediği projelerin mali kaynaklarının varlığı olarak sıralanabilir (Wampler, 2007:24 ; Akt: Ergen 2012: 326).

Katılımlı bütçe uygulamasının temelinde vatandaşların oluşturdukları komisyonlar yer almaktadır. Bu komisyonlar farklı ülkelerde isimleri değişebilmekle birlikte Brezilya'nın Porto Alegre örneğinde uygulandığı şekliyle İlçe Komisyonları, Tematik (Konusal) Komisyonlar, Belediyenin Teknik Yardım Bürosu şeklinde örgütlenmiştir (Ergen, 2012: 327):

- İlçe Komisyonları: Sorunları ilçe ölçeğinde belirleyip, tartışmaya açan bir işlevi vardır. Temel konular arasında eğitim, sağlık, sosyal yardım, kentsel düzenleme, yol, konut, temizlik, ulaşım ve trafik, iktisadi kalkınma, spor, kültür ve boş zamanları değerlendirme konularında projelerin geliştirilmesine ve desteklenmesine yardımcı olur.
- Tematik (Konusal) Komisyonlar: Makro düzeyli çalışmalar yapar ve tüm kenti ilgilendiren sorunları ele alır. Kent ölçeğinde ulaşım, trafik, sağlık, sosyal yardım, eğitim-kültür, iktisadi kalkınma ve yerel vergiler, kentin örgütlenmesi ve kentsel gelişim konusunda halkın üyesi bulunduğu komisyonlarda projeler geliştirilir ve mevcut projeler bütçeleri ile birlikte değerlendirilir.
- Belediye Teknik Yardım Bürosu: Belediyenin bir sonraki yıl ile ilgili tüm gelir ve gider tahminlerinin yapıldığı bürodur. Diğer komisyonlara belediye ile ilgili her türlü bilgilendirme ve teknik yardımın yapılması buradan sağlanır.
- Katılımlı Bütçe Konseyi: Komisyonlarca oluşturulan fikirleri bütçe taslağı haline getirir.
- Belediye Planlama Kabinesi: Bütçe önerisinin yazımını gerçekleştiren bu birim katılımlı bütçenin hazırlanmasında çok önemli ve etkin bir role sahiptir.

Katılımlı bütçe sürecini Yıldırım (2004) iki evrede tanımlamıştır. Bu evreler şöyledir(Akt: Ergen, 2012: 327):

- Birinci Evre: Önceki yılın bütçe uygulamaları ve devam eden yatırımlar hakkında belediye görevlilerinin halka bilgi verdiği, halkın da bu

konularla ilgili görüşlerini paylaştığı ve eleştirilerde bulunduğu evredir. Mart ayından haziran ayına kadar devam eden bu evre bir sonraki yılın bütçe çalışmaları ile ilgili de başlangıç evresi olarak kabul edilir.

- Ara Evre: Gelecek yılın bütçesinde yer alması istenen konuların hazırlığı ve tartışması yapılır. Delegeler Forumuna gidecek delegelerin seçimi de bu aşamada yapılır. Delegeler Forumu, İlçe Komisyonlarını oluşturur. Semt toplantılarında hareketlilik yüksektir, çünkü toplantılarda bulunanların sayısı semtten bölgeye gidecek delege sayısını belirler. Son oylama bölgede yapıldığı için semtten ne kadar çok delege bölge toplantısına giderse semtin önerdiği projelerin kabul edilme olasılığı da o kadar artar. Bu ise toplantılara katılımı özendirir.
- İkinci Evre: Gelecek yıl projeleri seçilir.

Katılımlı bütçeleme anlayışı, katılımlı demokrasinin oluşturulması açısından önemli bir yapı taşıdır. Günümüzde, dünyada gittikçe yaygınlaşan ve ülkemizde de bu doğrultuda çalışmalar yapılan bir anlayışla insanlar yerel düzeyde kendilerini ilgilendiren konularda alınan kararlarda söz sahibi olmayı istemektedir. Sonuç olarak, toplumun katılımcılığını esas alan bu bütçeleme tekniği, katılımcı demokrasiyi gerçekleştirmek adına atılan güçlü bir adım olarak dikkat çekmektedir.

İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde bu araştırma kapsamında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile ilgili çalışmalara (Kesik, 2005; Arslan, 2010; Bayar, [yayın yılı bilinmiyor]; Saraç, 2005; Lamba, 2006; Banaz, 2008; Şensoy, 2006; Temelli, 2007; Kartalçı, 2007); edime dayalı bütçe sistemi ile ilgili çalışmalara (Yenice, 2006a; Yenice, 2006b; Uludüz, 2008; Yardımcıoğlu, 2006); bütçe ile ilgili çalışmalara (Dülger, 1999; Kovancılar, 2003; İlhan, 2007; Poyraz, 2008; Özşen, 2006); katılımlı bütçe ile ilgili çalışmalara (Zeren ve Özmen, 2010; Oktik ve diğerleri, 2008; Güngür Tanç ve Dikicioğlu, 2012; Özen ve Yontar, 2009; Gürneş, 2010; Demirkaya, 2010; Düzova, 2011); özerklik ile ilgili çalışmalara (Ziegele,1998; Ordorika, 2003; Tapper ve Salter, 2006; Nybom, 2008; Öztürk, 2006; Günay, 2004; Nohutçu, 2006; Aktan, 2007; Ortaş, 2004, Erdem, 2007; Doğramacı, 2007; Feyzioğlu, 1981;Öztürk, 2006);

sanayi üniversite işbirliği ve ticarileşme ile ilgili çalışmalara (Güler, 2000; Kaya ve diğerleri, 2012; Araman, 2009; Ercan, 1997; Aslan, 2010; Özdem ve Sarı, 2008; Okay, 2009; Erdem, 2007; Bayrak ve Halis, 2003; Ensari, 1989; Keleş, 2007; Akçi, 2004; Durak Ayla ve Çevik İşgören, 2010; Bilgili, 2008; Karahan, 2009; Kılıç ve Ayvaz, 2011; Afonso ve diğerleri, 2012; Yücebalkan ve diğerleri, 2010); yükseköğretimin finansmanı ile ilgili çalışmalara (Alaşahin, 2007; Meriç, 2010; Kale, 2011; Karakütük, 2006) rastlanmıştır.

Bütçe yönetimi ile ilgili ise kütüphane bütçe yönetimi ile ilgili çalışmalara (Nergiz, 1993; Yeşiltaş, 2000) rastlanmaktadır. Alan yazında eğitimde bütçe yönetimine yönelik iki kitap bölümüne (Karakütük, 2012: 305-372; Kurul, 2012), üniversitede bütçe yönetimi ile ilgili ise bir bildiriye (Karakütük, 2007) rastlanmaktadır.

Karakütük (2012), “Eğitim Planlaması” kitabının onuncu bölümünü “Planlama ve Bütçe Yönetimi”ne ayırmıştır. Bu bölümde bütçe ilkelerine, türlerine, sistemlerine yer vermiştir. Planlama ile bütçe ilişkisine, eğitim bütçelerinin içeriğinin nasıl belirleneceğine, eğitimin gelir kaynaklarına ve giderlerine değinmiştir. Kamu eğitim bütçesi, ödeneklerin nasıl kullanıldığı, bütçenin denetlenmesi de bu bölümde açıklamıştır.

Kurul (2012), “Eğitim Finansmanı” adlı kitabının dokuzuncu bölümünü “Eğitimde Bütçe Yönetimi”ne ayırmıştır. Yazar, bu bölümde eğitimde bütçeleme kuramlarına, eğitimde bütçe sürecine, eğitim bütçelerini geliştirmek üzere uygulamalara ve eğitim de bütçe sistemlerine yer vermiştir.

Karakütük (2007), “Üniversitelerin Bütçe Yönetimi Sorunları” başlıklı bildirisinde üniversite bütçelerinin durumunu, ulusal gelir içindeki yerini, bütçe yönetimi konusunda harcama sisteminden kaynaklanan sorunları çalışmasının problemi olarak açıklamaktadır. Belge taraması yöntemini kullanan araştırmacı veri kaynağı olarak Maliye ve Gümrük Bakanlığı Bütçe Yasaları ve Bütçe Kesin Hesap Yasalarından, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Yükseköğretim istatistiklerinden yararlanmıştır. Ayrıca bütçe yönetimiyle ilgili karşılaşılan sorunları, gözlem sonuçlarını sistematik olarak ele almıştır.

Alanyazın taraması sonucunda eğitimde bütçe yönetimi ile ilgili çok sayıda çalışmaya rastlanamamıştır. Ulaşılan çalışmaların, kuramsal boyutta hazırlanmış çalışmalar olduğu ve eğitimde bütçe yönetimi ile ilgili iyi bir alt yapı hazırladığı görülmektedir. Karakütük (2007) tarafından yapılmış olan “Üniversitelerin Bütçe Yönetimi Sorunları” başlıklı bildiri de alandaki ciddi bir soruna dikkat çekmiş ve araştırmacılar için yol gösterici olmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Türkiye'deki üniversitelerde bütçe yönetimi süreçlerini üniversite/fakülte yöneticilerinin görüşlerine dayanarak betimlemek ve bütçe uygulamalarının üniversite bileşenlerinin gündelik yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yararlanarak ortaya çıkarmak için nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır.

Araştırmanın ilk bölümü devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapmakta olan üniversite/fakülte yöneticilerinin, mali özerklik, sanayi ile işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği, katılımlı bütçeleme boyutlarında bütçe yönetimi konusundaki görüşlerini betimlemek üzere planlanmıştır. Araştırmada, nicel araştırma yaklaşımı benimsenerek, içinde deneysel olmayan; tutumlar, görüşler gibi bilgi türlerini belirlemede kullanılan tarama modeli kullanılmıştır. Var olan durumu tanımlamak, ortaya koymak amaçlandığı için bu yaklaşım tercih edilmiştir. Ayrıca tarama tekniği kısa zamanda çok fazla katılımcıya ulaşmak ve genellenebilirliği artırmak için de tercih nedeni olmuştur. Tarama modelleri, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2010; McMillan ve Schumacher, 2006).

Üniversite/fakülte yöneticilerinin üniversitede işleyen bütçe yönetimi süreçlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve yöneticilerin sürece ilişkin öznel değerlendirmelerini alabilmek için görüşmeler yapılmıştır.

Üniversitelerde uygulanan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinin (öğrenci, öğretim üyesi ve yönetsel personel) üniversite yaşantılarının yansımalarını onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümlmek için de nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve belge çözümleme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel araştırmaların amacı, anlamak ve araştırma etkinliğinin sonucu gerçekliği olduğu gibi tanımlamaktır (Kümbetoğlu, 2005). Nitel araştırmalar, araştırma nesnesine bütüncül ve derinlemesine bakar, onu karmaşıklık içinde inceler ve bağlamı içinde anlamaya çalışır. Nitel araştırmalar, bağlama ve sürece, yaşanan deneyime ve yerel olana duyarlıdır (Punch, 2005). Son yıllarda toplumsal gerçekliği daha iyi ortaya koyabilmek için izlenen ve giderek yaygınlaşan nitel araştırma yöntemlerini kullanma eğilimi bu araştırmada da benimsenmiştir. Nitel araştırma yönteminde veri toplama tekniklerinden görüşme (mülakat) bu araştırmada tercih edilmiştir. Görüşme, kaynak kişinin ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere iki kişi arasında (görüşmeci ve kaynak kişi) serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamı yaratmak için düzenlenir (Balcı, 2010).

Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu

Bu araştırmada yöneticilerin bütçe yönetim sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla nicel araştırma yaklaşımı, yöneticilerin ve üniversite bileşenlerinin deneyimlerine dayalı bir çözümleme yapabilmek için de nitel araştırma yaklaşımı birlikte kullanılmıştır. Bunun için araştırmanın nicel kısmında evren ve örneklem belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini, 2011-2012 öğretim yılında Türkiye’de öğretim faaliyetinde bulunan 95 devlet ve 55 vakıf üniversitesinin yöneticileri (rektör ve dekanlar) oluşturmaktadır. Evreni oluşturan, devlet ve vakıf üniversitelerinden araştırmamızın kapsamındaki rektör ve dekanların (toplam 1097 yönetici) sayısı Çizelge2’de verilmiştir.

Çizelge 2. Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Katılımcı Sayıları

Katılımcı	Devlet Üniversitesi	Vakıf Üniversitesi	Toplam
Rektör	95	55	150
Dekan	715	232	947
Toplam	810	287	1097

Kaynak: ÖSYM 2011-2012 öğretim yılı öğrenci istatistikleri, YÖK-
Üniversitelerimiz, Üniversite web sayfaları.

Evren belirlenirken, 2011-2012 öğretim yılı sonunda öğrencisi olmayan üniversite (Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Altın Koza Üniversitesi, Ankara Bilge Üniversitesi, Bursa Orhangazi Üniversitesi, Canik Başarı Üniversitesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, TED Üniversitesi, Türk Alman Üniversitesi, Uluslararası Antalya Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi) ve fakülteler, adında üniversite olmayan yükseköğretim kuruluşları (Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü) evrene dahil edilmemiştir. Bir rektörün aynı zamanda bir/birden fazla fakülteye dekan olarak vekâlet etmesi veya bir dekanın diğer bir fakülte/fakültele dekan olarak vekâlet etmesi durumlarında vekâlet edilen fakülteler –yöneticisi aynı kişi olduğu ve fakültele göre ankete verilen cevapların değişmeyeceği düşünülerek- evrene dahil edilmemiştir. Örneğin A üniversitesi rektörü, rektörlüğü esnasında B ve C fakültelerine vekâlet etmektedir, D fakültesinin ise bir dekanı vardır. Böyle bir durumda A üniversitesinde 2 yönetici bulunduğu kabul edilmiştir.

Araştırmada örneklem büyüklüğünü belirlemek üzere Anderson'un (1990; Akt. Balcı, 2010) "Farklı Büyüklükteki Evrenler İçin Kuramsal Örneklem Büyüklükleri ve %95 Kesinlik Düzeyi Tablosu"ndan yararlanılmıştır. Evreni 1097 üniversite yöneticisi oluşturmaktadır. Evrenden kabul edilebilir hata payı %5, güven seviyesi %95 alınarak hesaplanan tolerans gösterilebilir hata için gerekli örneklem büyüklüğü 285'tir. Fakat üç aylık veri toplama süresinde ısrarlı çabalara karşın 282 yöneticiye ulaşılmıştır. Örneklem seçiminde olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden tesadüfi örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Anket gönderilen üniversiteler, bu üniversitelere gönderilen anket sayısı ve dönen anket sayıları Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 3. Devlet ve Vakıf Üniversitelerine Giden ve Dönen Anket Sayıları

Üniversiteler	Giden Anket Sayısı	Dönen Anket Sayısı
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	9	3
Adıyaman Üniversitesi	9	3
Adnan Menderes Üniversitesi	4	1
Afyon Kocatepe Üniversitesi	9	2
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	3	3
Ahi Evran Üniversitesi	5	2
Akdeniz Üniversitesi	17	1
Aksaray Üniversitesi	5	4
Amasya Üniversitesi	6	1
Anadolu Üniversitesi	15	3
Ankara Üniversitesi	15	5
Ardahan Üniversitesi	3	1
Artvin Çoruh Üniversitesi	4	1
Atatürk Üniversitesi	20	9
Balıkesir Üniversitesi	9	2
Bartın Üniversitesi	7	2
Batman Üniversitesi	6	1
Bayburt Üniversitesi	2	2
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	3	1
Bingöl Üniversitesi	5	1
Bitlis Eren Üniversitesi	3	0
Boğaziçi Üniversitesi	5	1
Bozok Üniversitesi	5	1
Bursa Teknik Üniversitesi	2	1
Bülent Ecevit Üniversitesi	7	4
Celal Bayar Üniversitesi	4	0
Cumhuriyet Üniversitesi	15	4
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	9	2
Çankırı Karatekin Üniversitesi	5	2
Çukurova Üniversitesi	16	2
Dicle Üniversitesi	11	2
Dokuz Eylül Üniversitesi	14	4
Dumlupınar Üniversitesi	8	2
Düzce Üniversitesi	8	3
Ege Üniversitesi	10	4
Erciyes Üniversitesi	18	7
Erzincan Üniversitesi	8	2
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	10	3
Fırat Üniversitesi	13	4
Galatasaray Üniversitesi	6	1
Gazi Üniversitesi	17	3

Üniversiteler	Giden Anket Sayısı	Dönen Anket Sayısı
Gaziantep Üniversitesi	10	4
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	4	1
Giresun Üniversitesi	10	5
Gümüşhane Üniversitesi	4	3
Hacettepe Üniversitesi	13	4
Hakkari Üniversitesi	3	1
Harran Üniversitesi	7	2
Hitit Üniversitesi	5	2
Iğdır Üniversitesi	4	2
İnönü Üniversitesi	12	4
İstanbul Teknik Üniversitesi	13	3
İstanbul Üniversitesi	15	4
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	3	2
Kafkas Üniversitesi	5	1
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	8	5
Karabük Üniversitesi	8	2
Karadeniz Teknik Üniversitesi	14	7
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	4	2
Kastamonu Üniversitesi	6	3
Kırıkkale Üniversitesi	10	3
Kırklareli Üniversitesi	5	1
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	5	2
Kocaeli Üniversitesi	11	2
Mardin Artuklu Üniversitesi	4	0
Marmara Üniversitesi	17	2
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	6	3
Mersin Üniversitesi	12	4
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	4	2
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	10	5
Mustafa Kemal Üniversitesi	14	5
Muş Alparslan Üniversitesi	6	4
Namık Kemal Üniversitesi	6	1
Nevşehir Üniversitesi	6	2
Niğde Üniversitesi	7	0
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	13	8
Ordu Üniversitesi	6	1
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	6	0
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	4	0
Pamukkale Üniversitesi	8	3
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	9	3
Sakarya Üniversitesi	14	3
Selçuk Üniversitesi	20	10
Siirt Üniversitesi	4	1

Üniversiteler	Giden Anket Sayısı	Dönen Anket Sayısı
Sinop Üniversitesi	4	0
Süleyman Demirel Üniversitesi	18	0
Şırnak Üniversitesi	3	2
Trakya Üniversitesi	12	2
Tunceli Üniversitesi	5	1
Uludağ Üniversitesi	12	3
Uşak Üniversitesi	6	1
Yalova Üniversitesi	5	1
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	8	2
Yıldız Teknik Üniversitesi	11	2
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	16	3
Acıbadem Üniversitesi	4	0
Atılım Üniversitesi	6	3
Avrasya Üniversitesi	4	0
Bahçeşehir Üniversitesi	8	0
Başkent Üniversitesi	12	2
Beykent Üniversitesi	7	0
Bezm-İ Alem Vakıf Üniversitesi	5	0
Çağ Üniversitesi	4	0
Çankaya Üniversitesi	6	0
Doğuş Üniversitesi	6	0
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	4	1
Fatih Üniversitesi	7	0
Gedik Üniversitesi	3	0
Gediz Üniversitesi	4	1
Haliç Üniversitesi	6	2
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	4	0
Işık Üniversitesi	5	2
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	9	0
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	3	0
İstanbul Arel Üniversitesi	6	1
İstanbul Aydın Üniversitesi	9	0
İstanbul Bilgi Üniversitesi	7	1
İstanbul Bilim Üniversitesi	3	0
İstanbul Gelişim Üniversitesi	2	0
İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi	6	1
İstanbul Kültür Üniversitesi	6	1
İstanbul Medipol Üniversitesi	6	2
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	4	0
İstanbul Şehir Üniversitesi	5	0
İstanbul Ticaret Üniversitesi	5	0
İzmir Ekonomi Üniversitesi	6	2
İzmir Üniversitesi	4	0

Üniversiteler	Giden Anket Sayısı	Dönen Anket Sayısı
Kadir Has Üniversitesi	5	0
Koç Üniversitesi	7	1
KTO Karatay Üniversitesi	4	0
Maltepe Üniversitesi	9	2
Melikşah Üniversitesi	5	2
Mevlana Üniversitesi	5	0
Nişantaşı Üniversitesi	3	1
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	5	0
Okan Üniversitesi	6	1
Özyeğin Üniversitesi	5	2
Piri Reis Üniversitesi	3	1
Sabancı Üniversitesi	4	1
Süleyman Şah Üniversitesi	3	0
Şifa Üniversitesi	4	0
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	6	2
Toros Üniversitesi	2	1
Turgut Özal Üniversitesi	4	1
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	4	0
Ufuk Üniversitesi	6	0
Yaşar Üniversitesi	7	3
Yeditepe Üniversitesi	11	3
Yeni Yüzyıl Üniversitesi	3	1
Zirve Üniversitesi	5	2
Toplam	1097	282

Buna göre araştırmaya en fazla katılımın sağlandığı üniversiteler Selçuk Üniversitesi (10), Atatürk Üniversitesi (9), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (8), Karadeniz Teknik Üniversitesi (7), Erciyes Üniversitesi'dir (7). Ayrıca 7 devlet üniversitesinden, 27 vakıf üniversitesinden hiç katılım sağlanmamıştır. Gönderilen anket 1097, dönen anket 282 olmuştur. Araştırmada örneklem için belirlenen sayının sağlandığı kabul edilmiştir.

Çizelge 4'te araştırmaya katılan yöneticilerin idari (yönetmel) görevleri bakımından dağılımı verilmiştir.

Çizelge 4. Katılan Yöneticilerin İdari Görevleri

Katılımcı	Katılım Sayısı	Oranı %
Rektör	22	7,8
Dekan	260	92,2

Çizelgeden de görüldüğü gibi, devlet ve vakıf üniversitelerinden 150 rektör araştırmaya katılmış, 22 anket dönmüştür. 947 dekindan da 260 anket geri dönmüştür.

Araştırmaya katılan dekanların fakültelerine göre dağılımı Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5. Dekanların Fakülte Dağılımı

Fakülte Adı	Fakülte Sayısı*	Katılımcı Sayısı
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İşletme ve yönetim fakülteleri dahil)	146	40
Mühendislik Fakültesi	125	39
Fen Edebiyat Fakültesi (İnsani Bilimler Fakülteleri dahil)	108	38
Eğitim Fakültesi	87	37
İletişim Fakültesi	41	13
Hukuk Fakültesi	197	12
Tıp Fakültesi	106	11
Ziraat Fakültesi	27	10
Güzel Sanatlar Fakültesi (Sanat tasarım dahil)	73	8
İlahiyat Fakültesi	55	8
Diş Hekimliği Fakültesi	52	7
Denizcilik Fakültesi	15	5
Veteriner Fakültesi	26	5
Orman Fakültesi	10	4
Eczacılık (28), Turizm (16), Teknoloji (27), Su Ürünleri (7), Sağlık Bilimleri Fakülteleri (31) (her birinden 3 katılımcı)	109	15
Diğer (Havacılık ve Uzay Bilimleri (2), Yer Bilimleri (2) Fakülteleri) (her birinden 1 katılımcı)	4	2
İsimsiz olanlar		5

*Kaynak: ÖSYM, 2012 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

Çizelgeye göre en fazla katılımın sağlandığı fakülteler, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ile Mühendislik Fakültesi olmuştur. İkinci sırada Eğitim Fakülteleri ve Fen Edebiyat Fakülteleri araştırmamıza katılmışlardır. En az katılımın olduğu fakülteler, Havacılık ve Uzay Bilimleri ile Yer Bilimleri Fakülteleri olmuştur. Türkiye'de çok az üniversitede bu fakültelerin olması nedeniyle bu fakültelerden az katılım olduğu düşünülmektedir. Eczacılık, Turizm, Teknoloji, Su Ürünleri, Sağlık Bilimleri Fakültelerinden de çok az katılım olduğu görülmektedir.

Çalışma Grubunun Oluşturulması,

Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken, üniversite/fakülte yöneticileri ve üniversite bileşenlerinin (öğrenci, öğretim üyesi ve yönetsel personel) bütçe yönetimi ve süreçleriyle ilgili görüşlerini ortaya koymak amacıyla “amaçlı örnekleme tekniği” kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Amaçlı örnekleme tekniklerinden, kolay ulaşılabilir durum örnekleme araştırma hız ve pratiklik kazandırırken, araştırmacının yakın ve erişebilmesinin kolay olduğu bir durumu seçmesini sağlar (Karasar, 2010). Nitel verileri elde edebilmek için kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile üniversite/fakülte yöneticileri ve üniversite bileşenleri ile görüşme yapılmıştır.

İlk olarak Devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri üniversitelerin büyüklüğü (öğrenci sayıları), kuruluş yılları, bulunduğu bölge ve fakülte sayılarını içeren bilgiler alfabetik olarak verilmiştir. Devlet ve Vakıf üniversitelerine ait bilgiler Çizelge 6’da verilmiştir.

Çizelge 6. Devlet Üniversiteleri ve Vakıf Üniversiteleri Bilgileri

	Üniversite Büyükülüğü	Kuruluş Yılı	Bulunduğu Coğrafi Bölge	Fakülte Sayısı
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	19646	1992	Karadeniz	8
Adıyaman Üniversitesi	13270	2006	Güneydoğu Anadolu	10
Adnan Menderes Üniversitesi	26962	1992	Ege	5
Afyon Kocatepe Üniversitesi	31771	1992	Ege	13
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	5839	2008	Doğu Anadolu	6
Ahi Evran Üniversitesi	14994	2006	İç Anadolu	7
Akdeniz Üniversitesi	35301	1982	Akdeniz	17
Aksaray Üniversitesi	10435	2006	İç Anadolu	8
Amasya Üniversitesi	7520	2006	Karadeniz	6
Anadolu Üniversitesi	1974343	1982	İç Anadolu	16
Ankara Üniversitesi	39624	1946	İç Anadolu	14
Ardahan Üniversitesi	2505	2008	Doğu Anadolu	3
Artvin Çoruh Üniversitesi	4275	2008	Karadeniz	7
Atatürk Üniversitesi	45922	1957	Doğu Anadolu	20
Balıkesir Üniversitesi	33786	1992	Marmara	9
Bartın Üniversitesi	5153	2008	Karadeniz	7
Batman Üniversitesi	4128	2008	Güneydoğu Anadolu	6
Bayburt Üniversitesi	4385	2008	Karadeniz	4
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	9261	2007	Marmara	3
Bingöl Üniversitesi	4446	2008	Doğu Anadolu	6
Bitlis Eren Üniversitesi	4276	2008	Doğu Anadolu	4
Boğaziçi Üniversitesi	9022	1971	Marmara	4

	Üniversite Büyükülüğü	Kuruluş Yılı	Bulunduğu Coğrafi Bölge	Fakülte Sayısı
Bozok Üniversitesi	8456	2006	İç Anadolu	8
Bursa Teknik Üniversitesi	82	2010	Marmara	6
Bülent Ecevit Üniversitesi	18409	1992	Karadeniz	10
Celal Bayar Üniversitesi	31345	1992	Ege	8
Cumhuriyet Üniversitesi	33169	1973	İç Anadolu	16
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	29444	1992	Marmara	12
Çankırı Karatekin Üniversitesi	6991	2007	İç Anadolu	6
Çukurova Üniversitesi	36663	1973	Akdeniz	15
Dicle Üniversitesi	22029	1974	Güneydoğu Anadolu	14
Dokuz Eylül Üniversitesi	47808	1982	Ege	13
Dumlupınar Üniversitesi	37337	1992	Ege	10
Düzce Üniversitesi	10787	2006	Karadeniz	10
Ege Üniversitesi	48215	1955	Ege	12
Erciyes Üniversitesi	37052	1978	İç Anadolu	17
Erzincan Üniversitesi	12865	2006	Doğu Anadolu	8
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	19025	1993	İç Anadolu	9
Fırat Üniversitesi	27014	1975	Doğu Anadolu	12
Galatasaray Üniversitesi	2438	1994	Marmara	5
Gazi Üniversitesi	58339	1982	İç Anadolu	21
Gaziantep Üniversitesi	23498	1987	Güneydoğu Anadolu	15
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	19915	1992	İç Anadolu	9
Giresun Üniversitesi	18178	2006	Karadeniz	9
Gümüşhane Üniversitesi	7668	2008	Karadeniz	5
Hacettepe Üniversitesi	29645	1967	İç Anadolu	14
Hakkari Üniversitesi	2121	2008	Güneydoğu Anadolu	5
Harran Üniversitesi	14866	1992	Güneydoğu Anadolu	9
Hitit Üniversitesi	9184	2006	İç Anadolu	6
İğdir Üniversitesi	2407	2008	Doğu Anadolu	6
İnönü Üniversitesi	22553	1975	Doğu Anadolu	13
İstanbul Teknik Üniversitesi	20493	1944	Marmara	13
İstanbul Üniversitesi	72435	1933	Marmara	20
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	210	2010	Ege	12
Kafkas Üniversitesi	11453	1992	Doğu Anadolu	9
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	17601	1992	Akdeniz	10
Karabük Üniversitesi	14647	2007	Karadeniz	12
Karadeniz Teknik Üniversitesi	45604	1955	Karadeniz	17
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	7663	2007	İç Anadolu	6
Kastamonu Üniversitesi	9563	2006	Karadeniz	8
Kırıkkale Üniversitesi	19808	1992	İç Anadolu	10
Kırklareli Üniversitesi	12694	2007	Marmara	6
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	5365	2007	Akdeniz	5
Kocaeli Üniversitesi	58494	1992	Marmara	12
Mardin Artuklu Üniversitesi	3031	2008	Güneydoğu Anadolu	6

	Üniversite Büyükülüğü	Kuruluş Yılı	Bulunduğu Coğrafi Bölge	Fakülte Sayısı
Marmara Üniversitesi	51896	1982	Marmara	16
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	15985	2006	Akdeniz	6
Mersin Üniversitesi	28031	1992	Akdeniz	14
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	5919	1982	Marmara	3
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	25064	1992	Akdeniz	13
Mustafa Kemal Üniversitesi	28324	1992	Akdeniz	14
Muş Alparslan Üniversitesi	4368	2007	Doğu Anadolu	6
Namık Kemal Üniversitesi	18729	2006	Marmara	8
Nevşehir Üniversitesi	7363	2007	İç Anadolu	7
Niğde Üniversitesi	15109	1992	İç Anadolu	7
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	32157	1975	Karadeniz	15
Ordu Üniversitesi	10013	2006	Karadeniz	10
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	18235	1959	İç Anadolu	5
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	5436	2007	Akdeniz	4
Pamukkale Üniversitesi	32811	1992	Ege	9
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	11459	2006	Karadeniz	8
Sakarya Üniversitesi	52752	1992	Marmara	13
Selçuk Üniversitesi	73640	1975	İç Anadolu	21
Siirt Üniversitesi	5123	2007	Güneydoğu Anadolu	3
Sinop Üniversitesi	4160	2007	Karadeniz	4
Süleyman Demirel Üniversitesi	44904	1992	Akdeniz	18
Şırnak Üniversitesi	1742	2008	Doğu Anadolu	3
Trakya Üniversitesi	29572	1982	Marmara	11
Tunceli Üniversitesi	3570	2008	Doğu Anadolu	4
Uludağ Üniversitesi	46430	1982	Marmara	11
Uşak Üniversitesi	10477	2006	Ege	5
Yalova Üniversitesi	4450	2008	Marmara	5
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	796	2010	İç Anadolu	8
Yıldız Teknik Üniversitesi	23812	1992	Marmara	10
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	18911	1982	Doğu Anadolu	14
Acıbadem Üniversitesi	810	2007	Marmara	6
Atılım Üniversitesi	4521	1997	İç Anadolu	5
Avrasya Üniversitesi	218	2010	Karadeniz	6
Bahçeşehir Üniversitesi	8901	1998	Marmara	9
Başkent Üniversitesi	8431	1994	İç Anadolu	11
Beykent Üniversitesi	12647	1997	Marmara	6
Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi	388	2010	Marmara	4
Çağ Üniversitesi	2481	1997	Akdeniz	3
Çankaya Üniversitesi	3759	1997	İç Anadolu	5
Doğuş Üniversitesi	4278	1997	Marmara	5
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	512	2010	Marmara	5
Fatih Üniversitesi	9747	1996	Marmara	7
Gedik Üniversitesi	899	2010	Marmara	4
Gediz Üniversitesi	2459	2008	Ege	4
Haliç Üniversitesi	5783	1998	Marmara	5
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	712	2008	Güneydoğu Anadolu	5
Işık Üniversitesi	3108	1996	Marmara	5

	Üniversite Büyükülüğü	Kuruluş Yılı	Bulunduğu Coğrafi Bölge	Fakülte Sayısı
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	11270	1984	İç Anadolu	9
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	241	2010	Marmara	6
İstanbul Arel Üniversitesi	7532	2007	Marmara	5
İstanbul Aydın Üniversitesi	14213	2007	Marmara	9
İstanbul Bilgi Üniversitesi	9083	1996	Marmara	6
İstanbul Bilim Üniversitesi	1952	2006	Marmara	2
İstanbul Gelişim Üniversitesi	2714	2011	Marmara	3
İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi	540	2008	Marmara	6
İstanbul Kültür Üniversitesi	6931	1997	Marmara	7
İstanbul Medipol Üniversitesi	888	2010	Marmara	10
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	209	2010	Marmara	6
İstanbul Şehir Üniversitesi	753	2008	Marmara	6
İstanbul Ticaret Üniversitesi	5169	2001	Marmara	6
İzmir Ekonomi Üniversitesi	6215	2001	Ege	7
İzmir Üniversitesi	2269	2007	Ege	6
Kadir Has Üniversitesi	4340	1997	Marmara	5
Koç Üniversitesi	4156	1993	Marmara	6
KTO Karatay Üniversitesi	652	2009	İç Anadolu	4
Maltepe Üniversitesi	5844	1997	Marmara	9
Melikşah Üniversitesi	1270	2008	İç Anadolu	4
Mevlana Üniversitesi	886	2009	İç Anadolu	6
Nişantaşı Üniversitesi	1008	2012	Marmara	3
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	100	2009	İç Anadolu	5
Okan Üniversitesi	6846	1999	Marmara	6
Özyeğin Üniversitesi	1551	2007	Marmara	5
Piri Reis Üniversitesi	551	2008	Marmara	4
Sabancı Üniversitesi	2785	1994	Marmara	3
Süleyman Şah Üniversitesi	294	2008	Marmara	2
Şifa Üniversitesi	246	2010	Ege	3
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	3248	2003	İç Anadolu	5
Toros Üniversitesi	224	2009	Akdeniz	3
Turgut Özal Üniversitesi	830	2009	İç Anadolu	4
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	215	2011	İç Anadolu	4
Ufuk Üniversitesi	1494	2002	İç Anadolu	5
Yaşar Üniversitesi	4505	2001	Ege	7
Yeditepe Üniversitesi	15531	1996	Marmara	12
Yeni Yüzyıl Üniversitesi	1803	2009	Marmara	10
Zirve Üniversitesi	2338	2009	Güneydoğu Anadolu	8

Üniversiteler, kuruluş yıllarına göre üç gruba ayrılmıştır. Bu gruplamaya göre; 1982 yılından önce kurulan üniversiteler 1.grup üniversiteler, 1982 yılından 2004 yılları arasında kurulan üniversiteler 2.grup üniversiteler, 2004 yılından sonra kurulan üniversiteler 3.grup üniversitelerdir. 1.grubu 17

üniversite, 2.grubu 58 üniversite, 3.grubu 75 üniversite oluşturmaktadır. Bu gruplama yapılırken üniversitelerin belli aralıklarla çoklu kuruldukları gözlenmiş ve bu yıllar dönem olarak ayrılmıştır. Öğrenci sayıları bakımından da üniversiteler üç gruba ayrılmıştır (üniversite büyüklüğü). Öğrenci sayısı 10.000'in altında olan üniversiteler küçük üniversite, öğrenci sayısı 10.000 ile 30.000 arasında olanlar orta büyüklükte üniversite ve öğrenci sayısı 30.000'den fazla olan üniversiteler büyük üniversite olarak kabul edilmiştir. Buna göre, 85 üniversite küçük, 41 üniversite orta büyüklükte ve 24 üniversite büyük üniversite grubuna girmiştir. Türkiye'nin coğrafi bölgeleri dikkate alınarak üniversitelerin bulunduğu bölgeye göre sayıları şöyledir: Marmara Bölgesi'nde 51 Üniversite, Ege Bölgesi'nde 14 Üniversite, Akdeniz Bölgesi'nde 12 Üniversite, Karadeniz Bölgesi'nde 17 Üniversite, İç Anadolu Bölgesi'nde 32 Üniversite, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 14 Üniversite, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 10 Üniversitedir. Üniversiteler üniversite türü bakımından da iki gruba ayrılmıştır. 95 Devlet Üniversitesi, 55 Vakıf Üniversitesi vardır.

Görüşme yapılmadan önce, kuruluş yıllarına göre üç gruptan birer üniversite seçilmiştir. Seçilen bu üniversiteler, üniversite büyüklüğü ve fakülte sayısı bakımından aynı dönemlerde kurulan üniversiteleri yansıtacak özelliklerde olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca seçilen üniversitelerin farklı bölgelerde olması da göz önünde tutulmuştur. Bu özelliklere göre seçilen üniversiteler Çizelge 7' de verilmiştir.

Çizelge 7. Görüşme Yapılan Çalışma Grubunun Üniversiteleri

Üniversite	Kuruluş yılı ve grubu	Bulunduğu bölge	Üniversite büyüklüğü	Fakülte sayısı
Ankara Üniversitesi	1946 1. grup	İç Anadolu Bölgesi	39624	14
Balıkesir Üniversitesi	1992 2. grup	Marmara Bölgesi	33786	9
Erzincan Üniversitesi	2006 3. grup	Doğu Anadolu Bölgesi	12865	8

Kaynak: ÖSYM 2011-2012 öğretim yılı öğrenci istatistikleri, Üniversite web sayfaları.

Çizelge 5'den de anlaşıldığı gibi Ankara, Balıkesir ve Erzincan Üniversiteleri çalışma grubu üniversiteleri olarak belirlenmiştir. Bu üniversiteler

kuruluş yılları, buldukları bölgeler, üniversite büyüklükleri (öğrenci sayıları) ve fakülte sayıları bakımından birbirinden farklıdır.

Üniversitelerde görüşme yapılacak kişilerde çeşitlilik sağlayabilmek için farklı alanlardan seçilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle üniversitelerde sosyal, sağlık ve fen bilimleri alanlarından görüşme yapılacak kişiler belirlenmiştir. Ayrıca üniversitedeki bütçe yönetiminden etkilenen bütün kesimlere ulaşabilmek için yönetici, öğretim üyesi, öğrenci ve yönetsel personelle görüşülmüştür.

Her bir üniversitede 22 kişi ile görüşülmüştür. Bu kişilerin dağılımı da Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8. Üniversitelerde Görüşme Yapılan Kişiler

Katılımcı	Sosyal	Sağlık	Fen	Toplam
Rektör (rektör yardımcısı)				1
Dekan	1	1	1	3
Öğretim üyesi	2	2	2	6
Öğrenci	2	2	2	6
İdari personel	2	2	2	6
Toplam	7	7	7	22

Ankara Üniversitesi’nde 22 kişi, Balıkesir Üniversitesi’nde 22 kişi ve Erzincan Üniversitesi’nde 22 kişi ile görüşülmüştür. Buna göre; 3 rektör, 9 dekan, 18 öğretim üyesi, 18 öğrenci ve 18 idari personel olmak üzere toplam 66 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Görüşme talep edilen rektörlerle zaman yoğunluğu nedeniyle görüşülemediği, rektörler yerine bir rektör yardımcısına yönlendirmişlerdir. Araştırmada maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Sosyal, fen ve sağlık alanlarından görüşme yapmak isteyen bir fakülte dekanı ile görüşülmüştür. Görüşme yapılan üniversitelerde yöneticilerin çoğunluğu erkek olduğu için cinsiyet konusunda çok fazla çeşitlilik sağlanamamıştır, sadece bir kadın yönetici ile görüşme yapılmıştır. Öğretim üyeleri seçilirken, alanlar içinde cinsiyet, unvan, yaş faktörlerini dengeli dağıtmaya dikkat edilmiştir. Öğrenciler seçilirken, cinsiyet ve okudukları sınıf faktörleri dengeli dağıtılmıştır. İdari personel seçilirken de cinsiyet, bulunduğu birim ve çalışma yılı faktörleri bakımından dengeli dağıtılmaya çalışılmıştır.

Bu değerlendirmeler doğrultusunda Ankara Üniversitesi'nde görüşme yapılan kişilere ait veriler Çizelge 9'da verilmiştir. Çizelgede verilen kodlar şöyle oluşturulmuştur: A harfi Ankara Üniversitesi'nin, F harfi Fen Bilimlerinin, S harfi Sosyal Bilimlerin, SA harfleri Sağlık Bilimlerinin, R harfi Rektörün, D harfi Dekanın, ÖÜ harfleri öğretim üyesinin, Ö harfi öğrencinin, İP harfleri idari personelin kısaltmalarıdır. Örneğin AFİP1 Ankara Üniversitesi, fen bilimlerinden idari personel 1.kişi anlamındadır.

Çizelge 9. Ankara Üniversitesi Görüşme Yapılan Kişilere Ait Veriler

Bilim dalı	Üniversite bileşeni	Cinsiyet	Unvan	Yaş	Sınıf	Birimi	Hizmet Yılı
	Rektör AR	Erkek	Profesör				
Fen	Dekan AFD	Erkek	Profesör				
Sosyal	Dekan ASD	Kadın	Profesör				
Sağlık	Dekan ASAD	Erkek	Profesör				
Fen	Öğretim üyesi AFÖÜ1	Erkek	Yrd. Doçent	36			
	Öğretim üyesi AFÖÜ2	Erkek	Profesör	50			
	Öğrenci AFÖ1	Erkek			2		
	Öğrenci AFÖ2	Kadın			1		
	İdari personel AFİP1	Erkek				Evrak kayıt	14
	İdari personel AFİP2	Erkek				Personel işleri	11
Sosyal	Öğretim üyesi ASÖÜ1	Kadın	Profesör	56			
	Öğretim üyesi ASÖÜ2	Erkek	Doçent	50			
	Öğrenci ASÖ1	Erkek			4		
	Öğrenci ASÖ2	Erkek			4		
	İdari personel ASİP1	Erkek				Fakülte sekreteri	33
	İdari personel ASİP2	Erkek				Mali işler Şefi	16
Sağlık	Öğretim üyesi ASAÖÜ1	Kadın	Profesör	44			
	Öğretim üyesi ASAÖÜ2	Kadın	Doçent	38			

Öğrenci ASAÖ1	Kadın	3		
Öğrenci ASAÖ2	Erkek	5		
İdari personel ASAİP1	Kadın		Öğrenci işleri	16
İdari personel ASAİP2	Erkek		Mutemet	21

Çizelge 9'dan da anlaşıldığı gibi Ankara Üniversitesi'nde cinsiyet, unvan, yaş, sınıf, birim ve hizmet yılı bakımından farklı kişilerle görüşülmüştür. Balıkesir Üniversitesi'nde görüşme yapılan kişilere ait veriler Çizelge 10'da verilmiştir. Çizelgede verilen kodlar şöyle oluşturulmuştur: B harfi Balıkesir Üniversitesinin, F harfi Fen Bilimlerinin, S harfi Sosyal Bilimlerin, SA harfleri Sağlık Bilimlerinin, R harfi Rektörün, D harfi Dekanın, ÖÜ harfleri öğretim üyesinin, Ö harfi öğrencinin, İP harfleri idari personelin kısaltmalarıdır. Örneğin BSÖÜ2, Balıkesir üniversitesi, sosyal bilimlerden öğretim üyesi 2. kişi anlamındadır.

Çizelge 10. Balıkesir Üniversitesi Görüşme Yapılan Kişilere Ait Veriler

Bilim dalı	Üniversite bileşeni	Cinsiyet	Unvan	Yaş	Sınıf	Bulunduğu birim	Hizmet yılı
	Rektör BR	Erkek	Profesör				
Fen	Dekan BFD	Erkek	Profesör				
Sosyal	Dekan BSD	Erkek	Profesör				
Sağlık	Dekan BSAD	Erkek	Profesör				
Fen	Öğretim üyesi BFÖÜ1	Kadın	Yrd. Doçent	42			
	Öğretim üyesi BFÖÜ2	Erkek	Doçent	46			
	Öğrenci BFÖ1	Erkek			4		
	Öğrenci BFÖ2	Kadın			1		
	İdari personel BFİP1	Erkek				Mali işler	26
	İdari personel BFİP2	Kadın				Öğrenci işleri	4
Sosyal	Öğretim üyesi BSÖÜ1	Erkek	Yrd. Doçent	36			

	Öğretim üyesi BSÖÜ2	Erkek	Profesör	64			
	Öğrenci BSÖ1	Kadın				4	
	Öğrenci BSÖ2	Erkek				3	
	İdari personel BSİP1	Erkek				Personel işleri	16
	İdari personel BSİP2	Kadın				Öğrenci işleri	11
Bilim dalı	Üniversite bileşeni	Cinsiyet	Unvan	Yaş	Sınıf	Bulunduğu birim	Hizmet yılı
Sağlık	Öğretim üyesi BSAÖÜ1	Kadın	Doçent	42			
	Öğretim üyesi BSAÖÜ2	Erkek	Yrd. Doçent	35			
	Öğrenci BSAÖ1	Kadın				3	
	Öğrenci BSAÖ2	Erkek				3	
	İdari personel BSAİP1	Erkek				Öğrenci işleri	28
	İdari personel BSAİP2	Kadın				Bölüm sekreterliği	3

Balıkesir Üniversitesi'nde de görüşme yapılan kişiler farklı seçilmiştir. Erzincan Üniversitesi'nde görüşme yapılan kişilere ait veriler Çizelge 11 'de verilmiştir. Çizelgede verilen kodlar şöyle oluşturulmuştur: E harfi Erzincan Üniversitesinin, F harfi Fen Bilimlerinin, S harfi Sosyal Bilimlerin, SA harfleri Sağlık Bilimlerinin, R harfi Rektörün, D harfi Dekanın, ÖÜ harfleri öğretim üyesinin, Ö harfi öğrencinin, İP harfleri idari personelin kısaltmalarıdır. Örneğin ESAÖ1, Erzincan Üniversitesi, Sağlık Bilimlerinden öğrenci 1.kişi anlamındadır.

Çizelge 11. Erzincan Üniversitesi Görüşme Yapılan Kişilere Ait Veriler

Bilim dalı	Üniversite bileşeni	Cinsiyet	Unvan	Yaş	Sınıf	Bulunduğu birim	Hizmet yılı
	Rektör ER	Erkek	Profesör				
Fen	Dekan EFD	Erkek	Profesör				
Sosyal	Dekan ESD	Erkek	Profesör				
Sağlık	Dekan ESAD	Erkek	Profesör				
Fen	Öğretim üyesi EFÖÜ1	Erkek	Profesör	40			

	Öğretim üyesi EFÖÜ2	Kadın	Yrd. Doçent	44			
	Öğrenci EFÖ1	Kadın				4	
	Öğrenci EFÖ2	Erkek				4	
	İdari personel EFİP1	Erkek					Mali işler 14
	İdari personel EFİP2	Erkek					Fotokopi 7
Bilim dalı	Üniversite bileşeni	Cinsiyet	Unvan	Yaş	Sınıf	Bulunduğu birim	Hizmet yılı
Sosyal	Öğretim üyesi ESÖÜ1	Erkek	Yrd. Doçent	31			
	Öğretim üyesi ESÖÜ2	Erkek	Profesör	45			
	Öğrenci ESÖ1	Erkek				2	
	Öğrenci ESÖ2	Kadın				2	
	İdari personel ESİP1	Erkek					Bölüm sekreteri 20
	İdari personel ESİP2	Erkek					Tahakkuk 8
Sağlık	Öğretim üyesi ESAÖÜ1	Kadın	Yrd. Doçent	36			
	Öğretim üyesi ESAÖÜ2	Erkek	Yrd. Doçent	35			
	Öğrenci ESAÖ1	Kadın				4	
	Öğrenci ESAÖ2	Kadın				4	
	İdari personel ESAİP1	Kadın					Öğrenci işleri 3
	İdari personel ESAİP2	Erkek					Yazı işleri 6

Çizelge 11'de görüldüğü gibi Erzincan Üniversitesi'nde yapılan görüşmelerde de görüşme yapılan kişilerin farklı olmaları önemsenmiştir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Devlet ve Vakıf üniversitelerinde üniversite/fakülte yöneticilerinin, bütçe yönetimi konusundaki görüşlerini mali özerklik, sanayi ile işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği, katılımlı bütçe boyutlarında belirleyebilmek için nicel veri toplama aracı geliştirilmiştir. Veri toplama aracını geliştirmeden önce alanyazın taraması yapılmış, kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Yürürlükteki

yasalar, düzenlemeler incelenmiştir. Çalışma grubunda yer almayan bir dekan, iki dekan yardımcısı, bir tahakkuk (mali işler) birimi idari personeli ve bir de Strateji Daire Başkanlığı'ndan idari personelle (şef) ön görüşme yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında veri toplama aracı geliştirilmiştir. Veri toplama aracı iki kısımdan oluşmuş, birinci kısımda üniversiteye ait bilgiler sorulmuş, ikinci kısımda ise yöneticilerin bütçe yönetimi konusundaki görüşlerini mali özerklik, sanayi ile işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği, katılımlı bütçe boyutlarında belirlemek için ifadeler hazırlanmıştır. Beşli likert ölçeği şeklinde hazırlanan anket taslağı, kapsam geçerliliğini sağlamak için uzman görüşüne sunulmuştur. (Ek 1)

Uzman görüşleri sonunda anket taslağı ilk kısmında yer alan üniversite bilgilerini üniversitelerden ve belgelerden edinilebileceği için çıkarılması gerektiği ve ikinci kısımda soruların likert tarzında hazırlanmaması gerektiği vurgulanmıştır. Öneriler doğrultusunda "Üniversite Yöneticilerinin Bütçe Yönetimi Anketi" geliştirilmiştir. Buna göre anketin ilk kısmında üniversitelerin verilerine ulaşabilmek için Üniversite adı, anketi cevaplayan yöneticinin görevi ve yine istatistiki nedenlerle dekanlar için fakülte ismi sorulmuştur. Anketin ikinci kısmında yöneticilere mali özerklik, sanayi ile işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği, katılımlı bütçe boyutlarında sorular sorulmuş, soruların altına seçenekler sunulmuştur. En az seçenek sayısı 3, en çok seçenek sayısı 8'dir. 24 sorudan oluşan anketin 17, 21, 22 ve 24. soruları birden fazla seçenek işaretlemeye uygunken diğerlerinde tek seçenek hakkı verilmiştir. Hazırlanan anket tekrar uzman görüşüne sunulmuştur. (Ek 6)

Tez danışmanı gözetiminde geliştirilen anket için uzman görüşü alınan öğretim elemanları şunlardır: Prof. Dr. L. Işıl Ünal, Prof. Dr. Nejla Kurul, Prof. Dr. Ali Balcı, Prof. Dr. Yasemin Kepenekçi, Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy, Doç. Dr. Seçkin Özsoy, Yrd. Doç. Dr. Güven Özdem, Yrd. Doç. Dr. Kaan Zülfikar Deniz, Yrd. Doç. Dr. Esen Taşğın, Yrd. Doç. Dr. Ramis Bayrak, Arş. Gör. Dr. Tarık Soydan, Arş. Gör. Halil Buyruk.

Araştırmada üniversitelerde uygulanmakta olan bütçe yönetim süreçlerinin üniversite bileşenlerinin (öğrenci, öğretim üyesi ve yönetsel personel) üniversite yaşamlarına yansımalarını, onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümleyebilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formları

oluşturulmuştur. Görüşme formları, yöneticiler için, öğretim üyeleri için, öğrenciler ve idari personel için ayrı ayrı oluşturulmuştur. Görüşme formları oluşturulmadan önce de yine çalışma grubu içinde olmayan bir üniversitede yönetici, öğretim üyesi, öğrenci ve idari personelle ön görüşmeler yapılmıştır. Görüşme soruları, üniversite, özerklik anlayışları, sanayileşme, ticarileşme, üniversite yaşantıları ve olanakları kapsamında hazırlanmıştır. Yönetici görüşme formunda 16 soru, öğretim üyesi görüşme formunda 17 soru, öğrenci görüşme formunda 15, idari personelin görüşme formunda 12 soru bulunmaktadır. Oluşturulan sorular kapsam geçerliği için uzman görüşüne sunulmuştur (Ek 2-Ek 5). Uzman görüşleri alındıktan sonra eleştiriler ve katkılar dikkate alınarak görüşme formları düzenlenmiştir, araştırma amacını gerçekleştirecek bir kapsamda olduğuna karar verilmiştir (Ek 7-Ek 10).

Verilerin Toplanması

Nicel verilerin toplanması:

Araştırma Türkiye'deki öğretim etkinliğinde bulunan tüm devlet ve vakıf üniversitelerini kapsadığından anketin elektronik ortamda uygulanmasına karar verilmiştir. İnternet aracılığıyla yapılan anketler verilerin daha verimli toplanmasının yanı sıra analiz aşamasında sağladığı yararlar nedeniyle de telefon ve posta ile veri toplama yöntemlerine güçlü bir alternatif oluşturmaktadır. Özellikle uzak mesafede bulunan çok sayıda kişinin katılacağı anketler için internet aracılığıyla yapılan anketleri kullanmak yararlı olmaktadır (Çakıroğlu, 2007). Anketin elektronik ortamda uygulanması, cevaplama zamanının cevaplayıcının kontrolünde olması, veri toplama süresini azaltması, coğrafi sınırların engel oluşturmaması, maliyetin azalması gibi olumlu özellikleri sağlamaktadır (Özmen ve Çakmaklı, 2000).

Bu araştırmada da elektronik ortamda yapılan anketin güvenilirliğini artırmak için çerez (cookie) kontrolü ile tekrarlı katılım engellenmiştir. Bu sayede bir bilgisayardan birden fazla anketin doldurulması engellenmiştir. Ayrıca sistem anketin doldurulduğu bilgisayarın IP adresini kayıt altına almaktadır. Böylece anketin hangi şehirden doldurulduğu bilinmektedir. Ayrıca pek çok katılımcı, anketi doldurduktan sonra mail yoluyla da doldurduklarını

belirtmişlerdir. Bu gelen mailler kontrol edilmiş ve söylenilen yerden anketin doldurulduğu görülmüştür.

Anket, www.surveey.com adresinden çok sorulu anket kategorisinde anket oluşturulmuştur. Anketin giriş sayfasında araştırmacının amacını da içeren yönerge yer almış ve araştırmacı tanıtılmıştır. Sorular iki sayfa olarak düzenlenmiştir. Son sayfa ise teşekkür sayfası olarak düzenlenmiştir. Soruların bazılarında (17, 21, 22 ve 24. sorular) birden fazla seçim hakkı verilirken diğerlerine tek seçim hakkı verilmiştir. Ankete cevaplama süresi konulmamıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anketin linki şöyledir: <http://www.surveey.com/SurveyStart.aspx?lang=1&surv=07215f57d3bc409bb9389852d649dd98>.

2011-2012 öğretim yılında öğrencisi olan üniversite ve fakülteler ÖSYM istatistiklerinden kontrol edilmiştir. Üniversitelerin web sayfalarından rektör ve fakülte dekanlarının mail adresleri elde edilmiştir. Mail adresine ulaşılamayan 20 yöneticinin sekreterleri aranarak ya yöneticinin mail adresi alınmış ya da sekreterin mail adresi alınmıştır. Mail gönderildikten sonra yanlış adres ya da geçersiz adresi olan 41 yöneticinin de sekreterleri aranmıştır. Bütün yöneticilere anket linki ilk olarak 09.03.2013, 10.03.2013 ve 11.03.2013 tarihlerinde mail olarak gönderilmiştir. Elektronik posta adresinin günlük 500 mail gönderme sınırlaması olması nedeniyle üç günde bütün yöneticilere gönderilebilmiştir. Bu maile 22 yöneticiden cevap gelmiştir. İkinci olarak 26-27-28.03.2013 tarihlerinde, üçüncü olarak 08-09-10.04.2013 tarihlerinde ve dördüncü olarak 01-02-03.05.2013 tarihlerinde gönderilmiştir. Ayrıca nisan ayı içerisinde hiç cevap gelmeyen üniversiteler ve fakültelerden 143 yönetici telefonla aranmıştır. Beş yönetici zamansızlık nedeniyle anketi cevaplayamayacağını, bir yönetici prensip kararı aldığını bu tür anketleri cevaplamayacağını, dört yönetici üniversite ve fakülte ismi sorulmasının kişiyi işaret ettiği için doldurmak istemediklerini, yedi yönetici de sorularda devlet ve vakıf üniversitesi ayrımına gidilmediği için cevaplayamayacaklarını belirtmişlerdir. Yöneticilerin bazıları vakıf üniversitelerinde her şeyin Mütevelli Heyeti Başkanının iki dudağı arasında olduğunu ve fakültelerin bütçesi diye bir şey olmadığını söylemişlerdir.

Ayrıca bazı üniversitelerde (Bülent Ecevit Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi) anketler elden uygulanmıştır. Bazı yöneticiler de ya linkten doldurmak istememişler ya da sekreterleri aracılığıyla ulaşıldığı için Word halini doldurmuşlar, elektronik posta ve faks yoluyla göndermişlerdir. Bu biçimde toplanan anket sayısı 25'tir. Bu anketler araştırmacı tarafından korumaya alınmıştır. Anketler 11 yöneticiye de elden ulaştırılmış fakat dönüş olmamıştır.

Nitel verilerin toplanması:

Görüşmeleri gerçekleştirmek üzere, "yarı yapılandırılmış görüşme formları" kullanılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşabilmek için tercih edilen ikinci veri toplama yöntemi olarak görüşmelere 25.02.2013-01.03.2013 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi'nde başlanmıştır. 11.03.2013-15.03.2013 tarihleri arasında Erzincan Üniversitesi'nde, 25.03.2013-05.04.2013 tarihleri arasında Balıkesir Üniversitesi'nde yöneticiler, öğretim üyeleri ve idari personelle kendi ofislerinde, öğrencilerle kantin ve fakülte bahçesinde görüşmeler yapılmıştır. Bütün görüşmeler dikkate alındığında görüşme süreleri 7 dakika ile 72 dakika arasında değişen sürelerde yapılmıştır.

Görüşmeler, ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerin amacı, ses kayıtlarının gerekçesi anlatılmıştır. Görüşme yapılan kişilere ses ve isimlerinin yan yana gelmeyeceği, bilgilerin raporlaştırılması için ses kaydı alındığı, bu kayıtların başka kişilerin eline geçmeyeceği bilgileri verilmiştir. Fakat Erzincan Üniversitesi'nden 1 öğretim üyesi ses kaydı yapılmasını istememiş ve sorulara verdiği cevapları kendi yazmak istemiştir. Balıkesir Üniversitesi'nde de 2 yönetici, 2 idari personel ve 2 öğretim üyesi ses kaydı yapılmasını istememiş, görüşmeler yazılı olarak alınmıştır. Ses kaydı istemeyen kişilerden bazıları ses kaydını tehlikeli bulduklarını bazıları ise sadece istemediklerini belirtmişlerdir.

Verilerin Çözülmesi

Araştırmanın nicel kısmında elde edilen verilerin analizinde Excel ve SPSS 16.0 paket programı kullanılmıştır. Ankette yer alan her bir sorunun

yüzde ve frekansları hesaplanmıştır. Soruların üniversite büyüklüğü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin bulunduğu bölge, devlet - vakıf üniversitesi olma durumları ve yöneticilerin görevleri arasında bir ilişki olup olmadığını görmek için ki-kare testi yapılmıştır.

Sayısal olmayan değişkenler arasında herhangi bir ilişkinin var olmadığını ileri sürerek (H_0 hipotezi), bu hipotezin reddedilip edilemeyeceğinin incelenmesinde ki-kare testi uygulanır. Bu nedenle araştırmanın amacına ve verilerine uygun analiz yöntemi olarak ki kare analizi seçilmiştir. Verilerin analizinde (ki-kare analizinde) beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20'sini aştığı durumlar görülmüştür. Bu durumlarda anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır (Balci, 2010: 234; Büyüköztürk, 2010: 153).

Ankette yer alan 17, 21, 22 ve 24. sorularda katılımcı birden fazla seçeneği işaretleyebildiği için bu sorularda ki-kare kullanılmamış, bu sorulardaki seçeneklerin frekansları ve yüzdeleri verilmiştir.

Araştırmada görüşmelerden elde edilen nitel verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler için temalar oluşturularak ortaya konulmuştur. Betimleme aşamasında, araştırmada toplanan verilerin, araştırma problemine ilişkin olarak neleri söylediği ya da hangi sonuçları ortaya koyduğu ön plana çıkmaktadır. Veriler, görüşme sürecinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmamızda yöneticiler, öğretim üyeleri, öğrenciler ve idari personel ayrı ayrı ele alınmış, her biri üniversite, özerklik anlayışları, sanayileşme, ticarileşme, üniversite yaşantıları ve olanakları boyutlarında çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde nicel ve nitel bulgular ve yorumları konu bütünlüğünü genelden özele sağlayacak şekilde sekiz konu başlığı altında toplanmıştır. Bu başlıklar şöyledir:

- Yöneticilerin üniversite anlayışına ilişkin bulgular ve yorum
- Katılımcıların özerklik anlayışına ilişkin bulgular ve yorum
- Üniversite sanayi işbirliği ile bütçe yönetimi ilişkisine yönelik bulgular ve yorum
- Üniversitede ticarileşmenin bütçe yönetimi ile ilişkisi konusundaki bulgular ve yorum
- Üniversitede bütçe sorunlarına ilişkin bulgular ve yorum
- Bütçe yönetiminin öğretim üyelerinin yaşantılarına yansımalarına ilişkin bulgular ve yorum
- Bütçe yönetiminin öğrenci yaşantılarına yansımalarına ilişkin bulgular ve yorum
- Bütçe yönetiminin idari personelin yaşantılarına yansımalarına ilişkin bulgular ve yorum
- Katılımcıların üniversitedeki katılımlı bütçe anlayışına ilişkin bulgular ve yorum

Yöneticilerin Üniversite Anlayışına İlişkin Bulgular ve Yorum

Bütçe Yönetimi Anketi'nde yöneticilere üniversite anlayışları sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtların dağılımı Çizelge 12'de verilmektedir.

Çizelge 12. Yöneticilerin Üniversite Anlayışları

Seçenekler	Frekans	Yüzde
Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretim etkinliklerinin araştırma etkinlikleri ile birlikte ve bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur. (Humbolt modeli)	198	70,2
Üniversite, piyasaların ihtiyaçları doğrultusunda bilimsel bilgi ve beşeri sermaye üreten bir kurumdur. (Anglo sakson modeli)	42	14,9
Diğer.	42	14,9

Çizelgeden de görüldüğü gibi yöneticilerin büyük kısmı (%70,2) Humbolt modeli üniversite anlayışını benimsemektedir. Anglo Sakson modeli üniversite anlayışını benimseyen yönetici sayısı 42'dir (%14,9). Ayrıca 42 yönetici de farklı açıklamalarda bulunmuştur. Bunların 27'si her iki anlayışın birlikte kullanılması gerektiğini düşünen yöneticilerdir. 8 yönetici üniversitenin eğitim, öğretim, araştırma, bilim insanı yetiştirme ve topluma hizmet (içinde sanayiye hizmeti de barındırmaktadır) işlevinden bahsetmektedir. Diğer yöneticiler de "ilim, irfan öğrenme yeri", "insanlığa hizmet edilen yer", "düşünce üretilen ve kalbi de ihmal etmeyen yer", "girişimci üniversite" ve "Land Grant modeli" gibi tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Yöneticilerin üniversite anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge13'de verilmektedir. Örnek hipotez aşağıda verilmiştir:

H0 = Üniversite yöneticilerinin üniversite anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1 = Üniversite yöneticilerinin üniversite anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 13. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?			
		Humbolt Modeli	Anglo Sakson Modeli	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	170	32	37	239
	%	71,1	13,4	15,5	100
Vakıf	Sayı	28	10	5	43
	%	65,1	23,3	11,6	100
Toplam	Sayı	198	42	42	282
	%	70,2	14,9	14,9	100

$$\chi^2 = 2,933 \quad sd=2 \quad p=0,231$$

Yöneticilerin üniversite anlayışları bakımından devlet üniversitesindeki yöneticilerin çoğunluğu (% 71,1) Humbolt modelini tercih ederken, vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu da (% 65,1) Humbolt modelini tercih etmiştir. Ancak yöneticilerin devlet ya da vakıf üniversitesinde olmaları ile üniversite anlayışları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($\chi^2(2)=2,933$; $p>.05$). Yani yöneticilerin devlet ya da vakıf üniversitesinde olmalarıyla üniversite anlayışları arasında bir fark yoktur.

Yöneticilerin üniversite anlayışları ile üniversitenin büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge14'te verilmektedir.

Çizelge 14. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

	Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?			Toplam	
	Humbolt Modeli	Anglo Sakson Modeli	Diğer		
10.000 kadar	Sayı	62	15	14	91
	%	68,1	16,5	15,4	100
10.000-30.000	Sayı	71	14	16	101
	%	70,3	13,9	15,8	100
30.000 üstü	Sayı	65	13	12	90
	%	72,2	14,5	13,3	100
Toplam	Sayı	198	42	42	282
	%	70,2	14,9	14,9	100

$$\chi^2 = 0,570 \quad sd=4 \quad p=0,966$$

Yöneticilerin üniversite anlayışları bakımından, farklı büyüklükteki üniversitelerdeki yöneticilerin çoğunluğunun Humbolt modelini tercih ettikleri görülmektedir. Ancak yöneticilerin üniversitelerinin küçük, orta büyüklükte ya da büyük olmasının üniversite anlayışları ile arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 0,570$; $p>.05$).

Yöneticilerin üniversite anlayışları ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge15'te verilmektedir.

Çizelge 15. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?			Toplam
		Humbolt Modeli	Anglo Sakson Modeli	Diğer	
1982 ve öncesi	Sayı	69	14	12	95
	%	72,6	14,8	12,6	100
1982-2006	Sayı	67	16	13	96
	%	69,8	16,7	13,5	100
2006 ve sonrası	Sayı	62	12	17	91
	%	68,1	13,2	18,7	100
Toplam	Sayı	198	42	42	282
	%	70,2	14,9	14,9	100

$$\chi^2 = 1,841 \quad sd=4 \quad p=0,765$$

Kuruluş yıllarına göre üniversitelerin yöneticileri çoğunlukla Humbolt üniversite modelini tercih etmişlerdir. Ancak yöneticilerin üniversite anlayışları ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 1,841$; $p>,05$).

Yöneticilerin üniversite anlayışları ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge16'da verilmektedir.

Çizelge 16. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?			Toplam
		Humbolt Modeli	Anglo Sakson Modeli	Diğer	
Marmara	Sayı	36	13	9	58
	%	62,1	22,4	15,5	100
Ege	Sayı	16	5	4	25
	%	64,0	20,0	16,0	100
Akdeniz	Sayı	21	5	2	28
	%	75,0	17,9	7,1	100
Karadeniz	Sayı	36	5	7	48
	%	75,0	10,4	14,6	100
İç Anadolu	Sayı	51	8	14	73
	%	70,0	11,0	19,0	100
Doğu Anadolu	Sayı	25	5	4	34
	%	73,5	14,7	11,8	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	13	1	2	16
	%	81,3	6,2	12,5	100
Toplam	Sayı	198	42	42	282
	%	70,2	14,9	14,9	100

Bütün bölgelerde üniversite yöneticilerinin çoğunlukla Humbolt modelini tercih etmişlerdir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversite anlayışları ile yöneticilerin görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge17’de verilmektedir.

Çizelge 17. Yöneticilerin Üniversite Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?			Toplam
		Humbolt Modeli	Anglo Sakson Modeli	Diğer	
Rektör	Sayı	13	5	4	22
	%	59,1	22,7	18,2	100
Dekan	Sayı	185	37	38	260
	%	71,2	14,2	14,6	100
Toplam	Sayı	198	42	42	282
	%	70,2	14,9	14,9	100

Rektörlerin de dekanların da üniversite anlayışlarını açıklamak için Humbolt anlayışını tercih ettikleri görülmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Görüşmelerde rektör yardımcılarının üniversite anlayışlarını tarif ederken en fazla üniversitelerin bilgi üreten, araştırma ve eğitim öğretim yapan, topluma hizmet eden ve katkı sağlayan yerler olduğunu söyledikleri görülmüştür. Bunlara ek olarak, özgürce tartışılan, eleştirel yaklaşılan, özerk kurumlar olduğu da söylenmiştir. Yöneticilerden biri üniversite anlayışını şu cümlelerle betimlemektedir:

Zor bir soru. Adından da anlaşıldığı gibi evrensel olan bir şey, bilginin üretildiği, özgürce tartışılabildiği, bu duygunun genç kuşaklara aktarılabilirdiği, düşünmeyi, düşünebilmeyi, eleştirel yaklaşabilmeyi bünyesinde bulundurabilen bir yapı. Fakat bu yapıların yanında üniversitede oluşturulan bilginin uzmanlığın toplumla buluşturabilmesi, toplumun sorunlarına çözüm getirebilmesi hatta bulunduğu şehrin katkı getirebilmesi, kültürel, sanatsal etkinliklerle oluşturacağı müzelerle bir hayatına renklilik, bir farklılık getirmesi. Üniversite çok boyutlu, sadece öğretim, araştırma değil, oradaki hazinelerin gün yüzüne çıkarılması, refahın artışına katkıda bulunması önemli. Örneğin Türkiye’de ilk jeopark

Kızılcahamam'da da var. Bu fikri ortaya katan, oluşumuna katkıda bulunan jeoloji mühendisliğinde bir hocamız bu bölgedeki insanların hayatının akışını değiştirdi. Orası turistik bir yer haline geldi. Oradaki insanların gelecekle ilgili tasarımlarını değiştirdiler. Üniversite bilgisini üretebilmeli ve ürettiği bilgiyi de paylaşabilmeli. Eleştirebilmeli.(AR)

Üniversite yönetiminin kurumsal bir yapı kazanmasının kökenlerinin Humbolt'un fikirlerine dayandığı ve kurduğu üniversite sisteminde yer alan araştırma ve öğretimin birliği ilkesinin günümüz üniversitesini kalıcı bir şekilde etkilediği bilinmektedir (Kavili Arap, 2010).

Dekanlar üniversite anlayışlarını açıklarken en fazla üstünde durdukları kavramlar “bilimin merkezi olduğu”, “bilim ürettiği”, “evrensel olduğu”, “eğitim ve öğretim hizmeti sunduğu”, “bilimi teknolojiye dönüştürdüğü”, “özgür bir ortam olduğu”dur. Dekanlardan biri üniversite anlayışını şöyle açıklamaktadır:

Üniversite özellikle bir öğrenciler açısından bir de akademisyenler açısından değerlendirmek gerekirse. Öğrenciler hayata daha anlamlı, daha bilinçli, daha karar verme mekanizmalarını aktif hale getirmiş bir halde tercihini yapmış halde, hayatı öğrendikleri bir mekân, kampüs. Tabii burada sadece eğitim öğretim değil sosyal yaşam da önemli. Akademisyenler için üniversite, ülkenin bilim politikalarının yürütüldüğü, ülkenin stratejik hedeflerinin belirlenmesinde ciddi karar alması gereken bilimsel teknolojik ilerlemede ara roller üstlenen çok fazla da politize olmaması gereken yerler olarak görüyorum. (BFD)

Görüşme yapılan dekanların üniversiteye atfettikleri özelliklerin Anglo Sakson modelin içinde belirtilen kimi özelliklerden etkilendiği görülmektedir. ESD, üniversite anlayışını,

Bilimin merkezi olarak kabul ediyorum. İşte bilimsel bilginin üretildiği, geliştirildiği hatta bunun teknolojiye dönüştürüldüğü alan olarak kabul ediyorum. İkincisi de üniversitenin temel amacı bilimsel bilgiyi geliştirmek, yaygınlaştırmak olduğu için evrensel olduğunu düşünüyorum. Eğer evrenselliği söz konusu değilse bu üniversite anlamını yitireceği kanaatindeyim. Ünlversal anlayışın olması gerektiği kanaatindeyim.(ESD)

sözleriyle açıklamaktadır. Yöneticilerin açıklamalarından üniversite anlayışlarının büyük oranda Humbolt modelinin kimi özelliklerinden etkilendiğini aynı zamanda Anglo Sakson modelinin özelliklerine doğru da dönüştüğünü söylemek olanaklıdır.

Öğretim üyelerinin üniversite anlayışlarına bakıldığında en fazla tekrarlanan kavramlardan biri üniversitelerin bilgi üretmeleri ve bilim yuvası olmalarıdır. Bu üretilen bilginin toplumun işine yaraması gerektiğini ve bilginin evrensel olması gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Bir öğretim üyesinin açıklaması aşağıda verilmiştir:

Üniversite deyince ilk aklıma gelen bilimsel çalışma yalnız bilimsel çalışmaları toplumu ileriye götürecektir olan, yeni buluşlar, toplumun refahını sağlayacak bilginin yapıldığı yer. (BFÖÜ2)

Başka bir öğretim üyesi, üniversite anlayışını ortaya koyan kavramların, üniversiteyi bu kavramları kullanabilecek diğer kurumlardan ayıran noktalarını şöyle açıklamaktadır:

Zor bir soru. Üniversite özel bir yer. Özelliği bilgiyle, araştırmayla, yüksek düzeyde öğretim yapmakla ilişkili bir yer. Bu işleri piyasada diğer okullarda da yapmak mümkün ama diğerleri tam olarak üniversiteye karşılık gelmiyor. Üniversiteye özgür bilimin, bilimsel araştırmaların insanların düşüncelerinin özgürce söylenebildiği yaşayabildiği yerler olarak düşünüyorum. Bu özgür ortamın yapısal olarak korunduğu anayasa ile güvence altına alındığı, üniversitedeki insanların bunu tarihsel anlamında kullanmalarıyla içselleştirdikleri bir durum olarak görüyorum. Bir başka bunu gerçekleştirmenin yolu kamusal kaynaklar yoluyla bunun gerçekleştirilmesinin sağlanması. Bunlardan herhangi birinin eksik olması, herhangi bir enstitü, araştırma merkezine, araştırma birimlerine karşılık gelebilir. (ASÖÜ2)

Üniversite anlayışı bakımından Türkiye’de yaşananları diğer ülkelerle karşılaştırarak anlatan öğretim üyesi,

Üniversite benim için, işini çok seven biri için her şey. Sizde bu işin içindesiniz, bir Amerika, İngiltere’deki üniversite kültürü burada yok maalesef. Özellikle de burada. Bırakın üniversite kimliğini kurumsal kimlik oturmuş değil. Burada bilim insanlığından ziyade öğretmenlik mesleği gibi algılanıyor. Ama üniversite eğitimin yanında bilim yuvası, bilim yapma zorunluluğu da var. Burada yok maalesef. Buraya geleli 1 yıl oldu. Eski üniversitem kapasitesi bakımından eski oluşu bakımından Türkiye’nin öndeki üniversitelerinden birisi ama yine de oturmuş değil. Neye göre söylüyorum çok yurtdışı tecrübem yok ama geçen yıl Polonya’ya gitme fırsatı bulduk. Avrupa’nın en fakir ülkelerinden biri ama üniversite kültürünün bizden çok çok iyi durumda olduğunu gördüm. Üniversite kültürü dediğim, iş ahlakı yani adamlar işlerine sevdalılar. Saat 8 de odasında, laboratuvarında. Aradığınızda bulacağınız yer belli. Çok kaliteli çalışma çıkarma adına

çalışıyorlar. Bizdeki gibi kariyer, kriter tamamlamak için değil. Bizde yaptığımız çalışmalar okunsun diye yapmıyoruz ki yani bilim adına özgün bir şey koymuyoruz ki. (EFÖÜ1)

sözleriyle üniversite anlayışını betimlemektedir. Öğretim üyelerinin üniversite anlayışları da genel olarak araştırma yapılan, bilgi üretilen, eğitim öğretim yapılan, özgürce tartışılabilen, eleştirel yaklaşılabilen bir ortam olarak tasvir edilmektedir. Bu anlayış modern üniversite anlayışından güç almaktadır. Buna ek olarak üretilen bilginin topluma hizmet etmesi ve toplum yararına yönelik bilgi üretme fikrinin baskın hale gelmesi, Amerikan üniversite yapısının benimsenmeye başlaması, öğretim üyelerinin de üniversite anlayışlarının Anglo Sakson üniversite modeline dönüştüğünün göstergeleridir.

Üniversite anlayışları konusunda dikkate alınan diğer bir grup üniversitede öğrenim gören öğrencilerdir. Öğrencilerin çoğunluğu üniversiteyi “kendimi geliştireceğim yer, meslek edineceğim, beni mesleğime hazırlayan yer” olarak tanımlamışlardır. Bunun yanında ekonomik olarak rahat olmamanın üniversite anlayışını zedelediğini düşünmektedirler. Üniversitenin fiziki koşullarının iyi olması gerektiğini belirten öğrencilerin yanında (çünkü üniversiteyi yerleşke yaşamı ile eşleştiren öğrenciler vardır) üniversitelerin eğitim-öğretim ve bilimsel çalışma işlevlerine değinen öğrenciler de vardır. ASÖ2 üniversiteyi

Ekonomik yönden bağımsızlığımı kazanacağım bir alan bura. Meslek edinmek yönünden. Üniversiteyi kazanmasaydım, babamın oğlu olurdu ben kendi kişiliğimi kazanmazdım. Hep başkalarının güdümünde olurdu, kişiliğimi kazanmazdım. İleriye daha sağlam adımlar atabilirim. İdeal üniversitede, ekonomik yönden iyi bir durumda olmak lazım, faturalarla kirayla kafa yoruyoruz, kitap dergi alamıyoruz. Ekonomik kaygılardan uzak olmak gerekiyor. Öğretmenlerin ve personelin tutumları da önemlidir. Demokratik, hoşgörü ortamı olması lazım. Kişi kendini rahat hissedebilmeli, baskı altında hissetmemeli. (ASÖ2)

sözleriyle betimlemektedir. Bunun yanında üniversiteyi farklı amaçlar için araç olarak gören öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrenci üniversiteden çok kişinin kendi kendini geliştireceğini belirtmiştir.

Benim için öncelikle, askerlik süresini indirgemek. Fazla geleceği olan bir bölümde değilim. Kişinin kendisine bağlı olduğunu düşünüyorum, öğrencinin kendisini yetiştirmeden yer

alınabileceğini düşünmediğim bir bölüm. Tamamen kendime bağlı yani. (BSÖ1)

Üniversite konusunda hayal kırıklığı yaşamış olan öğrencilerin üniversite anlayışının da değiştiğini gözlemlemek olanaklıdır.

Aslında gelmeden önce, üniversite deyince müthiş bir yere gireceğim, artık hayatla ilgili hiçbir kaygım olmayacak her şeye orada karar vereceğim ve yapacağım gibi bakıyordum. Hani orası bir surmuş da üniversite sınavı, ben o suru geçince her şey çok güzel olacaktı gibi geldi. Ama üniversiteye girdikten sonra hayatı daha iyi anlamaya başlıyorsunuz. Hani zorlukları daha çok gözünüze geliyor, ailenizin yanındayken maddi zorlukların hiçbirini yaşamıyorsunuz, buraya geldikten sonra şunu harcamasam bir dahaki aya alırım, şunu yapmasam, yerleşecek miyim, sınavı kazanacak mıyım, vizem nasıl olacak, finalim nasıl olacak, ev sıkıntısı, yurt sıkıntısı. (EFÖ1)

Öğrenciler, üniversiteyi meslek kazanmak için geldikleri yer olarak görmekte, ekonomik sıkıntılar yaşamakta, üniversiteyi farklı amaçlar için araç olarak görmektedirler.

ASÖ2'nin de söylediği gibi hem akademik hem de idari personelin davranışları önemli olduğu için idari personelin üniversite anlayışı da bir üniversite için dikkate alınmalıdır. İdari personelin üniversite anlayışını açıklarken en fazla kullandıkları ifadelerin başında eğitim kurumu olduğu gelmektedir. Bunun yanında "bilimsel çalışmaların ve keşiflerin yapıldığı yer, eğitilmiş insanların bulunduğu yer, medeniyet, genç ve dinamik bir yapı, gelişim ve geçimimi sağladığım yer" gibi tanımlamalar kullanılmıştır. Görüşmelere katılan idari personelin fikrini yansıtan bir ifade aşağıda verilmiştir:

Eğitimi ifade ediyor. Yeni şeyler bulma, var olanı daha iyi duruma getirme, bilimsel çalışmaların yapıldığı eğitim kurumu. Diğer kurumlarda klasik memur zihniyetiyle devam ederken burada eğitim olduğu için hep gelişime açık insanların olduğu bir kurum. (ESAİP2)

İdari personel üniversiteyi nasıl anlamlandırıldığını açıklarken, kurumla kurduğu ilişkilerin anlamlı olduğu görülmüştür. Kurumuna karşı kırgın olan bir idari personel,

Hiçbir şey ifade etmiyor. Bizim hiç bir gelir şeyimiz yok ki. Avantajımız, hiçbir avantajımız yok yani. Hani ben girdiğime gerçekten pişman oldum yani. Ama iş işten geçti yani. Hiçbir şeyimiz yok yani. (ASAİP2)

sözleriyle üniversitenin kendisi için ne anlam taşıdığını daha doğrusu hiçbir anlamı olmadığını söylemiştir. Üniversitenin akademik ve idari personel ayırımından dolayı diğer kurumlardan ayrıldığını, akademik personelin varlığı nedeniyle üniversitenin insanların gözünde farklılaştığını belirtmişlerdir.

İlk atama yapıldığında işin aslı sevinmiştik. Kariyer sahibi olan insanların olduğu bir kurum olduğundan güzeldi. Dışarda hala insanların arasında böyle. Üniversite dediğinde dışardan çok güzel görünen, akademik personel olduğu için insanlarda farklı bir bakış var. (ESİP2)

İdari personelin açıklamalarından genel olarak üniversite anlayışlarının Humbolt modelinin özelliklerine yakın olduğu, fakat kurumsal bazı durumlardan dolayı üniversiteye kırgın oldukları ve bu nedenle de üniversitenin kendileri için çok anlam yaratmadığı fikrine ulaşılmıştır.

Katılımcıların Özerklik Anlayışına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yöneticilere Türkiye’de üniversitelerin özerkliği hakkındaki fikirleri sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların dağılımı Çizelge 18’de verilmektedir.

Çizelge 18. Türkiye’deki Üniversitelerin Özerkliği İle İlgili Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Evet	16	5,7
Hayır	96	34,0
Bazı konularda özerk olduğunu düşünüyorum.	164	58,2
Diğer.	6	2,1

Yöneticilerin büyük bir kısmı (%58,2) üniversitelerin bazı konularda özerk olduğunu düşünmektedir. Üniversitelerin özerk olmadığını düşünen yönetici sayısı 96’dır (%34,0). 16 yönetici (%5,7) üniversitelerin özerk olduğunu söylemektedir. Bu konuda açıklama yapan altı yönetici, kendine ait bütçesi olmadığından özerk olmadığını, bazı üniversitelerin bazı konularda özerk olduğunu fakat YÖK müdahale ettiğinde özerkliğin kalktığını ifade etmişlerdir. Bir yönetici vakıf üniversitelerinin YÖK tarafından incelendiğini, devlet üniversitelerinin böyle bir durumu olmadığını dile getirmiştir. Bir yönetici de devlet üniversitelerinde rektörlerin yetkilerinin fazla olduğundan bahsetmiştir.

Yöneticilerin özerklik anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 19'da verilmektedir. Örnek hipotez aşağıda verilmiştir:

H0 = Üniversite yöneticilerinin üniversite özerliği konusundaki anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1 = Üniversite yöneticilerinin üniversite özerliği konusundaki anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 19. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Türkiye'de üniversiteler özerk midir?			Toplam
		Evet	Hayır	Bazı konularda	
Devlet	Sayı	16	80	143	239
	%	6,7	33,5	59,8	100
Vakıf	Sayı	0	22	21	43
	%	,0	51,2	48,8	100
Toplam	Sayı	16	102	164	282
	%	5,7	36,2	58,1	100

$$\chi^2 = 6,789 \quad sd=2 \quad p=0,034$$

Devlet ve vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu Türkiye'deki üniversitelerin bazı konularda özerk olduğunu düşünmektedirler. Yapılan analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının % 20'sini aştığı görüldüğünden anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır. Diğer kategorisinin (içeriği uyumlu olduğu için) hayır kategorisiyle birleştirildiğinde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının % 20'nin altına düşebileceği öngörülmüş ve analiz yenilenmiştir (Büyüköztürk, 2010). Yöneticilerin devlet ya da vakıf üniversitesinde olmaları ile üniversitelerin özerkliği konusundaki anlayışları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2 (2) = 6,789$; $p < ,05$). Yani devlet üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu (%59,8) Türkiye'deki üniversitelerin bazı konularda özerk olduğunu düşünürken, vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu (%51,2) Türkiye'deki üniversitelerin özerk olmadığını düşünmektedir.

Yöneticilerin özerklik anlayışları ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 20'de verilmektedir.

Çizelge 20. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

	Türkiye'de üniversiteler özerk midir?			Toplam	
	Evete	Hayır	Bazı konularda		
10.000 kadar	Sayı	2	38	51	91
	%	2,2	41,8	56,0	100
10.000-30.000	Sayı	11	38	52	101
	%	10,9	37,6	51,5	100
30.000 üstü	Sayı	3	26	61	90
	%	3,3	28,9	67,8	100
Toplam	Sayı	16	102	164	282
	%	5,7	36,2	58,1	100

$\chi^2 = 12,091$ sd=4 p=0,017

Farklı büyüklükteki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu üniversitelerin bazı konularda özerk olduğunu düşünmektedir. Yapılan analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının % 20'sini aştığı görüldüğünden anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır. Diğer kategorisinin (içeriği uyumlu olduğu için) hayır kategorisiyle birleştirildiğinde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının % 20'nin altına düşebileceği öngörülmüş ve analiz yenilenmiştir (Büyüköztürk, 2010). Üniversite büyüklükleri ile yöneticilerin Türkiye'deki üniversitelerin özerkliği konusundaki görüşleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(4) = 12,091$; $p < ,05$). Kendi içinde bütün üniversitelerde yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin bazı konularda özerk olduğunu düşünmektedir. Bunun yanında üniversiteler arasında en fazla büyük üniversitedeki yöneticilerin çoğunluğu bazı konularda üniversitelerin özerk olduğunu belirtmişlerdir.

Yöneticilerin özerklik anlayışları ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 21'de verilmektedir.

Çizelge 21. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Türkiye'de üniversiteler özerk midir?			Toplam
		Evet	Hayır	Bazı konularda	
1982 ve öncesi	Sayı	6	31	58	95
	%	6,3	32,6	61,1	100
1982-2006 arası	Sayı	5	38	53	96
	%	5,2	39,6	55,2	100
2006 ve sonrası	Sayı	5	33	53	91
	%	5,5	36,3	58,2	100
Total	Sayı	16	102	164	282
	%	5,7	36,2	58,2	100

$\chi^2= 1,030$ sd=4 p=0,905

Üniversitelerin özerkliği konusunda yöneticilerin görüşleri üniversitelerin kuruluş yıllarına göre değişmediği görülmektedir ($\chi^2(4) = 1,030$; $p>,05$).

Yöneticilerin özerklik anlayışları ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 22'de verilmektedir.

Çizelge 22. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Türkiye'de üniversiteler özerk midir?				Toplam
		Evet	Hayır	Bazı konularda	Diğer	
Marmara	Sayı	1	18	37	2	58
	%	1,7	31,1	63,8	3,4	100
Ege	Sayı	0	7	17	1	25
	%	,0	28,0	68,0	4,0	100
Akdeniz	Sayı	4	8	16	0	28
	%	14,3	28,6	57,1	,0	100
Karadeniz	Sayı	3	19	25	1	48
	%	6,3	39,6	52,1	2,0	100
İç Anadolu	Sayı	3	30	39	1	73
	%	4,1	41,1	53,4	1,4	100
Doğu Anadolu	Sayı	3	9	22	0	34
	%	8,8	26,5	64,7	,0	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	2	5	8	1	16
	%	12,5	31,3	50,0	6,2	100
Toplam	Sayı	16	96	164	6	282
	%	5,7	34,0	58,2	2,1	100

Farklı bölgelerdeki üniversite yöneticileri çoğunlukla üniversitelerin bazı konularda özerk olduğunu söylemişlerdir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin özerklik anlayışları ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 23'de verilmektedir.

Çizelge 23. Yöneticilerin Özerklik Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Türkiye'de üniversiteler özerk midir?			
		Evet	Hayır	Bazı konularda	Toplam
Rektör	Sayı	2	8	12	22
	%	9,1	36,4	54,5	100
Dekan	Sayı	14	94	152	260
	%	5,3	36,2	58,5	100
Toplam	Sayı	16	102	164	282
	%	5,7	36,2	58,1	100

$\chi^2 = 0,545$ $sd=2$ $p=0,762$

Üniversite yöneticilerinin görevleri özerklik anlayışını değiştirmemektedir. Yani yöneticilerin görevleri ile özerklik konusundaki görüşleri arasındaki anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2 (2) = 0,545$; $p > ,05$).

Yöneticilerin mali özerklik konusundaki görüşleri Çizelge 24'de verilmektedir.

Çizelge 24. Mali Özerklik İle İlgili Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Mali özerklik, devlet tarafından üniversitelere ayrılan mali kaynakların artırılmasında ve bu kaynakların kullanılmasında yükseköğretim kurumlarına etkin kolaylık ve serbestliklerin sağlanmasıdır.	96	34,1
Mali özerklik, üniversitelerin kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olmalarıdır.	167	59,2
Diğer.	19	6,7

Yöneticilerin büyük kısmı (%59,2) mali özerkliği, üniversitelerin kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olmaları şeklinde tanımlamıştır. 96 yönetici (%34,1) devlet tarafından alınan kaynakların aktarılması ve kullanılmasındaki serbestlik sağlanmasını mali özerkliğin tanımı olarak kabul etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyerek açıklamada bulunan üç yönetici de "devletten alınan kaynağın yanı sıra üniversitenin kendi kaynağını üretmesi gerekir" diyerek ilk seçeneği desteklemektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen

yöneticilerin dokuzu iki maddenin birlikte olması gerektiğini ifade etmiştir. Bir yönetici, özelleşmesi gerektiğini, bir yönetici vakıf sistemini, bir yönetici de kaynağını projelerle sağlaması gerektiğini söylemiştir. Üç yönetici açıklamada bulunmamıştır. Yöneticilerin tercihlerinden Anglo Sakson üniversite anlayışına uygun olarak mali özerkliği tanımladıkları görülmektedir.

Yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile üniversite türü, arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 25'da verilmektedir. Örnek hipotez aşağıda verilmiştir:

H0 = Üniversite yöneticilerinin mali özerklik anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1 = Üniversite yöneticilerinin mali özerklik anlayışları ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 25. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde mali özerklik aşağıdakilerden hangisidir?			
		Devlet tarafından ayrılan kaynakların artırılması ve kullanılmasında serbestlik.	Kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olma.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	86	136	17	239
	%	36,0	56,9	7,1	100
Vakıf	Sayı	10	31	2	43
	%	23,3	72,0	4,7	100
Toplam	Sayı	96	167	19	282
	%	34,0	59,2	6,8	100

$$\chi^2 = 3,482 \quad sd=2 \quad p=0,175$$

Hem devlet hem de vakıf üniversitesinde bulunan yöneticilerin çoğunluğu mali özerkliği kaynak yaratma ve harcamadaki serbestlik olarak görmektedirler. Ancak, yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile üniversite türü arasındaki fark analizler doğrultusunda anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(2) = 3,482$; $p > ,05$).

Yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 26'da verilmektedir.

Çizelge 26. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde mali özerklik aşağıdakilerden hangisidir?			
		Devlet tarafından ayrılan kaynakların arttırılması ve kullanılmasında serbestlik.	Kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olma.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	26	58	7	91
	%	28,6	63,7	7,7	100
10.000- 30.000	Sayı	34	60	7	101
	%	33,7	59,4	6,9	100
30.000 üstü	Sayı	36	49	5	90
	%	40,0	54,4	5,6	100
Toplam	Sayı	96	167	19	282
	%	34,0	59,2	6,8	100

$\chi^2 = 2,719$ $sd=4$ $p=0,606$

Yöneticilerin bulunduğu üniversitelerin farklı büyüklükte olması bu üniversitelerde bulunan yöneticilerinin çoğunluğunun fikrini değiştirmemiştir. Ancak, yapılan analizlere göre yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 2,719$; $p > ,05$).

Yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 27'de verilmektedir.

Çizelge 27. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde mali özerklik aşağıdakilerden hangisidir?			
		Devlet tarafından ayrılan kaynakların artırılması ve kullanılmasında serbestlik.	Kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olma.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	38	50	7	95
	%	40,0	52,6	7,4	100
1982-2006	Sayı	29	63	4	96
	%	30,2	65,6	4,2	100
2006 ve sonrası	Sayı	29	54	8	91
	%	31,9	59,3	8,8	100
Toplam	Sayı	96	167	19	282
	%	34,0	59,2	6,8	100

$$\chi^2 = 4,460 \quad sd=4 \quad p=0,347$$

Üniversitelerin kuruluş yıllarının farklı olması da mali özerkliğe bakışlarını etkilememektedir. Ancak, yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 4,460$; $p > ,05$).

Yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 28'de verilmektedir.

Çizelge 28. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde mali özerklik aşağıdakilerden hangisidir?			
		Devlet tarafından ayrılan kaynakların artırılması ve kullanılmasında serbestlik.	Kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olma.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	18	36	4	58
	%	31,0	62,1	6,9	100
Ege	Sayı	9	15	1	25
	%	36,0	60,0	4,0	100
Akdeniz	Sayı	12	16	0	28
	%	42,9	57,1	,0	100
Karadeniz	Sayı	17	28	3	48
	%	35,4	58,3	6,3	100
İç Anadolu	Sayı	21	48	4	73
	%	28,8	65,8	5,4	100
Doğu Anadolu	Sayı	12	16	6	34
	%	35,3	47,1	17,6	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	7	8	1	16
	%	43,8	50,0	6,2	100
Toplam	Sayı	96	167	19	282
	%	34,0	59,2	6,8	100

Farklı bölgelerdeki yöneticilerin mali özerklik konusundaki görüşleri arasında farklılık olmadığı görülmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 29'da verilmektedir.

Çizelge 29. Yöneticilerin Mali Özerklik Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde mali özerklik aşağıdakilerden hangisidir?			
		Devlet tarafından ayrılan kaynakların artırılması ve kullanılmasında serbestlik.	Kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olma.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	6	15	1	22
	%	27,3	68,2	4,5	100
Dekan	Sayı	90	152	18	260
	%	34,6	58,5	6,9	100
Toplam	Sayı	96	167	19	282
	%	34,0	59,2	6,8	100

$$\chi^2 = 0,815 \quad sd=2 \quad p=0,665$$

Yöneticilerin görevlerinin mali özerklik konusundaki görüşlerini etkilemediği çizelgeden de görülmektedir. Analizlere göre yöneticilerin mali özerklik anlayışları ile yöneticilerin görevleri arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(2) = 0,815$; $p > ,05$).

Üniversite özerkliği, üniversitenin bir konuda karar vermede ya da verdiği kararı uygulamada bağımsız olmasını, dış baskılardan korunmasını belirtir. Üniversite açısından (üniversite tüzel kişiliği açısından), akademik, yönetsel ve mali alanlarda kendi tercih hakkına sahip olmasıdır. Üniversitenin özerkliği, araştırma-geliştirme alanı, eğitim-öğretim yaptığı programları ve ders içerikleri ile bilim insanlarını kendisinin seçebilmesi, kısacası neyi öğreteceğine, neyi araştıracağına ve kimin tarafından araştırılıp-öğretileceğine kurumun kendisinin karar verebilmesi hakkıdır (Günay, 2004).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda üniversitelerin özerkliği "Üniversite, bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahiptir" ifadesiyle

(m.3/d), YÖK ise özerkliği “Yükseköğretim Kurulu, tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, bir kuruluştur” (m.6/a) ifadesiyle belirtmektedir.

2547 sayılı yasa, yükseköğretimi planlama, denetleme ve yönlendirme görevlerini YÖK’e vermiştir. YÖK ayrıca, yasada öngörülen görevleri yerine getirmekte yetersizliği görülen ya da yasada belirtilen yükseköğretimin amaç ve ilkelerine aykırı harekette bulunan öğretim elemanlarının üniversiteyle ilişkisini kesebilecektir. Akın’a (1997) göre “Yasada öngörülen görevleri yerine getirmekte yetersizlik” son derece esnek bir ölçüttür. Öğretim elemanlarının üniversiteden atılma korkusu duymadan serbestçe araştırma yapabilmeleri, üniversitelerin bilimsel özerkliğe sahip olmasıyla olasıdır. YÖK’ün getirdiği sistem bilimsel özerkliği kâğıt üzerinde bırakmıştır.

Yöneticiler özerklik konusundaki düşüncelerini açıklarken “özgür düşünme, özgürce bilim üretme, bilimin özgürleşmesi” gibi kavramları kullanmaktadırlar. ASD, yönetici katılımcıların genel görüşünü,

Üniversite içindeki bilim insanlarının bütün çalışanların hep birlikte var olan sorunlara herhangi bir baskı altında kalmadan belli bir görüşü desteklemeden kendi hür iradeleriyle insanlık için yapacakları çalışma aklıma geliyor. (ASD)

sözleriyle betimlemektedir. Yöneticiler, özerkliği olmazsa olmaz görmekte, özerkliğin tam olarak olması için mali özerkliğin öncelikle olması gerektiğini fakat Türkiye’de üniversitelerin mali özerkliği olmadığını düşünmektedirler. Yöneticilerden biri özetlenen durumu,

YÖK dâhil her yerde bu konu tartışılıyor. Aslında şu anda haksız bir rekabet veya dünyada gelişen teknoloji, bugün gelinen noktada özerk üniversite olmazsa olmaz. Devlet ve vakıf üniversiteleri aynı statüde fakat onlar (vakıf üniversiteleri) özerk yapıdadılar. Dolayısıyla onların hareket kabiliyeti çok farklı. Devlet üniversiteleri özerk olmadığı için yeni yapılanmalara uygun bir yapı oluşturamıyor. Üniversiteler özerk olmadıkları için farklılıklarını ortaya koyamıyor. Gelişmelerinde çok büyük engeller çıkıyor. Özerklik hayati derecede önemli ama bu özerkliğin de iyi tanımlanması gerekiyor. (AR)

sözleriyle açıklamaktadır. Devlet üniversitelerinin özerk olmadığı düşüncesini başka bir yönetici de şu sözlerle belirtiyor:

Üniversite özerkliği, tabii özerklik olabilmesi için önce mali özerklik olması gerekiyor. Devlet üniversitelerinde mali özerklik olmayınca diğer özerkliklerin de çok fazla bir anlamı olmuyor. (ER)

Yöneticilerin sözlerinden devlet ve vakıf üniversitelerinin gelir elde etme yollarına bağlı olarak özerkliklerinin farklı olduğu, ifade edilmiştir. Bu anlamda yöneticilerin mali özerlikle ilgili düşünceleri önem arz etmektedir. Yöneticiler mali özerkliğin kendi kaynaklarını yaratmakla ilişkili olduğunu ifade etmektedirler. Bu konudaki görüşlerden bazıları şöyledir:

Bugün üniversiteler sadece devletten getirilecek bütçelerle yönetilemez. (AR)

Tabii ki mali özerkliği gerekli görüyorum. Eğer mali özerkliğiniz yoksa birilerine bağımlı kalırsınız. Bu bağımlılıkta sizin vizyonunuzu etkiliyor. Çünkü istediğiniz şekilde yapamıyorsunuz. Ama bunun tabii zor yanları da var. Erzincan Üniversitesi gibi küçük bir üniversite olduğunda mali özerkliği nasıl sağlayacaksınız. O da bir sıkıntı. (ER)

Üniversiteler, kendi kaynağını yarattıkları sürece mali özerkliğe sahip olacağını düşünmektedirler. Oysa Kurul Tural'a (2004) göre üniversitelerin, araştırma ve eğitim gündemini ekonomiye bağımlı kılması, devlete daha çok hesap vermeyi talep etmesi, kurumsal özerkliği aşındırıp, sunulan eğitimi kişisel bir mala dönüştürme eğilimlerine ve toplumsal adalet yerine etkinliğe vurgu yapan nitel değişim uygulamalarına neden olmaktadır. Başka bir yönetici ise üniversite özerkliği ile

Mali özerklik önemli. Devlet dediğimiz o soyut yapının temel görevlerinden biri halka eşitlikçi bir şekilde eğitim sağlamaktır. Devletin temel görevlerinden biridir. Devletin bir ödevi, görevi olarak görüyorum üniversitelerin desteklenmesini. Üniversiteler hiçbir şekilde devletin devamı ve fonksiyonunu icra etmesi için para ayırması mevzusunu bir müteşekkirene görmemeli yani teşekkür etmeli ama bunu lütuf gibi görmemeli. Ne zaman üniversiteler devletin imkânını kullanır ve bu devletin görevidir diye düşünür bence o zaman gerçek anlamda mali özerklikten bahsedebiliriz. Günümüzde öyle değil. Sanki devlet lütfediyor üniversitelere, üniversiteler de büyük bir mahcubiyet içerisinde hatta kadrolarda, bütçe artırmalarda falan kendince bir şey yapmaya çalışıyor. (BSD)

Üniversiteler "üniversite özerkliği ve akademik özgürlükler" temelinde, devletle ve siyasal iktidarlara ilişkilerini sınırlandırmaya, politik gücün

üniversiteye müdahalesini önlemeye çalışmalıdırlar. Humbolt üniversite geleneğinde üniversitenin 'gerçeği arama ve yayma' işlevini yerine getirebilmesi için onun devlet ve piyasadan bağışık, bilim insanlarının ise akademik özgürlüklere sahip olması gerekir (Gümüş ve Kurul, 2011).

Yöneticilerin açıklamaları yeni bir soruyu beraberinde getirmektedir. Üniversitelerin kamusal finansmanla finanse edilmesinin mali özerkliğe etkisi konusunda yöneticilerin bazıları kamusal finansman nedeniyle mali özerkliğin ortadan kalktığını iddia ederken, bazıları aksini düşünmektedir. Yöneticiler kamusal finansman nedeniyle kontrollerin kaçınılmaz olduğu ve bunların zaman zaman çok sınırlayıcı olduğunu şu sözleriyle belirtmişlerdir.

Etkiler. Kamusal finans dolayısıyla üniversitelerde kullanılmasında kontroller gelmesi doğaldır. Dolayısıyla üniversitelere bunun haricinde döner sermaye hakkı sunulur. Kamusal finansmanın üniversitelerde özerkliği engellediği açıktır. Bu parasal özerkliği doğru anlamak gerekir. Hem az para veriyorsunuz hem de onun sarfı esnasında inanılmaz bir mevzuat detayı var. (AFD)

Devlet verdiği para için belli kurallar koymuş, kurallara uyduğunuz sürece sıkıntı yok. Ama bazen kurallar bizi zorluyor. Öyle hizmetler var ki, bir yerden almanız gerekiyor, başka yerde yok. Bu doğrudan alım oluyor, teklif almanız lazım yapamıyorsunuz. Burada doğrudan alım için en fazla % 10 kullanabilirsin diyor, eğer daha fazlaysa ihale yapacaksın diyor. Ama biz bir yerden almak zorundayız, ihale yapamıyoruz, doğrudan alım için de para yetmiyor. Bu bizi zorluyor. (ASAD)

Korkut (2001), mali yönden özerk üniversiteyi, devletin kontrolü altında bütçesini serbestçe düzenleyen ve yöneten, mali çerçevede tüzel bir kişiliğe sahip bir kurum olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda verilen kaynağın kullanımı ile ilgili kuralların yorucu ve zorlayıcı olmaması gerekmektedir. Kamusal finansmanın üniversite mali özerkliğini etkilemeyeceğini ASD,

Devlet, eğer bir kamu üniversitesiyse devletin bütçesinden oraya para aktarıldığı için tabii ki devlet bunu denetlemeli ama bu denetleme her bir kalemi şuraya harcarsın, şuraya harcayamazsın, şunu şöyle yaparsın bunu böyle şeklinde hükmedici ve hareket kabiliyetini kısıtlayıcı şekilde değil de, hesap verebilirlik her zaman olmalı, kendi içinde de özgür ve özerk hareket edebilmeli. (ASD)

sözleriyle açıklamıştır. Kamusal finansmanın mali özerkliğe etkisiyle ilgili açıklamada bulunan başka bir yönetici de etkilemenin koşullarını

Şimdi sebebiyet verebilir de vermez de. Devletin anlayışına bağlı. Parayı ben veriyorum dolayısıyla benim istediğim şekilde davranacaksın deyip baskı aracı olarak kullanırsa bu haliyle sınırlama olur. Ülkemizdeki durum böyle değil. Ne tam dediğimiz gibi bir mali özerklik var ne de öyle parayı ben veriyorum öyle davranacaksın vardır. İkisinin tam ortasında ama zaman zaman üniversitelerle siyasiler sürtüşmeye girer o zaman parayı sağlayan hükümet bunu bir araç olarak kullanır. Kanunlar buna müsaittir. Ama bugüne kadar pek de demiş değildir. (EFD)

şeklinde açıklamıştır. Yöneticilerin sözlerinden kamusal finansmanı kullanırken bazı kurallar nedeniyle sıkıntı yaşandığı, bu durumda mali özerkliği ortadan kaldırdığı fikrini oluşturduğu görülmüştür.

Bazı yöneticiler, üniversitelerin mali yönden özerk olabilmesi için kendi kaynağını oluşturması gerektiğini düşünmektedirler. Bazı araştırmacıların (Aktan, 2003; Dumanoğlu, 1992 Akt: Öztürk, 2006) tanımladığı gibi mali özerklik kaynak yaratma ve kullanma olarak ele alındığında bilimsel özerkliğin etkilenmesiyle ilgili yöneticilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu konuda çoğu yönetici bilimsel özerkliğin etkilenmeyeceğini söylemişlerdir. Yöneticilerden biri bilimsel özerkliğin olumsuz etkilenmeyeceğini verdiği örneklerle şöyle açıklamaktadır:

Derinlemesine araştırmadan düzenlemeler yapmazsanız, oturduğunuz yapıyı sağlıklı kurmazsanız etkileyebilir. Stanford Üniversitesini örnek aldığımızda Silikon Vadisi oranın teknoparkı. Orada geliştirilen teknoloji, bizim günlük yaşantımızı etkiliyor cep telefonundan, bilgisayara kadar. Şimdi siz diyebilir misiniz ki oradaki bu ticarileşme, bilimsel araştırmalarını kötü etkiledi. Bugün bilimsel çalışmalara baktığımızda Stanford çok saygın bir üniversite. MIT'ye baktığımız zaman bu tür kaynaklardan çok büyük gelir elde ediliyor, çok önemli bilimsel çalışmalar da görülüyor. Bu kaynağı siz daha kaliteli bilimsel çalışmalar için kullanabilirsiniz ama siz tüccarlık mantığında giderseniz, siz üniversitenizi dışardaki işletmelerin işletme gibi kullanmasını, kantinden tutun da taşeron sistemi temizlik, yemek gibi şeyleri yaparsanız, bu mesela iyi bir şey değil. Siz tıp fakültesinde bir hocanın geliştirdiği molekülden ilaç yaparak lisanslanmasını sağlar bu yoldan üniversiteye gelir gelirse şunu bilin ki o gelirle çok daha iyi araştırmalar yapılır, öğrenciler daha iyi yetişir. Burada sizin işi nasıl kurguladığınız yaptığınız önemli. (AR)

Yine bilimin olumsuz etkilenmeyeceğini düşünen yöneticilerden bazıları olumsuz gibi görünen durumların aslında olumsuz olmadığını açıklamaktadır:

Parasını veriyorum, istediğim konuyu çalış derse onu özerkliği engelleme olarak değerlendirmemek lazım. Bu tür şeyler de oluyor. Gelişmiş ülkelerde daha çok olan bir hadise. Ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda bilim üretme çabası. Bunu da direk sektöre, sanayiciye ulaşılarak, sanayici ne istiyor. Günümüze kadar geri kalmış ve geliştirmekte olan ülkelerde bilim için yapılar türünden bir çaba içindeydi ama artık ülkemizde de bu sorgulanır durumda olmuştur ve bilimin insanlığın menfaatine olması gerektiği düşüncesiyle sektörün de bu anlamda ihtiyaçları dikkate alınarak bir şeyler yapılmaya çalışılıyor. O yüzden bu tür teklifler parayı ben veriyorum şu konuyu çalış noktasında o konuyla alakalı insanların çalışmasını kolaylaştırma yönünde değerlendirilmesi lazım yoksa onun çalışmasını sınırlandırma anlamında değil. Bilim adamının işine gelmezse onu çalışmak zorunda da değildir. Kimse onu zorlamaz. (EFD)

Bu tarz düşünen yöneticilere karşılık bazı yöneticiler bu durumun olumsuz yanlarına da dikkat çekmek istemişlerdir. Yöneticilerden biri olumsuz ya da dikkat edilmesi gereken noktalardan birini şu şekilde açıklamaktadır:

Bu biraz “parayı veren düdüğü çalar” ama bir de şu var bir çalışma bilimsel olması durumunda denge sağlanmış olur. Aksi takdirde bilimsel bir çalışma değilse, kısa vadede işe yarasa da uzun vadede karlı çıkmaz. Bilimsel olmayan bir çalışmanın sonuçlarıyla çok uzun süre bir politika üretmesi ya da bir teknoloji üretip onla ileri gitmesi mümkün değildir. Bilimsel kaygılar öne çıkar. Nasrettin Hoca'nın dediği önemli “parayı veren düdüğü çalar”. Bir proje ya da sosyal ya da kültürel olaylarla ilgili olarak önceden planlanmış, önceden sipariş edilmiş sonuçlarla bilimsel bir iş yapılması uzun süreli fayda sağlamaz. Kısa vadedeki fayda da bir süre sonra yarar sağlamaz. Bundan sonra sistem yavaş yavaş yerli yerine oturmaya başlar. Bilimsel anlayış ön plana çıkmak zorundadır. (ESD)

Diğer yöneticiler de olumsuz durumların kişisel özelliklere bağlı olarak görülebileceğini, dikkat edilirse sorun olmayacağını açıklamışlardır:

Eğitim öğretim, araştırmayı aksatmıyorsa, diğer problemi çözmeye yönelik hizmetler de araştırma geliştirmeyi aksatmaz. Ha öğretim üyelerini para canlısı yapar mı? Yapabilir de yapmayabilir de. Bu kişisel bir şey. Bizim hizmet veren hocalarımız, araştırmalarını da yapıyor bu alanda hizmetini de veriyor. ASAD

Öyle bir kaygı var. Çünkü o projeleri yaparken siz bilim insanı olarak şekillendiren sizsiniz. Sizin işinize gelmeyen projelere

girmezsiniz. Özel sektörün sizi engellemesine de izin vermezsiniz. Üniversiteler bunun dengesini rahatlıkla bulabilirler. Dışarıya iş yapmak kadar doğal bir şey yoktur. Etik olan da budur zaten. Patent sahibi olarak bu patent aracılığıyla üniversitelere gelir sağlanması doğruca bir şey. AFD

Yöneticilerin açıklamalarından, olumlu bir yaklaşım sergileseler de sözlerinden bilimsel özgürlüğün olumsuz etkilenebileceği, bilimin piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenebileceği çıkarılmakta fakat çeşitli alternatif yollarla bu durumların giderileceği yönündeki açıklamaları nedeniyle ekonomik kaygıların bilimsel kaygıların önüne geçtiği de hissedilmektedir.

Öğretim üyelerinin özerklik konusunda özgür akademik ortam, kendi kararlarını verebilme ve müdahale edilmemesi bağlamında birliktelik gösterdikleri görülmektedir. Öğretim üyelerinden biri şu şekilde açıklamaktadır:

Üniversite özerkliği, mali baskılar altında olmamayı, hükümet politikalarından bağımsız olmayı, kendi kararlarını kendi almayı, daha otonom, kendi kendini yönetmeyi ifade eder. (ASÖÜ1)

Öğretim üyelerinin mali özerlikle ilgili açıklamalarından mali kısıtlama olmaması, kendine özgü bütçesinin olması ve bu bütçeyi harcarken kendi kararlarını alabilmesi gibi özelliklerin öne çıktığı görülmektedir. Yöneticilerden biri mali özerkliği,

Mali anlamda başkalarının çok fazla olmasına ya da onların kararına, inisiyatifine bırakılmış olması çoğu şeyi sınırlar. Çalışma ortamının özgürlüğünü, olması gereken özelliğini sınırlar. Onu belirli kurallara hapseder. Sizin çalıştığınız konudan çok fazla hoşlanmıyorsa, üslubunuzdan, bilimsel yönteminizden, ilkelerinizden, düşüncelerinizden hoşlanmadığı için size mali anlamda yaptırımlar, kısıtlamalar uygulayacak bir yapı, bilimin gelişmesine engel olur. Bu anlamda mali özerklik, üniversitenin özerkliğinin olmazsa olmazıdır. (ESÖÜ2)

sözleriyle açıklamaktadır. Yöneticilerde olduğu gibi mali özerkliği üniversitenin kendi kaynakları olması durumu olarak açıklayan öğretim üyeleri de vardır. Böyle düşünen bir öğretim üyesinin sözleri aşağıda verilmiştir:

Bir kurumun kendisiyle ilgili harcamalarda kendisinin verebilmesi ama tabii ki burada da bir tırnak açmak gerekiyor mali özerkliğin sağlanabilmesi için üniversitelerin kendi gelirlerinin de bir anlamda

olabilmesi gerekiyor. Parayı başkasından alan bir yerin özerk olabilmesi biraz zor. (ESÖÜ1)

Başka bir öğretim üyesi ise mali özerliğin sadece kamusal kaynaklarla olabileceğini şöyle açıklamaktadır:

Parayı neye harcayacağımıza üniversite birimleri karar verir. Ama bunun önceden belirlenen yerlere harcanıp harcanmadığıyla ilgili denetim üniversite içi kurumlar yanında üniversite dışı bu konuda uzman kurumlar katılımıyla denetlenebilir. Ama mali özerklik asil olarak bir üniversite kurumunun kendini sürdürmesini ya da akademisyenlerin istihdamını görevlerini yapması için kaynakların kamusal olarak sağlanması ve yeni kaynak yaratma şartına bağlanmaması demektir. Aksi takdirde mali özerklikten bahsetmek mümkün olmaz. Mali özerklik üniversite finansmanının kamusal kaynaklarla, zaten yapılmakta olan üniversiter faaliyetleri devam ettirmek için ayrılmasıdır. Bu amaçla ayrılmayan kaynakların üniversitenin diğer faaliyetleri yoluyla kazanılmasını özerklik olarak anlamak aksine finansal bağıllık ama kime bağıllık, piyasadan elde ediliyorsa piyasaya, hizmet verdiği kesimlerden hizmetin piyasada belirlenen fiyatına bağlı olarak fiyatlandırılması yoluyla gelir elde ediliyorsa üniversite olmaktan çıkıp, piyasa kurumu, şirket olduğu anlamına gelir ki orası üniversite değildir. (ASÖÜ2)

Öğretim üyelerinin bir kısmı kamusal finansmandan mali özerkliğin etkileneceğini düşünmektedir. Öğretim üyelerinden biri bunu şu sözlerle açıklıyor:

Tabii ki, parayı ben gönderiyorum dediğimi yapacaksın mantığı zaten var. YÖK niye var ki. Öyle bir şey olsa YÖK olmaz herhalde. EFÖÜ2

Öğretim üyelerinden biri kamusal finansmandan etkilenmeme nedenlerini kurallara bağlarken, diğeri devletin görevi gereği üniversiteleri desteklemesi gerektiğini açıklamıştır.

Bu bütçe belli kalemlere dağıtılarak harcanıyor, onun için müdahalesi yoktur diye düşünüyorum. Çünkü verilen bütçeyle yönetmek kolay değil, aslında orada harikalar yaratmak gerekiyor belki. O doğrultuda baktığımda da çok müdahil değildir diye düşünüyorum. (ASAÖÜ2)

Asla. Devlet halkıyla ilgili sağlık, eğitim gibi durumlarda desteği yoksa babalığı kalmaz. Çünkü devlet baba diyoruz o kadar güveniyoruz. Devlet eğitimin mükemmel olmasını hizmetin iyi olmasını bekler ama nereye kullanılacağına baskı uygulamaması lazım. Ama baskı uygulanması gereken yerde olur. Türkiye’de iyi niyet farklı yere yönleneceğini düşündüğüm için. Laboratuvara değil

de çevre düzenlemesine takıntılı bir rektör olur, onu tabii ki denetlemesi lazım ama bunu devlet yapmayacak, bunu dediğim gibi bir denetleme kurulu olacak onlar yapacak, bu da YÖK'teki denetleme kurulu gibi olmayacak. Onlar üniversiteyi görmeden rektör onlara en güzel yerde yemek yedirir, onlar sanki orayı denetlemiş olurlar çıkar giderler. Benim şahit olduğum eskiden böyleydi. Devletin beklediği bir check liste vardır. Onlara bakmalılar. (EFÖÜ1)

Mali özerkliği kaynak yaratma olarak tanımlayan öğretim üyelerinden bazıları bu kaynak yaratma sürecinin bilimsel özerkliği etkilemeyeceğini düşünmektedirler. Öğretim üyelerinden biri,

Hayır, karşıdaki kuruluş kısıtlama yerine daha da fazla teşvik veriyor. Karşı taraftan bir anlaşma yaptıysanız eğer, karşı taraftaki kuruluşun da işine geliyor. İşine geldiği için oradan daha fazla nemalanacaksa üniversiteye karşı kapıyı sonuna kadar açıyor. (BFÖÜ2)

sözleriyle betimlerken, bir diğeri uygun koşullar oluşturulduğunda bunun sorun yaratmayacağını aşağıdaki sözlerle betimlemiştir:

Sanayi kuruluşu istediği bir şeyi, kendisine de faydası olan bir şeyi istiyorsa bunu bir protokole bağlarsınız. Sanayi tarafında bir kişinin ne düzeyde müdahil olabileceği için şeyi koyabilir koşul ve kural koyabilir. Bu sipariş türü bir işse, e tabii işi ısmarlayan kişi müdahale edebilecektir. Bilimi alet edersiniz bazı şeylere, aslında yapılmış bir iş, dışardan bunu getirmek çok pahalıya gelebilir, bir girişimci der ki bunu Türkiye'de üretmek istiyorum. Ama Türkiye'de üretirken de ARGE ayağında üniversiteleri katıp, ufak bir farklılık ekleyerek çünkü patent sorunları vs çıkabilir, bir varyasyonunu yaratabilir. Bu ticarileştirme konusunda soru işareti yaratıyor. Çok spesifik dar bir bilgiyi bir alanda kullanıyorsunuz, orada bilimi geliştirmeye yönelik bir şey olamaz. Bilinen, çalışan bir şeye küçük bir orijinallik katmak çok ciddi bir bilimsel çalışma ortaya koymak demek değildir. Bilinen bir şeyi tekrarlıyorsunuz. Fakat ülkenin koşullarına da bakarsanız, bunu dengeli bir şekilde kurduğunuz sürece aslında üniversiteye ciddi bir kaynak yaratıyor. Ama ciddi şeylerden ödün vermiş oluyorsunuz. Bilimsel çalışmanın kalitesinden sıkıntı çıkarabilir. Ben çok aykırı görmüyorum, dikkatli olmak gerekiyor sadece. Seri üretim yapmayacaksınız. Bu ticari bir iş gibi görünse de üniversiteye kaynak sağladığı ve içinde bir araştırma olduğu için bir sakınca görmüyorum. (AFÖÜ2)

Bu sözlerin yanı sıra bilimsel özerkliğin etkileneceğini açıklayan öğretim üyeleri de vardır:

Baskı kurabilir, en azından farklı yönler kaydırılabilir. Bilimsel özgürlüğü etkileyebilir. Çünkü bu sefer herkes tanıdığıyla iş yapmaya başlar, ya da dışardaki insanlar üniversite üzerinde söz sahibi olmaya başlar. Üniversitenin yönetimine katılmaya başlar. Oysaki burası bilim yuvası, akademik bir ortam, ticaretle çok fazla ilişkilendirilmemesi gerek diye düşünüyorum. (ASAÖÜ1)

Mutlaka bilimsel özgürlük etkilenir. Şu anlamda etkilenir bütün çalışmalar para getirecek çalışmalara yoğunlaşacağı için ister istemez bunun da bir etkisi olacak tabii. (ESÖÜ1)

Öğretim üyelerinin, mali özerkliği üniversitenin kısıtlama olmadan parasını harcaması ve denetime açık olması olarak düşündükleri fakat kaynak yaratma anlamında farklı görüşleri olduğu ortaya çıkmıştır. Bazıları mali özerkliği kaynak yaratma olarak görürken, bazıları kamusal kaynakların mali özerkliği sağladığını düşünmektedirler. Kaynak yaratmanın bilimsel özerkliğe etkisi konusunda da yine farklı düşünceler mevcuttur. Bazıları bilimsel özerkliğin etkilenmeyeceğini olumlu bir etkisi olacağını düşünürken; bazıları bilimsel özerkliğin etkileneceğini ve bilimin olumsuz etkileneceğini düşünmektedirler.

Öğrencilerin özerklik konusundaki düşüncelerinde kısıtlama olmaması, kendi kararını verme, bir yere bağlı olmaması gibi özelliklerin öne çıktığı görülmektedir. Öğrenciler

Belli bir kuruma bağlı olmaması, kendi kararlarını alması anlamına geliyor bence. Yani kendi başına kendi istediğini yapabilmesi anlamına geliyor. (BSÖ2)

Üniversitenin kendi kararlarını kendinin alması. Bir konu hakkında karar almaları kendi iç organlarıyla almalı ve kendi öğrencilerini düşünüp, onların yararına almalı. (ASÖ2)

sözleriyle açıklamıştır. Diğer öğrencilerden biri Türkiye'deki durumu,

Üniversite tabii ki bir otonomiye sahiptir. Bizim halkın gereksinimlerine göre eğitim veriyor. Müfredat falan ona göre ayarlanıyor. Bizim de görüşlerimizi alıyorlar. Sınavlardan sonra formlar falan dolduruyoruz. O ders nasıl geçti verimli geçti mi diye. Ona göre müfredat güncelleştiriliyor. Bence üniversiteler özerkliğe doğru gidiyor. (ESAÖ2)

sözleriyle betimlemiştir. Öğrencilerden bazıları da olması gereken durumu betimlemiştir:

Ben özerklik dendiğinde biraz daha apolitik bir yaklaşım bekliyorum üniversitede. Ama şu an baktığınızda bütün siyaseti

üniversitelerde gözleyebiliyorsunuz. Kalkınması, yönetimi özerklikten çok uzak. (ASAÖ1)

Bağımsız olmalılar. Çünkü devlet otoritesinden farklı olmalı, özgür olmalı. Çünkü buraya gelen bireylerin belli bir yaş ortalaması var. Kendi kararlarımızı kendimiz alabilmeliyiz. Örneğin polislerden bağımsız bir şekilde. İnsanlar düşüncelerini güzelce ifade edebilmeli, kısıtlama olmadan. (BFÖ2)

Öğrencilerin mali özerklik konusunda çok fazla bilgilerinin olmadığı bununla birlikte “paranın nasıl harcandığını” anladıkları görülmektedir. Öğrencilerin açıklamalarından bazıları şöyledir:

Hacettepe Üniversitesi'nde rektör kendi makam arabasını satıp, öğrencilere burs imkânı sağladı. İstenilince her şey olabilir. (ASÖ1)

Her yılbaşı geldiğinde bölümler içerisinde paralar birikiyor ve dağıtılması gerekiyor, artan paranın da rektörlüğe aktarılması gerekiyor. Fakülteler bunun farkında fazla parayı aktarmamak için fazladan para harcanmış gösteriyor iki yılda bir duvarlar boyatılıyor, iki yılda bir kapılar değişiyor. Bunların tabii bilime çok faydası oluyor, aşikâr. (ASAÖ1)

Üniversitelere kamusal kaynak verip, kendi harcamalarını yapmalarına izin verilmesi konusunda öğrenciler, devletin üniversitelere kamusal kaynak ayırmak zorunda olduğunu fakat bu kaynağı verdiği için de müdahil olduğunu düşünmektedirler. Öğrenciler görüşlerini şöyle açıklamaktadırlar:

Devlet üniversitesi diyorsan böyle bir getirisinin olması normal. Bu sadece destek olarak kalmalı ama var olan müdahaleye gelmemeli. Günümüzde ekonomi anlayışı, paran varsa o artık senindir, mantık bu olduğundan üniversitede mali özerklik var ama buna denk gelmiyor. Üniversite benim, kafama uyacak şekilde kalkınacak, başındaki insan benim istediğim gibi olacak. Mali özerkliğin içinde politika olmaması lazım ama hayır. Bu böyle işlemiyor. (ASAÖ2)

Bence devlet etkili oluyor. Para veriyor diye ne kadar onun himayesi altına girmeli. Bu çok yanlış olur. Zaten devlet üniversitesinde okuyorsun yapmak zorunda yani. Çünkü herkes okuyacak deniyor, AB kriterleri var, şu bu deniyorsa. Yapacak. Parayı ben veriyorum himayeme gireceksin olmaz yani. (AFÖ2)

Ben sana parayı verdim, bunu yapacaksın, buraya harcayacaksın, diyebilir. (BSÖ2)

Öğrencilerin kaynak yaratma ve kullanma sürecine temkinli yaklaştığı ve sadece bir kişinin bu durumu olumlu gördüğü görülmektedir. Bu durumu olumlayan öğrenci, düşüncelerini

Bence sorun değil. Devlet elindeki parayı belli yerlere ayırıyor. Eğitime de bu kadar ayırabiliyor demek ki. Devlet daha ne yapabilir ki daha fazla bir bütçe ayırabilse ayıracak. Üniversitelerin böyle etkinliklerle para kazanması, sonra öğrenciye aktarması iyi bence. (ESAÖ2)

sözleriyle açıklamıştır. Bu duruma temkinli yaklaşan öğrenciler, nereden kazanıldığının önemli olduğunu ve dışardan kazanılıyorsa sorun olacağını dile getirmişlerdir. Öğrencilerden bazıları kaygılarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

O parayı veren kişiye bağlı gibi olunur. Sadece bir konuda çalışın denince, hocalar sadece o konuda çalışırlar, başka bir şey üretmeyebilirler. (ESÖ1)

Kendi bünyesinden alıyorsa baskı olmaz ama yabancı kaynakları kullanıyorsa baskı oluşur, çünkü kim parayı veriyorsa söz hakkına sahiptir. (AFÖ1)

Üniversitenin amacı eğitim üretmek, sattığında fabrika gibi olur. Şirket konumuna gelir. Amacından sapma olur. Özelleşmiş gibi olur. Öğrenciler açısından iyi olmaz. Dezavantajlı konuma düşer. (ASÖ2)

Öğrencilerin mali özerklik konusunda çok fazla bilgili ve ilgili olmadıkları ancak, kamusal finansmandan dolayı devletin üniversitelere müdahalede bulunduğunu ve kaynak yaratmanın üniversiteleri başka yerlere bağımlı kılacağını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Üniversite Sanayi İşbirliği İle Bütçe Yönetimi İlişkisine Yönelik Bulgular ve Yorum

Yöneticilerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkiler çerçevesinde mali özerkliğin etkilenmesiyle ilgili düşüncelerini öğrenmek için sorulan soruya verilen yanıtların dağılımı Çizelge 30'da verilmektedir.

Çizelge 30. Yöneticilerin Ticari ve Sanayi Kuruluşları İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversitelerin, iş çevreleri, sanayi ve diğer kurumlara yönelik yaptığı etkinliklerle mali kaynak sağlamaları, üniversite özerkliğini artıran bir yoldur.	234	83,0
Üniversitelerin iş çevreleri, sanayi ve diğer kurumlarla ile parasal ilişkiler kurmaları ve yakınlaşmaları özerkliği ortadan kaldırmaktadır.	32	11,3
Diğer.	16	5,7

Yöneticilerin çoğunluğu (%83,0) üniversitelerin, iş çevreleri, sanayi ve diğer kurumlara yönelik yaptığı etkinliklerle mali kaynak sağlamalarının, üniversite özerkliğini artıran bir yol olduğunu, 32 yönetici (%11,3) ise bu durumun mali özerkliği ortadan kaldırdığını ileri sürmüştür. Açıklama yapan yöneticilerin dördü, birinci seçeneği desteklemekte ama eğitim kalitesinin düşeceğinden endişe duymakta, harcama yetkisinin de üniversitede olması gerektiğini, birlikte projeler yapılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Bir kişi ikinci seçeneği, bir kişi de ikisinin de olasılık dahilinde olduğunu söylemiştir. İki kişi etkilemeyeceğini, bir kişi ilişkilerin önemli olduğunu, bir kişi seçeneklerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Dört yönetici ilişkilerin düzenlenirken üniversite özerkliğini ve öncelikli işlerinin unutulmaması ve denge kurulması gerektiğini açıklamışlardır.

Yöneticilerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerin mali özerliğe etkisi konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 31'de verilmektedir. Örnek hipotez aşağıda verilmiştir:

H0 = Üniversite yöneticilerinin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerinin mali özerliğe etkisi konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1 = Üniversite yöneticilerinin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerinin mali özerliğe etkisi konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 31. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkileri mali özerkliği hangi yönde etkiler?			
		Üniversite özerkliğini artıran bir yoldur.	Üniversite özerkliğini ortadan kaldırır.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	197	29	13	239
	%	82,4	12,1	5,5	100
Vakıf	Sayı	37	3	3	43
	%	86,0	7,0	7,0	100
Toplam	Sayı	234	32	16	282
	%	83,0	11,3	5,7	100

Hem devlet hem de vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin, iş çevreleri, sanayi ve diğer kurumlara yönelik yaptığı etkinliklerle mali kaynak sağlamalarının, üniversite özerkliğini artıran bir yol olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerin mali özerkliğe etkisi konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 32'de verilmektedir.

Çizelge 32. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkileri mali özerkliği hangi yönde etkiler?			
		Üniversite özerkliğini artıran bir yoldur.	Üniversite özerkliğini ortadan kaldırır.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	78	7	6	91
	%	85,7	7,7	6,6	100
10.000-30.000	Sayı	83	15	3	101
	%	82,1	14,9	3,0	100
30.000 üstü	Sayı	73	10	7	90
	%	81,1	11,1	7,8	100
Toplam	Sayı	234	32	16	282
	%	83,0	11,3	5,7	100

$$\chi^2 = 4,435 \quad sd=4 \quad p=0,350$$

Farklı büyüklükteki üniversitelerin yöneticilerinin çoğunluğu ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerin mali özerkliği arttırdığını düşünmektedirler. Analiz sonuçları da yöneticilerin ticari ve sanayi ile ilişkilerin mali özerkliğe etkisi konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir ($\chi^2(4) = 4,435$; $p > ,05$).

Yöneticilerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerin mali özerkliğe etkisi konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 33'de verilmektedir.

Çizelge 33. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkileri mali özerkliği hangi yönde etkiler?			
		Üniversite özerkliğini artıran bir yoldur.	Üniversite özerkliğini ortadan kaldırır.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	79	11	5	95
	%	83,1	11,6	5,3	100
1982-2006	Sayı	75	11	10	96
	%	78,1	11,5	10,4	100
2006 ve sonrası	Sayı	80	10	1	91
	%	87,9	11,0	1,1	100
Toplam	Sayı	234	32	16	282
	%	83,0	11,3	5,7	100

$$\chi^2 = 7,747 \quad sd=4 \quad p=0,101$$

Üniversitelerin farklı yıllarda kurulmuş olması yöneticilerinin bu konudaki fikirlerini değiştirmemiştir. Analizler yöneticilerin ticari ve sanayi ile ilişkilerin mali özerkliğe etkisi konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir ($\chi^2(4) = 7,747$; $p > ,05$).

Yöneticilerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerin mali özerkliğe etkisi konusundaki görüşlerinin üniversitenin bulunduğu bölgeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 34'de verilmektedir.

Çizelge 34. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkileri mali özerkliği hangi yönde etkiler?			
		Üniversite özerkliğini artıran bir yoldur.	Üniversite özerkliğini ortadan kaldırır.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	49	6	3	58
	%	84,5	10,3	5,2	100
Ege	Sayı	18	1	6	25
	%	72,0	4,0	24,0	100
Akdeniz	Sayı	25	3	0	28
	%	89,3	10,7	,0	100
Karadeniz	Sayı	38	6	4	48
	%	79,2	12,5	8,3	100
İç Anadolu	Sayı	61	11	1	73
	%	83,6	15,1	1,3	100
Doğu Anadolu	Sayı	28	4	2	34
	%	82,4	11,8	5,8	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	15	1	0	16
	%	93,8	6,2	,0	100
Toplam	Sayı	234	32	16	282
	%	83,0	11,3	5,7	100

Bölgeler arasında da yöneticilerin görüşleri konusunda bir fark görülmemiştir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerin mali özerkliğe etkisi konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 35'de verilmektedir.

Çizelge 35. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkilerin Mali Özerkliğe Etkisi Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkileri mali özerkliği hangi yönde etkiler?			
		Üniversite özerkliğini artıran bir yoldur.	Üniversite özerkliğini ortadan kaldırır.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	18	2	2	22
	%	81,8	9,1	9,1	100
Dekan	Sayı	216	30	14	260
	%	83,1	11,5	5,4	100
Toplam	Sayı	234	32	16	282
	%	83,0	11,3	5,7	100

Yöneticilerin görevleri, ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkilerin mali özerkliğe etkisi konusunda bir farklılık yaratmamıştır. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkisini nasıl yorumladıkları ise Çizelge 36'de verilmektedir.

Çizelge 36. Üniversitelerin Ticaret ve Sanayi Kuruluşları İle İlişkisine Yönelik Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını şirketlerin ve diğer kurumların ihtiyaçlarına yönelik hizmet üretip satarak çözebilir.	192	68,1
Sanayi adına sermayenin bireysel çıkarlarına bağlanmış bir üniversite modeli, üniversitelerin asli işlevini (özgürce kendisinin belirlediği doğrultuda sistematik bilgi üretme ve üretilen bilgiyi öğrencilere aktarma) yerine getirmesine engel olmaktadır.	63	22,3
Diğer.	27	9,6

192 yönetici (%68,1) üniversitelerin finansal sorunlarını hizmet üretip satarak çözebileceğine, 63 (%22,3) yönetici de bu durumun üniversitenin asli işine engel olduğunu düşünmektedir. 27 yönetici (%9,6) farklı açıklamada bulunmuştur. Bunlardan 10 yönetici iki seçeneğin de olasılık dahilinde

olduğunu, denge kurulması gerektiğini belirtmişlerdir. Sekiz yönetici birinci seçeneği destekleyen açıklamalarda bulunmuşlardır. Bir yönetici üretilen hizmetin satılmasının devlet eliyle yapılması gerektiğini savunmuştur. Bir yönetici de böyle bir ilişkinin olup olmadığını sormuştur. Diğer yöneticilerin görüşleri de aşağıda verilmiştir.

Üniversiteler temel finansal ihtiyaçları devletçe karşılandıktan sonra sanayi ve iş çevreleriyle kuracağı diyalogda daha sağlıklı bir zemin oluşturabilir.

Diğer üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını şirketlerin ve diğer kurumların ihtiyaçlarına yönelik hizmet üretilip satabilir. Eğitim performansını da içeren çıktı kaynaklı sıkı bir performans değerlendirmesinde, bilgi üretme ve üretilen bilgiyi öğrencilere aktarma konusunda eksik kalmanın caydırıcı bir bedeli olmalıdır.

Üniversiteler sanayi tarafından mali yönden yönetilmemelidir. O zaman sanayicinin sosyal değil daha fazla mühendislik gibi ARGE yatırımı yapabilen bölümlere desteği artarken sosyal bilimler geri kalma ihtimalinde olacaktır. Üniversiteler mali sıkıntılarını aşabilmek için belki yarı devlet yarı özel gibi bir model de ya da devlet daha fazla kaynak aktararak bilimin yanında yer almak zorunda olmalıdır. Devlete yük gibi görülmemelidir. Devlet desteği ile araştırma-geliştirmeye tam destek sağlanmalıdır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkiler konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 37’de verilmektedir.

Çizelge 37. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkisini nasıl anlamlandırıyorsunuz?			
		Üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını hizmet üretilip satarak çözebilir.	Asli işlevini yerine getirmesine engel olur.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	162	54	23	239
	%	67,8	22,6	9,6	100
Vakıf	Sayı	30	9	4	43
	%	69,8	20,9	9,3	100
Toplam	Sayı	192	63	27	282
	%	68,1	22,3	9,6	100

$$\chi^2 = 0,070 \quad sd=2 \quad p=0,966$$

Hem devlet hem de vakıf üniversitesindeki yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin finansal kaynak sıkıntısını şirketlerin ve diğer kurumların gereksinimlerine yönelik hizmet üretip satarak çözebileceğini düşünmektedirler. Yöneticilerin ticari ve sanayi ile ilişkiler konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 (2) = 0,070$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkiler konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 38'de verilmektedir.

Çizelge 38. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkisini nasıl anlamlandırılıyorsunuz?			
		Üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını hizmet üretip satarak çözebilir.	Asli işlevini yerine getirmesine engel olur.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	67	17	7	91
	%	73,6	18,7	7,7	100
10.000-30.000	Sayı	72	15	14	101
	%	71,2	14,9	13,9	100
30.000 üstü	Sayı	53	31	6	90
	%	58,9	34,4	6,7	100
Toplam	Sayı	192	63	27	282
	%	68,1	22,3	9,6	100

$$\chi^2 = 13,734 \quad sd=4 \quad p=0,008$$

Üniversitelerin büyüklüklerine göre yöneticilerin çoğunluğunun görüşleri değişmemektedir. Yöneticilerin ticaret ve sanayi ile ilişkiler konusundaki görüşleri üniversite büyüklüğüne göre farklılaşmaktadır ($\chi^2 (4) = 13,734$; $p < ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkiler konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 39'da verilmektedir.

Çizelge 39. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkisini nasıl anlamlandırıyorunuz?			
		Üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını hizmet üretip satarak çözebilir.	Asli işlevini yerine getirmesine engel olur.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	62	25	8	95
	%	65,3	26,3	8,4	100
1982-2006 arası	Sayı	59	26	11	96
	%	61,5	27,1	11,4	100
2006 ve sonrası	Sayı	71	12	8	91
	%	78,0	13,2	8,8	100
Toplam	Sayı	192	63	27	282
	%	68,1	22,3	9,6	100

$$\chi^2 = 7,648 \quad sd=4 \quad p=0,105$$

Farklı yıllarda kurulan üniversitelerin yöneticilerinin çoğunluğu da finansal kaynak sıkıntısını hizmet üretip satarak çözebileceğini düşünmektedir. Analizlere göre yöneticilerin ticari ve sanayi ile ilişkiler konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 7,648$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkiler konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 40'da verilmektedir.

Çizelge 40. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkisini nasıl anlamlandırıyorunuz?			
		Üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını hizmet üretip satarak çözebilir.	Asli işlevini yerine getirmesine engel olur.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	39	13	6	58
	%	67,2	22,4	10,4	100
Ege	Sayı	16	8	1	25
	%	64,0	32,0	4,0	100
Akdeniz	Sayı	22	4	2	28
	%	78,6	14,3	7,1	100
Karadeniz	Sayı	34	8	6	48
	%	70,8	16,7	12,5	100
İç Anadolu	Sayı	45	23	5	73
	%	61,6	31,5	6,9	100
Doğu Anadolu	Sayı	27	3	4	34
	%	79,4	8,8	11,8	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	9	4	3	16
	%	56,3	25,0	18,7	100
Toplam	Sayı	192	63	27	282
	%	68,1	22,3	9,6	100

Farklı bölgelerdeki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu da finansal kaynak sıkıntısını hizmet üretip satarak çözebileceğini düşünmektedir. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticaret ve sanayi kuruluşları ile ilişkiler konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 41’de verilmektedir.

Çizelge 41. Yöneticilerin Ticaret ve Sanayi İle İlişkiler Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkisini nasıl anlamlandırıyorsunuz?			
		Üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını hizmet üretip satarak çözebilir.	Asli işlevini yerine getirmesine engel olur.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	15	4	3	22
	%	68,2	18,2	13,6	100
Dekan	Sayı	177	59	24	260
	%	68,1	22,7	9,2	100
Toplam	Sayı	192	63	27	282
	%	68,1	22,3	9,6	100

Hem rektörlerin hem de dekanların çoğunluğu üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkisinin, üniversitelerin finansal kaynak sıkıntısını çözebileceğini düşünmektedirler. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Sanayi kesimi yeni teknolojik gelişmeleri yakından izlemek ve sanayi üretiminde dışa bağımlı teknolojiden kurtulmak için üniversitelerle işbirliği arayışlarına girmiştir. Sanayi kesiminin üniversiteler ile işbirliği arayışına girmeleri üniversiteleri daha farklı Ar-Ge çalışmalarına yönlendirmiş ve kendi içlerinde yeni yapılanmalara girmelerine neden olmuştur (Öztürk ve Konuk, 2010).

Öztürk ve Konuk’a (2010) göre üniversite sanayi işbirliği hem ulusal ekonomik dinamiklerin harekete geçirilmesi ve ekonomik değerlerin optimal verimlilik çerçevesinde kullanılması hem de yerel ekonomik değerlerin keşfedilmesi ve buna paralel olarak yerel kalkınma dinamiklerinin kullanılması açısından son derece önemlidir. Üniversiteler bilgi üreten ve bu bilgiyi insanlar

yararına sunan toplumsal kamu yararı oluşturan bilim merkezleridir. Üniversitelerin toplum yararına bilgi oluşturma çabaları, sanayinin de bir tür çıkış noktası olmaktadır. Sanayi üretiminin daha verimli, nitelikli ve düşük maliyetli gerçekleşebilmesi için mutlaka üniversite-sanayi işbirliği yapılmalı ve toplumda optimal beyin verimliliği sağlanmalıdır.

Ercan'a (1997) göre ise kapitalist ekonomide bireysel yatırımcının amacı insanların ve toplumun ortak çıkarına hizmet etmek değil, yatırdığı paranın artarak kendine geri dönmesidir. Bu anlamda sermaye birikiminin ulaştığı her aşamada sermayenin yeniden genişleyen üretimine cevap verecek yeni yatırım alanlarının yaratılma zorunluluğunu gündeme getirir. Üniversite-sanayi işbirliği, teknoparklar vb. uygulamalar bilimin sermaye birikiminin gereksinimleri temelinde doğrudan sermayenin hizmetine sunulması, uluslararası ve ulusal sermaye gruplarına kamusal olanakların aktarılması ya da kaynak transferi olarak karşılığını bulmaktadır (Araman, 2009).

Üniversite yöneticilerinin üniversite sanayi işbirliği konusunda olumlu düşündüğü görülmüştür. Yöneticilerden biri aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur:

*Sanayi ile işbirliği olmak zorunda. Bunlar 2023 vizyonunu yakalamak için üretmeli. Devlet üniversitesi kendi bütçesini kendi yaratmak için çaba harcamalı ama devlet finansmanı da olmalı.
(BR)*

Yöneticilerden bazıları yapılan çalışmalar raflarda kaldığı, amacına ulaşamadığı için sanayi ile işbirliği yapılması ve topluma hizmet etmesi gerektiğini söylemişlerdir:

Kesinlikle işbirliği olmalı aksi takdirde ne anlamı kalıyor üniversitenin. Çok ilginç buluşlar yaptık ama kapalı kutular içinde kalıyor gibi bir sonuç ortaya çıkar. Bu bilgi, bilim değildir. Tabii bu bir kültürdür eğer tamamen siz çalışmalarınızı ve bütün gücünüzü bu sermayenin emrine vererseniz, gerektiğinde eleştirmezseniz, kamudaki zorlamaların daha ağırlıyla karşılaşsınız. Dolayısıyla bilim adamına o tavır da yakışmaz. Protokollerle belirlenecek, sınırlar içinde. Tabii ki sanayicinin, işverenin de hakları hukukları vardır. Bilim üreten insanın da hakları hukukları vardır. Ülkenin, kurumların, insanların kazandıkları kesişme alanlarındaki

işbirliğinden bahsediyorum. Burada kim taşı mı kim olursa olsun dur deme bilinmeli. Yasalarda buna müsaade etmeli karşılıklı hakları koruyabilmeli. (ESAD)

Mandel'e (1991) göre ise icat ve buluşlar, sürekli bir şekilde gerçekleşmesine karşın, bunların büyük oranda ekonomik değere dönüşmesi sermaye için uygun yatırım koşullarının oluşmasıyla mümkün olmaktadır. kâr beklentileri vasat olduğunda, büyük çapta yenilikler görülmeyecektir, "Ancak, kâr oranında keskin yükseliş başlar başlamaz ise sermaye önünde, hiç uygulanmamış ya da sadece marjinal olarak uygulanmış bir icatlar yığını oluşmaktadır (Aktaran: Araman, 2009).Yöneticilerden biri Almanya'daki gibi bir sistemin uygulanması gerektiğini şu sözlerle açıklamaktadır:

Üniversite ile sanayi işbirliği kaçınılmaz. Bizden yetişen doktorantların sanayi ile yetişmesi lazım. Gidip orda eğitimlerine devam etmeleri olgunlaşmaları lazım. Daha sonra üniversitelerde istihdam edilmeleri lazım. (BFD)

Narin'e (2008) göre, temel bilimsel araştırmalar ile bu araştırmaların teknoloji olarak üretim sürecine yansması arasındaki bağ güçlenmiş, süre hızlanmış. Bu süreç, bilimsel üretimin sermayenin etki ve denetim alanına girmesiyle özerkliğini bütünüyle yitirmesine neden olmuştur. Başka bir yönetici sanayi ile ilişki kuramayacak alanlarla ilgili kaygısını,

Çok olumlu bakıyorum. Bu konuda hassas davranılmazsa temel bilimlerin beşeri bilimlerin öneminin farkında değilse o zaman çarkta çok dezavantajlı konuma düşerler. Bu bilimlerin sanayi ile işbirliği direk yok. Bunların önemi bilinmeli. Bu şekilde ilişkisi olan ülkelerde üniversitelerde hiçbir sorun olmamıştır. (AFD)

sözleriyle açıklamıştır. Yöneticilerin sözlerinden sanayi ile ilişkilere olumlu baktıkları ve sürecin iyi yönetilmesi gerektiğine inandıkları ortaya çıkmıştır. Öğretim üyelerinin bu konu hakkındaki düşüncelerinde farklılıklar görülmektedir. Bu ilişkinin olması gerektiğini düşünen öğretim üyelerinden birinin sözleri aşağıda verilmiştir.

Mutlaka olmalı. Özellikle teknik bilimler, mühendislik bilimleri yani günün koşullarıyla, ekonomik faaliyetlerle ilişkili yürütmeliler. Ama tamamen öyle de olmamalı, taşabilmeli. Yani var olan bir sanayiye yardım etmek, onu da geliştirmek olabilir ama daha da ötesinde daha aşkın düşünülmesi, daha evrensel, zamanı aşan düşünülmesi. Yani bugün mesela ürettiğiniz bilgi ekonomik anlamda çok fayda sağlıyor diye sadece ona bakmamak lazım. Ürettiğiniz bilgi insanlığın değerlerine nasıl olumsuz etki ediyor onlara da bakmak gerekiyor. Aslında teknik bilimleri, mühendislik, fen bilimlerini kendi

başına bırakmak yanlış, sanayile işbirliği konusunda. Ürettiğiniz bir bilginin insani özelliklere insani değerlere olumlu- olumsuz nasıl etki ediyor mutlaka irdelenmesi gerekiyor. Bu da eğitim bilimcilerin, sosyologların, sosyal bilimcilerin işe dahil olmasını gerektiriyor. Aksi takdirde ürettiğiniz bilgi, bir canavara dönüşebilir. Günümüz dünyası bunlarla mücadele ediyor. Kar getiren her şey iyidir diyemeyiz. (ESÖÜ2)

Başka bir yönetici yurtdışı örnekleriyle şöyle açıklamaktadır:

Kesinlikle. Öyle bir sonuca götüreceğini düşünmüyorum. Ben Amerika'daki, İngiltere'deki üniversitelerde çalışma fırsatı buldum, size bir problemle geliyorlar, onların bir problemini çözüyorsunuz aynı zamanda kendiniz içinde bir şeyler buluyorsunuz ya da bilimsel işi gerçekleştirmek için de bir şeyler buluyorsunuz. Sadece teknolojinin veya endüstrinin istediği şeyi kendi çalıştırdığı mühendiste çözebilir onu ama siz orda ekstra bir katkı sağlıyorsunuz. Kazan kazan durumu var. Egemenlik söz konusu değil bence. (AFÖÜ1)

Bu ilişkiye olumlu bakan başka bir yönetici yeni kurulan üniversitelerle ilgili kaygısını,

Aslında üniversite sanayi işbirliği, üniversitelerin gelişebilmesi için en temel noktanın üniversitenin sanayi ile olan işbirliği olduğunu düşünüyorum ama burada da şöyle bir sıkıntı var. Özellikle 2006 ve 2007 de kurulmuş olan üniversitelerin içinde buldukları durum. İçinde buldukları şehir itibarıyla hiçbir sanayi kuruluşunun olmadığı yerde üniversite sanayi işbirliğinden bahsetmek biraz da saflık olur diye düşünüyorum ben. Üniversite sanayi işbirliği özerklik konusunda sıkıntı oluşturuyor ama gelişmesi için şart diye düşünüyorum. Ama kendi üniversitemiz için söylersek pek böyle bir şey, Erzincan'da iki üç tane sanayi kuruluşu var onlarla ne kadar işbirliği yapılabilir o da ayrı bir soru işareti.(ESÖÜ1)

sözleriyle açıklamaktadır. Bazı yöneticiler bu ilişkinin zarar verici olabileceğinden bahsetmektedir. Bunlardan biri şöyledir:

Olabilir, yapılabilir ama para çerçevesinde değil, bilim çerçevesinde olabilir. Öğretim üyeleri rehberlik yapabilir ya da yaptıkları araştırma sonuçlarını sanayi kuruluşlarıyla paylaşarak ülke ekonomisine katkı sağlanabilir. Ama sadece para çerçevesinde ya da ticari bakış açısıyla değil, bilgi çerçevesinde olması gerektiğini düşünüyorum.(ASAÖÜ1)

Öğretim üyelerinin bu konuda farklı fikirler paylaştığı görülmektedir. Öğretim üyeleri üniversite sanayi işbirliğini olumlu görmektedir fakat bazı öğretim üyeleri bu konuda dikkatli olmak gerektiğini ve bazı sıkıntılar doğurabileceğini, Türkiye için biraz zamana gereksinim olduğunu düşünmektedirler.

Öğrencilerin üniversite-sanayi işbirliği konusundaki düşünceleri öğretim üyelerine benzerlik göstermektedir. İstihdam olanakları yaratma, üniversiteye katkı sağlama gibi nedenlerden dolayı ilişki kurulabilir ama bu ilişki kurulurken üniversiteye müdahale ettirmemek ve kuralları iyi belirlemek gerektiğini düşünmektedirler. Bu ilişkiye olumlu bakan bir öğrenci düşüncelerini,

Bence iyi olur. Çünkü öğrencilerini de sanayiye yollayabilir, okul bitmeden sanayide iş bulur. Bazı sanayi kuruluşları var her şey benim olsun, bazıları da var yeniliklere açık, üniversiteye destek veren de var yani. (BFÖ1)

sözleriyle açıklamıştır. Bu konuda kaygıları olan öğrencilerden biri öğrencilere ilgiyi azaltacağını şöyle açıklamıştır:

Bu iyi bir şey olabilir ama bunun şeye dökülmemesi gerekiyor. Tek para kazanalım olmamalı. Öğrenciler de bir şeyler öğrenebilmeli. Tek paraysa, öğrencileri önemsemez, öğrencilerden para almayacak ama dışarıdan alacak. Bu sefer derslerine girmeyecek. (BSÖ2)

Başka bir öğrencinin kaygısı ise üniversiteye zarar verebileceği yönündedir. Öğrencinin sözleri şunlardır:

Onlardan yararlanabilir ama tam olarak onlara bağlı kalmaması lazım. Onların güdümünde olmamak lazım. Onların imkânlarından yararlanılabilir, para alınabilir ama onların güdümünde olmamak, bütün programı onların belirlemesi üniversitelere zarar verebilir. (ASÖ2)

Öğrencilerin açıklamalarından bir kısmının kaygı duyduğu noktalar olsa da özellikle istihdam olanakları yaratabilmesi ihtimalinden dolayı bu ilişkiyi olumlu gördükleri anlaşılmaktadır.

Üniversitede Ticarileşmenin Bütçe Yönetimi İle İlişkisi Konusundaki Bulgular ve Yorum

Yöneticilerin teknoparklarla ilişkili düşünceleri Çizelge 42'de verilmektedir.

Çizelge 42. Teknoparklarla ilgili Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Teknoparkların ve araştırma projelerinin, üniversitelerin finansmanı yükünü azaltabilecek bir potansiyeli vardır.	141	50
Teknoparklar ve araştırma projeleri, üniversitelerdeki bilimsel gelişmelerin ticari uygulamaya dönüşmesine neden olur.	119	42,2
Diğer.	22	7,8

Yöneticilerin çoğunluğu (50,0) teknoparkların ve araştırma projelerinin, üniversitelerin finansmanı yükünü azaltabilecek bir potansiyeli olduğunu düşünmektedir. 119 yönetici (%42,2) ise bilimsel gelişmelerin ticari uygulaması olarak görmektedir. Yedi yönetici her iki seçeneğin de geçerli olduğunu, altı yönetici finansmana katkı sağlayan bir yönü olduğunu, kant kaynağı olduğunu, üç yönetici işlevsel olabileceğini ve üç yönetici de bilime katkı sağlaması gerektiğini ama şimdi olmadığını, pazarlama yeri olduğunu açıklamışlardır.

Yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversite türü, arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 43'te verilmektedir. Örnek hipotez aşağıda verilmiştir:

H0 = Üniversite yöneticilerinin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1 = Üniversite yöneticilerinin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 43. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Teknoparklarla ilişkili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin finansman yükünü azaltabilir.	Bilimsel gelişmeleri ticari uygulamaya dönüştürebilir.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	112	110	17	239
	%	46,9	46,0	7,1	100
Vakıf	Sayı	29	9	5	43
	%	67,4	20,9	11,7	100
Toplam	Sayı	141	119	22	282
	%	50,0	42,2	7,8	100

$$\chi^2 = 9,478 \quad sd=2 \quad p=0,009$$

Devlet üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu teknoparkların üniversitelerin finansman yükünü azaltacağını düşünmesine rağmen çoğunluğa yakın bir kısmı da bilimsel gelişmeleri ticari uygulamalara dönüştürebileceğini düşünmektedir. Vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu ise üniversitenin finansman yükünü azaltabileceğini düşünmektedir. Analizlere göre yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 (2) = 9,478; p<,05$).

Yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversite büyüklüğü, arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 44'te verilmektedir.

Çizelge 44. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Teknoparklarla ilişkili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin finansman yükünü azaltabilir.	Bilimsel gelişmeleri ticari uygulamaya dönüştürebilir.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	55	26	10	91
	%	60,4	28,6	11,0	100
10.000-30.000	Sayı	49	45	7	101
	%	48,5	44,6	6,9	100
30.000 üstü	Sayı	37	48	5	90
	%	41,1	53,3	5,6	100
Toplam	Sayı	141	119	22	282
	%	50,0	42,2	7,8	100

$$\chi^2 = 12,097 \quad sd=4 \quad p=0,017$$

Küçük (10.000 kadar) ve orta büyüklükteki (10.000-30.000) üniversite yöneticilerinin çoğunluğu teknoparkların finansman yükünü azaltacağını düşünse de büyük (30.000 üstü) üniversitelerin yöneticilerinin çoğunluğu teknoparkların bilimsel gelişmeleri ticarileştireceğini düşünmektedir. Analizlere göre yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(4)=12,097$; $p < ,05$).

Yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 45'te verilmektedir.

Çizelge 45. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Teknoparklarla ilişkili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin finansman yükünü azaltabilir.	Bilimsel gelişmeleri ticari uygulamaya dönüştürebilir.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	47	42	6	95
	%	49,5	44,2	6,3	100
1982-2006	Sayı	42	44	10	96
	%	43,8	45,8	10,4	100
2006 ve sonrası	Sayı	52	33	6	91
	%	57,1	36,3	6,6	100
Toplam	Sayı	141	119	22	282
	%	50,0	42,2	7,8	100

$$\chi^2 = 4,116 \quad sd=4 \quad p=0,391$$

1982 ve öncesi ile 2006 ve sonrası kurulan üniversitelerin yöneticileri teknoparkların finansman yükünü azaltabileceğini, 1982- 2006 yılları arasında kurulan üniversitelerin yöneticileri ise teknoparkların bilimsel gelişmeleri ticarileştirebileceğini düşünmektedir. Analizlere göre yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 4,116$; $p > ,05$).

Yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 46'da verilmektedir.

Çizelge 46. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

	Teknoparklarla ilişkili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?				
		Üniversitelerin finansman yükünü azaltabilir.	Bilimsel gelişmeleri ticari uygulamaya dönüştürebilir.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	32	20	6	58
	%	55,2	34,5	10,3	100
Ege	Sayı	10	14	1	25
	%	40,0	56,0	4,0	100
Akdeniz	Sayı	13	14	1	28
	%	46,4	50,0	3,6	100
Karadeniz	Sayı	27	18	3	48
	%	56,3	37,5	6,2	100
İç Anadolu	Sayı	36	30	7	73
	%	49,3	41,1	9,6	100
Doğu Anadolu	Sayı	16	15	3	34
	%	47,1	44,1	8,8	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	7	8	1	16
	%	43,8	50,0	6,2	100
Toplam	Sayı	141	119	22	282
	%	50,0	42,2	7,8	100

Ege, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki yöneticiler, teknoparkların bilimsel etkinlikleri ticarileştireceğini düşünürken; diğer bölgelerdeki yöneticiler üniversitelerin finansman yükünü azaltacağını düşünmektedir. Ancak anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 47'te verilmektedir.

Çizelge 47. Yöneticilerin Teknoparklarla İlgili Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Teknoparklarla ilişkili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin finansman yükünü azaltabilir.	Bilimsel gelişmeleri ticari uygulamaya dönüştürebilir.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	11	8	3	22
	%	50,0	36,4	13,6	100
Dekan	Sayı	130	111	19	260
	%	50,0	42,7	7,3	100
Toplam	Sayı	141	119	22	282
	%	50,0	42,2	7,8	100

$\chi^2 = 1,234$ $sd=2$ $p=0,540$

Yöneticilerin teknoparklarla ilgili görüşleri ile yöneticilerin görevleri arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(2) = 1,234$; $p > ,05$). Hem rektörler hem de dekanların çoğunluğu teknoparkların üniversitelerin finansman yükünü azaltabileceğini düşünmektedirler.

Yöneticilere öğretim üyelerinin ve üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki fikirleri sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların dağılımı Çizelge 48'de verilmektedir.

Çizelge 48. Öğretim Üyelerinin ve Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Öğretim üyeleri ve üniversiteler bilimsel çalışmalarını doğrultusunda kendi şirketlerini kurabilmelidir.	190	67,4
Üniversitelerin şirketler kurabilmesi üniversiteyi ticari ve sanayi çevrelerin denetim ve etki alanına çekerek üniversite kavramına zarar verir.	70	24,8
Diğer.	22	7,8

Yöneticilerin büyük kısmı (%67,4) üniversitenin kendi şirketlerini kurulabilmesi gerektiğini, 70 yönetici (%24,8) ise bu durumun üniversiteye zarar vereceğini belirtmişlerdir. Açıklama yapan yöneticiler ise sıkı bir denetim altında, üniversitenin asli işini aksatmadan açılabilceğini (9), şirket kurulmaması gerektiğini (3), üniversitenin açabileceğini fakat öğretim üyelerinin açmaması gerektiğini (4) dile getirmişlerdir. İki yöneticinin görüşleri de aşağıda verilmiştir.

“Dengeyi doğru kuramazsak, bilim üretecek olan elemanlar kendilerini para kazanmaya endekslerler. Bundan bilim ciddi zarar görebilir.” “Şirket modeli yerine kamu yararına dayalı kar amacı gütmeyen yapılar olması daha doğru olur.”

Yöneticilerin öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 49’da verilmektedir.

Çizelge 49. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusunda fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Kendi şirketlerini kurabilmelidir.	Üniversite kavramına zarar verir.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	161	60	18	239
	%	67,4	25,1	7,5	100
Vakıf	Sayı	29	10	4	43
	%	67,4	23,3	9,3	100
Toplam	Sayı	190	70	22	282
	%	67,4	24,8	7,8	100

$$\chi^2 = 0,197 \quad sd=2 \quad p=0,906$$

Yöneticilerin üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(2) = 0,197$; $p > ,05$). Her iki üniversite türünde de yöneticilerin çoğunluğu öğretim üyelerinin ve üniversitelerin bilimsel çalışmaları doğrultusunda kendi şirketlerini kurabilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Yöneticilerin öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 50’de verilmektedir.

Çizelge 50. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusunda fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Kendi şirketlerini kurabilmelidir.	Üniversite kavramına zarar verir.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	57	27	7	91
	%	62,6	29,7	7,7	100
10.000-30.000	Sayı	64	27	10	101
	%	63,4	26,7	9,9	100
30.000 üstü	Sayı	69	16	5	90
	%	76,7	17,8	5,5	100
Toplam	Sayı	190	70	22	282
	%	67,4	24,8	7,8	100

$$\chi^2 = 5,661 \quad sd=4 \quad p=0,226$$

Farklı büyüklükteki üniversitelerin yöneticilerinin çoğunluğu da öğretim üyelerinin ve üniversitelerin kendi şirketlerini kurabilmesi gerektiği düşünmektedir. Ancak, yöneticilerin üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 5,661$; $p > ,05$).

Yöneticilerin öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 51'de verilmektedir.

Çizelge 51. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusunda fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Kendi şirketlerini kurabilmelidir.	Üniversite kavramına zarar verir.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	67	18	10	95
	%	70,5	18,9	10,6	100
1982-2006	Sayı	67	21	8	96
	%	69,8	21,9	8,3	100
2006 ve sonrası	Sayı	56	31	4	91
	%	61,5	34,1	4,4	100
Toplam	Sayı	190	70	22	282
	%	67,4	24,8	7,8	100

$\chi^2 = 7,765$ $sd=4$ $p=0,101$

Yöneticilerin üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 7,765$; $p > ,05$). Farklı yıllarda kurulan üniversitelerin yöneticilerinin çoğunluğu kendi şirketlerini kurabilme yönünde görüş bildirmiştir.

Yöneticilerin öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 52'de verilmektedir.

Çizelge 52. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusunda fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Kendi şirketlerini kurabilmelidir.	Üniversite kavramına zarar verir.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	40	11	7	58
	%	69,0	19,0	12,0	100
Ege	Sayı	19	5	1	25
	%	76,0	20,0	4,0	100
Akdeniz	Sayı	21	6	1	28
	%	75,0	21,4	3,6	100
Karadeniz	Sayı	30	15	3	48
	%	62,5	31,3	6,2	100
İç Anadolu	Sayı	45	20	8	73
	%	61,6	27,4	11,0	100
Doğu Anadolu	Sayı	22	10	2	34
	%	64,7	29,4	5,9	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	13	3	0	16
	%	81,2	18,8	,0	100
Toplam	Sayı	190	70	22	282
	%	67,4	24,8	7,8	100

Bütün bölgelerde yöneticilerin çoğunluğu üniversite ve öğretim üyelerinin kendi şirketlerini kurabilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 53'de verilmektedir.

Çizelge 53. Yöneticilerin Üniversitelerin Şirketleşmesi Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusunda fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Kendi şirketlerini kurabilmelidir.	Üniversite kavramına zarar verir.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	17	2	3	22
	%	77,3	9,1	13,6	100
Dekan	Sayı	173	68	19	260
	%	66,5	26,2	7,3	100
Toplam	Sayı	190	70	22	282
	%	67,4	24,8	7,8	100

$\chi^2 = 3,767$ $sd=2$ $p=0,152$

Hem rektör hem de dekanların çoğunluğu aynı fikirdedirler. Yöneticilerin üniversitelerin şirketleşmesi konusundaki görüşleri ile

yöneticilerin görevleri arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 (2) = 3,767$; $p > ,05$).

Üniversitelerin teknoloji üretme konusunda yöneticilerin görüşleri Çizelge 54'te verilmektedir.

Çizelge 54. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretim Konusundaki Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversiteler, araştırma-geliştirme etkinliklerini farklı alanlarda teknoloji üretmeye yöneltmelidir.	231	82,0
Mali gereksinimlerle üniversitelerin bilim üretme potansiyelinin, teknoloji üretmeye bağımlı kılınması kabul edilebilir bir olgu değildir.	39	13,8
Diğer.	12	4,2

Çizelgeden de görüldüğü gibi 231 yönetici (%82,0) üniversitelerin farklı alanlarda teknoloji üretmesi gerektiğini düşünürken 39 yönetici (%13,8) teknoloji üretmeye bağımlı kalınmaması gerektiğini düşünmektedir. Açıklamada bulunan yöneticilerden her ikisi de diyen üç kişi, "denge kurulmalı" diyen üç kişi, "teknoloji üretilmeli" diyen iki kişi "Türkiye'de üniversiteler teknoloji üretemez", "üretildiğine inanmıyorum" diyen iki kişi olmuştur.

Yöneticilerinin üniversitede teknoloji üretim konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 55'de verilmektedir.

Çizelge 55. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretim Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

Üniversitelerin teknoloji üretim konusundaki görüşleriniz hangisinde verilmiştir?					
		Üniversiteler, teknoloji üretmelidir.	Mali gereksinimlerle teknoloji üretilmemeli.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	198	33	8	239
	%	82,8	13,8	3,4	100
Vakıf	Sayı	33	6	4	43
	%	76,7	14,0	9,3	100
Toplam	Sayı	231	39	12	282
	%	81,9	13,8	4,3	100

$$\chi^2 = 3,203 \quad sd=2 \quad p=0,202$$

Hem devlet hem de vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin araştırma-geliştirme etkinliklerini farklı alanlarda teknoloji

üretmeye yöneltmesi gerektiğini düşünmektedir. Yöneticilerin üniversitelerin teknoloji üretme konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(2)=3, 203; p>,05$).

Yöneticilerinin üniversitede teknoloji üretme konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 56'da verilmektedir.

Çizelge 56. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin teknoloji üretme konusundaki görüşleriniz hangisinde verilmiştir?			
		Üniversiteler, teknoloji üretmelidir.	Mali gereksinimlerle teknoloji üretilmemeli.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	75	11	5	91
	%	82,4	12,1	5,5	100
10.000-30.000	Sayı	80	19	2	101
	%	79,2	18,8	2,0	100
30.000 üstü	Sayı	76	9	5	90
	%	84,4	10,0	5,6	100
Toplam	Sayı	231	39	12	282
	%	81,9	13,8	4,3	100

Görev yaptıkları üniversitelerin farklı büyüklükte olması yöneticilerin fikirleri arasında fark bulunamamıştır. Farklı büyüklükteki üniversitelerdeki yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin teknoloji üretmesi gerektiğine inanmaktadır. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerinin üniversitede teknoloji üretme konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 57'da verilmektedir.

Çizelge 57. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Üniversitelerin teknoloji üretme konusundaki görüşleriniz hangisinde verilmiştir?			
		Üniversiteler, teknoloji üretmelidir.	Mali gereksinimlerle teknoloji üretilmemeli.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	79	10	6	95
	%	83,2	10,5	6,3	100
1982-2006 arası	Sayı	76	15	5	96
	%	79,2	15,6	5,2	100
2006 ve sonrası	Sayı	76	14	1	91
	%	83,5	15,4	1,1	100
Toplam	Sayı	231	39	12	282
	%	81,9	13,8	4,3	100

Farklı yıllarda kurulmuş olan üniversitelerin yöneticileri de aynı şekilde üniversitelerin teknoloji üretmesi gerektiğini düşünmektedir. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerinin üniversitede teknoloji üretme konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 58’de verilmektedir.

Çizelge 58. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretim Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Üniversitelerin teknoloji üretme konusundaki görüşleriniz hangisinde verilmiştir?			
		Üniversiteler, teknoloji üretmelidir.	Mali gereksinimlerle teknoloji üretilmemeli.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	49	5	4	58
	%	84,5	8,6	6,9	100
Ege	Sayı	19	4	2	25
	%	76,0	16,0	8,0	100
Akdeniz	Sayı	24	3	1	28
	%	85,7	10,7	3,6	100
Karadeniz	Sayı	40	7	1	48
	%	83,3	14,6	2,1	100
İç Anadolu	Sayı	58	11	4	73
	%	79,5	15,1	5,4	100
Doğu Anadolu	Sayı	26	8	0	34
	%	76,5	23,5	,0	100
Güneydoğu	Sayı	15	1	0	16
	%	93,8	6,2	,0	100
Toplam	Sayı	231	39	12	282
	%	81,9	13,8	4,3	100

Bütün bölgelerdeki yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin araştırma-geliştirme etkinliklerini farklı alanlarda teknoloji üretmeye yöneltmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerinin üniversitede teknoloji üretme konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 59’da verilmektedir.

Çizelge 59. Yöneticilerin Üniversitelerin Teknoloji Üretme Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

Üniversitelerin teknoloji üretme konusundaki görüşleriniz hangisinde verilmiştir?					
		Üniversiteler, teknoloji üretmelidir.	Mali gereksinimlerle teknoloji üretilmemeli.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	18	3	1	22
	%	81,8	13,6	4,6	100
Dekan	Sayı	213	36	11	260
	%	81,9	13,8	4,3	100
Toplam	Sayı	231	39	12	282
	%	81,9	13,8	4,3	100

Yöneticilerin görevleri görüşlerini etkilememiştir. Yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin teknoloji üretmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilere kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumlarının da yer alması konusundaki görüşleri sorulmuştur. Sorulan soruya verilen yanıtların dağılımı Çizelge 60'de verilmektedir.

Çizelge 60. Yöneticilerin Kamu Yükseköğretim Kurumları Yanında Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Evet.	234	83,0
Hayır.	30	10,6
Diğer.	18	6,4

Vakıf yükseköğretim kurumlarının kurulmasını 234 yönetici (%83,0) onaylamıştır, 30 yönetici (%10,6) vakıf üniversitesinin olmasına gerek olmadığını düşünmektedir. Açıklamalarda 12 yönetici akademik ve bilimsel değerlendirme ve denetleme ölçütlerine dayalı olarak, açılması denetlenebilir olarak, kaliteli olarak (taban puan getirilmeli) açılabileceğini açıklamıştır. Tüm üniversiteler özelleşmeli, hepsi vakıf olmalı, özel vakıf ayrılmalı diyen yöneticilerin yanında görüş yok diyen iki yönetici de olmuştur.

Yöneticilerin vakıf üniversitelerinin açılması konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 61'de verilmektedir.

Çizelge 61. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumları da yer almalı mıdır?			
		Evet.	Hayır.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	195	29	15	239
	%	81,6	12,1	6,3	100
Vakıf	Sayı	39	1	3	43
	%	90,7	2,3	7,0	100
Toplam	Sayı	234	30	18	282
	%	83,0	10,6	6,4	100

Hem devlet hem de vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumlarının da yer alması gerektiğini düşünmektedirler. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin vakıf üniversitelerinin açılması konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 62’de verilmektedir.

Çizelge 62. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumları da yer almalı mıdır?			
		Evet.	Hayır.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	82	3	6	91
	%	90,1	3,3	6,6	100
10.000- 30.000	Sayı	85	10	6	101
	%	84,2	9,9	5,9	100
30.000 üstü	Sayı	67	17	6	90
	%	74,4	18,9	6,7	100
Toplam	Sayı	234	30	18	282
	%	83,0	10,6	6,4	100

$$\chi^2 = 11,834 \quad sd=4 \quad p=0,019$$

Yöneticilerin vakıf yükseköğretim kurumlarının yer alması konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(4)=11,834$; $p < ,05$). Farklı büyüklükteki üniversitelerin her birinin yöneticilerinin çoğunluğu vakıf üniversitelerinin kurulması gerektiğini düşünmektedir.

Yöneticilerin vakıf üniversitelerinin açılması konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 63’de verilmektedir.

Çizelge 63. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı

		Kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumları da yer almalı mıdır?			Toplam
		Evet.	Hayır.	Diğer	
1982 ve öncesi	Sayı	72	17	6	95
	%	75,8	17,9	6,3	100
1982-2006 arası	Sayı	78	9	9	96
	%	81,3	9,4	9,3	100
2006 ve sonrası	Sayı	84	4	3	91
	%	92,3	4,4	3,3	100
Toplam	Sayı	234	30	18	282
	%	83,0	10,6	6,4	100

$$\chi^2 = 12,466 \quad sd=4 \quad p=0,014$$

Yöneticilerin vakıf yükseköğretim kurumlarının yer alması konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(4)=12,466$; $p < ,05$). Farklı yıllarda kurulan üniversitelerin her birinin yöneticilerinin çoğunluğu vakıf üniversitelerinin kurulması gerektiğini düşünmektedir.

Yöneticilerin vakıf üniversitelerinin açılması konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 64'de verilmektedir.

Çizelge 64. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumları da yer almalı mıdır?			Toplam
		Evet.	Hayır.	Diğer	
Marmara	Sayı	47	6	5	58
	%	81,0	10,3	8,7	100
Ege	Sayı	19	4	2	25
	%	76,0	16,0	8,0	100
Akdeniz	Sayı	24	3	1	28
	%	85,7	10,7	3,6	100
Karadeniz	Sayı	44	3	1	48
	%	91,7	6,3	2,0	100
İç Anadolu	Sayı	56	11	6	73
	%	76,7	15,1	8,2	100
Doğu Anadolu	Sayı	32	0	2	34
	%	94,1	,0	5,9	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	12	3	1	16
	%	75,0	18,8	6,2	100
Toplam	Sayı	234	30	18	282
	%	83,0	10,6	6,4	100

Her bir bölgedeki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu vakıf üniversitelerinin kurulması gerektiğini düşünmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin vakıf üniversitelerinin açılması konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 65’de verilmektedir.

Çizelge 65. Yöneticilerin Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının Yer Alması Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumları da yer almalı mıdır?			
		Evet.	Hayır.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	19	0	3	22
	%	86,4	,0	13,6	100
Dekan	Sayı	215	30	15	260
	%	82,7	11,5	5,8	100
Toplam	Sayı	234	30	18	282
	%	83,0	10,6	6,4	100

Hem rektörlerin hem de dekanların çoğunluğu vakıf yükseköğretim kurumlarının kurulması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin özel ve yabancı yükseköğretim kurumları hakkındaki görüşleri Çizelge 66’da verilmektedir.

Çizelge 66. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Hakkındaki Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Evet.	195	69,14
Hayır.	58	20,56
Diğer.	29	10,28

Yönetici görüşlerinin bu soruda dağılımları çizelgeden de görüldüğü gibi 195 (%69,14) kurulabilir, 58 kurulmamalı (%20,56) ve 29 (%10,28) açıklama şeklinde olmuştur. Açıklamalar da doğru ve etkin kontrol mekanizmaları kurularak yer almalıdır, ticari kaygıyla değil diyen 13 yönetici, özel denetlenebilir olmak koşuluyla dokuz yönetici, yabancı üniversitelere evet diyen dört yönetici, yabancı konusunda dikkatli olunmalı diyen iki yönetici ve kararsızım diyen bir yönetici olmuştur.

Yöneticilerin özel ve yabancı yükseköğretim okullarının açılması konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 67’de verilmektedir.

Çizelge 67. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Özel ve yabancı yükseköğretim kurumları kurulmalı mıdır?			Toplam
		Evet.	Hayır.	Diğer	
Devlet	Sayı	166	48	25	239
	%	69	20,1	10,9	100
Vakıf	Sayı	29	10	4	43
	%	67,4	23,3	9,3	100
Toplam	Sayı	195	58	29	282
	%	69,1	20,6	10,3	100

$\chi^2=0,247$ $sd=2$ $p=0,884$

Hem devlet hem de vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu özel ve yabancı yükseköğretim kurumlarının kurulması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak, yöneticilerin üniversiteleri ile özel ve yabancı yükseköğretim kurumları konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2(2) = 0,247$; $p > ,05$).

Yöneticilerin özel ve yabancı yükseköğretim okullarının açılması konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 68’de verilmektedir.

Çizelge 68. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Özel ve yabancı yükseköğretim kurumları kurulmalı mıdır?			Toplam
		Evet.	Hayır.	Diğer.	
10.000 kadar	Sayı	66	13	12	91
	%	72,5	14,3	13,2	100
10.000-30.000	Sayı	69	23	9	101
	%	68,3	22,8	8,9	100
30.000 üstü	Sayı	60	22	8	90
	%	66,7	24,4	8,9	100
Toplam	Sayı	195	58	29	282
	%	69,1	20,6	10,3	100

$\chi^2=3,984$ $sd=4$ $p=0,408$

Özel ve yabancı yükseköğretim kurumlarının kurulması gerektiği konusunda farklı büyüklükteki üniversitelerin her birindeki yöneticilerin çoğunluğu da aynı şekilde düşünmektedir. Ancak, yöneticilerin farklı büyüklükteki üniversitelerde olması ile özel ve yabancı yükseköğretim kurumları konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 3,984$; $p > ,05$).

Yöneticilerin özel ve yabancı yükseköğretim okullarının açılması konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 69'de verilmektedir.

Çizelge 69. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı

		Özel ve yabancı yükseköğretim kurumları kurulmalı mıdır?			Toplam
		Evet.	Hayır.	Diğer.	
1982 ve öncesi	Sayı	61	28	6	95
	%	64,2	29,5	6,3	100
1982-2006 arası	Sayı	69	17	10	96
	%	71,9	17,7	10,4	100
2006 ve sonrası	Sayı	65	13	13	91
	%	71,4	14,3	14,3	100
Toplam	Sayı	195	58	29	282
	%	69,1	20,6	10,3	100

$\chi^2=9,171$ $sd=4$ $p=0,057$

Farklı yıllarda kurulmuş olan üniversitelerin yöneticilerinin çoğunluğu özel ve yabancı yükseköğretim kurumlarının kurulması gerektiğini düşünse de bu görüşleri ile üniversitelerin kuruluş yılları arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(4) = 9,171$; $p > ,05$).

Yöneticilerin özel ve yabancı yükseköğretim okullarının açılması konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 70'de verilmektedir.

Çizelge 70. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Özel ve yabancı yükseköğretim kurumları kurulmalı mıdır?			Toplam
		Evet.	Hayır.	Diğer.	
Marmara	Sayı	37	14	7	58
	%	63,8	24,1	12,1	100
Ege	Sayı	17	4	4	25
	%	68,0	16,0	16,0	100
Akdeniz	Sayı	21	4	3	28
	%	75,0	14,3	10,7	100
Karadeniz	Sayı	36	8	4	48
	%	75,0	16,7	8,3	100
İç Anadolu	Sayı	45	22	6	73
	%	61,6	30,1	8,2	100
Doğu Anadolu	Sayı	25	4	5	34
	%	73,5	11,8	14,7	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	14	2	0	16
	%	87,5	12,5	,0	100
Toplam	Sayı	195	58	29	282
	%	69,1	20,6	10,3	100

Farklı bölgelerde bulunan üniversitelerin her bir bölgedeki yöneticilerin çoğunluğu özel ve yabancı yükseköğretim kurumlarının açılması gerektiğini düşünmektedirler. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin özel ve yabancı yükseköğretim okullarının açılması konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 71’de verilmektedir.

Çizelge 71. Yöneticilerin Özel ve Yabancı Yükseköğretim Kurumları Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Özel ve yabancı yükseköğretim kurumları kurulmalı mıdır?			Toplam
		Evet.	Hayır.	Diğer.	
Rektör	Sayı	15	1	6	22
	%	68,2	4,5	27,3	100
Dekan	Sayı	180	57	23	260
	%	69,2	21,9	8,9	100
Toplam	Sayı	195	58	29	282
	%	69,1	20,6	10,3	100

Yöneticilerin görevleri özel ve yabancı yükseköğretim kurumlarının kurulması konusunda bir fark bulunmamıştır. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticarileşmesiyle ilgili görüşleri Çizelge 72’de verilmektedir.

Çizelge 72. Yöneticilerin Üniversitelerin Ticarileşmesiyle İlgili Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Ticarileşme, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağlar.	138	49,0
Ticarileşme, üniversitelerde eğitim ve araştırmayı; kendinde bir hedef olmaktan çıkarıp, kimi pratik hedeflere götüren bir araçtır.	113	40,0
Diğer.	31	11,0

Ticarileşmeyi üniversiteye yeni kaynak sağlamasıyla tanımlayan 138 yönetici (%49,0), üniversiteyi kendinde bir değer olmaktan çıkarıp kimi pratik hedeflere ulaştıran bir araç olarak tanımlayan 113 yönetici (%40,0) vardır. Dokuz yönetici ticari kaygı kontrol edilebilir olmalı, ticari bir kurum olmamalı, asi işlevine zarar vermeyecek ölçüde olmalı derken, dört yönetici teknoloji ve bilgi üretimi ile olmalıdır, altı yönetici ikinci maddeyi desteklemiş, üç yönetici birinci maddeyi desteklemiştir. Dört yönetici de “görüş yok” diye belirtmiştir.

Yöneticilerin üniversitelerin ticarileşmeleriyle ilgili görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 73’de verilmektedir.

Çizelge 73. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticarileşmesiyle ilgili fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?				
		Ticarileşme, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağlar	Eğitim ve araştırmayı araç haline getirir	Diğer	Toplam	
Devlet	Sayı	115	99	25	239	
	%	48,1	41,4	10,5	100	
Vakıf	Sayı	23	14	6	43	
	%	53,5	32,5	14,0	100	
Toplam	Sayı	138	113	31	282	
	%	48,9	40,1	11,0	100	

$$\chi^2=1,334 \quad sd=2 \quad p=0,513$$

Hem devlet hem de vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu ticarileşmenin üniversiteye kayda değer yeni kaynak sağladığını düşünmektedir. Fakat yöneticilerin ticarileşme konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(2) = 1,334$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin ticarileşmeleriyle ilgili görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 74'de verilmektedir.

Çizelge 74. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticarileşmesiyle ilgili fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Ticarileşme, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağlar.	Eğitim ve araştırmayı araç haline getirir.	Diğer.	Toplam
10.000 kadar	Sayı	47	32	12	91
	%	51,6	35,2	13,2	100
10.000-30.000	Sayı	46	43	12	101
	%	45,5	42,6	11,9	100
30.000 üstü	Sayı	45	38	7	90
	%	50,0	42,2	7,8	100
Toplam	Sayı	138	113	31	282
	%	48,9	40,1	11,0	100

$$\chi^2=2,521 \quad sd=4 \quad p=0,641$$

Yöneticilerin ticarileşme konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark da anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(2) = 2,521$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin ticarileşmeleriyle ilgili görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 75'de verilmektedir.

Çizelge 75. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticarileşmesiyle ilgili fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Ticarileşme, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağlar.	Eğitim ve araştırmayı araç haline getirir.	Diğer.	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	48	35	12	95
	%	50,5	36,8	12,7	100
1982-2006 arası	Sayı	38	48	10	96
	%	39,6	50,0	10,4	100
2006 ve sonrası	Sayı	52	30	9	91
	%	57,1	33,0	9,9	100
Toplam	Sayı	138	113	31	282
	%	48,9	40,1	11,0	100

$$\chi^2=7,134 \quad sd=4 \quad p=0,129$$

1982 ve öncesinde kurulan üniversite yöneticileri ile 2006 ve sonrası kurulan üniversite yöneticileri çoğunlukla ticarileşmenin, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağladığını düşünürken, 1982-2006 arası kurulan üniversite yöneticilerinin çoğunluğu ticarileşmenin eğitim ve öğretim üzerinde yapacağı tehlikelere dikkat çekmektedir. Ancak, yapılan analizlere göre yöneticilerin ticarileşme konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 7,134; p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin ticarileşmeleriyle ilgili görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 76'de verilmektedir.

Çizelge 76. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticarileşmesiyle ilgili fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Ticarileşme, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağlar.	Eğitim ve araştırmayı araç haline getirir.	Diğer.	Toplam
Marmara	Sayı	22	26	10	58
	%	37,9	44,8	17,3	100
Ege	Sayı	10	13	2	25
	%	40,0	52,0	8,0	100
Akdeniz	Sayı	13	13	2	28
	%	46,4	46,4	7,2	100
Karadeniz	Sayı	26	18	4	48
	%	54,2	37,5	8,3	100
İç Anadolu	Sayı	38	29	6	73
	%	52,1	39,7	8,2	100
Doğu Anadolu	Sayı	20	10	4	34
	%	58,8	29,4	11,8	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	9	4	3	16
	%	56,3	25,0	18,7	100
Toplam	Sayı	138	113	31	282
	%	48,9	40,1	11,0	100

$\chi^2=10,952$ $sd=12$ $p=0,533$

Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerindeki üniversite yöneticileri ticarileşmenin üniversitenin amaçlarını değiştireceğini düşünürken; Karadeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki üniversite yöneticileri ticarileşmenin üniversiteye kaynak sağladığını düşünmektedirler.

Ancak yöneticilerin ticarileşme konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(12) = 10,952; p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin ticarileşmeleriyle ilgili görüşleri görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 77'de verilmektedir.

Çizelge 77. Yöneticilerin Ticarileşme Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticarileşmesiyle ilgili fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Ticarileşme, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağlar.	Eğitim ve araştırmayı araç haline getirir.	Diğer.	Toplam
Rektör	Sayı	13	7	2	22
	%	59,1	31,8	9,1	100
Dekan	Sayı	125	106	29	260
	%	48,1	40,8	11,1	100
Toplam	Sayı	138	113	31	282
	%	48,9	40,1	11,0	100

$\chi^2=0,987$ sd= 2 p=0, 611

Yöneticilerin görevleri ticarileşme konusundaki düşüncelerini değiştirmemektedir. Yapılan analizlere göre yöneticilerin ticarileşme konusundaki görüşleri ile yöneticilerin görevleri arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(2) = 0, 987; p > ,05$).

Yöneticilerin Vakıf üniversiteleriyle ilgili görüşleri Çizelge 78'da verilmektedir.

Çizelge 78. Yöneticilerin Vakıf Üniversiteleriyle İlgili Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Vakıf yükseköğretim kurumları rekabeti artırmaktadır.	132	37,2
Vakıf yükseköğretim kurumları fırsat eşitsizliği yaratmaktadır.	36	10,1
Vakıf yükseköğretim kurumları yükseköğretimi ticarileştirmektedir.	60	16,9
Vakıf yükseköğretim kurumları öğrencilere alternatif olarak sunulmalıdır.	108	30,4
Diğer.	19	5,4

Çizelgeden de görüldüğü gibi en yüksek tercih (%37,2) vakıf üniversitelerinin rekabeti arttırdığı yönündedir. Öğrencilere alternatif olarak sunulması gerektiği (%30,4) ikinci tercih edilen madde olmuştur. Vakıf üniversitelerinin yükseköğretimi ticarileştirdiğini 60 yönetici (%16,9)

savunmuştur. Ayrıca vakıf üniversitelerinin fırsat eşitliği yarattığını düşünen 36 yönetici (%10,1) olmuştur. Açıklama yapan yöneticilerin açıklamaları şöyledir:

“Denetimsiz artış, öğrenci, eğitim, mezun kalitesini olumsuz etkiliyor” (4 yönetici), “ticarileşme artmaktadır” (2 yönetici), “haksız rekabet sağladığı için karşıyım”, “yakında iflas edenler olabilir. İş hanı gibi yönetilenler var”, “Üniversite eğitimi paralı olur ve üniversiteler tam özerklik kazanırlarsa vakıf, özel ve yabancı üniversiteler rekabeti ve kaliteyi artırır” (2 yönetici), “bir takım standartlar, ilkeler konularak vakıf üniversiteleri daha etkili olabilir” (2 yönetici), “ülke yükseköğretim ihtiyacına yanıt vermede alternatif bir çözüm”, “vakıf üniversiteleri seçenek olarak var olmalıdır ancak tarafsız mali denetim önemlidir. bunun bilimsel özerkliğe asla dokunmaması gerekir”, “vakıf yükseköğretim kurumları vakıf gibi çalışması halinde faydalı olabilir”, “bütün üniversiteler vakıf yükseköğretim kurumu olmalıdır”.

Üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusunda yöneticilerin görüşleri Çizelge 79’da verilmektedir.

Çizelge 79. Yöneticilerin Üniversitelerin Bazı İşlerinde Özel Şirketlerle Çalışması Konusundaki Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Geçici istihdam durumları nedeniyle üniversitelerin rutin işlerini (temizlik, kantin, yemekhane) üniversite dışına, özel kişilere aktarması gerekir.	137	48,6
Güvencesiz istihdamlar üniversitelerde hizmetin niteliğine zarar vermektedir.	40	14,2
Maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle rutin işler, özel kişilere aktarılmalıdır.	94	33,3
Diğer.	11	3,9

137 yönetici (%48,6) üniversitelerin rutin işlerini geçici istihdam durumları nedeniyle özel kişilere aktarması gerektiğini, 94 yönetici (%33,3) maliyeti ve kullanım kolaylığından bu yöntemin uygun olduğunu, 40 yönetici (%14,2) güvencesiz istihdamların üniversiteye zarar verdiğini düşünmektedir. Açıklama yapan yöneticilerden ikişer kişi birinci seçeneği ve üçüncü seçeneği desteklemektedir. Yöneticilerden biri bu kararı üniversiteler bırakmak gerektiğini, isteyenin istediği gibi yapması gerektiğini savunmuştur. Bir yönetici de hizmet etkinliği ile karar vermek gerektiğini ileri sürmüştür. Diğer yöneticilerden ikisinin görüşü verilmiştir: “Günün şartlarına göre ve çalışanların kalitesinin bozulmamasına ve sosyal haklarının korunması

sağlanarak”, “tedarikçi yönetim sistemini kurmak ve yönetmek koşuluyla rutin işler için hizmet alınması uygundur”.

Yöneticilerin üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 80’de verilmektedir.

Çizelge 80. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışılması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?				
		Geçici istihdam durumları nedeniyle tercih edilmeli.	Güvencesiz istihdamlar üniversitelerde hizmetin niteliğine zarar verir.	Maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle tercih edilmeli.	Diğer.	Toplam
Devlet	Sayı	116	34	80	9	239
	%	48,5	14,2	33,5	3,8	100
Vakıf	Sayı	21	6	14	2	43
	%	48,8	14,0	32,6	4,6	100
Toplam	Sayı	137	40	94	11	282
	%	48,6	14,2	33,3	3,9	100

$\chi^2=0,085$ $sd= 3$ $p=0, 994$

Hem devlet hem de vakıf üniversitesindeki yöneticiler bazı işlerde özel şirketlerle çalışmayı geçici istihdam durumları nedeniyle tercih edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Yöneticilerin bazı işlerde özel şirketlerle çalışılması konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(3) = 0, 085$; $p> ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 81’de verilmektedir.

Çizelge 81. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışılması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?				
		Geçici istihdam durumları nedeniyle tercih edilmeli.	Güvencesiz istihdamlar üniversitelerde hizmetin niteliğine zarar verir.	Maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle tercih edilmeli.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	40	11	35	5	91
	%	44,0	12,1	38,5	5,4	100
10.000-30.000	Sayı	61	8	28	4	101
	%	60,4	7,9	27,7	4,0	100
30.000 üstü	Sayı	36	21	31	2	90
	%	40,0	23,3	34,4	2,3	100
Toplam	Sayı	137	40	94	11	282
	%	48,6	14,2	33,3	3,9	100

Farklı büyüklükteki üniversitelerin her birinde yöneticilerin çoğunluğu geçici istihdam durumları nedeniyle bazı işlerini özel şirketlerle yapmak istemektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 82'de verilmektedir.

Çizelge 82. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışılması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı

		Üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?				
		Geçici istihdam durumları nedeniyle tercih edilmeli.	Güvencesiz istihdamlar üniversitelerde hizmetin niteliğine zarar verir.	Maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle tercih edilmeli.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	44	20	28	3	95
	%	46,3	21,1	29,5	3,1	100
1982-2006	Sayı	47	13	32	4	96
	%	49,0	13,5	33,3	4,2	100
2006 ve sonrası	Sayı	46	7	34	4	91
	%	50,5	7,7	37,4	4,4	100
Toplam	Sayı	137	40	94	11	282
	%	48,6	14,2	33,3	3,9	100

Kuruluş yıllarına göre üniversite yöneticilerinin görüşlerinin değişmediği görülmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 83'de verilmektedir.

Çizelge 83. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?					
		Geçici istihdam durumları nedeniyle tercih edilmeli.	Güvencesiz istihdamlar üniversitelerde hizmetin niteliğine zarar verir.	Maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle tercih edilmeli.	Diğer	Toplam	
Marmara	Sayı	26	10	21	1	58	
	%	44,0	17,2	36,2	1,6	100	
Ege	Sayı	10	5	7	3	25	
	%	40,0	20,0	28,0	12,0	100	
Akdeniz	Sayı	17	2	8	1	28	
	%	60,7	7,1	28,6	3,6	100	
Karadeniz	Sayı	27	7	14	0	48	
	%	56,3	14,6	29,1	,0	100	
İç Anadolu	Sayı	32	14	23	4	73	
	%	43,8	19,2	31,5	5,5	100	
Doğu Anadolu	Sayı	13	2	18	1	34	
	%	38,2	5,9	52,9	3,0	100	
Güneydoğu Anadolu	Sayı	12	0	3	1	16	
	%	75,0	,0	18,8	6,2	100	
Toplam	Sayı	137	40	94	11	282	
	%	48,6	14,2	33,3	3,9	100	

Doğu Anadolu Bölgesi dışındaki diğer bölgelerin yöneticilerinin çoğunluğu geçici istihdam nedeniyle özel şirketlerle çalışılması gerektiğini düşünürken, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle özel şirketlerle çalışılması gerektiğini düşünmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 84'de verilmektedir.

Çizelge 84. Yöneticilerin Bazı İşlerde Özel Şirketlerle Çalışması Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?				
		Geçici istihdam durumları nedeniyle tercih edilmeli.	Güvencesiz istihdamlar üniversitelerde hizmetin niteliğine zarar verir.	Maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle tercih edilmeli.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	9	1	10	2	22
	%	40,9	4,5	45,5	9,1	100
Dekan	Sayı	128	39	84	9	260
	%	49,2	15,0	32,3	3,5	100
Toplam	Sayı	137	40	94	11	282
	%	48,6	14,2	33,3	3,9	100

Rektörlerin çoğunluğu maliyet ve kullanım kolaylığı nedeniyle, dekanların çoğunluğu ise geçici istihdam nedeniyle özel şirketlerle çalışmayı istemektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkındaki görüşleri Çizelge 85'de verilmektedir.

Çizelge 85. Yöneticilerin Üniversitelerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Düzenlemesi Hakkındaki Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversitelerde sertifika programları ve kurslar kaynak yaratmak için önemli fırsatlardır.	69	24,5
Hayat boyu öğrenme fikri gereğince sertifika programları ve kurslar açılmalıdır.	179	63,5
Üniversitelerde kar amaçlı sertifika programları ve kurs düzenleyen birimler, üniversite kavramına zarar vermektedir.	27	9,5
Diğer.	7	2,5

Yöneticilerin çoğunluğu sertifika programları ve kurslar konusunda yaşam boyu öğrenme fikrine katılmaktadırlar (%63,5). 69 yönetici (%24,5) sertifika programları ve kursları kaynak yaratmak için önemli fırsatlar olarak görmekte, 27 yönetici (%9,5) de bunların üniversite kavramına zarar verdiğini düşünmektedir. Açıklamada bulunan yöneticilerden bir kişi birinci ve ikinci

maddeyi birlikte, bir kişi ikinci maddeyi ve bir kişi de üçüncü maddeyi desteklediklerini yazmışlardır. Farklı açıklamalar verilmiştir:

“Kamu üniversiteleri maaşları düşük olan öğretim elemanlarına ek gelir yaratmak için buna mecbur kalmaktadır”, “Bunlar kaliteden ödün vermeden, toplumlu ilişkiler açısından yapılabilir”.

Yöneticilerin üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkındaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 86’da verilmektedir.

Çizelge 86. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkında ne düşünüyorsunuz?					
		Sertifika programları ve kurslar kaynak yaratmak için fırsattır.	Hayat boyu öğrenme fikri gereğince açılmalıdır.	Üniversiteler e kar amaçlı etkinlikler zarar verir.	Diğer	Toplam	
Devlet	Sayı	54	152	26	7	239	
	%	22,6	63,6	10,9	2,9	100	
Vakıf	Sayı	15	27	1	0	43	
	%	34,9	62,8	2,3	,0	100	
Toplam	Sayı	69	179	27	7	282	
	%	24,5	63,5	9,6	2,4	100	

Hem devlet hem vakıf üniversitesindeki yöneticilerin çoğunluğu yaşam boyu öğrenme fikri gereğince sertifika programları açılması gerektiğine inanmaktadır. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkındaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 87’de verilmektedir.

Çizelge 87. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkında ne düşünüyorsunuz?				
		Sertifika programları ve kurslar kaynak yaratmak için fırsattır.	Hayat boyu öğrenme fikri gereğince açılmalıdır.	Üniversitelere kar amaçlı etkinlikler zarar verir.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	25	58	3	5	91
	%	27,5	63,7	3,3	5,5	100
10.000-30.000	Sayı	23	66	12	0	101
	%	22,8	65,3	11,9	,0	100
30.000 üstü	Sayı	21	55	12	2	90
	%	23,3	61,1	13,3	2,3	100
Toplam	Sayı	69	179	27	7	282
	%	24,5	63,5	9,6	2,4	100

Üniversitelerin farklı büyüklükte olması yöneticilerin bu konudaki fikirlerini değiştirmemektedir. Ancak anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkındaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 88'de verilmektedir.

Çizelge 88. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları Ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkında ne düşünüyorsunuz?				
		Sertifika programları ve kurslar kaynak yaratmak için fırsattır.	Hayat boyu öğrenme fikri gereğince açılmalıdır	Üniversitelere kar amaçlı etkinlikler zarar verir.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	24	60	9	2	95
	%	25,3	63,2	9,5	2,0	100
1982-2006	Sayı	19	65	11	1	96
	%	19,8	67,7	11,5	1,0	100
2006 ve sonrası	Sayı	26	54	7	4	91
	%	28,6	59,3	7,7	4,4	100
Toplam	Sayı	69	179	27	7	282
	%	24,5	63,5	9,6	2,4	100

Üniversitelerin kuruluş yılları yöneticilerin sertifika programları açılması konusundaki fikirlerini etkilemediği görülmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkındaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 89'da verilmektedir.

Çizelge 89. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılım

		Üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkında ne düşünüyorsunuz?				
		Sertifika programları ve kurslar kaynak yaratmak için fırsattır.	Hayat boyu öğrenme fikri gereğince açılmalıdır.	Üniversitelere kar amaçlı etkinlikler zarar verir.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	18	31	6	3	58
	%	31,0	53,4	10,3	5,3	100
Ege	Sayı	2	20	2	1	25
	%	8,0	80,0	8,0	4,0	100
Akdeniz	Sayı	10	15	3	0	28
	%	35,7	53,6	10,7	,0	100
Karadeniz	Sayı	13	31	3	1	48
	%	27,1	64,6	6,3	2,0	100
İç Anadolu	Sayı	15	49	8	1	73
	%	20,5	67,1	11,0	1,4	100
Doğu Anadolu	Sayı	7	23	3	1	34
	%	20,6	67,6	8,8	3,0	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	4	10	2	0	16
	%	25,0	62,5	12,5	,0	100
Toplam	Sayı	69	179	27	7	282
	%	24,5	63,5	9,6	2,4	100

Bütün bölgelerdeki yöneticilerin çoğunluğu yaşam boyu öğrenme gereği sertifika programların ve kursların açılması gerektiğini düşünmektedirler. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkındaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup

olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 90'da verilmektedir.

Çizelge 90. Yöneticilerin Ticari Amaçlı Sertifika Programları ve Kurslar Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkında ne düşünüyorsunuz?			Diğer	Toplam
		Sertifika programları ve kurslar kaynak yaratmak için fırsattır.	Hayat boyu öğrenme fikri gereğince açılmalıdır	Üniversiteler e kar amaçlı etkinlikler zarar verir.		
Rektör	Sayı	5	15	0	2	22
	%	22,7	68,2	,0	9,1	100
Dekan	Sayı	64	164	27	5	260
	%	24,6	63,1	10,4	1,9	100
Toplam	Sayı	69	179	27	7	282
	%	24,5	63,5	9,6	2,4	100

Hem rektörlerin hem de dekanların ticari amaçlı sertifika programları ve kursları yaşam boyu öğrenme fikri gereğince destekledikleri görülmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilere üniversitelerde öğretim hizmeti ile ilgili fikirleri sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların frekansları ve yüzdeleri Çizelge 91'de verilmektedir.

Çizelge 91. Yöneticilerin Öğretim Hizmeti İle İlgili Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversitelerin kar amaçlı (paralı) tezsiz yüksek lisans, uzaktan eğitim, ikinci öğretim gibi uygulamalara yer vermesi gerekir.	151	53,6
Üniversitelerde kar amaçlı (paralı) tezsiz yüksek lisans, uzaktan eğitim, ikinci öğretim gibi uygulamalar bilginin metalaşmasına neden olduğundan üniversitede yer almamalıdır.	88	31,2
Diğer.	43	15,2

Çizelgeden de görüldüğü gibi yöneticilerin çoğunluğu (%53,6) kar amaçlı (paralı) tezsiz yüksek lisans, uzaktan eğitim, ikinci öğretim gibi uygulamalar yapılması gerektiğini düşünmektedir. Aksini düşünen yönetici sayısı 88'dir (%31,2). 43 yöneticinin (%15,2) de açıklama yaptığı görülmektedir. Açıklama yapan 31 yönetici farklı nedenlerle paralı olarak bu etkinliklerin yapılması gerektiğini savunmuştur (Lisansüstü eğitim ücretsiz olmamalı, denetimi yapılmak kaydıyla paralı olabilir, kesinlikle olmalı, paralı

olması kar anlamına gelmez, kendini devam ettirmek için paralı olabilir, kar amaçlı olmadan yapılabilir, fırsat eşitliği açısından gereklidir). Uzaktan eğitime evet diyen üç yönetici, ikinci öğretim kaldırılmalı diyen üç yöneticinin yanında üç yöneticinin görüşleri de verilmiştir:

“Kontrolsüz ve başa çıkılamayan bir uygulama”, “Talebe göre arz olduğu için piyasa kurulmakta. Sorun tezsiz ile tezlinin sertifika ile diplomanın eşdeğer kabul edilmesinde. Tezsiz yüksek lisans yapmışsanız tezli doktora da yapıyorsunuz. Hatta tezsiz de para verdiğiniz için doktorada tercih ediliyorsunuz tezli yapan parası olmayan eleniyor”, “Soru kendi içinde çelişkili veya cevabını kendi veriyor. Neden bu hizmete kar amaçlı diyelim. Üniversitelerin ışıkları sabaha kadar yanmalı ve 24 saat hizmet vermeli”.

Yöneticilerin öğretim hizmeti ile ilgili görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 92’te verilmektedir.

Çizelge 92. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerde öğretim hizmeti ile ilgili fikirlerinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin kar amaçlı uygulamalara yer vermeli	Üniversitelerde kar amaçlı uygulamalar olmamalı	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	123	80	36	239
	%	51,5	33,5	15,0	100
Vakıf	Sayı	28	8	7	43
	%	65,1	18,6	16,3	100
Toplam	Sayı	151	88	43	282
	%	53,5	31,2	15,3	100

$\chi^2=3,885$ $sd= 2$ $p=0,143$

Devlet ve vakıf üniversitesindeki yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin kar amaçlı (paralı) tezsiz yüksek lisans, uzaktan öğretim, ikinci öğretim gibi uygulamalara yer vermesi gerektiğini düşünmektedirler. Ancak, yöneticilerin öğretim hizmetleri konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 (2) = 3,885$; $p > ,05$).

Yöneticilerin öğretim hizmeti ile ilgili görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 93’te verilmektedir.

Çizelge 93. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Üniversitelerde öğretim hizmeti ile ilgili fikirlerinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin kar amaçlı uygulamalara yer vermeli	Üniversitelerde kar amaçlı uygulamalar olmamalı	Diğer	Toplam
10.000	Sayı	49	26	16	91
kadar	%	53,8	28,6	17,6	100
10.000-	Sayı	53	33	15	101
30.000	%	52,5	32,7	14,8	100
30.000	Sayı	49	29	12	90
üstü	%	54,4	32,2	13,4	100
Toplam	Sayı	151	88	43	282
	%	53,5	31,2	15,3	100

$$\chi^2 = 0,891 \quad sd = 4 \quad p = 0,926$$

Üniversitelerin farklı büyüklükte olması ile yöneticilerin öğretim hizmetleri konusundaki görüşleri farklı bulunmamıştır. Çözümlemelere göre yöneticilerin öğretim hizmetleri konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 0,891$; $p > ,05$).

Yöneticilerin öğretim hizmeti ile ilgili görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 94'te verilmektedir.

Çizelge 94. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Üniversitelerde öğretim hizmeti ile ilgili fikirlerinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin kar amaçlı uygulamalara yer vermeli	Üniversitelerde kar amaçlı uygulamalar olmamalı	Diğer	Toplam
1982 ve	Sayı	52	30	13	95
öncesi	%	54,7	31,6	13,7	100
1982-	Sayı	55	26	15	96
2006	%	57,3	27,1	15,6	100
2006 ve	Sayı	44	32	15	91
sonrası	%	48,4	35,2	16,4	100
Toplam	Sayı	151	88	43	282
	%	53,5	31,2	15,3	100

$$\chi^2 = 1,972 \quad sd = 4 \quad p = 0,741$$

Üniversitelerin farklı yıllarda kurulmuş olmaları ile yöneticilerin öğretim hizmeti konusundaki fikirleri arasında fark bulunmamıştır. Ancak, analizlere göre yöneticilerin öğretim hizmetleri konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 (4) = 1,972$; $p > ,05$).

Yöneticilerin öğretim hizmeti ile ilgili görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 95'te verilmektedir.

Çizelge 95. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Üniversitelerde öğretim hizmeti ile ilgili fikirlerinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin kar amaçlı uygulamalara yer vermeli	Üniversitelerde kar amaçlı uygulamalar olmamalı	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	39	12	7	58
	%	67,2	20,7	12,1	100
Ege	Sayı	12	7	6	25
	%	48,0	28,0	24,0	100
Akdeniz	Sayı	17	6	5	28
	%	60,7	21,4	17,9	100
Karadeniz	Sayı	25	19	4	48
	%	52,1	39,6	8,3	100
İç Anadolu	Sayı	33	26	14	73
	%	45,2	35,6	19,2	100
Doğu Anadolu	Sayı	17	14	3	34
	%	50,0	41,2	8,8	100
Güneydoğu	Sayı	8	4	4	16
	%	50,0	25,0	25,0	100
Toplam	Sayı	151	88	43	282
	%	53,5	31,2	15,3	100

$$\chi^2 = 15,268 \quad sd = 12 \quad p = 0,227$$

Üniversitelerin buldukları bölgelerin farklılığı da yöneticilerin çoğunluğunun görüşlerini farklılaştırmamıştır. Analizlere göre yöneticilerin öğretim hizmetleri konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2 (12) = 15,268$; $p > ,05$).

Yöneticilerin öğretim hizmeti ile ilgili görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 96'te verilmektedir.

Çizelge 96. Yöneticilerin Öğretim Hizmetleri Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversitelerde öğretim hizmeti ile ilgili fikirlerinizi hangisi yansıtmaktadır?			
		Üniversitelerin kar amaçlı uygulamalara yer vermeli.	Üniversitelerde kar amaçlı uygulamalar olmamalı.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	12	4	6	22
	%	54,5	18,2	27,3	100
Dekan	Sayı	139	84	37	260
	%	53,5	32,3	14,2	100
Toplam	Sayı	151	88	43	282
	%	53,5	31,2	15,3	100
		$\chi^2 = 3,564$	sd= 2	p= 0,168	

Yöneticilerin öğretim hizmetleri konusundaki görüşleri ile yöneticilerin görevleri arasındaki fark da anlamlı değildir ($\chi^2 (2) = 3,564$; $p > ,05$).

Artan ekonomik entegrasyon, rekabet, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, artan uluslararası bilgi ağı, İngilizcenin yaygın dil olarak kabul görmesi ve devletin küçültülmesi gibi oluşumları beraberinde getiren küreselleşme olgusu, bilginin küresel paylaşımına, yükseköğretimin sınır ötesine açılmasına, öğrencilerin/akademisyenlerin uluslararası hareketliliğine, yurtdışına şube yerleşke kurulmasına, üniversite-sanayi etkileşimi kapsamında girişimci üniversite, şirket üniversiteleri gibi yeni oluşumlara ve farklı bölgelerdeki yükseköğretim kurumları arasında ortaklık türlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Sakinç ve Aybarç Bursalıoğlu, 2012).

Odabaşı'na (2006) göre, üniversitelerde yapılan araştırmalar ve bunların sonucunda ortaya çıkan yayınlar, ulusal ve uluslararası şirketler ile ilgili kuruluşlar tarafından yakından izlenmektedir. Eğer özgün çalışmalar lisans ve patent alınabilecek bir yeniliğe, uygulanabilir projelere dönüşmeden hemen önceki aşamada duruyor ve yayınlarla herkese açılıyorsa; bu, "maliyetleri yüklenip, yarardan yararlanmamak" anlamına gelmekte,

üniversiteleri rekabetçi ve verimli olmayan bir boyuta sürükleyebilmektedir. Şirketler artan maliyet, verimli olmama ve bilginin çabuk eskimesine yetişememe düşüncelerinden dolayı büyük hacimli araştırma laboratuvarları ve altyapı yatırımlarından vazgeçme eğilimi taşımaktadırlar. Bu durumu önlemek ve hiçbir ödün vermemek için, üniversiteler de son yıllarda özel kuruluşlardaki Ar-Ge çalışmalarındaki gibi koruma önlemleri alsalar da, asıl korumanın bunların patentlerinin alınması yoluyla bilgi ve buluş haklarının korunması olduğu bilinmektedir. Şirketler yeni ürün fikirleri için, bunların en güzel biçimde yapılabileceği yerler olan üniversitelere giderek yeni ortaklıklar ve işbirlikleri sunmaktadırlar.

Sayılan'a göre (2006) ise ticarileşme, eğitim ve okul sisteminin sadece ideolojik ve kültürel yeniden üretimi değil, iktisadi bir süreç olarak sermaye birikiminin yeri haline gelmesi; eğitimin paralılaşması ve bilimin metalaşması sürecidir.

Güven (2002), çalışmasında ticarileşmenin yaratacağı sıkıntılara değinmiştir: Öğretim üyeleri çeşitli proje ve etkinliklerden pay alma, üniversitede kalma uğruna bireysel rekabete girebilecektir. Yükseköğretim kurumlarının ticarileşmesi akademisyenlerin niteliklerini değiştirecektir. Akademisyenler teknokratlara dönüşecektir. Ticari işletmelerin ekonomik kavramları onlar için de ölçüt olacaktır. Yükseköğretim kurumlarının başlarındaki kişiler ekonomik açıdan kendilerini denetleyen ekonomistlerle performans değerlendirmeleri yapacaktır. Yönetmelik baskı ve güç akademik geleneğe üstün gelip, baskı ve sıkı düzenlemeyle totaliter eğilimler ortaya çıkacaktır (Noble, 1997). Yükseköğretim kurumlarında yapılan araştırmalar üniversitelerin dışında oluşturulan kurumlara aktarılmakta, sonuçlar ekonomik çıktılarına göre sınıflanmakta ve bilgi de öyle kamu yararına kullanılmaya lüksünden arındırılmaktadır. Bir bölümü dahi kuracak kadrosu olmayan bölümler ya da fakültelerin öğrenci-öğretici etkileşimi ve eğitimsel yaşantıların niteliği düşünmeden ticari kaygılarla çeşitli öğretim programları, ikinci öğretim gibi uygulamalara gitmektedir. Ercan'ın (2002) aktardığına göre, ticarileşmeyle birlikte üniversiteler ticari eğitim trafiğinde birbirlerinin rakibi konumuna düşmektedirler. Bazı üniversiteler öğrencilere eğitim pazarlamayı temel almakta ve öğrencileri de bu anlamda müşteri olarak görürken, bazı

üniversiteler ise tam anlamıyla piyasanın istekleri dolayında proje üreten ve bu anlamda nitelikli bilgi pazarlanması konusunda uzmanlaşma eğilimi içine girmişlerdir. Böylece öğrenci –öğretmen ilişkisi önemli ölçüde değişirken, aynı zamanda öğrenciler, özellikle proje yönelimli girişimci üniversitelerde işgüçlerinden yararlanan işçiler olarak sürece eklenmektedirler.

2547 sayılı kanununun 58. maddesine göre yükseköğretim kurumlarında döner sermaye işletmeleri kurulabilmektedir. Döner sermaye işletmesinin gelirleri, işletme adına yapılan mal ve hizmet satışları ile diğer gelirlerden oluşur. Üniversiteler, tıp ve diş hekimliği fakülteleri ile sağlık uygulama ve araştırma merkezleri, ziraat ve veteriner fakülteleri, sivil havacılık yüksekokulu ve bünyesinde atölye veya laboratuvar bulunan kurumları ile sürekli eğitim merkezleri, açık öğretim hizmeti veren yükseköğretim kurumları ile döner sermaye geliri elde etmektedirler. Bu madde, yükseköğretim kurumlarında ticarileşmenin yasal hale getirilmesinin somut göstergesidir.

Yöneticilerin yükseköğretimde ticarileşmeyle ilgili “öğrencilere kredi açılmalı”, “gücü olandan alınmalı”, “standart ücret yerine kazanca göre alınmalı”, “özel sektörün istediği dersleri açmak uygun değil”, “araştırmalar ticarileşebilir”, “diğer kurumlara verilen eğitimler ticarileşebilir”, “üretilen bilgi patentlenmelidir”, “üniversite eğitimi zorunlu eğitim değildir, o yüzden ticarileşebilir”, “kırmızı çizgiler olmalı, insan hayatını etkileyecek durumlar ticarileştirilmemeli”, “her hizmetin bir bedeli vardır”, “iltifat marifete tabidir, bu yüzden ticarileşebilir”, “öğrenciden alınan parayı devlet verdi, bizim için bir şey fark etmedi, harç alınmamalı” gibi açıklamalarda bulunmuşlardır. Buradan hareketle yöneticilerin çoğunluğunun araştırmanın ticarileşebileceği, ama yükseköğretimin ticarileşmesi konusunda temkinli oldukları görülmektedir. Ama yükseköğretimden de para alınması gerektiğini düşünen yöneticiler vardır. Farklı görüşlerdeki yöneticilerden ikisinin açıklamaları aşağıda verilmiştir:

Evet. Kesinlikle kullanılabilir. Üniversite eğitimi zorunlu eğitim kapsamında bir eğitim değildir. Devletin gençlere parasız olarak sunmak zorunda olduğu bir eğitim değildir. Esasında yükseköğretimin paralı yapılması gerekir. Ahlaki bir sorun var aslında. Siz yükseköğretime gitmeyenlerin de parasını alıyorsunuz nispeten azınlıkta olan bir kesime vermiş oluyorsunuz. Gidin

organize sanayi bölgesine 15-20 yaş arasındaki gençlerdir, çalışanlar, demek ki üniversiteye gitmeden de hayata atılabiliyor. Üniversite bir ayrıcalık, bundan faydalanmak isteyen parasını karşılamalıdır. (AFD)

Burada her şeyde olduğu gibi eğitimde de ticaret yapılıyor. Ama burada biraz daha kırmızı çizgilerimizin olması gerektiğini düşünüyorum. Nasıl tıp eğitiminde taviz verilmiyorsa, mühendislikte de verilmemeli. İnsan hayatını etkileyebilecek hiçbir alanda bir ticarileşmeyi doğru bulmuyorum. (BFD)

Yöneticiler rekabet konusunda ise “bilimsel rekabet olmalı”, “üniversitelerin içini, tanımını boşaltmadan olmalı”, “üniversiteler uzmanlaşmalı”, “üniversitenin yaptığı iştir, kendiliğinden gelişir” gibi açıklamalarda bulunmuşlardır. Yöneticilerden biri üniversitelerdeki rekabeti şöyle açıklamıştır:

Buradaki rekabet ticari bir rekabet değildir, bilimsel bir rekabettir. Siz bir kaynak yaratıyorsanız, bu kaynak yaratacak altyapıya sahip olduğunuzu gösteriyor. Burada yeteri kadar yetişmiş öğretim elemanı var bir de altyapınız var. Bu bilimsel bir rekabettir. Bir hizmeti üretip satıyorsunuz, bu üniversitede olması gereken bir şey. Olmalı diye düşünüyorum. (ASAD)

Yöneticilerin hepsi rekabeti olumlu görmekte fakat bir ayrıntıya dikkat çekmek istemektedirler. Bu rekabetin bilimsel olması gerektiği ve birbirini yok edici olmaması gerektiğidir.

Öğretim üyelerinden bazıları ticarileşme konusundan “eğitim ticarileştirilemez, ticarileştirilmemeli”, “kaynak yaratma çabası doğru değil”, “paralı eğitim, sosyal adaletsizliğe sebep olmaktadır”, “sosyal devletsek bu devletin sübvansedeceği anlamına gelir”, “paralı eğitim nitelikten ödün vermektir” gibi ticarileşmenin olumsuz olduğu yönünde düşüncelerini paylaşırken; bir kısmı da “öğrenci dışındaki kesimlere eğitim satılabilir”, “araştırmalara ticarileştirilebilir”, “üniversitelerin amaçlarından biri de proje üretip, gelir elde etmektir”, “yurt dışındaki saygın üniversitelerin hepsi paralı”, “üniversite olarak daha bilimsel çalışmalarla ranttan pay alınmalı”, “işgücünü yararlı bir şekilde hizmete sunmuş oluyor”, “bu olmazsa hantallaşır” gibi ticarileşmenin olumlu olduğu yönündeki düşüncelerini paylaşmışlardır. Öğretim üyelerinin büyük bir kısmı eğitimin değil fakat araştırmaların ticarileşebileceğini düşünmektedir. ESÖÜ1 bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Eğitimin ticarileşmesini çok uygun bulmuyorum. Burada kendimle çelişiyormuşum gibi oldu, hem üniversite kendi kaynağını yaratsın hem farklı uygulamalar yapsın. Uygulama sadece öğrenciyi müşteri gibi görüp sadece ondan para almaya dayalı olursa orda ben olumsuz düşünüyorum ama üniversite farklı işler yapabilir mi? Yapabilir. Mesela kendi imkânlarını kullanarak ya da kendi elemanlarını bir takım çalışmalarını kullanarak, patent geliri, özel okul açmak gibi bunları kullanabilir. Ama kendi verdiği eğitim öğretim hizmetinde iş parasallığa dökülürse biraz sıkıntı oluyor. Kurumlar arası ticarileşme olabilir, mesela spor tesisi kurup onu kiraya verebilir. Ama o tesisten kiraya veriliyor diye öğrenci parayla yararlanmaya başlarsa iş o zaman değişir. Öğrencinin kullandığı şeyler en azından çok cüzi miktarda olmalı. (ESÖÜ1)

Başka bir öğretim üyesi üniversitelerin kaynak yaratma sürecinin yol

açacağı durumları şöyle açıklamıştır:

Üniversiteler bazı hizmetlerinden dolayı hizmet verdiği yerlerden gelir elde edebilirler ama burada temel sorun bana göre verilen kesimin sadece parası olanlar, sadece toplumun belirli bir kesimi olarak tanımlanan insanları, seçilmiş ve ancak erişebilenler diye bir toplumun olmamasıdır. Onun ötesinde bu hizmete diğer insanlar ihtiyacı olduğunda erişememeye yol açmamalıdır. Örneğin kanser hastası üniversitedeki bir araştırma laboratuvarından çeşitli nedenlerle yararlanamazlık durumunda kalmamalı. Finansman konusunda bir fiyatlandırma olacaksa bu piyasadaki arz talep doğrultusunda olmamalıdır. Sadece o üretimin tekrarını sağlayacak koşulları yaratmak olmalıdır. Piyasanın güdüleyicisi karlılıktır. Eğer bir hizmet karlı değilse toplumsal yararına bakılmaksızın kapatılır, burada sadece kendini tekrarlayabiliyor, katlanabilir bir fiyatsa bu devam edilmesi gereken bir projedir. Üniversitenin, özgür bilimin ortadan kalkmasının kavramlarıdır eğitim ve araştırmanın ticarileşmesi. Ticarileşiyorsa piyasaya bağımlı hale geliyor demektir. O ürünün belirleyicisi, o ürünü üreten değildir, o ürüne para ödeyecek olandır. Satın alma gücü olanlara ürün üretiyorsanız orası üniversite olmaktan çıkıyor, ticarethaneye dönüşüyor. Eğitimin ve araştırmanın ticarileşmesi üniversite özerkliği ile var olamayacak bir şeydir.(ASÖÜ2)

Öğretim üyelerinin bu anlamda yapılacak rekabete ilişkin görüşleri de büyük oranda olumlu görünmektedir. Öğretim üyeleri görüşlerini “rekabet olmalı, eğitimin niteliğini artırır”, “motivasyonu artırır”, “rekabet etme son derece sağlıklı”, “motivasyonu artırır”, “vahşi kapitalizm gibi değil ama bilimsel mana da olmalı” sözleriyle açıklamaktadırlar. Öğretim üyelerinden biri düşüncelerini şöyle belirtmektedir:

Üniversiteler arasında rekabet olmalı bence çünkü rekabet eğitimin niteliğini artırır ama bu ticari boyutta değil öğretim üyelerini ya da çalışanları paraya bulaştırmadan olmalı, yani eğitim

anlamında bir rekabet olmalı ya da kalitenin yükseltilmesi anlamında rekabet olmalı. (ASAÖÜ1)

Öğretim üyelerinin sözlerinden üniversitelerin kaynak yaratmak için farklı uygulamalara giderek etkinliklerini ticarileştirmesi gerektiğini düşünmektedirler. Fakat bu kaynak yaratma kısmında kendi öğrencilerine verilen eğitim hariç tutulmaktadır. Araştırmaların, başka kurumlara verilen eğitimin, mülklerin ticarileşmesinde sakınca görülmemektedir.

Öğrenciler parasal kaynak yaratmak için farklı uygulamalar kapsamında eğitimin ticarileşmesini kesinlikle istememekte ve uygun görmemektedir. Fakat bazı öğrenciler araştırmaların ve başka kurumlara verilebilecek olan eğitimin ticarileşebileceğini düşünmektedirler. Öğrenciler düşüncelerini “eğitim kanunla belirlenmiştir; parasız ve herkes için diye”, “devlet eğitimi karşılamalı”, “paralı eğitim belli bir zümreye hitap eder”, “öğrenci dışında eğitim satılabilir”, “I. öğretimle II. öğretim arasında harç alınması bakımından adaletsizlik vardır” sözleriyle açıklamaktadır. Öğrencilerden biri düşüncelerini

Akademisyenler, üniversite için ek gelir kaynağı olur. Ama asıl işini bırakıp ben özel şirkete eğitim vereceğim derse iyi olmaz. Kendi öğrencisinden para isterse, o zaman herkes okuyamaz. Herkesin gelir düzeyi bir değil. Fakir olan da var zengin olan da. Ha o zaman devlet burs falan verebilir, istedikleri paraya denk gelirse sorun olmaz. Ama çoğu öğrenci okuyamaz. (ESÖ1)

sözleriyle betimlemiştir. Başka bir öğrenci düşüncelerini örneklerle açıklamaktadır:

Uludağ veterinerlik kendileri süt ve ürünlerini üretilip satıyor bu güzel bence. Sonuçta vereceği eğitim için uğraşmış, emek vermiş bunun karşılığını almalı bence. Hocaların kendilerini paraya kaptıracağını sanmıyorum. Bizim hocalar asıl işini bırakıp para getiren işlere daha çok zaman ayırmazlar. (BSAÖ1)

Öğrencilerden başka biri, kaynak yaratmak için uygun koşulları ve

kaygılarını şöyle açıklamıştır:

Sanayi kuruluşuna bağlı özel bir sektöre aitse bu amaç dışı olur ama bir devletin kendi sanayi kuruluşu ile olursa güzel bir şey olur. Güzel bir döngü olur. Para karşılığı değil ama takas olabilir o destek sağlasın devlette ona destek sağlasın. Özel şirketle çalıştığında onun da bir piyasası oluşacaktır. Şu da var, okulun teknolojisi kötü, orada öğrenci eğitim alacak olsa genç dinamik beyinlerden çıkan fikirlerin çok daha yaratıcı olacağını düşünüyorum. Çünkü işi bilmiyoruz ne olur ne olmaz bilmediğimiz için bir şeyler ortaya çıkabilir. Ama sadece hocalarla olacaksa eğitimden de uzaklaşabilirler. Bu böyle piyasa da oluşturabilir. Derslere ve bize olan ilgileri azalabilir. (ASAÖ1)

İdari personelin bu konuda üniversitenin kaynak yaratması gerektiğini düşünmektedir. “Parasal kaynak herkese eşit yansımıyor”, “eğitim paralı olmamalı, diğerleri olabilir”, “kanunlara uygunsu olabilir”, “olması gereken bir şey”, “öncelikli iş eğitim olmalı”, “diğer kurumlarla işbirliğine gidildiğinde bunun bir bedeli olmalı”, “sadece devlete bel bağlamamak gerek” sözleriyle açıklamaktadırlar. İdari personelden bir kısmı elde edilen kaynağın kendilerine yansımadığından

Döner sermaye kuruldu. Ama onun dağılımı açısından sorun var yoksa olsun tabii güzel bir şey. Kurumun ihtiyaçları var. Onlar giderilir, bir de çalışan insanlara dağıtılması daha güzel. Çünkü hastanelerde var öyle bir sistem. Fakat bizim burada döner sermaye var çalışanlara dağıtıldığını ben duymadım. Sadece akademik üst görevdeki yöneticilerimize. Bunlara verilen bir hak var. (ESİP2)

sözleriyle bahsetmektedir. Bu sürecin olması gerektiğini söyleyen personelden biri şöyle açıklamıştır:

Tabii ki her şeyi devletten beklemek yanlış. Biraz kendi yağımızla kavrulmalıyız. Bir takım bizlerin de katkısı olsa kurum olarak biraz daha rahatlarız. Devletin ödenekleri kısıtlı oluyor. Gelen ödeneği başka kalemde kullanamıyorsun. Ama kendi imkânın olsa daha rahat hareket edersin, öğrenciye daha çok imkân sağlarsın. Sadece çalışanlar değil, öğrenciler de var, sosyal alanlar, kütüphaneler, derslikler, laboratuvarlar bu tür etkinliklerde öğrenciye daha fazla katkı sağlanır. (ESİP1)

İdari personelin üniversitede parasal kaynak oluşturmaya yaklaşımının olumlu olduğu görülmektedir. Fakat beklentileri, bu kaynakların kendilerine de yansımaları, kanunlara uygun olması ve üniversitenin önceliklerini unutmaması gerektiğidir.

Üniversitede Bütçe Sistemi Sorunlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yöneticilere üniversitelerde bütçe sisteminin nasıl olması gerektiği sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların dağılımı Çizelge 97’de verilmektedir.

Çizelge 97. Yöneticilerin Üniversitelerde Bütçe Sistemi İle İlgili Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversitenin mali konularda daha serbest hareket edebilmesine imkân vermek için üniversite bütçesi "torba bütçe" şeklinde kullanılmalıdır.	168	59,6
Günümüzde kullanılan analitik bütçe sistemi üniversitelerde mali konularda sıkıntı yaşanmasını engellediği için kullanmaya devam edilmelidir.	48	17,0
Tercihlerin saptanmasında kolaylık sağlaması, ödeneklerin kullanılmasında savurganlığı önlemesi için geleneksel bütçe sistemi kullanılmalıdır.	46	16,3
Diğer.	20	7,1

Yöneticilerin üniversitelerde uygulanan bütçe sistemiyle ilgili tercihleri büyük oranda (%59,6) torba bütçeden yana olmuştur. Günümüzde uygulanan analitik bütçe sistemini devam etmesi gerektiğini düşünen 48 yönetici (%17,0), geleneksel bütçe sisteminin kullanılması gerektiğini düşünen 46 yönetici (%16,3) olmuştur. Yirmi yöneticiden altısı farklı kullanım yapılarıyla torba bütçeyi önermiştir (herkesin oy hakkının olduğu, stratejik planlamaya dayalı, yetişkin insan muamelesiyle yani devletin her konuda denetim ve izlemeye almaması, kendi gelir ve giderini oluşturmalı); üç yönetici de analitik bütçelemeyi destekleyen açıklamalarda bulunmuşlardır, bir yönetici "modern bütçeleme sistemleri olabilir" derken bir yönetici analitik bütçelemeyi kullandıklarını ve süreci bilmediklerini belirtmiştir. Bir yönetici de analitik bütçenin ne olduğunu bilmediğini belirtmiştir. Diğer yöneticiler üniversitenin kaynak yaratmasına yönelik açıklamalar yapmışlardır.

Yöneticilerin üniversitelerde bütçe sistemi ile ilgili görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 98'da verilmektedir.

Çizelge 98. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde bütçe sistemi hangi şekilde olmalıdır?				
		Torba bütçe	Analitik bütçe	Geleneksel bütçe	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	142	42	38	17	239
	%	59,4	17,6	15,9	7,1	100
Vakıf	Sayı	26	6	8	3	43
	%	60,5	14,0	18,5	7,0	100
Toplam	Sayı	168	48	46	20	282
	%	59,6	17,0	16,3	7,1	100

$$\chi^2 = 0,452 \quad sd=3 \quad p=0,929$$

Devlet ve vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu (% 59,6) üniversitenin mali konularda daha serbest hareket edebilmesine imkân vermek için üniversite bütçesinin “torba bütçe” şeklinde kullanılması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak, analizlere göre yöneticilerin bütçe sistemi anlayışları ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(3) = 0,452$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerde bütçe sistemi ile ilgili görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 99’da verilmektedir.

Çizelge 99. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde bütçe sistemi hangi şekilde olmalıdır?				
		Torba bütçe	Analitik bütçe	Geleneksel bütçe	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	55	14	16	6	91
	%	60,4	15,4	17,6	6,6	100
10.000-30.000	Sayı	63	19	13	6	101
	%	62,4	18,8	12,9	5,9	100
30.000 üstü	Sayı	50	15	17	8	90
	%	55,6	16,7	18,9	8,8	100
Toplam	Sayı	168	48	46	20	282
	%	59,6	17,0	16,3	7,1	100

$$\chi^2 = 2,548 \quad sd=6 \quad p=0,863$$

Üniversitelerin büyüklüğü, yöneticilerin çoğunluğunun torba bütçe kullanma isteğini etkilememektedir. Yöneticilerin bütçe sistemi anlayışları ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(6) = 2,548$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitelerde bütçe sistemi ile ilgili görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 100’de verilmektedir.

Çizelge 100. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde bütçe sistemi hangi şekilde olmalıdır?				
		Torba bütçe	Analitik bütçe	Geleneksel bütçe	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	51	18	18	8	95
	%	53,7	18,9	18,9	8,5	100
1982-2006	Sayı	62	16	11	7	96
	%	64,6	16,7	11,5	7,2	100
2006 ve sonrası	Sayı	55	14	17	5	91
	%	60,4	15,4	18,7	5,5	100
Toplam	Sayı	168	48	46	20	282
	%	59,6	17,0	16,3	7,1	100

$$\chi^2 = 4,000 \quad sd=6 \quad p=0,677$$

Üniversitelerin kuruluş yılları da yöneticilerin torba bütçe kullanma isteğini etkilememekte ve yapılan analize göre yöneticilerin bütçe sistemi anlayışları ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamaktadır ($\chi^2(6)=4,000$; $p>,05$).

Yöneticilerin üniversitelerde bütçe sistemi ile ilgili görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 101’de verilmektedir.

Çizelge 101. Yöneticilerin Bütçe sistemi Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde bütçe sistemi hangi şekilde olmalıdır?				
		Torba bütçe	Analitik bütçe	Geleneksel bütçe	Diğer Toplam	
Marmara	Sayı	36	7	11	4	58
	%	62,1	12,1	19,0	6,8	100
Ege	Sayı	14	6	3	2	25
	%	56,0	24,0	12,0	8,0	100
Akdeniz	Sayı	15	10	2	1	28
	%	53,6	35,7	7,1	3,6	100
Karadeniz	Sayı	32	3	9	4	48
	%	66,7	6,3	18,8	8,2	100
İç Anadolu	Sayı	44	11	12	6	73
	%	60,3	15,1	16,4	8,2	100
Doğu Anadolu	Sayı	19	7	6	2	34
	%	55,9	20,6	17,6	5,9	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	8	4	3	1	16
	%	50,0	25,0	18,8	6,2	100
Toplam	Sayı	168	48	46	20	282
	%	59,6	17,0	16,3	7,1	100

Yöneticilerin çoğunluğunun fikirleri üniversitenin bulunduğu bölgeye göre değişmemekte ve torba bütçe kullanımı yönünde görüş bildirmektedirler. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversitelerde bütçe sistemi ile ilgili görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 102’de verilmektedir.

Çizelge 102. Yöneticilerin Bütçe Sistemi Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Size göre üniversitelerde bütçe sistemi hangi şekilde olmalıdır?				
		Torba bütçe	Analitik bütçe	Geleneksel bütçe	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	18	3	1	0	22
	%	81,8	13,6	4,6	,0	100
Dekan	Sayı	150	45	45	20	260
	%	57,7	17,3	17,3	7,7	100
Toplam	Sayı	168	48	46	20	282
	%	59,6	17,0	16,3	7,1	100

Yöneticilerin çoğunluğunun görüşünü görevleri de etkilememiştir. Hem rektörlerin hem de dekanların çoğunluğu torba bütçeyi önermektedirler. Ancak anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversite bütçeleri üzerindeki tasarruf hakkıyla ilgili yanıtlarının dağılımı Çizelge 103'te verilmiştir.

Çizelge 103. Tasarruf Hakkına Sahip Olma İle İlgili Görüşleri

Seçenek	Frekans	Yüzde
Mali özerklik konusunda, üniversite bütçeleri çok büyük oranda kamu kaynaklarına dayandığı için devlet, üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahiptir.	154	54,6
"Üniversitenin sahibi devlet değil millettir" görüşüne dayalı olarak üniversiteye ayrılan kaynaklar üzerinde üniversite millet adına tasarruf hakkına sahiptir.	90	31,9
Diğer.	38	13,5

"Devletin, üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğunu" düşünen 154 yönetici (%54,6), "üniversitenin millet adına tasarruf hakkına sahip olduğunu" düşünen 90 yönetici (%31,9) vardır. Açıklamada bulunan 38 yöneticiden 22'si açıklamalarla (rektörlerde, senatoda, yönetim kurulunda, akademik kurullarda, dekanlarda, devlet kaynağı azaltılması gerektiğinden, torba bütçe uygulanması gerektiğinden) bu hakkın üniversitelerde olması gerektiğini, ikisi parayı veren devlet olduğu için devlette olması gerektiğini, beşi karma bir yapı olması gerektiğini, biri yapılanmaya göre olması gerektiğini, yine biri vakıf üniversitelerinde mütevelli heyetlerinde olması gerektiğini ve üçü de bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Yöneticilerin üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olmayla ilgili görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 104'de verilmektedir.

Çizelge 104. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversite bütçeleri üzerinde kim tasarruf hakkına sahiptir?			
		Mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinde tasarruf hakkına devlet sahiptir.	"Üniversitenin sahibi devlet değil millettir" görüşüne göre üniversite sahiptir.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	142	72	25	239
	%	59,4	30,1	10,5	100
Vakıf	Sayı	12	18	13	43
	%	27,9	41,9	30,2	100
Toplam	Sayı	154	90	38	282
	%	54,6	31,9	13,5	100

$$\chi^2 = 18,770 \quad sd=2 \quad p=0,000$$

Devlet üniversitesinde bulunan yöneticilerin çoğunluğu mali özerklik konusunda devletin üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğunu düşünürken, vakıf üniversitesinde bulunan yöneticilerin çoğunluğu üniversitenin millet adına tasarruf hakkına sahip olduğunu düşünmektedir. Çözümlemelere göre yöneticilerin tasarruf hakkı anlayışları ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 (2) = 18,770$; $p < ,05$).

Yöneticilerin üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olmayla ilgili görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 105'de verilmektedir.

Çizelge 105. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversite bütçeleri üzerinde kim tasarruf hakkına sahiptir?			
		Mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinde tasarruf hakkına devlet sahiptir.	"Üniversitenin sahibi devlet değil millettir" görüşüne göre üniversite sahiptir.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	42	30	19	91
	%	46,2	33,0	20,8	100
10.000-30.000	Sayı	53	38	10	101
	%	52,5	37,6	9,9	100
30.000 üstü	Sayı	59	22	9	90
	%	65,6	24,4	10,0	100
Toplam	Sayı	154	90	38	282
	%	54,6	31,9	13,5	100

$$\chi^2 = 11,353 \quad sd=4 \quad p=0,023$$

Farklı büyüklükteki üniversitelerin her birinde yöneticilerin çoğunluğu mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinde tasarruf hakkına devletin sahip olduğunu düşünmektedir. Yöneticilerin tasarruf hakkı anlayışları ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 (4) = 11,353$; $p < ,05$).

Yöneticilerin üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olmayla ilgili görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 106'da verilmektedir.

Çizelge 106. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Size göre üniversite bütçeleri üzerinde kim tasarruf hakkına sahiptir?			
		Mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinde tasarruf hakkına devlet sahiptir.	"Üniversitenin sahibi devlet değil millettir" görüşüne göre üniversite sahiptir.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	62	26	7	95
	%	65,3	27,4	7,3	100
1982-2006 arası	Sayı	42	34	20	96
	%	43,8	35,4	20,8	100
2006 ve sonrası	Sayı	50	30	11	91
	%	54,9	33,0	12,1	100
Toplam	Sayı	154	90	38	282
	%	54,6	31,9	13,5	100

$$\chi^2 = 11,681 \quad sd=4 \quad p=0,020$$

Üniversitelerin kurulduğu yılların farklı olması yöneticilerin çoğunluğunun mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinde tasarruf hakkına devletin sahip olduğu fikrini değiştirmemiştir. Ayrıca çözümlenmeye göre yöneticilerin tasarruf hakkı anlayışları ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(4) = 11,681$; $p < ,05$).

Yöneticilerin üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olmayla ilgili görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 107'de verilmektedir.

Çizelge 107. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Size göre üniversite bütçeleri üzerinde kim tasarruf hakkına sahiptir?			
		Mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinde tasarruf hakkına devlet sahiptir.	"Üniversitenin sahibi devlet değil millettir" görüşüne göre üniversite sahiptir.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	24	23	11	58
	%	41,4	39,6	19,0	100
Ege	Sayı	11	7	7	25
	%	44,0	28,0	28,0	100
Akdeniz	Sayı	14	11	3	28
	%	50,0	39,3	10,7	100
Karadeniz	Sayı	31	15	2	48
	%	64,6	31,3	4,1	100
İç Anadolu	Sayı	46	17	10	73
	%	63,0	23,3	13,7	100
Doğu Anadolu	Sayı	21	10	3	34
	%	61,8	29,4	8,8	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	7	7	2	16
	%	43,8	43,8	12,4	100
Toplam	Sayı	154	90	38	282
	%	54,6	31,9	13,5	100

$$\chi^2 = 18,146 \quad sd = 12 \quad p = 0,111$$

Farklı bölgelerde bulunan üniversite yöneticilerinin çoğunluğunun tasarruf hakkıyla ilgili görüşleri aynıdır ve tasarruf hakkına devletin sahip olduğu yönündedir. Ancak çözümlenmelere göre yöneticilerin tasarruf hakkı anlayışları ile üniversitenin bulunduğu bölge arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(12) = 18,146$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olmayla ilgili görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 108'de verilmektedir.

Çizelge 108. Yöneticilerin Tasarruf Hakkı Anlayışlarının Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Size göre üniversite bütçeleri üzerinde kim tasarruf hakkına sahiptir?			
		Mali özerklik konusunda, üniversite bütçelerinde tasarruf hakkına devlet sahiptir.	"Üniversitenin sahibi devlet değil millettir" görüşüne göre üniversite sahiptir.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	13	4	5	22
	%	59,1	18,2	22,7	100
Dekan	Sayı	141	86	33	260
	%	54,2	33,1	12,7	100
Toplam	Sayı	154	90	38	282
	%	54,6	31,9	13,5	100

$$\chi^2 = 3,014 \quad sd=2 \quad p=0,222$$

Hem rektörlerin hem de dekanların çoğunluğu tasarruf hakkına devletin sahip olduğunu düşünmektedirler. Çözümlemelere göre yöneticilerin tasarruf hakkı anlayışları ile yöneticilerin görevleri arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(2) = 3,014$; $p > ,05$).

Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak konusunda yöneticilerin verdikleri yanıtların dağılımı Çizelge 109'da verilmektedir.

Çizelge 109. Üniversiteye Devlet Tarafından Ayrılan Kaynak Konusunda Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversiteye öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmelidir.	204	72,3
Üniversiteye kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde ödenek verilmelidir.	46	16,3
Üniversitelere kamu kaynağı ayrılmamalıdır.	11	4,0
Diğer.	21	7,4

Yöneticilerin çoğunluğu (%72,3), üniversiteye devletten ayrılan kaynağın öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak düzeyde olmasını savunmuştur. Kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde kaynak aktarımını savunan 46 yönetici (%16,3) vardır. Üniversiteye kamu kaynağı ayrılmamasını

savunan yöneticiler de 11 kişidir (%4,0). Açıklamada bulunan altı yönetici kendi kaynağını kendisi yaratmalıdır, beş yönetici kendi kaynağını kendisi yaratmalı ihtiyaç duyduğunda devlet yardımı olmalıdır, iki yönetici kamu kaynakları izin verdiği ölçüde olmalıdır, iki yönetici hem öğretim ve araştırma maliyetini karşılamalı hem de kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde olmalıdır, bir yönetici devlet sadece maaşları karşılamalıdır, bir yönetici öğretim ve araştırma maliyetini karşılamalıdır, bir yönetici vakıf üniversitelerine uygun soru değildir, bir yönetici de büyük üniversitelerde üretim kapasitesine göre, yeni üniversitelerde kuruluş tamamlanma derecesine göre olması gerektiğini belirtmiştir.

Yöneticilerin üniversiteye ayrılan kaynağın miktarı konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 110'de verilmektedir.

Çizelge 110. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak ne kadar olmalıdır?				
		Öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmeli.	Kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde ödenek verilmeli.	Üniversitelere kamu kaynağı ayrılmamalıdır.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	179	38	8	14	239
	%	74,9	15,9	3,3	5,9	100
Vakıf	Sayı	25	8	3	7	43
	%	58,1	18,6	7,0	16,3	100
Toplam	Sayı	204	46	11	21	282
	%	72,3	16,3	3,9	7,5	100

Hem devlet hem de vakıf üniversitesindeki yöneticilerin çoğunluğu üniversiteye öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak kadar yeterli ödeneğin verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversiteye ayrılan kaynağın miktarı konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 111'de verilmektedir.

Çizelge 111. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak ne kadar olmalıdır?					
		Öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmeli.	Kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde ödenek verilmeli.	Üniversitelere kamu kaynağı ayrılmamalıdır.	Diğer	Toplam	
10.000 kadar	Sayı	58	15	6	12	91	
	%	63,7	16,5	6,6	13,2	100	
10.000-30.000	Sayı	73	21	3	4	101	
	%	72,3	20,7	3,0	4,0	100	
30.000 üstü	Sayı	73	10	2	5	90	
	%	81,1	11,1	2,2	5,6	100	
Toplam	Sayı	204	46	11	21	282	
	%	72,3	16,3	3,9	7,5	100	

Farklı büyüklükteki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak kadar yeterli ödeneğin verilmesi görüşünü paylaşmaktadırlar. Ancak anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversiteye ayrılan kaynağın miktarı konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 112'de verilmektedir.

Çizelge 112. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Size göre üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak ne kadar olmalıdır?					
		Öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmeli.	Kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde ödenek verilmeli.	Üniversitelere kamu kaynağı ayrılmamalıdır.	Diğer	Toplam	
1982 ve öncesi	Sayı	74	14	2	5	95	
	%	77,9	14,7	2,1	5,3	100	
1982-2006	Sayı	69	15	5	7	96	
	%	71,9	15,6	5,2	7,3	100	
2006 ve sonrası	Sayı	61	17	4	9	91	
	%	67,0	18,7	4,4	9,9	100	
Toplam	Sayı	204	46	11	21	282	
	%	72,3	16,3	3,9	7,5	100	

Üniversitelerin kuruluş yılları yöneticilerin görüşlerini etkilememektedir. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversiteye ayrılan kaynağın miktarı konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 113'de verilmektedir.

Çizelge 113. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Size göre üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak ne kadar olmalıdır?				
		Öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmeli.	Kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde ödenek verilmeli.	Üniversitelere kamu kaynağı ayrılmamalıdır.	Diğer	Toplam
Marmara	Sayı	43	8	2	5	58
	%	74,1	13,8	3,4	8,7	100
Ege	Sayı	18	1	2	4	25
	%	72,0	4,0	8,0	16,0	100
Akdeniz	Sayı	23	5	0	0	28
	%	82,1	17,9	,0	,0	100
Karadeniz	Sayı	39	6	0	3	48
	%	81,3	12,5	,0	6,2	100
İç Anadolu	Sayı	46	19	3	5	73
	%	63,0	26,0	4,1	6,9	100
Doğu Anadolu	Sayı	26	5	1	2	34
	%	76,5	14,7	2,9	5,9	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	9	2	3	2	16
	%	56,3	12,5	18,8	12,4	100
Toplam	Sayı	204	46	11	21	282
	%	72,3	16,3	3,9	7,5	100

Üniversitelerin farklı bölgelerde olması da yöneticilerin kaynak miktarıyla ilgili görüşlerini değiştirmemiştir. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversiteye ayrılan kaynağın miktarı konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 114'de verilmektedir.

Çizelge 114. Yöneticilerin Kaynak Miktarı Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Size göre üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak ne kadar olmalıdır?					
		Öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmeli.	Kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde ödenek verilmeli.	Üniversitelere kamu kaynağı ayrılmamalıdır.	Diğer	Toplam	
Rektör	Sayı	16	4	0	2	22	
	%	72,7	18,2	,0	9,1	100	
Dekan	Sayı	188	42	11	19	260	
	%	72,3	16,2	4,2	7,3	100	
Toplam	Sayı	204	46	11	21	282	
	%	72,3	16,3	3,9	7,5	100	

Yöneticilerin görevleri kaynak miktarı hakkındaki görüşlerini etkilememiştir. Hem rektörler hem de dekanların çoğunluğu öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ne olması gerektiği konusunda yöneticilerin görüşleri Çizelge 115'da verilmektedir.

Çizelge 115. Devlet Tarafından Ayrılan Kaynak Miktarının Belirlenmesinde Ölçüt ile İlgili Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversitelerin ihtiyaçları	106	37,6
Kamu kaynaklarının yeterliği	15	5,3
Üniversitelerin hizmetleri (ne kadar çok ürün verirse o kadar çok destek)	139	49,3
Diğer	22	7,8

Yöneticilerin üniversiteye ayrılan kaynağın hangi ölçüte göre verilmesi konusundaki tercihinde 139 yöneticinin (%49,3) üniversite hizmetlerini işaretlediği görülmektedir. Bunu 106 kişi (%37,6) ile üniversite ihtiyaçları izlemektedir. Kamu kaynağı yeterliliğini işaretleyen 15 kişi (%5,3) olmuştur. Açıklama yapan 22 yönetici seçeneklerin farklı kombinasyonlarını tercih etmişlerdir. Altı yönetici üniversite ihtiyaç ve hizmetleri, üç yönetici ilk üç maddeyi birlikte, iki yönetici üniversite ihtiyaçları ve kamu kaynaklarının yeterliğini, bir yönetici kamu kaynağı yeterliği ile üniversite hizmetlerini birlikte

almak gerektiğini söylemişlerdir. İki yönetici üniversite hizmetlerini, bir yönetici üniversite ihtiyaçlarını dikkate almak gerektiğini açıklamışlardır. İki yönetici öğrenci sayısı, proje, yayın sayısı vb ölçütler geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. bir yönetici sadece maaşları ödemesi gerektiğini, bir yönetici de kamu kaynağının ayrılmaması gerektiğini açıklamıştır.

Yöneticilerin devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçütlerle ilgili görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 116'de verilmektedir.

Çizelge 116. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ne olmalıdır?						
		Üniversitelerin ihtiyaçları.	Kamu kaynaklarının yeterliği.	Üniversitelerin hizmetleri.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	95	13	115	16	239
	%	39,7	5,4	48,1	6,8	100
Vakıf	Sayı	11	2	24	6	43
	%	25,6	4,7	55,7	14,0	100
Toplam	Sayı	106	15	139	22	282
	%	37,6	5,3	49,3	7,8	100

Hem devlet hem de vakıf üniversitelerindeki yöneticilerin çoğunluğu devlet tarafından ayrılan kaynağın belirlenmesindeki ölçütün üniversitenin yaptığı hizmetler olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçütlerle ilgili görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 117'de verilmektedir.

Çizelge 117. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ne olmalıdır?						
		Üniversitelerin ihtiyaçları.	Kamu kaynaklarının yeterliği.	Üniversitelerin hizmetleri.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	30	5	45	11	91
	%	33,0	5,5	49,5	12,0	100
10.000-30.000	Sayı	41	6	49	5	101
	%	40,6	5,9	48,5	5,0	100
30.000 üstü	Sayı	35	4	45	6	90
	%	38,9	4,4	50,0	6,7	100
Toplam	Sayı	106	15	139	22	282
	%	37,6	5,3	49,3	7,8	100

$$\chi^2 = 4,374 \quad sd=6 \quad p=0,626$$

Farklı büyüklükteki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu da üniversitenin yaptığı işler doğrultusunda kaynak ayrılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Analizlere göre yöneticilerin kaynak miktarındaki ölçüt konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(6) = 4,374$; $p > ,05$).

Yöneticilerin devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ile ilgili görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 118'de verilmektedir.

Çizelge 118. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ne olmalıdır?						
		Üniversitelerin ihtiyaçları.	Kamu kaynaklarının yeterliği.	Üniversitelerin hizmetleri.	Diğer	Toplam
1982 ve öncesi	Sayı	37	5	47	6	95
	%	38,9	5,3	49,5	6,3	100
1982-2006	Sayı	36	5	45	10	96
	%	37,5	5,2	46,9	10,4	100
2006 ve sonrası	Sayı	33	5	47	6	91
	%	36,3	5,5	51,6	6,6	100
Toplam	Sayı	106	15	139	22	282
	%	37,6	5,3	49,3	7,8	100

$$\chi^2 = 1,595 \quad sd=6 \quad p=0,953$$

Üniversitelerin kuruluş yılları yöneticilerin kaynak miktarındaki ölçüt konusundaki fikirlerini etkilememiştir. Analizlere göre yöneticilerin kaynak miktarındaki ölçüt konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(6) = 1,595; p > ,05$).

Yöneticilerin devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ile ilgili görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 119'da verilmektedir.

Çizelge 119. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

	Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ne olmalıdır?					Diğer Toplam
	Üniversitelerin ihtiyaçları.	Kamu kaynaklarının yeterliği.	Üniversitelerin hizmetleri.			
Marmara	Sayı	19	4	30	5	58
	%	32,8	6,9	51,7	8,6	100
Ege	Sayı	10	0	9	6	25
	%	40,0	,0	36,0	24,0	100
Akdeniz	Sayı	9	2	16	1	28
	%	32,1	7,1	57,1	3,7	100
Karadeniz	Sayı	20	3	23	2	48
	%	41,7	6,3	47,9	4,1	100
İç Anadolu	Sayı	30	5	34	4	73
	%	41,1	6,8	46,6	5,5	100
Doğu Anadolu	Sayı	14	0	17	3	34
	%	41,2	,0	50,0	8,8	100
Güneydoğu Anadolu	Sayı	4	1	10	1	16
	%	25,0	6,3	62,5	6,2	100
Toplam	Sayı	106	15	139	22	282
	%	37,6	5,3	49,3	7,8	100

Ege bölgesindeki üniversite yöneticileri kaynak belirlenmesindeki ölçütün üniversitenin ihtiyaçları olduğunu belirtirken diğer bölgelerdeki üniversite yöneticileri üniversite hizmetleri diye görüş bildirmiştir. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ile ilgili görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 120'de verilmektedir.

Çizelge 120. Yöneticilerin Kaynak Miktarındaki Ölçüt Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ne olmalıdır?				
		Üniversitelerin ihtiyaçları.	Kamu kaynaklarının yeterliği.	Üniversitelerin hizmetleri.	Diğer	Toplam
Rektör	Sayı	8	0	12	2	22
	%	36,4	,0	54,5	9,1	100
Dekan	Sayı	98	15	127	20	260
	%	37,7	5,8	48,8	7,7	100
Toplam	Sayı	106	15	139	22	282
	%	37,6	5,3	49,3	7,8	100

Yöneticilerin kaynak aktarılırken dikkate alınması gereken ölçüt konusunda görevleri nedeniyle bir farklılığa gitmedikleri görülmüştür. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki yanıtların dağılımı Çizelge 121'de verilmektedir.

Çizelge 121. Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Üniversiteler, devletçe finanse edilmelidir.	25	9,0
Üniversiteler, doğrudan bu hizmetten yararlanan kesimler tarafından finanse edilmelidir.	24	8,5
Üniversitelerin finansmanına kamu ağırlıklı olmak üzere hizmetten yararlananlar da katkı sağlamalıdır.	217	76,9
Diğer.	16	5,6

Çizelgeden de anlaşıldığı gibi katılımcıların büyük kısmı (%76,9) üniversite finansmanında kamu ağırlıklı olmak üzere hizmetten yararlananların da ödemesi taraftarıdır. 25 yönetici (%9,0) devletçe finanse edilmesi gerektiğini, 24 yönetici de (%8,5) hizmetten yararlananlarca finanse edilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. 16 yönetici diğer seçeneğini seçerek, açıklamada bulunmuştur. Bu açıklamalardan dokuzu kamu ağırlıklı olmak üzere hizmetten yararlananların ödemesi gerektiğini desteklemektedir. Dört yönetici devletin herkesi okutamayacağını düşünerek öğrenci borçlandırma gibi önerilerle hizmetten yararlananların ödemesi gerektiğini belirtmiştir. Bir yönetici finansmanın her yerden sağlanabileceğini, bir yönetici de devlet üniversiteleri için üçüncü seçeneğin, vakıf üniversiteleri için ikinci seçeneğin geçerli olduğunu söylemiştir. Bir yönetici de bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 122’te verilmektedir.

Çizelge 122. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversite finansmanı nasıl sağlanmalıdır?				
		Üniversiteler, devletçe finanse edilmelidir.	Hizmetten yararlananlarca finanse edilmelidir.	Kamu ağırlıklı ve hizmetten yararlananlarca.	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	22	18	186	13	239
	%	9,2	7,5	77,8	5,5	100
Vakıf	Sayı	3	6	31	3	43
	%	7,0	14,0	72,0	7,0	100
Toplam	Sayı	25	24	217	16	282
	%	8,9	8,5	77,0	5,6	100

Hem devlet hem de vakıf üniversitesindeki yöneticilerin çoğunluğu üniversitelerin finansmanı konusunda kamu ağırlıklı olmak üzere hizmetten yararlananların da katkı sağlaması gerektiğine inanmaktadırlar. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 123’te verilmektedir.

Çizelge 123. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Size göre üniversite finansmanı nasıl sağlanmalıdır?				
		Üniversiteler, devletçe finanse edilmelidir.	Hizmetten yararlananlarca finanse edilmeli.	Kamu ağırlıklı ve hizmetten yararlananlarca.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	8	9	68	6	91
	%	8,8	9,9	74,7	6,6	100
10.000- 30.000	Sayı	11	7	77	6	101
	%	10,9	6,9	76,2	6,0	100
30.000 üstü	Sayı	6	8	72	4	90
	%	6,7	8,9	80,0	4,4	100
Toplam	Sayı	25	24	217	16	282
	%	8,9	8,5	77,0	5,6	100

$$\chi^2 = 2,036 \quad sd=6 \quad p=0,916$$

Farklı büyüklükteki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu üniversite finansmanının kamu ağırlıklı olmak üzere hizmetten yararlananların da katkı sağlaması gerektiğini düşünmektedir. Analizlere göre yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(6) = 2,036$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 124'te verilmektedir.

Çizelge 124. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına (Yaşına) Göre Dağılımı

		Size göre üniversite finansmanı nasıl sağlanmalıdır?			Diğer	Toplam
		Üniversiteler, devletçe finanse edilmelidir.	Hizmetten yararlananlarca finanse edilmeli.	Kamu ağırlıklı ve hizmetten yararlananlarca.		
1982 ve öncesi	Sayı	6	7	77	5	95
	%	6,3	7,4	81,1	5,2	100
1982- 2006 arası	Sayı	7	9	73	7	96
	%	7,3	9,4	76,0	7,3	100
2006 ve sonrası	Sayı	12	8	67	4	91
	%	13,2	8,8	73,6	4,4	100
Toplam	Sayı	25	24	217	16	282
	%	8,9	8,5	77,0	5,6	100

$$\chi^2 = 4,202 \quad sd=6 \quad p=0,649$$

Üniversitelerin kuruluş yıllarının farklı olması yöneticilerin çoğunluğunun görüşlerini değiştirmemektedir. Yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı değildir ($\chi^2(6) = 4,202$; $p > ,05$).

Yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 125'te verilmektedir.

Çizelge 125. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

	Size göre üniversite finansmanı nasıl sağlanmalıdır?					Diğer	Toplam
	Üniversiteler, devletçe finanse edilmelidir.	Hizmetten yararlananlarca finanse edilmeli.	Kamu ağırlıklı ve hizmetten yararlananlarca.				
Marmara	Sayı	4	5	47	2	58	
	%	6,9	8,6	81,0	3,5	100	
Ege	Sayı	1	2	19	3	25	
	%	4,0	8,0	76,0	12,0	100	
Akdeniz	Sayı	3	2	23	0	28	
	%	10,7	7,1	82,2	,0	100	
Karadeniz	Sayı	7	4	34	3	48	
	%	14,6	8,3	70,8	6,3	100	
İç Anadolu	Sayı	6	8	53	6	73	
	%	8,2	11,0	72,6	8,2	100	
Doğu Anadolu	Sayı	1	3	29	1	34	
	%	2,9	8,8	85,3	3,0	100	
Güneydoğu Anadolu	Sayı	3	0	12	1	16	
	%	18,8	,0	75,0	6,2	100	
Toplam	Sayı	25	24	217	16	282	
	%	8,9	8,5	77,0	5,6	100	

Farklı bölgelerdeki üniversite yöneticilerinin çoğunluğu da üniversite finansmanı konusunda kamu ağırlıklı hizmetten yararlananların da katkı sağlaması gerektiğini düşünmektedir. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin üniversite finansmanı konusundaki görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 126'te verilmektedir.

Çizelge 126. Yöneticilerin Üniversite Finansmanı Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

	Size göre üniversite finansmanı nasıl sağlanmalıdır?					Diğer	Toplam
	Üniversiteler, devletçe finanse edilmelidir.	Hizmetten yararlananlarca finanse edilmeli.	Kamu ağırlıklı ve hizmetten yararlananlarca.				
Rektör	Sayı	0	0	19	3	22	
	%	,0	,0	86,4	13,6	100	
Dekan	Sayı	25	24	198	13	260	
	%	9,6	9,2	76,2	5,0	100	
Toplam	Sayı	25	24	217	16	282	
	%	8,9	8,5	77,0	5,6	100	

Rektörlerin tamamı, dekanların büyük kısmı kamu ağırlıklı ve hizmetten yararlananların katkı sağlayacağı bir finansmanı önermektedirler. Anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilere üniversite bütçelerinde yaşadıkları durumlar sorulmuştur. Verilen yanıtların dağılımı Çizelge 127’de verilmektedir.

Çizelge 127. Üniversite Bütçelerinde Yaşanan Durumlar Hakkındaki Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Yükseköğretimde hedeflere ulaşabilmek için bütçeye yeterli ödenek konulmaktadır.	62	10,9
Bütçeye yeterli ödenek konulmamaktadır.	122	21,4
Kamu kaynağı yeterince verilmektedir yine de kaynak sıkıntısı yaşayan üniversiteler, kaynak yaratamayan üniversitelerdir.	49	8,6
Günümüz bütçe sisteminde harcama kalemleri arasında para aktarımı yapılamadığından sorunlar yaşanmaktadır.	100	17,5
Yükseköğretim kurumlarına ayrılan bütçe ödenekleri, üçer aylık dört dilimde harcanabildiğinden verilen bir yıllık ödeneğin her zaman tamamı kullanılamamaktadır.	64	11,2
Cari harcamalar için ödenek yeterli değildir.	58	10,2
Yatırım harcamaları için ödenek yeterli değildir.	99	17,4
Diğer.	16	2,8

Yöneticilerin çoğunluğu bütçeye yeterli ödenek konulmadığını (21,4) düşünmektedir. Ödeneğin yeterli olduğunu düşünen yönetici 62’dir (%10,9). Bunun yanında kamu kaynağını yeterli görüp, sıkıntı yaşayan üniversitelerin kaynak yaratamayan üniversiteler olduğunu düşünen de 49 yönetici (%8,6) vardır. Harcama kalemleri arasında geçiş yapılamadığından sorun yaşadığını dile getiren 100 yönetici (%17,5) vardır. Üçer aylık dönemlerde açılan bütçelerden dolayı sıkıntı yaşayan yönetici sayısı 64’tür (%11,2). Cari harcamalar için ödeneği yeterli görmeyen 58 yönetici (%10,2), yatırım harcamaları için ödeneği yeterli görmeyen 99 yönetici (%17,4) vardır. Açıklamada bulunan yöneticilerden dördü iyi planlamayla, stratejik planlara bağlı kalarak sorunun çözülebileceğini, iki yönetici bütçelerin yetersiz olduğunu, yeterli bütçe oluşturulması gerektiğini söylemiştir. Diğer cevaplar şöyledir:

“Bütün üniversiteler için aynı şartların olması mümkün değil. İlave kaynak oluşturamayan üniversiteler olduğu gibi ilave kaynağa ek olarak çok fazla devlet desteği alan üniversiteler de vardır”, “Stratejik planlamaya dayalı, etkin denetime açık, yeterli torba bütçe”,

“bütçenin mutlaka etkin kontrol edilmesi gerekir. Fakülte, yüksekokul sekreter veya dekanları da harcama nasıl ve hangi kalemlerden yapılır, bu konularda eğitilmesi gerekir”, bazı kalemlerin artacağı yıl içinde belli olduğu halde eksik olacağı anlaşılan kalemleri yeterli aktarım yapılamamaktadır. Ayrıca bazı fasıllara özellikle yetersiz tahsis yapılmaktadır”.

Yöneticilere üniversite bütçelerinin yeterliğine bağlı olarak üniversitelerinde yaşanan durumlar sorulmuştur. Verilen yanıtların dağılımı Çizelge 128’de verilmektedir.

Çizelge 128. Üniversite Bütçelerinin Yeterliğine Bağlı Olarak Üniversitelerinde Yaşanan Durumlar

Seçenek	Frekans	Yüzde
Büyük onarım, yatırım, makine, donanım ile ilgili ödenekler, rektörlük bütçesine bağlı olması nedeniyle rektör, fakültelerin-yüksekokulların gereksinimlerini göz önünde bulundurarak adaletli dağıtım yapmaktadır.	158	22,5
Üniversitedeki bütün araştırmacılara üniversite tarafından bilimsel yayınlarına teşvik verilmektedir.	111	15,8
Bütün araştırmacılar kongre, sempozyum vb. bilimsel toplantılara katılmaları için maddi destek sağlanmaktadır.	144	20,5
Üniversitede öğrencilerden kayıt, diploma, transkript ücreti gibi farklı isimler altında maddi talepte bulunulmamaktadır.	122	17,4
Bütçe yetersizliği nedeniyle hiçbir araştırma/proje geri çevrilmemektedir.	62	8,8
Bütçe yetersizliği nedeniyle sosyo kültürel etkinlikler ihmal edilmemektedir.	80	11,4
Diğer.	25	3,6

Yöneticilerin bütçe yeterliğine yönelik yapıkları tercihlerde ilk sırada rektörlerin gereksinimleri göz önünde tutarak adaletli dağıtım yaptığı (%22,5) yönündedir. İkinci sırada araştırmacılarının bilimsel toplantılar için desteklendiği (%20,5), üçüncü sırada öğrencilerden kayıt, diploma, transkript ücreti istemediklerini (%17,4) ifade etmişlerdir. 111 yönetici (%15,8) akademisyenlere bilimsel yayınlar için teşvik verebildiklerini, 80 yönetici (%11,4) sosyo kültürel etkinlikleri ihmal etmediklerini, 62 yönetici de (%8,8) araştırma ve projeleri geri çevirmediklerini söylemiştir. Açıklamalarda bulunan yöneticilerin dördü bilimsel etkinliklerin yeterince desteklenmediğini, üçü tıp fakültelerinin öncelikli olduğunu, biri yurt dışı desteğinin artması gerektiğini, üçü hepsinde eksiklik olduğunu, ikisi bütçenin çok, yeterli ama kullanan kişilerin önemli olduğunu dile getirmiştir. Diğer açıklamalar şöyledir:

“Bütçe denetimi yasal olarak Mütevelli Heyettedir, akademik birimlerin bu konuda hiç bir erki yoktur”, “İnsan kaynaklarına bütçe yok, gereksiz altyapılara çok. Maliye Bakanlığı bunu çözerse kalite artar. 2binTL Arş. Gör, 20milyona binada oturuyor, oturduğu odayı kiraya verse maaşının dörtte biri, bir de lüks her yıl yenilenen teknoloji ...varlık içinde yokluk hissi”, “rektörlerin istediği gibi harcadığı bir bütçe sistemi vardır”.

Üniversite yöneticilerinin üniversitede yaşanan bütçe sorunlarını yapılan görüşmeler sonucunda şöyle sıralamak mümkündür: “Ayrılan ödenekler yetersizdir”, “laboratuvar ve cihaz alımlarıyla ilgili harcama imkânı amacına uygun değil”, “fakülte bütçesinin ancak 1/10’ini dekanlar planlayabiliyor”, “fakütelere doğrudan uygulama alanı verilmiyor”, “mevzuat, bürokrasi, yazışmalar çok fazla”, “ödeneğin veriliş anlayışında sıkıntılar var”, “kalemlerdeki para dağılımı iyi değil”, “kalemler arası geçiş çok kısıtlı”, “üçer aylık harcama dönemleri sıkıntı yaratıyor”. Yöneticilerden biri verilen ödeneğin üniversiteler için yetersizliğini ve veriliş anlayışının yanlış olduğunu,

Buradaki sıkıntı ilk yapılan bütçeye göre artımlar genellikle yapılıyor ama üniversiteler geliyor. Sizin 5 fakülteniz de olsa 10 fakültenizde olsa aynı parayı veriyor. Devlet fakülte açmanıza karşı gelmiyor ama onu açtığınızda ona denk gelen bir ek para vermiyor. Aynı bütçe içinde hallediyorsunuz. (ER)

sözleriyle açıklamaktadır. Başka bir yönetici kalemler arası geçişte ve üçer aylık dönemlerde bütçenin açılmasından kaynaklanan sıkıntıları şöyle açıklamaktadır:

Mali özerklik olmadığı için yıl içi planlamalarda harcama kalemlerine aktarımlarda çeşitli sıkıntılar oluyor. Yıl içinde ekstra çıkan bir planlamaya kaynak bulamamanız size zaman kaybettiriyor. Belki gerekçelendirmek koşuluyla bu kaynakları birbirleri arasında daha esnek geçişini sağlamak yılbaşında hazırlanmış bütçede yer almayan bir şeyin gerekçesini belirterek planlayıp bütçeden kaynak aktarmak daha kolaylaştırıcı olur. Büyük projelerde 3 aylık dilimlerde sıkıntı oluyor. Düşünün bütçede paranız var 1. Dilimi serbest bırakıldı, sizin planınızdaki maliyet 1. Dilimin karşılayamayacağı miktarda ne yapacaksınız bekleyeceksiniz 2. Dilim yetmedi 3. Dilim. Aralık ayında en az üç ay gerektiren bir ihaleye çıkacaksınız. Zamanınız olmadığı için sonraki yıla sarkıyor. Sonra bunu yapamazsınız gibi engellerle karşılaşıyorsunuz. Oysa planlamanın büyüklüğüne bağlı olarak 1. ve 2. dilim eş zamanlı olarak veya gerektiği kadar serbest bırakılmalı. (ESAD)

Yöneticilerin yaşadığı en büyük sorunların bütçe yetersizliği, kalemler arası geçiş zorlukları ve üçer aylık açılan bütçe olduğu görülmektedir. Yöneticilere göre bütçenin büyüklüğü,

- Bütün fakülteler göz önüne alınarak,
- Bilimsel çalışmaların yapılabilmesi için laboratuvar ve teknoloji düşünülerek,
- Fakültelerin gelişimleri düşünülerek,
- Performansa göre,
- Üniversitelerin yapılarına göre,
- Öğrenci sayısına göre belirlenmelidir.

Yöneticilerden biri bütçenin büyüklüğü belirlenirken dikkate alınması gereken ölçütler konusundaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

O fakültenin bölümün yaptığı işlerdeki kapasitesiyle ilgili, performans tabii önemli, üretken, yapan, yayınlayan, patentiyle, konferansıya, tezleriyle o fakültenin daha fazla desteklenmesi lazım. Onun içinde öğrenci sayısı da olabilir faktör. Başarıya imza atan yerlere daha fazla aktarılması lazım. Fakültenin bütçesi çok komik rakamlardır bu rakamlarla bütçe olmaz. Bu konuya çok dikkat sarf etmeli. (AFD)

Başka bir yönetici bütçenin büyüklüğü belirlenirken günümüzde uygulanan yöntemin sıkıntılarını şöyle değinmektedir:

Aslında bu tamamen yüzeysel, el yordamıyla yapılan bir iş. Kriter de şu: daha önceki senenin ödeneği % şu kadar artırılarak ödeneğiniz oluşturuldu. Eğer öyle olsaydı Balıkesir Üniversitesi iki fakültenin üzerine kuruldu, kurulduğu zamandan bu yana en fazla ödeneği bu fakülteler alıyor olurdu. Yurt dışı ve yurt içi yolluk yevmiye kalemi her yıl çok cüzi 1000 lira 2000 lira gibi bir artış yapıyor ama bizim ödeneğimiz hazırda bitiyor. Ayrılan ödenek 40.000-50.000 gibi bir ödenek, bu on kişinin yurt dışına gitmesi demek. Yirmi yıl önce bu fakültede akademisyen sayısı beşti, altıydı. Geri kalan öğretim görevlisiydi. Akademik bir çalışma içerisinde değillerdi. Ama şuanda % 80'i akademisyen yani yardımcı doçent ve üstü. Bunların büyük bir kısmı yurtdışı yüksek lisanslı ya da doktoralı. Müthiş bir hareketlilik var. Ama siz hala 20 yıl öncesinin harcırahıyla akademik bir faaliyet yapmaya çalışıyorsunuz, bu mümkün değil. (BSD)

Yöneticilerin pazarlık yoluyla bütçenin belirlenmesi fikrine yaklaşımlarında ise bazı fikirler öne çıkmaktadır. Yöneticilerin bir kısmı bu

yöntemin uygun olmadığı “önceki yıl bütçesinin belli bir yüzdeyle artırılması yanlış”, “bu yılın bütçesi planlanmalı, ihtiyaç neyse ona göre bütçe verilmeli”, “akıl dışı, günümüz koşullarına uymayan bir tahsis şekli”, “ önceki yılın bütçesi komik olduğu için komik olmaya devam ediyor”, “artış şekli yanlış, zaten gidildiğinde belli bir yüzde verilmiş oluyor” sözleriyle açıklarken; diğer kısmı “devlet keyfi olarak bütçeyi azaltıp, çoğaltamaz, o yüzden önceki yıla göre kestirimde bulunuyor”, “görüşmelerin yararlı olduğunu düşünüyorum, gitmeden önce projelerle iyi desteklemek gerek” sözleriyle uygulanan yöntemin uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Yöneticilerden biri pazarlıkla verilen bütçenin sıkıntılarını örneklerle anlatmaktadır:

Zaten orada bir sıkıntı var. Biz üniversitenin gelecek planlamasını yaparken bize verilen ne kadar bu yıl 5 trilyon % 30 artışla oldu 5.5 trilyon çıkar diyelim. Buna göre bütçe yapmaya çalışıyorsunuz. Biraz daha fazlasını alabilirsek diye düşünüyorsunuz. Oysa böyle olmamalı. Bizim 2014 yılı için Erzincan Üniversitesi'nin yapması gerekenler nelerdir. Bunun karşılığı olan bütçedeki miktar ne olmalı; on trilyon. On trilyonluk proje üretmemiz lazım. 2015 yılında iki trilyonluk tanımlama yaptık 2 trilyonluk bütçe olması lazım. Bu daha doğru harcamayı da sağlar. Yoksa daha fazla nasıl alırız diye bazen de gereksiz projelere gitmek zorunda kalınıyor. Düşmesin bu değer diye. Ama çok yanlış. (ESAD)

Yöneticiler verilen ödeneğin yetersiz olduğunu ve yılsonunda bütçede kalan paranın olmadığını söylemişlerdir. Yöneticilerden biri paranın kalmadığını ve çözümünü şu sözlerle aktarmaktadır:

Kalmıyor nerden kalsın. Yılsonunda ihtiyaçları rektörlüğün elinde kalan paradan ek ödenekle ihtiyaçları gidermeye ancak çalışıyoruz. Ucu ucuna getirdiysek eyvallah. (EFD)

Başka bir yönetici yetersiz bütçeden kaynaklanan sorunlarını,

Yeterli olmuyor. Bir sürü yerleşkede derslikleri, laboratuvarları elden geçirmemiz lazım. Bazı laboratuvarlarda 30 yıllık setler kullanılıyor, teknoloji hızlı değişiyor, değişmesi lazım ama çok büyük mali bir şey. Tarihi binaların onarımları var. (AR)

sözleriyle açıklamıştır. Yöneticilerin sözlerinden kamusal finansmanın kesinlikle yetersiz olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Yöneticilerin bütçelemede neler değiştirilirse daha iyi olur sorusuna yanıtlarında şu başlıklar görülmektedir:

- Gereksinimler noktasında düzenlenirse,
- Kalemler arası geçiş esnek olursa iyi olur,
- Maliyetli birimleri açmak göze alınabiliyorsa açılmalı,
- Torba bütçe, parayı daha verimli kullanmayı sağlayabilir.

Yöneticilerden biri yaşanan durumu ve önerisini şu sözlerle açıklamıştır:

Analitik bütçeleme kullanılıyor, sene sonu geldiğinde bir kalemde az bir para kalmış oluyor, kalemler arasında geçiş, üniversitelerde çok kısıtlı bir şekilde yapılabiliyor ama bazı kalemlerde aktarım yapılmıyor, burada bir serbestisi olmalı. Ben telefon giderini düşürdüğümde, elektrik, su da tasarruf yaptığımda bunu başka yerde kullanabilmeliyim. Böyle serbestilerin olması lazım. (ASAD)

Yöneticilerin, bütçe olanaklarının önemli bir güç olarak kullanılıp kullanılmadığına ilişkin düşünceleri, istenirse kullanılabilceği fakat kendilerinin kullanmadıkları yönündedir. “Geçmişte kullanılmış olabilir”, “güç olarak kullanmayı doğru bulmuyorum”, “yapıp yapmadığımı çalışanlara sormak gerek” gibi cevaplar verilmiştir. Bir yönetici kullanıldığını düşündüğünü söylemiş ve düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Evet, zaman zaman kesinlikle düşünüyorum. Genellikle bütçe kullanımı rektörlüktedir. Bütçenin rektörlük elinde koz olduğunu düşünüyorum. Dünyada bu kadar merkezi bir bütçe yönetimi yoktur. Dekan her seferinde gidip de derdini anlatmak zorunda kalmaz. Başarılı olan fakülteler daha etkin olur. (AFD)

Yöneticilerden başka biri böyle bir kullanım olabileceğini ve süreci şöyle açıklamıştır:

Her yöneticinin elinde bir güç var, rektörün elindeki güç farklıdır, dekanın elindeki güç farklıdır. İsterse kullanılabilir ama akademisyen bir insanın bunu kullanmaması gerekir. Biz burada gerekli hizmeti almaya herkese vermeye çalışıyoruz. Bu gücü kötü anlamda kullanmak isteyenler de çıkabilir ama bizim burada böyle bir şey olmaz. Seçimle gelen bir yöneticiyiz, hizmeti herkese götürme politikası izledik bunun semeresini de aldık. Burada yöneticinin bir inisiyatifi var, gerekli olup olmadığı konusunda ben bir inisiyatif kullanıyorum. Öncelikli midir değil midir? Bu da bütçe olanaklarının sınırlı olmasıyla ilgili. Ama bunu kullandığımız zaman da karşı tarafa açıklama yapıyoruz. (ASAD)

Başka bir yönetici de,

Bu zaten bir güçtür. Önemli olan doğru kullanılması. Güç olarak baskı unsuru olarak bahsediyorsan, biz kendi üniversitemizde bunu yaşamadık, yaşatmıyoruz. Tüm fakültele eşit mesafede, öncelikler tespit ediliyor. Şeffaf komisyonlardan geçiyor ve herkese deklare ediliyor. Bazı yerlerde var diyorlar ama bilmiyorum. (ESAD)

şeklindeki açıklamasıyla kendi üniversitelerindeki uygulamayı anlatmıştır. Yöneticiler, bütçenin güç olarak kullanılabileceğini fakat kendilerinin kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretim üyelerine üniversitede kaynak kullanımının en çok nerelerde olması gerektiği sorulmuştur. Öğretim üyelerinin çoğunluğu öncelikle eğitim-öğretim ve araştırmaya kaynak ayırmak gerektiğini düşünmektedirler. Öğretim üyeleri “bilimsel toplantılara”, “akademik işlere (akademisyenlerin kırtasiye gideri)”, “üniversitenin gereksinimlerine (yeni üniversiteler için fiziki altyapı, eski üniversiteler için öğretim ve araştırmaya)”, “fiziki alanlara”, “gereksinimi olan fakültele” kaynak ayrılması gerektiğini söylemişlerdir. Öğretim üyelerinden bazıları “akademik personel, idari personel, öğrenci, hiçbiri ihmal edilemez, öncelikli olarak adlandırılmaz”, “eşit olmalı” şeklinde de açıklamalarda bulunmuşlardır.

Öğretim üyelerinden birinin geneli yansıtan açıklamaları şöyledir:

Bana göre, eğitim öğretime, araştırmalar daha çok para ayrılmalı. Ulusal ve uluslararası kongrelere destek verilmeli, giden öğretim üyelerine hadi öğretim üyelerini bırakın araştırma görevlilerine daha çok destek verilmeli, çünkü çocukların aldıkları maaşlar belli. Daha önce de söylediğim gibi bu çocuklar yayın yapmak zorunda gelişmeleri takip etmek zorunda. Bunların da denetlenmesi gerekiyor, suistimale izin verilmemeli. (ASAÖÜ1)

Başka bir öğretim üyesi farklı üniversitelerde bu sorunun cevabının değişeceğini düşünmekte ve açıklamasını şöyle yapmaktadır:

Burada hangi üniversite için konuştuğumuzu da belirlememiz gerekiyor aslında. 100 yıllık bütün altyapı imkânlarını geliştirmiş, binalar, yurtlar, tesisler anlamında hiçbir sıkıntısı olmayan bir üniversite ise o zaman o parasını araştırma geliştirme konularında teşvik etmeye ayırabilir, öğrencilere belki farklı sosyal imkânlar sağlayabilir, burs sağlayabilir. Ama bizim gibi yeni kurulmuş 5-6 yıllık üniversiteler için net bir tabirle “farz sünnetten ileri gelir”. Bizim binamız yok oturacak, biz o parayı nasıl dağıtabiliriz öncelikle inşaata dağıtmak zorundayız. Öncelikle altyapının tamamlanması lazım. Ama altyapısını tamamlayan üniversiteler belki bu anlamda

daha çok araştırma geliştirme, teşvik, öğretim üyelerinin, öğrencilerin yurtdışına gönderilmesi konusunda kullanılabilir. Yoksul öğrenciler desteklenebilir. (ESÖÜ1)

Öğretim üyelerinden biri kaynak kullanımının eşit olması gerektiğini aynı zamanda isteklerin dile getirilmesi gerektiğini ve akademisyenlerdeki bakışı sözlerine aktarmıştır:

Eşit dağıtılmalı herkes kendince çok önemli işler yapıyor. Bununla ilgili idareciler olmalı. Her alana yatırım olmalı. Alanlara göre yayın sistemi oluşturulmalı. Kriterleri koyarken her alandan akademisyen olmalı. Konuşan akademisyen de yok. Şuanda soru soruyorsun kayda alıyorsun ilerde delil olur, der cevap bile vermezler, bana dokunmayan yılan mantığında herkes. Konuşamayan bir akademi kitlesi oldu. Konuşan bir kaç kişi var onu da zaten bir yere getirmezler. Çünkü bütün idareciler, konuşmayan duymayan görmeyen kişiler arıyor. (EFÖÜ1)

Öğretim üyelerinin bütçe olanaklarının yöneticiler tarafından önemli bir güç olarak kullanılıp kullanılmadığına ilişkin düşüncelerinde ise çoğunlukla “olabilir ama ben yaşamadım”, “bence kullanmıyorlardır”, “öyle bir güç hissetmedim” şeklinde açıklamaları olmuştur. Sadece üç kişi kullandıklarını düşündüklerini söylemiştir. Bazı öğretim üyeleri de fikrim yok, bilmiyorum gibi kaçamak cevaplar vermişlerdir. Bütçeyi güç olarak kullanmadıklarını söyleyen bir öğretim üyesi nedenini şöyle açıklamaktadır:

Bence çok kullanamıyorlardır. Çünkü çok küçük bir bütçeleri oluyor onu 15 parçaya bölüşüyorlar. Zaten çok az bir para var. Hiç kimseyi mutlu edemiyor. Herkesin bir isteği var. Hiç kimsenin isteğini karşılayamıyorlar. Onların işi belki daha zor, o bütçeyi paylaşmak için. (AFÖÜ1)

Bütçeyi güç olarak kullandıklarını düşündüğünü söyleyen bir öğretim üyesi bu durumla ilgili hislerini

Evet, bu kişisel bir şey, olabiliyor. Bu tehlikeli bir şey ama olabiliyor. Bu yöneticilerin kişilikleri, kompleksleri veya bir anlık zaaflarıyla olan bir şey. Bunu kontrol edebilecek durumda değilsiniz. Üniversitelerde en üstteki idari yapılanmaları ne yazık ki padişahlık düzeninde, iki dudak arasında. Mutlaka yasa yönetmeliğe uydurabilirsiniz. Kâğıt üstünde her şey normal gözükebilir. Seçimle yönetici seçmek çok demokratik gözüküyor ama bence adaylar için bir kriter koymak gerekiyor. Herkesin aday olabilmesi çok mantıklı gelmiyor. Kamu yönetiminden anlayan birilerinin olması lazım. (AFÖÜ2)

sözleriyle açıklamıştır. Öğretim üyelerinden biri fikirleri konusunda kararsızlık yaşarken;

E yani yani. Yok zannet... fakülteler... kullanılabilir yöneticilerin inisiyatifine bağlı, kadrolar da öyle, ekonomik boyutu da öyle olabilir. (BSÖÜ2)

Diğer öğretim üyesi bu konuda açıklama yapmak istemediğini şu sözlerle açıklamıştır:

Bu soruya çok açık cevap vermek istemiyorum. Çok farklı boyutlara gidebilecek bir sorudur. O yüzden bu konuda fikrimin bende kalmasını tercih ediyorum ben. (BSÖÜ1)

Bu kısımda ele alınacak diğer bir konu idari personelin kaynak kullanımına ilişkin görüşleridir. İdari personel tarafından en fazla tekrar edilen kaynak kullanım alanı önerileri şöyledir: “eğitim-öğretim hizmetlerine”, “bilimsel araştırmalara”, “maaşlara”, “barınmaya (lojmanlara)”, “personele”, “ihtiyaç duyulan yerlere”, “teknoloji alımına”, “bazı demirbaş alımına”.

Bir idari personelin görüşme yapılan kişileri yansıtan sözleri şöyledir:

Eğer eğitimse amaç öğrencilere ya da neye hizmet ediyorsanız ona yatırım yapılmalı. Onlara hizmet eden biz olduğumuza göre idari personelin geliştirilmesi olmalı ya da onları rahat nasıl çalıştırabiliriz, onların koşullarını arttırmak babında. Ekonomik olarak rahat olmamız onların rahatlığı için de bizim kendi performansımız için de iyi olur. (BFİP2)

Başka bir personelin sözleri düşündürücüdür:

Aktarılan para maaşlar, elektrik, su bir de malzeme alımları için. Öyle bir yetkim olmadığı için nereye aktarırdım bilmiyorum. (ESAİP1)

İdari personelin kaynak kullanımıyla ilgili verdikleri cevaplardan, üniversitenin amacına uygun kaynak kullanımı yapılması gerektiği, aynı zamanda çalışanlarının da ekonomik anlamda tatmin edilmesi gerektiği yönündedir.

Bütçe Yönetiminin Öğretim Üyelerinin Yaşantılarına Yansımaya İlişkin Bulgular ve Yorum

Bütçe yönetimi sürecinin öğretim üyelerinin yaşantılarına yansımaya konusunda hem yöneticilerin hem de öğretim üyelerinin görüşleri alınmıştır. Görüşme yapılan üç üniversitenin öğretim üyelerine sağladıkları olanaklar Çizelge 129'da verilmektedir.

Çizelge 129. Üniversitelerin Öğretim Üyelerine Sağladıkları Olanaklar

	Ankara Üniversitesi	Balıkesir Üniversitesi	Erzincan Üniversitesi
Bilimsel toplantı katılım desteği	Yılda Yurtiçi sınırsız, yurtdışı en fazla 2 kez (bütçe izin verdiği sürece)	Yılda yurtiçi sınırsız, yurtdışı en fazla 2 kez (bütçe izin verdiği sürece)	Yılda yurtiçi 2kez, yurtdışı 1 kez, bütçede para kaldığında isteyenler kullanabiliyor
Bilimsel yayın desteği	Var, parasal değil, kullanım malzemesi sağlanması şeklinde.	Var, parasal olarak.	Yok
Proje desteği	Var.	Var.	Var.
Kütüphane desteği	Dağınık kampüslerde fakülte kütüphaneleri var. Elektronik kaynak çok iyi seviyede	Merkezi kütüphanesi var fakat kendine özgü binası yok. Elektronik kaynak çok iyi seviyede	Kütüphane çok yeterli değil, elektronik kaynaklar geliştirilmeye çalışılıyor.
Sosyo kültürel ve sportif yaşam desteği	Spor anlamında altyapı olanakları var, dağınık yerleşke bazen zorlayıcı. Sosyo kültürel etkinlik yapılıyor.	Spor anlamında altyapı olanakları var ve iyileştirilmeye çalışılıyor. Sosyo kültürel etkinlik zaman zaman yapılıyor.	Yeni yerleşke yapılıyor. Altyapı henüz yok. Sosyo kültürel etkinlik çok az yapılabilir.
Yemek desteği	Var, yemekler kesinlikle beğenilmiyor.	Var, seçeneksizlikten kullanılıyor.	Var, herkes memnun.
Barınma desteği	Lojman yok.	Lojman yok.	Lojman var.
Ulaşım desteği	Servis yok.	Servis var.	Servis var
Kreş, okul desteği	Var, özel niteliğinde piyasaya göre uygun fiyatlı.	Kreş var, piyasaya göre uygun fiyatlı. Okul yok.	Yok.

Yöneticiler bilimsel kongrelere katılım konusunda bütçelerinin elverdiği ölçüde belli ölçütler altında öğretim üyelerini desteklemeye çalıştıklarını fakat

yine de bunun yeterli olmadığını düşünmektedirler. Bu anlamda Ankara Üniversitesi yöneticilerinden biri üniversitesindeki durumu şöyle açıklıyor:

Bizim öğretim üyelerini kongre, sempozyum, toplantılar için desteklememiz gerekiyor, onları desteklemezsek bilimi takip edemezler. Kapalı bir kutuya koyamazsınız. Bunun için de desteğimiz yeterli değil. Başvuruları listeliyoruz ancak % 20'si 30'unu destekleyebiliyoruz. (ASAD)

Başka bir yönetici üniversitesindeki durumun sebebini,

Verilen ödenek çok kısıtlı, çok fazla öğretim elemanı var. Siz bunu nasıl yapıyorsunuz, kendi kaynaklarınızla belli ölçütlerle. Bilimsel yayın teşviki, yurt dışı kongrelere gönderme, kitap bilgisayar temini şeklinde teşvikler yapıyoruz. Ayrıca fakültelerin böyle bir desteği var oradan da yapılıyor. (AR)

sözleriyle açıklamaktadır. Balıkesir Üniversitesi'nden bir yönetici üniversitelerinde yaşanan durumu şöyle aktarmaktadır:

Şimdi tabii bütçe kısıtları devreye giriyor. Rektörlüğün kararı da böyle yolluk kalemlerinizi makul kullanın, arttırmaya çalışmayın şeklinde. Bizim politikamız bu. Bu kapsamda bırakın öğretim elemanlarımızın yolluk yevmiyelerini, dışarıdan konferans için vs gelen misafirlerimizin de yolluklarını yapıyoruz. Eğitim için faydalı olacaksa davet edip getirtiyoruz. Yurt dışı ciddi bir kalem oluşturuyor. Son ana kadar kimse yurt dışına gideceğim demiyor. Yurt içinde bir sınırimız yok. Yurt dışında yılda iki defayı geçememek üzere diye bir sınırimız var. Yılda iki defa da az değil. katılım ücretleri nispeten başka kaynaklardan da destekleniyor. Tabii bu yılda iki defayı bütün öğretim elemanları kullanmıyor. Öyle olsa yılda iki defa da olmaz. Şuan da öyle bir sıkıntımız yok. Teşvik etmeye de çalışıyoruz. (BFD)

Erzincan Üniversitesi'nden bir yönetici üniversitelerinde bu anlamda sıkıntı olmadığını ancak ileride yaşanacak soruna da değinme gereği duymaktadır:

Tabii yurtiçi 2 yurtdışı 1 şeklinde bir karar var. Üniversitede de bu karar böyle. Geçen yıldan itibaren katılım ücretini de öduyoruz. Burada da sıkıntı şu: Devletin bu kaleme ayırdığı para çok az. Üniversitede akademik personel hızla artıyor. Bütçeye enflasyon oranında bir artış yapıldığında bunu karşılamıyor. Öz kaynak ne kadar oluşturulabilinilirse. (ESD)

Ankara Üniversitesi'nin tek yerleşkesinin olmayışı nedeniyle merkezi bir kütüphanesi yoktur. Bunun yerine fakülte kütüphaneleri kurulmuş ve

geliştirilmiştir. Bu kütüphanelerin bazıları 24 saat açık tutulmaktadır. Balıkesir Üniversitesi'nde ise merkezi bir kütüphane vardır. Fakat bu kütüphane kendine ait bir binaya sahip değildir, rektörlük binasının içinde iki kata kurulmuştur. Bazı yöneticilerin bunun eksikliğini hissettiği görülmektedir. Elektronik kaynaklar bağlamında hem Ankara Üniversitesi hem de Balıkesir Üniversitesi çok gelişmiş bir sisteme ve kaynaklara sahiptir. Yöneticiler bu anlamda memnuniyetlerini bildirmektedirler. Erzincan Üniversitesi ise yeni kurulan bir yerleşkeye taşınmıştır. Yerleşke yapım aşamasındadır ve kütüphane projesi yapılmıştır. Kitap sayısının şimdilik az olduğu ve yetersiz görülen kütüphanenin büyümesi çalışmaları devam etmektedir. Elektronik kaynaklar bakımından da gelişmeye çalışan üniversitenin yöneticileri öğretim üyelerinin artmasıyla bu kaynakların etkin kullanımı ve bu durumda daha fazla aboneliği getireceğini söylemektedirler.

Yöneticilerden biri kütüphane beklentisini örneklerle açıklamaktadır:

Benim gözümdeki üniversite kütüphane etrafında yapılan üniversitedir. Yani ortada bir kütüphane vardır. Diğer birimler onun etrafına yapılır. Ama maalesef Balıkesir'de öyle değil, Balıkesir gibi pek çok üniversite de öyle değil. Belki de harcama kalemleri anlamında en fazla kütüphaneye ve araştırma laboratuvarların daha fazla para gitmesi gerekiyor ama görünen öyle olmuyor. Ne yazık ki kütüphane kullanımı çok az. İngiltere'de gittiğimiz üniversitenin kütüphanesine günlük kullanan kişi sayısı 7000. Yeme içme serbest, her şey var içinde. 500 tane PC var içinde öğrencinin kullanabileceği. 24 saat açık. Bu hayal çok fazla ve lüks. (BSD)

Sosyo kültürel ve sportif yaşamın desteklenmesi anlamında Ankara Üniversitesi'nin alt yapı olanaklarının çok iyi olduğu fakat farklı yerleşkeler olduğu için zaman zaman ulaşımda sıkıntılar olduğunu görülmektedir. Balıkesir Üniversitesi de altyapı olanaklarını sağlamaya çalışmaktadır. Planlamayı personele göre yaptıklarını, sembolik bir ücret alındığını ama bu ücreti de sınırlamak için (masrafı azaltmak için) projeler yaptıklarını dile getirmişlerdir. Erzincan Üniversitesi'nin yeni yerleşke alanında henüz bu tür bir altyapı hazır değildir. Üniversitelerde sosyo kültürel etkinlikler yapılmaya çalışılmaktadır. Fakültelerin bu anlamda bir bütçelerinin olmadığını söyleyen yöneticiler sosyo kültürel ve sportif etkinliklerin yetersiz olduğunu fakat bunun

yanı sıra öğretim üyelerinin de bu konuda çok isteksiz olduklarını söylemektedirler. Yöneticiler bu durumu açıklamaktadır:

Yani elimizden geldiği kadar diyelim. Erzincan ölçeğinde yeterli gibime geliyor.. Şu anlamda söyleyeyim, insanların alışkanlıkları da önemli bir tiyatro getiriyorsunuz, ücretsiz olduğu halde salonun dolmadığı oluyor. İnsanların alışkanlıklarını da değiştirmek gerekiyor. Talep çok olmuyor. (ER)

Çok az. Tamamen yok denilemez ama akademisyenlerinde diğer çalışanların da bunu çok istediklerin, talep ettiklerini düşünmüyorum. (ASD)

Aslında bütçede kaynağımız yok ama teşvik var. Bilmezdi ama gayretliydi derler ya. Teşvik var ama bu konuda çok istek de yok. Zaman zaman spor yapalım diye gayretimiz oldu ama rağbet olmadı. İsteksiz olunca sürdürmek de doğru olmadı. Çok da fazla bir şey yapılmıyor. (EFD)

Bu konuda örnek teşkil edebilecek bir yapının Ankara Üniversitesinde olduğu görülmektedir:

Fakültemizin bu konudaki imkânları çok iyi. Öğretim üyelerimizin kullanacağı bir fitness salonu var. Bu hem idari personele hem öğrenciye açık. Öğrenciye de açtık, baktık yoğunluk olmuyor. Ücret yok, serbest istedikleri zaman çalışabiliyorlar. Bir görevli arkadaşı var, planlıyor 30-40 kişilik gruplar halinde. Bizim bir hobi odamız var. Müzikle ilgilenen hocalarımız var. Daha önce ilgilenmemiş, ama ilgisi olanlar gidiyor, bütün müzik aletleri var. Resim odamız var, öğrencilere de açık. El işi, el sanatlarıyla ilgilenen hocalar önderliğinde çalışıyorlar. Bu imkânlardan yararlanıyorlar. Amacımız herkesin mutlu olması. Çalışanlarımızın da öğrencilerimizin de büyük kısmı fakültede çok zaman geçiriyorlar bu yüzden burada geçirdikleri zamanı iyi geçirmeleri gerektiğini düşünüyorum. Bunun için bütün imkânsızlıkları zorluyoruz, bütçe imkânlarını zorluyoruz. Firmalarla görüşüyoruz. Bunlar bulunan imkânlarla yapılmıştır. Bütçe olanakları çok fazla kullanılmamıştır. (ASAD)

Ankara ve Balıkesir Üniversiteleri'nde lojman bulunmamaktadır. Ankara Üniversitesi bununla ilgili bir çalışma yürütmezken, Balıkesir Üniversitesi zaman zaman çalışanlarının bu konudaki fikirlerini almaktadır. Erzincan Üniversitesi'nin lojmanları vardır ve arttırmaya çalışmaktadırlar.

Yöneticiler, yemekhanelerin olduğunu, fiyatların piyasaya göre uygun olduğunu düşünmektedirler. Ankara Üniversitesi'ndeki yöneticiler büyük mutfakta yapılan yemeğin lezzetiyle ilgili bir sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu yöneticilerden biri aktarmaktadır:

Hem öğretim üyeleri, hem idari personel hem de öğrenci aynı yemeği yiyorlar. Ama bunun dışında yemek yenecek başka yerler de var. Bunların ücreti diğerine göre daha fazla. Ama yemekhane ile ilgili iyi olmadığı yönünde bütün üniversitede bir birliktelik var. Düşünce birliği var. Kimse beğenmiyor. Yönetim de çok kişiye ve düşük ücrete bu kadar oluyor diye düşüncelerini belirtiyor. (ASD)

Bu anlamda en memnuniyet verici üniversitenin Balıkesir Üniversitesi olduğu görülmektedir. Yöneticiler verilen yemeğin güzel, fiyatının makul olduğunu ve şikâyet almadıklarını söylemektedirler.

Ulaşım anlamında Ankara Üniversitesi'nde servis gibi bir olanak yoktur. Ankara Üniversitesi yöneticileri bunun yapılamayacağını, bununla ilgili bir harcama kaleminin olmadığını söylemişlerdir. Balıkesir Üniversitesi'nde böyle bir hizmet vardır. Yine Erzincan Üniversitesi'nde de servis olanağı vardır.

Bilimsel yayın, bilimsel toplantı ve projeler konusunda öğretim üyelerinin çoğunluğu desteğin olduğu ama yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Öğretim üyelerinin bir kısmı destek verildiğini ve sıkıntı olmadığını söylemektedir, BAP konusunda da bazı öğretim üyeleri yanlı bir tutum olduğunu düşünürken, bazıları böyle bir durum yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bilimsel toplantılarla ilgili yaşadığı durumu öğretim üyelerinden biri şöyle açıklamaktadır:

Sağlıyor. Belirli kriterler var. Yurt dışı için iki yılda bir gidebiliyorsunuz, yurt içi için sanırım toplantı başına 400TL gibi bir para veriliyor. Onun üstünü ödemiyorlar. Çünkü mayıs haziran ayında fakülte için ayrılan ödenek bitmiş oluyor zaten. Öyle olunca böyle şeyler oluyor. Yeterli değil. Ama yapacak bir şey de yok. (AFÖÜ1)

Öğretim üyelerinden biri BAP konusunda yanlı davranıldığını düşündüğünü,

BAP genel olarak destekleniyor. İllaki yanlı davranılıyor. Ben vermeden önce gidip asıl yeriyse görüşüyorum sonra veriyorum gibi. Aaa bizim üniversitede her şey objektif diyen yalan söylüyor inanmıyorum yani. (EFÖÜ1)

sözleriyle açıklamaktadır. Başka bir öğretim üyesi BAP konusundaki düşüncelerini şöyle açıklamaktadır:

O ayrı bir mesele, o mutlaka var. O bir şekilde bir yerlerde kendini yansıtıyor. İnsanlar bu konudaki etik ahlakı çok iyi kullanamıyorlar. Bu konu çok önemli. Mesela kişisel bir husumetinizin olduğu bir süreçte, projenin gelip de siz o değerlendirme grubunun içerisinde kimseye söylemeden bambaşka nedenlerle gerekçelerini yanlış bulup, şu şöyle, bu böyle, dersiniz oradaki tek yetkili ağız siz olduğunuzda o proje geçmiyor. Bu doğru bir şey değil. Ama bu da denetleyeni denetleyelim dersiniz bu da doğru olmaz. Ama sürekli aynı durumlar, şikâyetler yaşandığında da anında müdahale etmeniz gerekir. (AFÖÜ2)

Öğretim üyelerinin çoğunluğu çalışma ortamlarının fena olmadığını, eksikliklerin gün geçtikçe giderildiğini düşünmektedirler. Bazı öğretim üyeleri fiziki olanakların çok iyi düzeyde olmadığını düşünmektedir. Bunlardan biri bu durumu örneklerle aktarmıştır:

Hayır. Müzik bölümü koridorlarda çalışıyor çocuklar. Flüt çalışıyorlar. Önceki yıllarda Gazi Üniversitesi'nin müzik bölümünü gittim gezdim, çocuk piyano çalıyor, küçük bir odada tek başına, yan taraftaki keman çalıyor, başka bir odada. Ses geçirmiyor, yalıtımı yapılmış. Şimdi biz bu olanakları hazırlamadan bölüm açtık. Öğretim üyelerinin odaları, derslikler sıkıntı var. (BSÖÜ2)

Ankara ve Balıkesir Üniversitesi'nde bulunan öğretim üyeleri kütüphanelerin yeterli sayılabileceğini, bunun yanında elektronik kaynakların çok iyi olduğunu söylerken, Erzincan Üniversitesi'ndeki öğretim üyeleri bu anlamda büyük sıkıntı olduğunu söylemektedirler. Balıkesir Üniversitesi öğretim üyeleri, kütüphaneye alınacak kitap ve elektronik dergi üyelikleri için sıklıkla fikirlerinin sorulduğunu da belirtmişlerdir. Öğretim üyelerinden ikisinin konu hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

Bunda hiç sıkıntı yok. Üniversite bu anlamda çok iyi. Elektronik kaynakların kullanımı, bizim istediğimiz bazı kaynakların kullanımı açısından hiçbir sıkıntısı yok. Üniversite içinden hiçbir sıkıntısı yoktu evden erişim sıkıntısını da çözdüler. Bilgi İşlem Dairesi'nin iyi çalıştığını düşünüyorum. Aynı destekle devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. (AFÖÜ2)

Kütüphane yeterli değil. Kütüphane denemez. Bu odanın iki katı büyüklüğünde duvarlarda kitaplar, düzenli değil ya da bilgisayardan taramaya müsait değil. Elektronik ortamda da nerdeyse doğru düzgün ulaşılabilir bir veri tabanı yok. Bırakın onu kendi kişisel bilgisayarlarınızı koruyabilecek yazılımlar yok. (EFÖÜ2)

Öğretim üyelerinin sosyo kültürel ve sportif yaşantıları bakımından düşüncelerindeki farklılıkların üniversitelerinden kaynaklandığı

düşünülmektedir. Çünkü Ankara ve Balıkesir Üniversiteleri'nde altyapı ve olanakların olduğu görülmektedir. Buradaki öğretim üyelerinin çoğunluğu olanakların yeterli olduğunu düşünmektedirler. Oysa Erzincan Üniversitesi yeni yerleşkesinde yapım aşamasında olan bir üniversitedir. Buradaki öğretim üyeleri zamanla eksikliklerin giderileceğini düşünmektedirler. Öğretim üyelerinin çoğunluğu akademisyenlerin bu tür etkinliklere katılımda istekli olmadığını söylemektedirler. Ücretleriyle ilgili olarak bazıları piyasadan ucuz ve makul olduğunu bazıları ise kullanımın sınırlı olduğunu düşünmektedirler. Sportif yaşam altyapı olanaklarıyla desteklenirken; sosyo kültürel yaşam için yönetimin çok fazla çaba harcadığı düşünülmemektedir.

Öğretim üyelerinin yemek barınma ve ulaşım ile ilgili düşünceleri de farklılık göstermektedir. Yemek anlamında en iyi koşulların ve fiyatlandırılmanın yapıldığı üniversite Balıkesir Üniversitesi'dir. Öğretim üyeleri 2.75TL ödedikleri yemeği oldukça beğenmektedir. Ankara Üniversitesi'nde 4.00TL olan yemekler hiçbir öğretim üyesi tarafından beğenilmemektedir. Bunun sebebi olarak da merkezi bir yemekhanenin olması ve tek yerleşkesi olmayan üniversiteye buradan dağıtım yapılmasıdır. Öğretim üyelerinden biri durumu şöyle açıklamaktadır:

Yemekhane var. Merkezi bir yere topladığınızda karavana pişirmek maharet işidir. Yemek kalitesi ve lezzeti ile ilgili bir sıkıntı var. Burada tartışılan üniversite kendi personelini mi çalıştırsın, yoksa hizmet mi satın alsın. Bizim bütün kampüslerimizde mutfak var. Küçük ölçekli, bağımsız mutfaklarda sunulan yemek ve hizmet kesinlikle daha iyiydi. Merkezîyetçilik fikrinden vazgeçilmeli. Çok kişiye yapılan yemek lezzeti iyi olmuyor. Ayrıca lezzeti bırakın bir kenara yemeği sıcak bile tutamıyorlar. Gölbaşında yapılıp dağıtılıyor yemek. Menüü de etkiliyor bu. Önceden balık çıkardı ama şimdi balık çıkmıyor, taze pişmesi gereken, ya da hızlı bayatlayacak şeyler çıkmıyor. Riski en az olan yemekler çıkıyor sürekli. Menü de çeşitlilik kalmıyor. Lezzette sorun oluyor. Yaptığınız eleştiri hiçbir şekilde yerini bulamıyor. (AFÖÜ2)

Erzincan Üniversitesi üç üniversite arasında en pahalı olanıdır. Öğretim üyeleri 4.50TL ödemektedirler ve yemekleri beğenmemektedirler. Ayrıca alternatifsizlikten rahatsız olmaktadır. Barınma anlamında sadece Erzincan Üniversitesi'nde destek sağlanmaktadır. Yönetimin yetersiz olan lojman sayısını artırmaya çalıştıklarını dile getiren öğretim üyeleri yine de % 100

herkese yetmediğini de belirtmektedirler. Balıkesir üniversitesi öğretim üyeleri fikirlerinin alındığını ve yönetimin söz verdiğini ifade etmişlerdir. Ulaşım anlamında da Balıkesir Üniversitesi'ndeki öğretim üyeleri yeterli görürken; Erzincan Üniversitesi'nde yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinin bazıları kreş ve okulları olumlu, yeterli ve makul fiyatlı görürken; bazıları yetersiz ve pahalı bulmaktadır. Bu iki anlayışı yansıtan iki düşünce aşağıda verilmiştir:

Kreşi var, makul fiyatta. Kapasitesi kadar öğrenci alabiliyor yetiyor tahminim. Ayrıca vakfın koleji var. İlkokuldan başlayarak. Orada da % 40- % 50 indirim yapılıyor ki özel okul ortalamasının bayağı bir aşağısına düşüyor. (AFÖÜ1)

Ben kendi oğlumun kreş ihtiyacı olduğunda buradan yararlanamamıştım. Kontenjan vardı. Tüm çalışanlara katkı olmalı. Ücret konusunda bilgi veremem ama fazla bulanlar olduğunu biliyorum. Burada çalışanların elde ettiği geliri yine üniversitenin kreşine aktarmayacak şekilde olması, yine kamu hizmeti şeklinde olması fiyat belirlemede piyasa mekanizmalarının değil, hizmeti sürdürülebilirlik koşullarının dikkate alınması gerekir. Eğer daha düşük maliyetle gerçekleştirilebiliyorsa karlılık düşünülmemelidir. (ASÖÜ2)

Balıkesir Üniversitesi'nde öğretim üyeleri kreşten yararlanmaktadır. Herkese yettiğini ve makul ücretli olduğunu söylemektedirler. Erzincan Üniversitesi'nde kreş ve okul olmadığını, olması gerektiğini düşünmektedirler.

Öğretim üyelerinin ikinci öğretim ve yaz okuluna yönelik çok olumlu hisler gösterdikleri söylenemez. Çok sayıda öğretim üyesi ikinci öğretime ve yaz okuluna karşı olduklarını söylemişlerdir. Bu öğretim üyelerinden biri şöyle aktarmıştır:

İkinci öğretime tamamen karşıyım. Devlete külfet aynı zamanda mutsuz hoca kitlesi oluşturmaktan başka bir işe yaramıyor. Para tatlı. Herkes derse girip 3-4 katı para almak istiyor, gece eğitimi yapıyorum deyip gündüz çağırıyorlar veya gece yorgun ve suratsız bir öğretmen. Geri kalmış ülkelerin para kazanmak için yapmış olduğu bir şey. Yaz okulu da sırf hocalar para alsın, maaşlar artmasın demek için. Kış dönemi boyunca öğrenci geçemiyor, sonra siz onu yarıya indiriyorsunuz, hoca birden mükemmel oluyor, öğrenciler çok zeki oluyor ve hepsi geçiyor. (EFÖÜ1)

İkinci öğretime sıcak bakan öğretim üyeleri "altyapının iyi olması gerektiğini", "çalışan öğrencilerin mağdur olmaması için", "maaşlarına katkısı

olduğu için olumlu görüş bildirmişlerdir. Bülbül (2006) çalışmasında Türkiye’de öğretim elemanı ücretlerinin son otuz yıldır diğer birçok kamu işgöreninin ücretine göre daha çok gerilediğini ve ekonomik kaygılar yaşayan öğretim elemanlarının bazen bilimsel yayınlara ve derslere karşı güdülenmede güçlük yaşadıklarını ortaya koymuştur. Öğretim üyelerinden biri düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Önce kendi açımdan para açısından bakınca çok doğru buluyorum. Yanlış buluyorum desem kendimle çelişirim çünkü ikinci öğretime derse giriyorum parasını alıyorum. İkinci öğretimde derslerin verimliliği konusunda bazı sıkıntıların olduğunu düşünüyorum. Fakat ülkemizde öğretim elemanlarına verilen siz de araştırma görevlisiniz aldığınız parayı tahmin edebiliyorum, sizde benim aldığım parayı tahmin edebiliyorsunuzdur. Bu yapılan işe bu verilen paranın uygun olduğunu söylemek pek de mümkün değil. Öğretim elemanını çalışmalarıyla parası arasında bıraktığınız da ister istemez 2.öğretim çok cazip gelmeye başlıyor. Yoksa kimse saatin 8’inde-9’unda gelip de burada evinde çalışıp, kitap okumak varken ders anlatmaktan keyif almaz. Akademik personeli maddi anlamda desteklemek adına iyi ama 2.öğretimde, yaz okulu da hatta bütünleme de bence çok yanlış uygulamalar. (ESÖÜ1)

Yaz okulunun sağlıklı bir eğitim sunduğuna inanmayan, bunun öğrenciler tarafından yanlış algılandığını düşünen öğretim üyelerinin yanında para olarak görmeden sadece öğrenci mağduriyetini gidermek için yapılan bir uygulama olarak gören öğretim üyeleri de vardır. Ankara Üniversitesi’nde yaz okulunda öğrenciden para alınmamaktadır. Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinden biri düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Yaz okulu olabilir üçüncü bir dönem olabilir fakat geniş bir personel ya da akademik personel gerektiriyor. Mevcut kadrolarla yaz okulu olmaz. Yaz okulu için kışın bir kısım insanın dinlenmesi, ya da diğer işleri için zaten bir ay iznimiz var, onda bile dinlenmiyoruz. Yaz okulunda kadro çoğalır sıcak bakıyorum. İkinci öğretim biraz öğrenciden finanse edilen bir şey olduğu için biraz özelleşmenin bir ayağı olarak gördüğüm için sıcak bakmıyorum. Özelleştirilmeye ilişki kuruluyorsa ne yaz okuluna ne ikinci öğretime sıcak bakmıyorum. Ben öğrenciden para alınmasına cepheden karşıyım. (ASÖÜ1)

Öğretim üyeleri arasında ikinci öğretim ve yaz okulu ile ilgili farklı düşüncelere sahip olanlar vardır. Öğretim üyelerinin fikirleri öğretimin maddi karşılığının olup olmamasına göre farklılaşmaktadır.

Bütçe Yönetiminin Öğrenci Yaşantılarına Yansımalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yöneticiler, öğrencilerden kayıt, diploma, öğrenci belgesi ücretinin alınmadığını söylemişlerdir. Yöneticilerden sadece iki kişi bu tür ücretlerin alınması gerektiğini söylemişlerdir, bu yöneticilerden biri nedenini de açıklamıştır:

Edilmiyor. Ama buna karşıyım. Edilmelidir. Şu türden istismara yol açıyor. Her gün 70 tane dilekçeyle transkript isteniyor. Saat 15.30'dan sonra bu işe zaman ayrılıyor ve çok fazla klasör kağıt kullanılıyor sonra bunlar gelip alınmıyor, çöpe atılıyor. Bundan para alınsa, yönetim kurullarınca nasıl harcanacağı da belirlenir. Bizde her şey parasız olsun mantığı var. (AFD)

Yöneticilerin bir kısmı öğrencilerin fırsatlarının olduğunu, altyapının olduğunu fakat öğrencilere ulaşmadığını düşünmektedir. Bazı yöneticiler öğrencilerin talep ettiklerini düşünmediği söylemiş, bazı yöneticiler de bunun Sağlık Kültür ve Spor dairesinin görevi olduğunu ve bu yüzden fakülte olarak bir şey yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Yapılanların yeterli olmadığını düşünen bir yönetici atarmıştır:

Bunun için çaba gösteriyoruz. Yurtlarımız var, yeni yurt arayışımız var. Yeterli mi % 100 değil ama ihtiyacı olan öğrencileri ücretsiz barındırmaya çalışıyoruz, yemek bursu veriyoruz, kısmı zamanlı çalıştırıyoruz, yeterli mi, değil. Hepsi kaynakla ilişkili, giysi bankasına kadar kuruyoruz. (AR)

Başka bir yönetici bu konuda üniversitesinde yaşananları şöyle açıklamıştır:

Barınmayla ilgili bir çabamız yok. YURTKUR ve özel yurtlar var bunu karşılıyor. Yemekhane var. Öğrenciler açısından sembolik gelmiyor, 2.25 lira alıyoruz. Ama yemeğin maliyeti 7.50 lira öğrencinin verdiği 2 katını devlet karşılıyor. (ER)

Ankara Üniversitesi'ndeki öğrenciler 1.50TL'ye yemek yemekte ve fiyatı makul görmektedir. Balıkesir Üniversitesi'ndeki öğrenciler 1.75TL'ye yemek yemekte ve fiyatı makul görmektedirler. Erzincan Üniversitesi'ndeki öğrenciler 2.25TL'ye yemek yemekte ve fiyatı çok uygun bulmamaktadırlar. Öğrencilerden biri durumlarını karşılaştırmalarla açıklamaktadır:

Karşılamiyor yemekler daha kötü. yemekhane fiyatları da pahalı hele hele kantin fiyatları daha pahalı. Burada yediğiniz bir yemekle dışarıda bir restoranda yediğiniz aynı. Hiçbir fark yok ama restorandaki hizmetle buradaki hizmet aynı değil.(EFÖ1)

Öğrencilerden bazıları çok az para verdiklerini, dışarıya göre ucuz olduğunu düşünürken, bazıları bu ücretlerin bile bazı öğrenciler için zorlayıcı olduğunu şu sözlerle aktarmaktadır:

Bizim şahsi olarak düşündüğümüzde sıkıntı yok ama genele baktığımızda üniversite yemekhanesinde devlet bunun tamamını karşılaması gerekiyor. Bazı arkadaşlarımızı görüyoruz, yemek çıkıyor, cüzi miktar olmasına rağmen onu ödeyemiyor. Yeterli değil.(ASÖ1)

Öğrencilerin hepsi yurt anlamında sıkıntıları olduğunu dile getirmişlerdir. Öğrencilerin sosyo kültürel ve sportif yaşam hakkındaki düşünceleri üniversitelere göre değişmektedir. Ankara üniversitesi öğrencileri, sportif etkinlikler için alt yapının olduğunu fakat ücretli ve kısıtlı zaman sunduğundan rahatsızlık duyduklarını söylemektedir. Genele hitap etmediğini ve öğrencilerin isteğine bağlı olarak yararlanıldığını söylemişlerdir. Balıkesir Üniversitesi öğrencileri, sportif etkinlikler için alt yapının olduğunu kullanımda bazı kısıtlamalar yapıldığını söylemişlerdir. Sosyal etkinlikler anlamında kulüpler dışında çok fazla bir şeyin yapılmadığını da eklemişlerdir. Erzincan Üniversitesi öğrencileri altyapının yetersiz olduğunu söylemişlerdir. Üç üniversitenin öğrencileri de sosyal anlamda üniversitelerin çok fazla çaba harcamadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri durumu şöyle açıklamaktadır:

Erzincan'da konserler falan oldu ama bunların hepsi dışardan getirildi (şehirde yapılan etkinlikler). Üniversite bünyesinde olan sadece bahar şenlikleri var, o da sadece iki gün sürüyor. Müzik grubu öğrencileri bir şeyler yapıyor, dışardan kimse getirilmiyor. Sportif etkinliklerde yine üniversiteye bağlı değil, özel yerlerce yapılıyor. Üniversite sağlamıyor.(EFÖ1)

Derslik, laboratuvar gibi fiziki alanlar konusunda da üniversite farklılıkları dikkat çekicidir. Ankara Üniversitesi öğrencileri, her şeyin eski olduğunu, laboratuvar araçlarının bile güncellenmediğini söylemişler ve yetersiz bulduklarını eklemişlerdir. Balıkesir Üniversitesi öğrencileri, bazı konularda eksiklikler gördüklerini, dersliklerin durumunun iyi fakat bazı fakültelerde laboratuvarlarda sıkıntılar olduğunu dile getirmişlerdir. Erzincan Üniversitesi

öğrencileri, yeni binalara taşınmayla birlikte fiziki olanakların yeterli olduğunu söylemişlerdir. Öğrencilerden biri konu hakkındaki düşüncelerini şöyle paylaşmıştır:

Derslik konusunda sıkıntı yaşamıyoruz ama laboratuvar anlamında bir sıkıntı yaşıyoruz. Sonuçta biz mühendislik okuyoruz, deneme yanılmayla olması daha iyi olur ama maalesef kısıtlı bir şekilde yapılıyor. (BFÖ2)

Bilgisayar, internet gibi olanaklara ulaşma anlamında üç üniversitenin öğrencileri de olanakların olduğunu fakat yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri,

Kampüste araştırma yapılacak 5-10 bilgisayar var ama bunlar yeterli değil öğrenci sayısına göre. Ben şöyle isterdim: bir salon olsun, içi bilgisayar dolu olsun, sessiz bir ortam insanlar araştırma yapabilsin. Kütüphanedekilere öğrenciler geliyor face'e giriyorlar. (ASÖ1)

sözleriyle açıklamaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu kütüphaneleri yetersiz görmektedir. Kütüphanelerini yetersiz gören öğrencilerin çoğunluğu Erzincan ve Balıkesir Üniversitelerinde öğrenim görmektedirler. Bazı öğrencilerin de kütüphanenin işleyişiyle ilgili sorunlar üzerinde durduğu görülmektedir. Bu öğrenciler kütüphanelerin daha uzun süreli açık olmasını istemekte ve kütüphane kültürünün olmamasından (sesli konuşmalar) şikayet etmektedirler. Öğrencilerden biri kütüphaneleriyle ilgili düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Kitaplar bayağı eski o da yenilense iyi olur. Daha fazla kaynak çeşitliliği olsa daha iyi olur. (ESÖ1)

Burslar konusunda öğrencilerin hemen hemen hepsi burs verilen kişi sayısının az olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu da verilen bursun miktarının az olduğunu düşünmektedir. Bunun haricinde ihtiyacı olan öğrencilerin bulunmadığını ve öğrencilerin iyi araştırılmadığını düşünmektedirler. Bu konuda görüşlerini bildiren öğrencilerden bazıları şöyle söylemiştir:

Miktarı az zaten. Üniversitenin vakfı var. Bizim tıp fakültesine 1 kişi kontenjan ayırmış, 4 dönem öğrenci 1 kişi. Bana çıkmaz diye de çok kişi başvuruyor. (BSAÖ2)

Şöyle üniversitenin öğrencilere burs verirken düzgün araştırma yaptığını düşünmüyorum. Gerçekten ihtiyacı olanların açıkta kalıp,

İhtiyacı olmayanların aldığını görüyoruz. Yemek ve kısmı zamanlı çalışmalar var. Bazılarının ihtiyacını karşılıyor, bazılarınınkini karşılamıyor. Sayı olarak da yetersiz. 1000 kişiden 50 kişi destekleniyor. (ASÖ1)

Rektörlüğü duydum da alan var mı bilmiyorum çok az. Zaten biz ikinci öğretim olduğumuz için bizi fabrikatör falan sanıyorlar, yok öyle bir şey. (ESÖ2)

Öğrencilerin çoğunluğu öğrenci topluluklarıyla ilgili bir fikre sahip olmadıklarını, üye olmadıklarını söylemişlerdir. Topluluklarla ilgilenen öğrencilerin bir kısmı yönetimin çok fazla desteklemediğini söylerken bir kısmı, ilgilerinin çekilebildiği noktalarda kısmen desteklediklerini söylemişlerdir. Öğrencilerden biri üniversitesindeki durumu örneklerle açıklamıştır:

Güzel bir şey yaparsan destek görüyorlar. Ama bunun için onların gözüne girmen lazım. Mesela Azerbaycanlı arkadaşlarımızın güzel bir dans topluluğu vardı. Rektörlüğe gittik pek ilgilenmediler. Bir gösterilerini izlediler. Biz kendi imkânlarımızla elbiselerini, antrenmanlarını dışarda hazırladık. Gösteriyi izledikten sonra rektör yardımcısı geldi. Ooo bu çocuklar ne kadar iyi siz niye bize gelmediniz, oysaki biz kaç defa gittik. Biz onların elbiselerini ayarlayalım falan diye. (BSAÖ2)

Başka bir öğrenci yönetimden maddi bir destek almadıklarını sadece izin verdiklerini aktarmıştır:

Bizim kendi bölümümüzün de var. Bölümümüzü tanıtmak için. Sergimiz olmuştü biyologlar gününde, bir projemiz daha olmuştü okullara biyolojiyi sevdirmeye gibi. Liselere gidilmişti. Para yardımı almadık sadece etkinlik için imza (onay) verdiler. Okullarda resmi görüldüğü için sorun yaşanmadı. Maddi destek yok. Para verilir diyorlar ama başvurusu, kabul falan çok uzun süre alıyormuş. Bize hiç sıra gelmedi. (EFÖ1)

Üniversitelerin yaygın olarak destekledikleri türden bir organizasyonu öğrencilerden biri aktarmıştır:

Bazen gezi falan oluyor otobüsü üniversite sağlıyor. Masraf 100 liraysa 40'ını öğrenci karşılıyor. Gerisini üniversite karşılıyor. (ASÖ2)

Öğrenciler, yaz okulu ve ikinci öğretime ödedikleri ücretlerle ilgili düşüncelerini sıklıkla paylaşmışlardır. Öğrenciler “ikinci öğretimin o alanlardaki yetişmiş eleman ihtiyacının dikkate alınarak açılması gerektiğini”

ve “ikinci öğretim için alınan katkı paylarının çok olduğunu” dile getirmişlerdir. Bazı öğrenciler ikinci öğretimi gerekli görürken bazıları gereksiz görmektedir. Gerekli gördüğünü açıklayan öğrencilerden biri sebebini açıklamaktadır:

İkinci öğretim de gerekli. Herkes farklı bir öğrenme yeteneğine sahip mesela ben isteyerek ikinci öğretim seçtim. Sabahları çalışamıyorum. İkinci öğretim ücret yönünden biraz daha eşit olmalı bence. (BFÖ2)

İkinci öğretimde okuyan bir öğrenci düşüncelerini ve yaşadığı sıkıntıları şöyle aktarmıştır:

İkinci öğretim olması gereken bir şey. Paralı olmamasını istiyorum. Gündüzcülerle bizim hocamız aynı olmamalı. Geçen sene bizim eğitimcimiz 13 saat derse giriyordu bize geldiğinde artık gözleri acıyordu bakarken. Birinci öğretimin ödediği 130tl'yi bizde ödeyebiliriz. 512TL ödüyoruz ama onu nasıl topluyoruz birde bize sorsunlar. Öğrenim alıyorum onu topluyorum, bursum var onu topluyorum yazın hiç harcamıyorum. Devlet yurdu da çıkıyor. Babam ekliyor üstünü öyle. (ESÖ2)

Öğrencilerin yaz okulu konusundaki düşüncelerinde öne çıkan noktaların, “yaz okulunun paralı olması” ve “hocaların yaz okuluna gidilsin diye bilinçli olarak derslerden bırakması” olduğu görülmüştür. Öğrencilerden biri bu durumu örnekle anlatmıştır:

Yorgunluk var, dönemin sonunda dinlenmeden, kafayı dinlemeden yeni dönem başlıyor. Bence o başarısızlığı itiyor. Para alınması maddi boyutunu artırabilir. Öğretmen düşün yaptığı için masrafı olduğu için bütün sınıfı yaz okuluna bırakmış, sonra herkesten özür dilemiş, yaz okulunda herkesi AA ile geçirmiş. Söylemiş maddi zorluktaydım falan demiş. Bunun amacı eğitim değil, kendini rahatlatmak. (ASÖ2)

Öğrencilerin bazıları yaz okulunun “öğrenci mağduriyetini gidermek için gerekli olduğunu” düşünürken, bazıları “öğrencilerin yaz okuluna güvenip, dönem içinde derslerine çalışmayabileceğini”, “dönemin sonunda dinlenmeden yeni dönemin başladığını”, “yaz okulu deyince akıllarına para geldiğini” düşünmektedirler. Öğrencilerden biri düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Yaz okulu deyince para geliyor akla. Ben 4 yılda bitirmek zorundayım hem ailevi hem maddi açıdan. O zaman diyorsun ki ne olursa olsun bitirmeliyim. Mecbur olduğum için o parayı veriyim yaz okuluna gideyim diyorsun. (ESAÖ1)

Öğrencilerin ikinci öğretim ve yaz okulu konusunda en çok rahatsız oldukları konu paralı olmasıdır. Özellikle ikinci öğretim öğrencileri birinci öğretimden harç alınmadığı için haksızlık yapıldığını düşünmektedirler.

Bütçe Yönetiminin İdari Personelin Yaşantılarına Yansımalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yöneticilerin büyük çoğunluğu idari personelle akademik personel arasında farklı bir uygulamada bulunmadıklarını, idari personelin akademik personelle aynı hizmetlerden aynı koşullarda yararlandıklarını anlatmışlardır. Görüşme yapılan yöneticilerin genelinin görüşünü yansıtan bir açıklama aşağıda verilmiştir:

Üniversitede öğretim üyelerimiz hangi etkinlikten yararlanıyorsa idari personel de aynı etkinlikten yararlanabiliyor hatta daha uygun ücretle yararlanabiliyor. Onlardan kar almayalım, maliyetine yapalım diyoruz. Aidyeti oluşturabilmek için bu çerçevede biz hastanelerde öncelikli tedavi hizmeti sunuyoruz. Özel odadan ücret almıyoruz. Üniversitenin imkânlarını bütün paydaşlara en iyi şartlarda kullandırmaya çalışıyoruz. Lojman yasaya göre yok. Lojman ancak özel durumları olanlara tanımlanmış durumda. Bizim yapabileceğimiz bütçe olanaklarıyla sınırlı. Bütçede ulaşım diye bir şey yok, servis için kaynak da yok. Bu bize mali olarak izin verilmemiş. Mevzuata aykırı. Bunu yapmanız imkansız. (AR)

İdari personele özel bir uygulama yapılmadığını düşünen ve gördüğü sorunları dile getiren bir yönetici aktarmıştır:

Çalışma ortamının yeterli olduğunu ama idari personelin sayısının az olduğunu, hizmet içi eğitimlerin yeterli olmadığını, daha periyodik eğitimler başladı ama yeterli olmadığını düşünüyorum. Daha çok öğrenci ve akademisyenler için bir şey yapılırsa yapılıyor ama idari personel için aslında belli bir ayırım yok. Şurada idari personel barınır şurada idari personel yer diye bir ayırım yok. Bütün imkânlarla erişim açık ama ücretleri konusunda problem var. Herkes aynı parayı öder. Bu açıdan onlar daha az kullanabiliyor. Ücret anlamında idari personele bir destek sağlanamıyor. En büyük sıkıntılardan biri de bu: eğitimlerde ihtiyacınız olsa, idari personel mesaiye kalsa bile onlara bir ödeme yapamıyorsunuz. Bunun çözülmesi gerekiyor. (ASD)

İdari personelin çoğunluğu açıklamalarında üniversitede çalışmakla ilgili beklentileri olmadığını dile getirmiştir. Üniversitelerde çalışmayı özellikle tercih etmediklerini, atama anlamında şansın en yüksek olduğu kurumlar

üniversiteler olduğu için tercih ettiklerini, üniversitede çalışmanın daha özgür ve rahat olduğunu dile getirmişlerdir. İdari personelden bazıları iş yoğunluğunun fazla bazıları ise iş yoğunluğunun az olduğunu söylemişlerdir. Bu farklılığın idari personelin görev yaptığı birimle ve üniversiteyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Bazı katılımcılar beklentilerinin karşılandığını söylerken bazıları karşılanmadığını söylemektedirler. Üniversiteyi seçerken beklentisi olmadığını söyleyen bir idari personel üniversitede çalışmayla ilgili olumlu düşüncelerini paylaşmıştır:

Seçerken belli bir beklentim yoktu. KPSS ile geldim. İlk başta bir şey hissetmedik de sonradan anladık. Burada hep eğitilmiş kişiler, öğrenciler hocalar. Diğer kurumlarda hep halkla iç içe. Yani onlarda problemler daha çetrefilli daha sık problem yaşanıyor. Burada çok problem olmuyor olduğunda da kolay çözümleniyor. (ESAİP2)

Başka bir personel üniversitede çalışmayla ilgili olumsuz düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

İlk KPSS ye girdiğimizde en çok atanma ihtimali nerde varsa orayı tercih ettik. Üniversiteler çok kişi alıyordu, üniversiteyi ondan tercih ettik. Fark etmezdi hangi kurum olsa gidecektim. Üniversiteler en az maaş alan kurumlardan oluyor, o kötü. İkincisi tayin işi sakat iş oluyor. Evlensen eşinin yanına gidemiyorsun. Bunun için dava açsan idare bu sefer sana ters, zıt gitmeye başlıyor. (ESAİP1)

İlk göreve başladığında farklı alternatifleri olmasına rağmen üniversiteyi tercih eden bir personel beklentilerini ve bu beklentinin sonucunu aktarmıştır:

Ben ilk memuriyet sınavlarına girdiğimde Maliye Bakanlığı'nın sınavını kazandım yani birkaç yeri birden kazanmıştım. Burayı tercih ettim. Eğitim kurumu olduğu için üniversite olduğu için üniversitede daha nezih daha iyi bir ortam olabileceğini düşündüğüm için burayı tercih ettim ve başladık hala da devam ediyoruz. Valla tam karşıladı diyemem. Yani tabii insanların beklentileri farklı. Yani kişiye göre değişebiliyor. Benim şahsen beklentilerimin tümünü karşılamadı yani. (ASİP2)

İdari personelden 16 kişi üniversitede çalışmaktan memnunken, iki kişi memnun olmadığını belirtmiştir. Memnuniyetini açıklayan bir idari personel şöyle aktarmıştır:

Üniversitede hiyerarşi o kadar ağır baskın değil. Amirlerin o kadar çok üstüne düşmüyorlar. Rahat, kıyafetlerin rahat olabiliyor. Gelişmiş saatlerin esnek olabiliyor ama bunlar diğer dairelerde daha sıkı. Üniversite iyi. (ESAİP1)

Başka bir personelin memnuniyetinin nedeni düşündürücüdür:

Tabii memnunum. Şükür işimiz var. Şükürümüzü bileceğiz. (EFİP2)

Görüşme yapılan idari personelden başka biri memnun olduğunu söylemiş fakat rahatsızlıklarını da dile getirmiştir:

Maaş haricinde memnunum. Bizim üniversite yeni gelişmekte olan bir üniversite imkanları da kısıtlı. Büyük üniversitelerdeki gibi değil, sosyal imkanlar vs çok fazla olmuyor, olduğunda da akademiklere öncelik veriliyor, her yerde olduğu gibi. Her kurumda olduğu gibi burada da bir sınıf ayrımı var. Akademik, idari diye. (ESAİP2)

İdari personelin çalışma ortamı ve fiziki olanaklar konusunda birçoğunun yeterli gördüğü anlaşılmaktadır. Sadece Ankara Üniversitesi'nde çalışan bazı personelin durumlarını kısıtlı ya da yeni düzeliyor şeklinde tanımladığı görülmektedir.

Sosyo kültürel ve sportif yaşam hakkında idari personelin “ücretler fazla olduğundan katılamıyoruz”, “bazen bir şeyler yapılıyor”, “altyapı var, isteyen yapabilir (Ankara ve Balıkesir Üniversitesi'nden bazı personeller)”, “hiç çaba sarf edilmiyor”, “imkan bulamıyoruz”, “yapılan da hocalara yapılıyor”, “davet edilmek isteriz” şeklinde düşündükleri görülmektedir. İdari personelin açıklamalarından ikisi aşağıda verilmiştir:

Yok. Bir şey yapıldığında davet edilmek isteriz. Genelde öyle bir şey olduğunda akademik personel davet edilir. Bize öyle davet falan yok. (ESİP2)

O yönde yapılan futbol turnuvarımız var. Her yıl yapılıyor. Biz de katılıyoruz. Şampiyonluklarımız da var. Onun dışında çok fazla şeye katılamıyoruz işte bir yüzme havuzuna gidip faydalanamıyoruz. İşte ücret anlamında biz personel olarak daha uygun ücretlendirme yapılırsa işte şeyimiz var yaz kamplarımız var Manavgat... Buralarda aynı şekilde ücretlendirme daha alt seviyeye çekilirse çünkü maaşlarımız belirli. Bunlara ayırabileceğimiz miktarlar belli bütçeler belli. Onlara hitap ederse daha uygun olacak tabii. Önce onlardan faydalanalım ki sonraki aşamayı bir üstünü isteyelim. (ASİP1)

Görevi itibariyle idari personelin amiri konumundaki bir idari personel, yönetim kademesinde olduğundan bu soruya şöyle cevap vermiştir:

Zaman zaman ücretsiz tiyatro bileti vesair bir yerden tedarik ettiğimizde onlara veriyoruz. Yazın mesela hafta sonu hep birlikte

bir pikniğe gidelim diye gittiğimiz yerler olmuştur, bir geziye gittiğimiz zamanlar olmuştur. Tabii ben idari personelin başı olarak ben şey yapıyorum. Herkes kendi cebinden ama yani ilişkileri biraz daha sıcak tutmak açısından işte bir yerlere götürüyoruz. Mesela geçen yaz Amasra'ya gittik. Olur, ama imkan yok. Yani bütçede öyle bir kalemimiz yok harcama kalemimiz yok. Herkes kendi cebinden karşılayarak gittik geldik.(ASİP2)

İdari personelin yemek ve barınma gereksinimleriyle ilgili cevaplarda üniversitelere göre bir farklılık gözlenmektedir. İdari personeline 2.25TL ile en ucuz ve en lezzetli yemeği Balıkesir Üniversitesi sunmaktadır. Ankara Üniversitesi'nde idari personel yemeği 3.00TL'ye yiyor fakat kesinlikle kaliteli bulmuyorlar. İdari personel en pahalı yemeği Erzincan Üniversitesi'nde 3.50TL'ye yiyor ve onlarda beğenmiyorlar. Ankara ve Erzincan'daki idari personelin çoğu yemeklerin hem fiyatında hem de kalitesinde sıkıntı olduğunu dile getirmişlerdir. İlgi çekici başka bir nokta Tıp Fakültesi'nde çalışan idari personel yemeklerini ücretsiz yemektirler. İdari personel şöyle açıklamıştır:

Yemek, hastane yemekhanesinden ve ücretsiz. Lojmanımız yok. Yapılsın isteriz. Lojman verilmiş olsa fena olmaz. (BSAİP2)

İdari personelin lojman konusundaki düşünceleri de üniversitelere göre değişmektedir. Sadece Erzincan Üniversitesi'nde idari personele lojman verilmektedir. Onların da çoğu akademisyenlerden kendilerine sıra gelmediğini söylemektedirler. Lojman anlamında sıkıntı yaşayan ve bu sorunun neden olduğu sonuçları gören bir personel durumu şöyle açıklamaktadır:

Erzincan kiraların çok yüksek olduğu bir yer. Burada çoğunlukla il dışından gelen personel var. Bunlar kira ödemek zorunda kaldığında çok büyük ekonomik sıkıntı yaşıyor. Bende o sıkıntıyı yaşıyorum. Var olan lojmanların %90'ından fazlası akademik personelde. Zaten belli bir gelir seviyesindedirler. Eşleri de çoğunlukla çalışıyor. Çoğunun evleri var. İdari personel yeni işe başlamış, bekâr, kiralar burada en düşük 500tl den başlıyor. Ekonomik yönden rahat olsan daha iyi çalışır ve burada kalmayı düşünürsün lojman olmadığı için gelen herkes memleketine geri gitmek istiyor. Bir kişinin yetişmesi yıllar alıyor, lojman gibi bir sebepten bırakıp gidiyorsa bu kayıp bence. (ESAİP2)

Başka bir idari personel uygulanan durumu şöyle eleştirmektedir:

Gittikçe idari personelin lojman hakkı daralıyor. Bir lojman kanunu var ama üniversitelerde bu uygulanmıyor. Kişilerin inisiyatifinde.

Sen idari personelsin küçük lojmanda oturacaksın, bodrum katta oturacaksın. Öğretim üyesi gelecek, yer yok gibi şeyler oluyor. Oysa % 80 akademik personel, % 20 idari personel diyor. Ama bu bile uygulanmıyor. KPSS ile gelen idari personel hemen tayin istiyor. Birilerinin hakkını alıp birilerine veremezsiniz. İdari personel diye lojmanda oturamaz diye bir kural yoktur. Bence bu adaletli bir şekilde uygulanmalı diye düşünüyorum. (ESİP1)

Diğer üniversitelerde lojman yoktur. Ama idari personelin bu konuda istekli olduğu sözlerine yansımıştır. Ulaşım anlamında da servisi olmayan üniversite Ankara Üniversitesi'dir. Personel bundan büyük üzüntü duymaktadır. Personelden biri bu durumu şöyle aktarmaktadır:

Yok, işte diyorum ya. Servisimiz yok. O bizim için büyük bir sıkıntı. Lojmanı burada görmediğimiz için, çevremizde görmediğimiz için o yüzden böyle bir beklenti içinde de değiliz. Ama servis her sabah ben otobüs durağında beklerken diğer servisler geçip gidiyor önümüzden. Başka ne söyleyebilirim bilmiyorum. (ASİP1)

Diğer üniversitelerde servis vardır ama Erzincan Üniversitesi'nde çalışan idari personel servisleri tek bir noktadan hareket ettiği ve iki küçük araçtan ibaret olduğu için (çok sıkışık olduğundan) yeterli görmemektedir. İdari personelden biri şöyle açıklamıştır:

Sabah akşam var. Bazen sıkıştığımız oluyor. İki küçük araç olduğu için. Aslında büyük araç da var ama şehir içine çıkması trafik açısından çıkarılmıyor. Yeterli mi diye sorarsanız bence değil. (ESİP2)

Kreş ve okul olanakları konusunda da üniversite farklılıkları vardır. Ankara Üniversitesinde kreş ve okul vardır fakat idari personel okulu pahalı bulduğundan çocuğunu gönderemediğini belirtmiştir. Kreşin fiyatı ise "dışarıyla yakın" olarak açıklanmıştır. Personelden biri durumunu şöyle aktarmıştır:

Şimdi kreşimiz rektörlüğümüzde var ama şu an fiyatı nedir bilmiyorum ben göndermediğim için. Yeri uzak. Zaten anne evde olduğu için ihtiyaç duymuyorsunuz. Ama ihtiyaç duyan arkadaşlar kaç liradır nedir onu bilmiyorum. Karşılaştırma yapamayacağım dışarı ile. İşte okul, ilköğretim okulumuz var vakfın ama yıllık ücreti çok pahalı. Biz gönderemiyoruz. (ASİP1)

Balıkesir Üniversitesi'nde sadece kreş vardır ve merkez yerleşke dışındadır, idari personelden bazıları yerleşke içinde olmasını tercih ettiğini söylemiştir. Ücretinin piyasa fiyatının az altında olduğunu (piyasa aylık 400-

500TL, üniversite kreşi aylık 310TL), öncelikli kabulün üniversite personeline olduğunu, ücretin biraz daha düşük olsa iyi olacağını ama yine de gönderebildiklerini söylemişlerdir. Personelden biri düşüncelerini paylaşmıştır:

Kreş var. Yeni açıldı, iki üç sene oldu. Milli Eğitimle bir protokol imzalandı. Personele biraz daha indirimli oluyor. Dışarıyla karşılaştırıldığında çok bir fark yok. Biraz daha indirimli. Genel olarak maaşlarımız düşünülduğünde daha düşük olsa daha iyi yok. Ticari bakılmaması lazım. (BSİP1)

Erzincan Üniversitesi'nde kreş ve okul yoktur, olmasını istemektedirler. Mesai dışı çalışma konusunda görüşülen idari personelin büyük kısmı mesai ücretleri kaldırıldığı için mesaiye kalmadıklarını söylemişlerdir. Kalan personel işlerinin birikmemesi için gönüllü olarak kaldıklarını da eklemişlerdir. Yöneticiler personelden kalmasını istediklerinde yasa gereği yerine izin kullandırmaktadırlar. Personelden biri durumu açıklamaktadır.

Bu sene kaldırıldı mesai ücretleri. Bu insanlar ikinci öğretimin işini yapıyor ama ücretini almıyor. Geçen dönem yerine izin olarak ayarlandı ama bu dönem daha başlamadı o uygulamada. Öğrenciyle ilgili birimlerin kalması gerekiyor. Kanunda ya mesai ücreti verilir ya da güne gün izin verilsin diyor. Amirlerimiz de izin olarak ayarladılar. (ESİP1)

İdari personel hem yaptıkları işin gereği olarak hem de maddi bir destek olarak mesai ücretlerinin olmasını istemektedirler. Personelden biri şöyle açıklamaktadır:

Mesai ücreti alıyorduk, ocakta kestiler onu da. Bizim işler kötüleşti. Kalıyoruz. Kızılay (!) için kalıyoruz. Nöbete kalan personel ertesi gün öğlene kadar izinli, izine döndürüldü. Bizim maaşlarda 80 lira bir ek ödeme var, o yüzden döner sermayeden bir şey alamıyoruz. Akademik kadro ayrı, onlar alabiliyorlar. Mesela hoca formasyon veriyor ama 2000 kişinin işiyle, telefonuyla biz uğraşıyoruz. (BSİP2)

İdari personel gelirleri iyi olmadığı için üniversitelerin ücretli sunduğu olanaklardan çok fazla yararlanamamaktadır. Yine gelirleri iyi olmadığı için de üniversitelerin kendilerine ulaşım, barınma, yemek, sosyal yaşamı zenginleştirme, çocukları için okul gibi bazı kolaylıklar sağlanmasını beklemektedirler. Bazı üniversitelerin bu anlamda çaba gösterdiği fakat yeterli olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların Üniversitede Katılımlı Bütçe Anlayışına İlişkin Bulgular ve Yorum

Yöneticilere üniversitenin gelecek etkinlik dönemi hedeflerine ulaşmak için bütçesinin bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrine nasıl baktıkları sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların dağılımı Çizelge 130'da verilmiştir.

Çizelge 130. Bütçenin Üniversite Bileşenleri Tarafından Hazırlanması Fikrine Yönelik Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Olabilir	225	79,8
Mümkün değil	42	14,9
Diğer	15	5,3

Yöneticilerin büyük kısmı (%79,8) katılımlı bütçeyi uygulanabilir görmektedir. Aksini düşünen 42 yönetici (%14,9) vardır. Açıklamalarda üç yönetici günümüzde bu sistemin uygulanmakta olduğunu, iki yönetici uygulanabilir olduğunu, bir yönetici uygulamanın zor olduğunu, bir yönetici de olması gereken olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer açıklamalar şöyledir:

“Olabilir fakat uzlaşma sağlanması çok zor. Bu nedenle tercih sıralamasına ilişkin ilkeler ve öncelikler belirlenmeden bu yola gidilmemelidir”, “Alt birimler kendilerine gerçekçi olmayan harcama giderleri koyacağından bu işe burnunu sokmamalı”, “Yeterli olmayan bir bütçeyi herkesin katılımıyla yapmaya çalışmak gereksiz kutuplaşmalara neden olabilir”, “Gerçek ihtiyaçları aşağıdan yukarı saptamak gerçekçi sonuçlar almada daha akıllıca bir yöntemdir. Devlet üniversitelerinin hepsi daha çok pay alabilmek için bütçelerini abartmaktadırlar. Vakıflarda bütçenin ayrıntılarını birkaç kişi dışında kimse bilmemektedir”, “Maliye ve Kalkınma Bakanlığı rektörlüğe sormuyor ki; rektör birimlere sorsun”.

Yöneticilerin bütçenin üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrine yönelik görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 131'de verilmektedir. Örnek hipotez aşağıda verilmiştir:

H₀ = Üniversite yöneticilerinin katılımlı bütçe konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1 = Üniversite yöneticilerinin katılımlı bütçe konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 131. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

		Üniversitenin gelecek faaliyet dönemi hedeflerine ulaşmak için bütçesinin bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrini nasıl karşılırsınız?			
		Olabilir	Mümkün değil	Diğer	Toplam
Devlet	Sayı	189	37	13	239
	%	79,1	15,5	5,4	100
Vakıf	Sayı	36	5	2	43
	%	83,7	11,6	4,7	100
Toplam	Sayı	225	42	15	282
	%	79,8	14,9	5,3	100

$\chi^2 = 0,504$ $sd = 2$ $p = 0,777$

Hem devlet hem de vakıf üniversitesindeki yöneticiler bütçenin bileşenler tarafından hazırlanması fikrine olumlu bakmaktadırlar. Fakat yöneticilerin bütçenin bileşenler tarafından hazırlanması konusundaki görüşleri ile üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 (2) = 0,504$; $p > ,05$).

Yöneticilerin bütçenin üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrine yönelik görüşleri ile üniversite büyüklüğü arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 132’de verilmektedir.

Çizelge 132. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversite Büyüklüğüne Göre Dağılımı

		Üniversitenin gelecek faaliyet dönemi hedeflerine ulaşmak için bütçesinin bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrini nasıl karşılırsınız?			
		Olabilir.	Mümkün değil.	Diğer	Toplam
10.000 kadar	Sayı	77	9	5	91
	%	84,6	9,9	5,5	100
10.000-30.000	Sayı	81	16	4	101
	%	80,2	15,8	4,0	100
30.000 üstü	Sayı	67	17	6	90
	%	74,4	18,9	6,7	100
Toplam	Sayı	225	42	15	282
	%	79,8	14,9	5,3	100

Farklı büyüklükteki üniversitelerin yöneticilerinin çoğunluğu katımlı bütçe konusuna olumlu düşünmektedirler. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin bütçenin üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrine yönelik görüşleri ile üniversite kuruluş yılı arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 133'de verilmektedir.

Çizelge 133. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Kuruluş Yılına Göre Dağılımı

		Üniversitenin gelecek faaliyet dönemi hedeflerine ulaşmak için bütçesinin bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrini nasıl karşılırsınız?			Toplam
		Olabilir.	Mümkün değil.	Diğer.	
1982 ve öncesi	Sayı	73	17	5	95
	%	76,8	17,9	5,3	100
1982-2006	Sayı	75	15	6	96
	%	78,1	15,6	6,3	100
2006 ve sonrası	Sayı	77	10	4	91
	%	84,6	11,0	4,4	100
Toplam	Sayı	225	42	15	282
	%	79,8	14,9	5,3	100

$\chi^2 = 2,246$ $sd = 4$ $p = 0,691$

Farklı yıllarda kurulan üniversite yöneticilerinin çoğunluğu da aynı görüşü paylaşmaktadır. Ancak yapılan analizlere göre yöneticilerin bütçenin bileşenler tarafından hazırlanması konusundaki görüşleri ile üniversitenin kuruluş yılı (yaşı) arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2(4) = 2,246$; $p > ,05$).

Yöneticilerin bütçenin üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrine yönelik görüşleri ile üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 134'de verilmektedir.

Çizelge 134. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Üniversitenin Bulunduğu Bölgelere Göre Dağılımı

		Üniversitenin gelecek faaliyet dönemi hedeflerine ulaşmak için bütçesinin bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrini nasıl karşılırsınız?			Toplam
		Olabilir.	Mümkün değil.	Diğer.	
Marmara	Sayı	44	10	4	58
	%	75,9	17,2	6,9	100
Ege	Sayı	16	7	2	25
	%	64,0	28,0	8,0	100
Akdeniz	Sayı	26	1	1	28
	%	92,9	3,6	3,5	100
Karadeniz	Sayı	42	3	3	48
	%	87,5	6,3	6,2	100
İç Anadolu	Sayı	60	10	3	73
	%	82,2	13,7	4,1	100
Doğu Anadolu	Sayı	24	8	2	34
	%	70,6	23,5	5,9	100
Güneydoğu	Sayı	13	3	0	16
	%	81,3	18,7	,0	100
Toplam	Sayı	225	42	15	282
	%	79,8	14,9	5,3	100

Üniversitelerin buldukları bölgelerin farklı olması yöneticilerin çoğunluğunun görüşünü farklılaştırmamıştır. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin bütçenin üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrine yönelik görüşleri ile görevleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için yapılan ki-kare testinin sonuçları Çizelge 135'de verilmektedir.

Çizelge 135. Yöneticilerin Bütçenin Bileşenler Tarafından Hazırlanması Konusundaki Görüşlerinin Yöneticilerin Görevlerine Göre Dağılımı

		Üniversitenin gelecek faaliyet dönemi hedeflerine ulaşmak için bütçesinin bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrini nasıl karşılırsınız?			Toplam
		Olabilir.	Mümkün değil.	Diğer.	
Rektör	Sayı	17	2	3	22
	%	77,3	9,1	13,6	100
Dekan	Sayı	208	40	12	260
	%	80,0	15,4	4,6	100
Toplam	Sayı	225	42	15	282
	%	79,8	14,9	5,3	100

Yöneticilerin görevleri de katılımlı bütçe konusundaki fikirlerini farklılaştırmamaktadır. Ancak, anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamıştır.

Yöneticilerin katılımlı bütçe hakkındaki fikirleri Çizelge 136'da verilmektedir.

Çizelge 136. Katılımlı Bütçe Hakkındaki Görüşler

Seçenek	Frekans	Yüzde
Katılımlı bütçe, üniversite rektörünü ve yöneticilerini devre dışı bırakmaktadır	18	4,1
Katılımlı bütçeleme çok fazla kişinin katılımını gerektirdiğinden hazırlama süreci daha uzun olmaktadır	89	20,6
Katılımlı bütçelemede bazı yöneticilerin, kendisinin aleyhte performans göstergelerini azaltma ve lehte performans göstergelerini artırma eğiliminde olabilmektedir	46	10,6
Katılımlı bütçeleme ile üniversitedeki her birey kaynaklarının hangi amaçla nereye harcanacağı sürecine doğrudan katılmak için bir olanak elde eder	129	29,8
Katılımlı bütçeleme ile üniversitedeki her birey sorunlarının kaynağını anlamasında ve sorunlarının çözülmesinde görüş geliştirme olanağı bulur	130	30,0
Diğer	21	4,9

Yöneticilerin çoğunluğu (%30,0) katılımlı bütçeleme ile üniversitedeki her birey sorunlarının kaynağını anlamasında ve sorunlarının çözülmesinde görüş geliştirme olanağı bulacağını ifade etmiştir. Üniversitedeki her birey kaynakların hangi amaçla nereye harcanacağı sürecine doğrudan katılmak için bir olanak elde eder, diyen yönetici sayısı da 129'dur (%29,8). Herkesin katılımını gerektirdiğinden uzun zaman alacağı fikrine katılan 89 yönetici (%20,6) vardır. Rektör ve yöneticilerin devre dışı kalacağını düşünen 18 (%4,1) ve yöneticilerin lehte davranacağını düşünen 46 yönetici (%10,6) olmuştur. Açıklamada bulunan 21 yöneticiden dokuzu fikrim yok, ikisi Türkiye'de uygulanması mümkün değil, biri iddialı laflar cevabını vermiştir. Diğer açıklamalar şöyledir:

“Katılımlı her iş daha gerçekçi sonuçlara ulaştırır”, “Çok karışanı olan, her işte olduğu gibi uygulanması zor; mutlaka nihai bir karar verici mercii olmalıdır”, “Parayı veren düdüğü çalar, katılımlı bütçe ütopyadır”.

Görüşme yapılan yöneticilere, öğretim üyelerine, öğrencilere ve idari personele kendilerinin bütçe sürecinde fikrinin alınmasıyla ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu bütçe yönetimi sürecinde fikirlerinin alınmasını istemişlerdir. Çizelge 137’de bu dağılım görülmektedir:

Çizelge 137. Katılımlı Bütçe Konusunda Katılımcıların Dağılımları

	Yönetici	Öğretim üyesi	Öğrenci	İdari personel	Toplam
Katılmalı	5	12	15	13	45
Katılmamalı	6	5*	3	5	19

*Burada öğretim üyelerinden iki kişi katılımlı bütçe konusunda kişisel değil bölüm olarak görüş alınmalı şeklinde yorumda bulunmuştur. Ayrıca bir yönetici, bir öğretim üyesi soruya cevap vermemiştir.

Yöneticilerin çoğunluğu katılımlı bütçeyi uygulanabilir bulmamıştır. Yöneticilerden bazıları “katılımcı olmasında fayda var”, “fikir alınabilir”, “temsil yoluyla uygulanabilir” gibi sözlerle olumlu baktıklarını belirtmişlerdir. Yöneticilerden biri bu yöndeki fikrini,

Aslında uygulanabilir. Planlamayı iyi yaptığınız takdirde böyle bir uygulama mümkün. Bunu uygulayabiliyor muyuz, dediğim gibi kaynak yetersiz olduğundan böyle bir lüksümüz yok. Bütçenin yetersizliğinden onu yönlendirmede çok bir keyfietimiz yok. Zaruri ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. Kaynaklar yeterli olduğunda daha iyi olacak. Şu anda bölümlerden gelen taleplere göre yapmaya çalışıyoruz. (EFD)

sözleriyle açıklamıştır. Katılımlı bütçe uygulamasıyla ilgili kaygıları olan yöneticiler “çok fark yaratacağını sanmıyorum”, “çok uygun olduğunu düşünmüyorum”, “çok karmaşa getirecek”, “herkesin katılması baş edilemez olabilir”, “idari personel ve öğrenciye fikir sorulacak bir kalem yok”, “paydaşlar benim tanımladığım üniversite değerlerine uygunlar mı?” gibi ifadelerde bulunmuşlardır. Yöneticilerden biri düşüncelerini şöyle açıklamıştır:

Bu tür kavramların kafa karıştırdığını düşünüyorum. Bütçe oldukça basit bir kavram. Detayı vardır muhasebenin ama böyle kavramlarla işin içinden çıkılmaz hale getirmemek lazım. Yok, yok ben onlara karşıyım. Ne kadar demokratikleştirdikçe işler iyiye gider diye bir şey yok. İyi yönetici seçersiniz. Onlar yönetir. Hangi konulara yatırım yapılacağını kalkıp öğrenciye sormamak lazım. Müfredatın ne olacağına hoca bilir karar verir. Hoca yanlış karar veriyorsa üniversite kötüye gider, hocayı değiştirmek lazım. Yönetim kurulları karar verir, onlar zaten öğrencilerle iç içedir. Onlar zaten hissederler. (AFD)

Bu tür uygulamaların zaman zaman yanlış etkiler doğurabileceğini düşünen başka bir yönetici de düşüncelerini

Yani o çok da uygun olduğunu düşünmüyorum. Fikir bazında olabilir ama ben uzmanlıklara saygı duyarım. Herkes her konuda, katılımcılık dediğinizde güzel bir kavram ama insanlar belli konularda uzmanlaşmak için zaman harcıyor, eğitimler alıyor. Size çok parlak gelen bir fikir çok yanlış etkiler doğurabilir. Bence Türkiye’de yapmamız gereken en önemli şey aklımıza gelen parlak fikri uygulamadan çok gerçekten bunu iyice düşünüp, ölçüp biçip, bileşenleri paydaşları nasıl etkiliyor bunu araştırmamız lazım. (AR)

sözleriyle aktarmıştır. Yöneticilerin bütçe konusunda sorumluluğu paylaşmak anlamında çok istekli olmadıkları görülmektedir. Demokrasinin de gereği olan katılım üniversite bütçe yönetimi sürecinde etkin olmalıdır.

Öğretim üyelerinin çoğunluğu bütçe yönetim sürecine öğretim üyelerinin katılması gerektiğini söylemişlerdir. Öğretim üyelerinin fikirlerini yansıtan bir açıklamayı ASÖÜ1 yapmıştır:

Katılımcılık bunu gerektirir. Özellikle doğrudan kendisiyle ilişkili durumlarda öğretim üyelerinin, bütçe yönetimine katılması gerekir. (ASÖÜ1)

Bu katılımın nasıl olması gerektiğine de ESÖÜ1 öneri getirmiştir:

Alınmalı ama alınmıyor. Belki paylaşım toplantılarında fikir sorulabilir, anket dağıtılıp cevaplar istenebilir, internet ortamında bir forum oluşturulabilir. Belki bir temsilci seçilip o kararların alındığı noktada fikirlerini beyan edebilir. (ESÖÜ1)

Öğretim üyelerinin bu sürece katılmaması gerektiğini düşünen öğretim üyelerinden biri çok kalabalık olmanın sorun yaratacağını şöyle açıklamıştır:

O kadar çok öğretim üyesi var ki yani çok başlılık olacaktır. Bir idareci seçildiyse zaten bir kişi değil, danışmanı var, yardımcısı var. Elbette biz onu seçtiysek, güveniyorum elinden geleni yapıyordur diye düşünüyorum. Kimseyi tamamen memnun etmek de mümkün değil. Memnun olmayan gruplar da olacaktır, her yerde olduğu gibi. (BFÖÜ1)

Öğretim üyelerinden bazıları, öğretim üyelerinin “steril koşullarda akademiyle ilgili” olmalarından yönetimin uzmanlarca yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Öğretim üyelerinden biri şöyle aktarmaktadır:

Katılmamalıdır, bütçe yönetimi profesyonellere bırakılmalıdır. (ESAÖÜ2)

Öğretim üyeleri, öğrenci ve idari personelin de fikrinin alınmasına dayalı olan katılımlı bütçeleme konusundaki görüşlerini paylaşmıştır. Öğretim üyelerinin bazıları “bu süreç demokrasi kültürünün gelişmesiyle ilgilidir”, “hangi alanda daha çok ihtiyacın olduğu daha iyi görülebilir”, “herkesin görüşü alınabilir” gibi olumlu düşünceler paylaşırken, bu öğretim üyelerinden biri düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Biraz önce gelen paranın nerelere harcanması gerektiğini söylerken en önemlilerinden birini unuttum ben. Personel derken sadece öğretim üyelerini söyledim ben. Yanlış bir ifade kullandım. Sadece öğretim üyesi diye bakmamak lazım, araştırma görevlisi, memuru, öğrencisi, ortak bir platformda toplanıp bu paranın paylaşımına kara verebilirler. Olabilir bu. (BSÖÜ1)

Öğretim üyelerinden bazıları ise “uygulanabilir olduğunu düşünmüyorum”, “bütçe teknik bir şeydir”, “her işin uzmanları var, bir öğretim üyesine bir memura bırakamazsınız”, “katılım olmalıdır ama abartılmamalıdır” gibi ifadelerle bu uygulamaya sıcak bakmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretim üyelerinden biri uygulanabilir olmadığını şöyle açıklamaktadır:

Ben çok fazla uygulanabilir olduğunu düşünmüyorum. Uygulanmalı demek belki hoş geliyor her yerden gelirse oturup konuşulsa fakat şöyle oluyor. Yıllarca dersten derse laboratuvarın laboratuvara koşmuş birini trilyonluk bütçesi olan şirketin başına getirir miyiz hayır ama üniversitenin başına getirip bütçeyi yönetmesini istiyoruz. Nasıl bunda bir sıkıntı varsa ben bu modelin etkili olacağını da sanmıyorum. Neden onu da söyleyeyim. Çünkü bizim üniversitelerimizde ne öğrencilerin ne öğretim üyelerinin ne idari personelin dertleri gerçekten üniversitenin imkânlarının daha iyileştirilmesi ya da gelen paranın daha efektif kullanılması değil. Herkes burada kendisine nasıl daha iyi bir imkân sağlanabilir ya da bir güçse bundan ne kadar faydalanabilir. Bu mantıkla baktığı için etkili olabileceğini düşünmüyorum. (ESÖÜ1)

Öğretim üyelerinin çoğu katılımlı bütçeyi üniversitelerde uygulanabilir bulunken, bir kısmı uygulanabilir görmemektedir. Öğretim üyelerinden biri kaygılarını aktarmaktadır:

Çok sağlıklı olacağını sanmam. Fikir birliğine varmak çok zor olur. Şu şartlarda sağlıklı olacağını sanmam. (EFÖÜ2)

Öğrencilerin büyük çoğunluğu üniversitelerde bütçe yönetimi sürecinde fikirlerinin alınmasını istemektedirler. Buna gerek olmadığını düşünen öğrenciler, “bütün öğrencilerin yeterince bir şeylerin farkında olmadığını”, “öğrencilerin çok fazla para işlerine karışmaması gerektiğini”, “bu durumun onların işi olmadığını” söylemişlerdir. Öğrencilerden biri neden alınması gerektiğini açıklamaktadır:

Tabii ki. Her fakültenin ihtiyaçları doğrultusunda bir kaynak ayrılması lazım. Dolayısıyla tıp ile eğitime ayrılan aynı olmayacak, ihtiyaçları da farklı. Kütüphanenin 24 saat açık olması lazım. Katılmasını doğru buluyorum ben. Paranın nereye harcandığını, nasıl harcadığını, öğrencinin isteklerinin ne olduğunu bilemez. Öğrencinin fikirleri alınmalı, neye ihtiyacı var. Bizim düşüncelerimizi, isteklerimizi almalı ki ona göre karar versinler. (ASÖ1)

Öğrencilerden fikir alınması konusunda temkinli olanlardan biri şöyle açıklamaktadır:

Alınmalı ama öğrenciden öğrenciye de değişir. Her öğrenciye de sorulmaz. Bu biraz öğrencinin kapasitesine de bağlı. Temsil seçilebilir. (BSÖ1)

İdari personelin de çoğunun bu süreçte fikirlerinin alınmasını beklemektedir. İdari personelden biri fikirlerinin alınması gerektiğini şöyle açıklamaktadır:

Tabii. Şimdi üniversite üç sacayağından oluşuyor. Öğrenci, akademik ve idari personel. Bu bir bütün. Sadece bir kesimin fikri alınırsa yarım kalır. Bence biz de katılmak üzere öğrenci akademik idari personel hepsinin fikri alınmalı. Ortak bir fikrin ortaya çıkması iyi olur. (ESAİP2)

İdari personelden bazıları “bizim fazla talebimiz olmuyor”, “bizi etkileyen bir durum olmuyor”, “uzmanlığımız yok” gibi ifadelerle fikirlerinin alınmasına gerek olmadığını söylemiştir. Personelden biri fikirlerinin neden alınmaması gerektiğini şöyle açıklamaktadır:

Bize sorulmasa da olur. Statüye bağlı. Onu yüksek statüdekilere sormak gerek. Mali işlerde, stratejide olsak daha farklı düşünebiliriz. Niye bize sorulmuyor diye. Buradayken bunu düşünemeyiz. Çok fazla ilgimizi çekmiyor. Çalıştığımız bölüme göre. Rektörlükte çalışmış olsak farklı. (BSAİP2)

İdari personelden çoğunun katılım konusundaki istekliliđi anlamlı karřılanmaktadır. Gereksiz olduđunu dűřünen personelin de katılımlı bűtçe konusunda bilinçsiz olduđu dűřünülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuçlara, bu sonuçlara ve araştırma kapsamına dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Yöneticilerin Bütçe Yönetiminin Farklı Boyutları Konusundaki Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Bu araştırmanın ilk amacı, devlet ve vakıf üniversitelerinde üniversite/fakülte yöneticilerinin, bütçe yönetimi konusunda mali özerklik, sanayi ile işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği, katılımlı bütçe boyutlarındaki görüşlerini belirlemek ve üniversite/fakülte yöneticilerinin bu konudaki görüşlerinin; üniversite büyüklüğü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitelerin bulunduğu coğrafi bölge, devlet veya vakıf üniversitesi olmaları ile yöneticilerin görevleri değişkenlerine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç çerçevesinde elde edilen sonuçlar şöyledir:

İlk olarak, üniversite yöneticilerinin üniversite anlayışları ortaya çıkartılmıştır. Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, “Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretim etkinliklerinin araştırma etkinlikleri ile birlikte ve bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur” ifadesinin üniversite anlayışlarını açıkladığını ifade etmişlerdir. Yöneticilerin üniversite anlayışlarının; üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi değişkenlerine göre farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Yani üniversite anlayışı bu değişkenlere göre değişmemektedir.

Yapılan görüşmelerde de yöneticilerin açıklamalarından üniversite anlayışlarının büyük oranda Humbolt modeli içinde belirtilen kimi özelliklerden etkilendiği aynı zamanda Anglo Sakson modelinin özelliklerine doğru da dönüştüğü görülmektedir. Öğretim üyelerinin üniversite anlayışları da modern üniversite anlayışından temellenmektedir. Amerikan üniversite yapısının benimsenmeye başlamasıyla öğretim üyelerinin de fikirsel anlamda Anglo Sakson üniversite modeline doğru evrildiği görülmektedir. Öğrencilerin üniversite anlayışları Anglo Sakson anlayışa uygundur. İdari personelin açıklamalarından genel olarak üniversite anlayışlarının Humbolt modeline yakın olduğu, fakat kurumsal bazı durumlardan dolayı üniversiteye kırılgan oldukları ve bu nedenle de üniversitenin kendileri için çok anlam yaratmadığı fikrine ulaşılmıştır.

Mali özerklik boyutunda; üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, Türkiye'deki üniversitelerin belli konularda özerk olduğunu düşünmektedirler. Yöneticilerin üniversite özerkliği hakkındaki düşünceleri ile üniversite büyüklüğü, üniversite türü arasında anlamlı bir farklılık vardır. Fakat üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticinin görevleriyle anlamlı bir fark yoktur. Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, mali özerkliği, üniversitelerin kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olmaları şeklinde tanımlamaktadır. Yöneticilerin mali özerklik tanımları ile üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi bakımından anlamlı bir farklılık yoktur.

Görüşme yapılan yöneticiler özerkliği özgür düşünme, bilim üretme ve kendi kararlarını alma şeklinde yorumlamaktadır. Olmazsa olmaz görmekte, özerkliğin tam olarak olması için mali özerkliğin öncelikle olması gerektiğini fakat Türkiye'de üniversitelerin mali özerkliğinin olmadığını düşünmektedirler. Yöneticiler mali özerkliğin kendi kaynaklarını yaratmakla ilişkili olduğunu ve kendi kaynağını yarattıkları sürece mali özerkliğe sahip olacağını düşünmektedirler. Yöneticilerin bazıları kamusal finansman nedeniyle mali özerkliğin ortadan kalktığını iddia ederken, bazıları aksini düşünmektedir. Yöneticiler, mali özerkliği kaynak yaratma ve kullanma olarak ele alınması

konusunda olumlu bir yaklaşım sergileseler de sözlerinden bilimsel özgürlüğün olumsuz etkilenebileceği, bilimin piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenebileceği çıkarılmakta fakat çeşitli alternatif yollarla bu durumların giderileceği yönündeki açıklamaları nedeniyle ekonomik kaygıların bilimsel kaygıların önüne geçtiği de hissedilmektedir. Öğretim üyeleri, özerkliği özgür akademik ortam, kendi kararlarını verebilme ve müdahale edilmemesi olarak görmektedirler. Mali özerkliği ise mali kısıtlama olmaması, kendine özgü bütçesinin olması ve bu bütçeyi harcarken kendi kararlarını alabilmesi şeklinde açıklamaktadırlar. Öğrenciler özerkliği düşüncelerinde kısıtlama olmaması, kendi kararını verme, bir yere bağlı olmaması şeklinde tanımlamışlardır. Mali özerklik ise paranın nasıl harcandığını anlamaktadırlar. Öğrencilerin kaynak yaratma ve kullanma sürecine temkinli yaklaştığı görülmektedir. Öğrencilerin mali özerklik konusunda çok fazla bilgili ve ilgili olmadıkları ancak, kamusal finansmandan dolayı devletin üniversitelere müdahalede bulunduğunu ve kaynak yaratmanın üniversiteleri başka yerlere bağımlı kılacağını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitelerin, iş çevreleri, sanayi ve diğer kurumlara yönelik yaptığı etkinliklerden mali kaynak sağlamalarının, üniversite özerkliğini artıran bir yol olduğunu düşünmektedir. Üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, yöneticilerin görevi ve üniversitenin bulunduğu bölge arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bütçe yönetimi konusunda sanayi ile işbirliği ve ticarileşme boyutlarında; üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitelerin finansal kaynak sıkıntısını şirketlerin ve diğer kurumların gereksinimlerine yönelik hizmet üretip satarak çözebileceğine inanmaktadır. Üniversite yöneticilerinin üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkileri bakımından tercih ettikleri seçenekler arasında anlamlı bir fark vardır. Üniversitenin büyüklüğü ile arasındaki fark anlamlı bulunurken; üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi değişkenleriyle arasındaki anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Görüşme yapılan yöneticilerin sanayi ile ilişkilere olumlu baktıkları ve sürecin iyi yönetilmesi gerektiğine inandıkları ortaya çıkmıştır. Öğretim üyeleri

üniversite sanayi işbirliğini olumlu görmektedir. Fakat bazı öğretim üyeleri bu konuda dikkatli olmak gerektiğini ve bazı sıkıntılar doğurabileceğini, Türkiye için biraz zamana ihtiyaç olduğunu düşünmektedirler. Öğrencilerin üniversite sanayi işbirliği konusundaki düşünceleri öğretim üyelerine benzerlik göstermektedir. İstihdam olanakları yaratma, üniversiteye katkı sağlama gibi nedenlerden dolayı ilişki kurulabilir ama bu ilişki kurulurken üniversiteye müdahale ettirmemek ve kuralları iyi belirlemek gerektiğini düşünmektedirler.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, teknoparkların ve araştırma projelerinin, üniversitelerin finansmanı yükünü azaltabilecek bir potansiyeli olduğunu düşünmektedir. Üniversitenin büyüklüğü ve üniversite türü arasındaki fark anlamlı bulunurken; üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, öğretim üyeleri ve üniversitelerin bilimsel çalışmaları doğrultusunda kendi şirketlerini kurabilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yöneticilerin öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusunda verdikleri yanıtlarla üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitelerin araştırma-geliştirme etkinliklerini farklı alanlarda teknoloji üretmeye yönelmesi gerektiğini düşünmektedir. Görüşler üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevine bağlı olarak değişmemektedir.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumlarının da yer alması gerektiğini düşünmektedir. Bu konudaki görüşler üniversitenin büyüklüğü ve üniversitenin kuruluş yılına göre anlamlı bir şekilde farklılaşırken; üniversite türü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevine bağlı olarak farklılaşmamaktadır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, özel ve yabancı yükseköğretim kurumlarının da kurulması gerektiğine inanmaktadır. Üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Fakat bu soruya verilen yanıtlarla yöneticilerin görevleri arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitelerin ticarileşmesinin üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağladığını düşünmektedir. Üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, vakıf yükseköğretim kurumlarının rekabeti artırdığını aynı zamanda öğrencilere öğrenim hizmetlerinde seçenek olarak sunulması gerektiğine inanmaktadırlar.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, geçici istihdam durumları nedeniyle üniversitelerin rutin işlerini (temizlik, kantin, yemekhane) üniversite dışına, özel kişilere aktarması gerektiğini düşünmektedir. Üniversitenin büyüklüğü arasında anlamlı bir fark bulunurken, üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi değişkenlerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitelerde yaşam boyu öğrenme fikri gereğince sertifika programları ve kurslar açılması gerektiğini düşünmektedirler. Üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge, yöneticilerin görevi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitelerin kar amaçlı (paralı) tezsiz yüksek lisans, uzaktan eğitim, ikinci öğretim gibi uygulamalara yer vermesi gerektiğine inanmaktadır. Üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge, yöneticilerin görevi arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır.

Görüşme yapılan yöneticilerin çoğunluğunun araştırmanın ticarileşebileceğini düşünmekte ama yükseköğretimin ticarileşmesi konusunda temkinli oldukları görülmektedir. Yöneticilerin hepsi rekabeti olumlu görmekte fakat bir ayrıntıya dikkat çekmek istemektedirler. Bu rekabetin bilimsel olması gerektiği ve birbirini yok edici olmaması gerektiğidir. Öğretim üyelerinin büyük bir kısmı eğitimin değil fakat araştırmaların ticarileşebileceğini düşünmektedir. Öğretim üyelerinin bu anlamda yapılacak rekabete ilişkin görüşleri de destekleyici görünmektedir. Öğretim üyelerinin sözlerinden üniversitelerin kaynak yaratmak için farklı uygulamalara giderek etkinliklerini ticarileştirmesi gerektiğini düşünmektedirler. Fakat bu kaynak yaratma kısmında kendi öğrencilerine verilen eğitim hariç tutulmaktadır. Araştırmaların, başka kurumlara verilen eğitimin, mülklerin ticarileşmesinde sakınca görülmemektedir. Öğrenciler parasal kaynak yaratmak için farklı uygulamalar kapsamında eğitimin ticarileşmesini kesinlikle istememekte ve uygun görmemektedir. Fakat bazı öğrenciler araştırmaların ve başka kurumlara verilebilecek olan eğitimin ticarileşebileceğini düşünmektedirler. İdari personel üniversitenin kaynak yaratması gerektiğini düşünmektedir. Fakat beklentileri, bu kaynakların kendilerine de yansması, yasalara uygun olması ve üniversitenin önceliklerini unutmaması gerektiğidir.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitenin mali konularda daha serbest hareket edebilmesine olanak vermek için "torba bütçe" kullanımını önermektedirler. Yöneticilerin bütçe sistemleri tercihleri ile üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversite bütçeleri çok büyük oranda kamu kaynaklarına dayandığı için devletin, üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğunu düşünmektedir. Yöneticilerin tasarruf hakkı ile üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü ve üniversitenin bulunduğu bölge ile arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Yöneticilerin görevi ile tasarruf hakkı arasında anlamlı bir fark yoktur.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversitelere devlet tarafından ayrılan kaynağın üniversitede öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak kadar ödenek verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Üniversiteye ayrılan kaynak miktarı hakkındaki tercihlerle üniversite türü ve üniversitenin büyüklüğü arasında anlamlı bir fark varken; üniversitenin bulunduğu bölge, yöneticilerin görevi ve üniversitenin kuruluş yılı değişkenleriyle anlamlı bir fark yoktur.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde üniversitelerin hizmetlerinin (ne kadar çok ürün verirse o kadar çok destek) ölçüt olarak alınması gerektiğini düşünmektedir. Üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversite finansmanının kamu ağırlıklı olmak üzere hizmetten yararlananların da katkı sağlayacağı bir şekilde sağlanması gerektiğini düşünmektedirler. Yöneticilerin üniversite finansmanı ile ilgili soruya verdikleri yanıtlarla üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge ve yöneticilerin görevi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bütçe yönetimi konusunda bütçenin yeterliği boyutunda; üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, üniversite bütçelerine yeterli ödenek konulmadığını, harcama kalemleri arasında para aktarımı yapılamadığı için sorunlar yaşadıklarını, yatırım harcamaları için ödeneğin yeterli olmadığını düşünmektedirler.

Üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, büyük onarım, yatırım, makine, donanım ile ilgili ödenekler, rektörlük bütçesine bağlı olması nedeniyle rektörün, fakültelerin-yüksekokulların gereksinimlerini göz önünde bulundurarak adaletli dağıtım yaptığını, bütün araştırmacılara kongre, sempozyum vb. bilimsel toplantılara katılmaları için maddi destek verildiğini, öğrencilerden kayıt, diploma, transkript ücreti gibi farklı isimler altında maddi istemde bulunulmadığını söylemektedirler. Bu soruya verilen yanıtlardan

katılımcıların yarısından fazlasının bütçe yetersizliği nedeniyle araştırmacılarına bilimsel etkinlikleri için destek veremediği ve bileşenlerine sosyo kültürel etkinlikler sunamadığı anlaşılmaktadır.

Görüşme yapılan yöneticilerin yaşadığı en büyük sorunların bütçe yetersizliği, kalemler arası geçiş zorlukları ve üçer aylık açılan bütçe olduğu görülmektedir. Yöneticilere göre bütçenin büyüklüğü, bütün fakülteler göz önüne alınarak, bilimsel çalışmaların yapılabilmesi için laboratuvar ve teknoloji düşünülerek, fakültelerin gelişimleri düşünülerek, performansa göre, üniversitelerin yapılarına göre, öğrenci sayısına göre belirlenmelidir. Pazarlık yoluyla bütçenin belirlenmesi konusunda yöneticilerin çoğunluğu yöntemin uygun olmadığını söylemiştir. Yöneticiler verilen ödeneğin yetersiz olduğunu ve yıl sonunda bütçede kalan paranın olmadığını söylemişlerdir. Yöneticilere göre bütçeleme gereksinimler noktasında düzenlenirse, kalemler arası geçiş esnek olursa daha iyi olur. Yöneticilere göre maliyetli birimleri açmak göze alınabiliyorsa açılmalı. Ayrıca torba bütçenin, parayı daha verimli kullanmayı sağlayabileceğini düşünmektedirler. Yöneticilerin, bütçe olanaklarının önemli bir güç olarak kullanılıp kullanılmadığına ilişkin düşünceleri, istenirse kullanılabilirdi fakat kendilerinin kullanmadıkları yönündedir. Öğretim üyeleri üniversitede kaynak kullanımının en çok eğitim-öğretim ve araştırma birimlerinde olması gerektiğini düşünmektedir. Öğretim üyeleri bütçe olanaklarının yöneticiler tarafından önemli bir güç olarak kullanılabilirdi fakat kendilerinin yaşamadığını söylemişlerdir. İdari personel kaynak kullanım alanını “eğitim-öğretim hizmetleri”, “bilimsel araştırmalar”, “maaşlar”, “barınma (lojmanlar)”, “personel” şeklinde sıralamıştır.

Bütçe yönetimi konusunda katılımlı bütçe boyutunda, üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, bütçenin üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrine dayanan katılımlı bütçenin üniversitede uygulanabilir olduğunu düşünmektedirler. Yöneticilerin katılımlı bütçenin uygulanabilirliği ile ilgili görüşleriyle üniversite türü, üniversitenin kuruluş yılı, üniversitenin büyüklüğü, üniversitenin bulunduğu bölge, yöneticilerin görevine bağlı olarak değişmemektedir.

Görüşme yapılan üniversite yöneticilerinin çoğunluğu, katılımlı bütçeleme ile üniversitedeki her bireyin sorunların kaynağını anlamasında ve sorunlarının çözülmesinde görüş geliştirme olanağı bulacağına, kaynakların hangi amaçla nereye harcanacağı sürecine doğrudan katılmak için bir olanak elde edeceğine inanmaktadır.

Katılımcıları bir bütün olarak ele aldığımızda büyük kısmı üniversitede katılımlı bütçenin uygulanmasını istemektedir. Yöneticiler kendi içinde değerlendirildiğinde çoğunluğu katılımlı bütçeyi uygulanabilir bulmamıştır. Öğretim üyelerinin çoğunluğu bütçe yönetim sürecine öğretim üyelerinin katılması gerektiğini söylemişlerdir. Öğretim üyeleri bileşenlerin görüşünün alınmasını demokrasinin gelişimiyle ilişkilendirmektedir. Öğretim üyelerinin çoğu katılımlı bütçeyi üniversitelerde uygulanabilir bulmaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu üniversitelerde bütçe yönetimi sürecinde fikirlerinin alınmasını istemektedirler. İdari personelin de çoğunluğu bu süreçte fikirlerinin alınmasını beklemektedir.

Bütçe Yönetimi Süreçlerinin Üniversite Bileşenlerinin Üniversite Yaşamlarına Yansımalarına Yönelik Sonuçlar

Bu araştırmanın ikinci amacı üniversitelerde uygulanmakta olan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinin (öğrenci, öğretim üyesi ve yönetsel personel) üniversite yaşamlarına yansımaları, onların deneyimlerine göre nasıldır? Sorusuna yanıt aramaktır. Bu soru kapsamında elde edilen sonuçlar şöyledir:

Görüşme yapılan yöneticiler bilimsel kongrelere katılım konusunda bütçelerinin elverdiği ölçüde belli ölçütler altında öğretim üyelerini desteklemeye çalıştıklarını fakat yine de bunun yeterli olmadığını düşünmektedirler. Kütüphane ve sosyo kültürel etkinlikler altyapı yeterliği üniversitelere göre farklılık göstermiştir. Ankara Üniversitesi arkasından Balıkesir üniversitesi bu iki alanda yeterlik gösterirken, Erzincan Üniversitesi yeni kurulan üniversitelerden olduğu için eksikliklerin olduğu görülmektedir. Yöneticilerin ortak fikri ise akademisyenlerin sosyo kültürel ve sportif etkinliklere katılımındaki isteksizliğidir. Lojmanlar konusunda da tam tersi bir

durum söz konusudur. Sadece Erzincan Üniversitesi bu anlamda destek sağlamakta ve bu desteği geliştirmek istemektedir. Yemekhane konusunda yemeğin kalitesinden tek memnun olan üniversite Balıkesir Üniversitesi bileşenleridir. Ücretlendirme anlamında üniversiteler arasında farklılık görülmüştür. Bilimsel yayın, bilimsel toplantı ve projeler konusunda öğretim üyelerinin çoğunluğu desteğin olduğu ama yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Öğretim üyelerinin çoğunluğu çalışma ortamlarının fena olmadığını, eksikliklerin gün geçtikçe giderildiğini düşünmektedirler. Sosyo kültürel ve sportif etkinlikler konusunda çaba gösterilmediğini düşünen öğretim üyeleri kütüphane, lojman, barınma ve ulaşım konularında çoğunlukla yöneticilerle aynı düşünmektedir. Okul ve kreş anlamında da üniversiteler farklıdır. Öğretim üyelerini arasında ikinci öğretim ve yaz okulu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Öğretim üyelerinin bazıları ikinci öğretime ve yaz okuluna karşıyken bazıları ekonomik nedenlerle ikinci öğretimi istemektedirler.

Görüşme yapılan yöneticiler, öğrencilerden kayıt, diploma, öğrenci belgesi ücretinin alınmadığını söylemişlerdir. Yöneticilerden sadece 2 kişi bu tür ücretlerin alınması gerektiğini söylemişlerdir. Yöneticilerin bir kısmı öğrencilerin fırsatlarının olduğunu, altyapının olduğunu fakat öğrencilere ulaşmadığını düşünmektedir. Bazı yöneticiler öğrencilerin talep ettiklerini düşünmediğini söylemiştir. Üniversitelerde yemek fiyatları değişmektedir. Öğrenciler yemek fiyatını pahalı bulmamaktadırlar. Öğrencilerin hepsi yurt anlamında sıkıntıları olduğunu dile getirmişlerdir. Öğrencilerin sosyo kültürel ve sportif yaşam hakkındaki düşünceleri üniversitelere göre değişmektedir. Altyapı yeterli olan Ankara ve Balıkesir Üniversitelerinde sıkıntı yokken, yeni kurulan Erzincan Üniversitesi'nde sıkıntı vardır. Derslik, laboratuvar gibi fiziki alanlar konusunda da üniversite farklılıkları dikkat çekicidir. Ankara Üniversitesi'nde eski yapıların rahatsızlığı, Balıkesir Üniversitesi'nde tamamlanmamış birimlerin rahatsızlığı vardır. Bilgisayar, internet gibi olanaklara ulaşma anlamında üç üniversitenin öğrencileri de olanakların olduğunu fakat yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu kütüphaneleri yetersiz görmektedir. Burslar konusunda öğrencilerin hemen hemen hepsi burs verilen kişi sayısının az olduğunu düşünmektedir.

Öğrencilerin çoğunluğu da verilen bursun miktarının az olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu öğrenci topluluklarıyla ilgili bir fikre sahip olmadıklarını, üye olmadıklarını söylemişlerdir. Öğrenciler yaz okulu ve ikinci öğretime ödedikleri ücretlerle ilgili sıkıntılardan sıklıkla bahsetmektedirler.

Görüşme yapılan yöneticilerin büyük çoğunluğu idari personelle akademik personel arasında farklı bir uygulamada bulunmadıklarını, idari personelin akademik personelle aynı hizmetlerden aynı koşullarda yararlandıklarını anlatmışlardır. İdari personelin çoğunluğu açıklamalarında üniversitede çalışmakla ilgili beklentileri olmadığını dile getirmiştir. İdari personelin büyük çoğunluğu bir işi olduğu için üniversitede çalışmaktan memnun olduğunu söylemiştir. İdari personelin birçoğunun çalışma ortamı ve fiziki olanakları yeterli gördüğü anlaşılmaktadır. Sosyo kültürel ve sportif yaşam hakkında davet edilmedikleri için biraz küskün oldukları ve ücretlendirmenin ekonomik olmaması nedeniyle katılamadıkları anlaşılmaktadır. İdari personelin yemek ve barınma, ulaşım gereksinimleriyle ilgili cevaplarda üniversitelere göre bir farklılık gözlenmektedir. Buradaki memnuniyet akademik personelle aynıdır. Kreş ve okul olanaklarından fiyatı nedeniyle yararlanamamaktadırlar. İdari personel hem yaptıkları işin gereği olarak hem de maddi bir destek olarak mesai ücretlerinin olmasını istemektedirler. İdari personel gelirleri iyi olmadığı için üniversitelerin ücretli sunduğu olanaklardan çok fazla yararlanamamaktadır. Yine gelirleri iyi olmadığı için de üniversitelerin kendilerine ulaşım, barınma, yemek, sosyal yaşamı zenginleştirme, çocukları için okul gibi bazı kolaylıklar sağlanmasını beklemektedirler. Bazı üniversitelerin bu anlamda çaba gösterdiği fakat yeterli olmadığı görülmektedir.

Öneriler

Uygulama Önerileri

Araştırma sonuçları doğrultusunda şunlar önerilebilir:

Üniversitelerde özerklik olması gerektiği tartışılmaya bile gerek duyulmayan bir konudur. Bu bağlamda üniversitelerdeki özerklikle ilgili kuşkulu durumu ortadan kaldırmak için üniversitelerin özerkliği tüm boyutlarıyla yasalar ve uygulamalarıyla sağlanmalıdır.

Kamu üniversiteleri kamusal finansmanla desteklenmek zorundadır. Bu finansmanın harcanması konusunda üniversitelerin mali özerkliği tanınmalıdır. Bu anlamda torba bütçe kullanımı önerilmektedir. Üniversitelere ayrılan kaynaklar üniversitelerin gereksinimleri doğrultusunda belirlenmeli ve yeterli ödenek konulmalıdır. Üniversite bütçelerinde üniversiteler tasarruf hakkına sahip ve kendi kurumlarınca denetime açık olmalıdır.

Üniversitelerin sanayi ve çevresiyle ilişki kurması ve sorunlarını çözmeye çalışması gerekmektedir. Fakat bu ilişkiler piyasa koşulları çerçevesinde olmamalı, ticarileşmeyi beraberinde getirmemelidir. Üniversiteler finansal kaynak sıkıntılarını öğrenciler ve araştırmacılar üzerinden gidermeye çalışmamalıdır.

Üniversiteler rutin işlerini özel kuruluşlara aktararak geçici, güvencesiz istihdamları desteklememelidir. Bu durum aynı zamanda hizmetin kalitesini de olumsuz etkilemektedir. Üniversiteler kadrolu çalıştırdığı elemanlarla bileşenlerine bu hizmetleri sunmalıdır.

Öğretim üyelerinin maaşları üstlendikleri görevlerini sürdürmelerini kolaylaştırabilecek, yaşanabilir düzeye çıkarılmalıdır. Aksi takdirde bu ihtiyaçlarını karşılamak isteyen öğretim üyelerinin piyasa güdümünde hareket etmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Üniversite bütçelerinin kullanımı sırasında ortaya çıkan kalemler arası geçiş, üçer aylık dönemlerde harcama gibi kısıtların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Üniversitelerde bütçe yetersizliği nedeniyle bilimsel çalışmaların devamı kısıtlanmamalı, öğretim üyeleri bu anlamda çeşitli olanaklarla desteklenmelidir.

Öğretim üyelerin, idari personelin ve öğrencilerin sosyo kültürel ve sportif yaşantıları, yemekhane, barınma, ulaşım gibi temel gereksinimleri üniversiteler tarafından desteklenmelidir. Bu gereksinimlerin giderilmesi esnasında bir ücret alınması gerekiyorsa burada kar amacı güdülmeden hizmetin devamını sağlayabilecek bir ücretlendirme yapılması gerekmektedir.

Öğrenciler, üniversite kültürü, özerklik ve üniversite işleyişi gibi konularda bilgilendirilmelidir.

Araştırma Önerileri

Bu araştırmada üniversitedeki bütçe yönetimi mali özerklik, sanayi işbirliği, ticarileşme, bütçenin yeterliği ve katılımlı bütçe boyutlarında ele alınmıştır. Üniversitedeki bütçe yönetiminin farklı boyutlarına odaklanan yeni araştırmalar yapılabilir.

Katılımlı bütçe demokrasinin bir gereğidir. Araştırmaya katılan katılımcıların büyük kısmı da üniversitelerde bütçe konusunda fikirlerinin alınması fikrini desteklediğine göre alternatif bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Katılımlı bütçe üniversitelerde uygulanabilir. Bu bağlamda katılımlı bütçenin uygulama planıyla ilgili araştırmalar ve katılımlı bütçe pilot uygulamaları yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Afonso, A., Ramirez, J., J., Diaz- Puente, J., M., 2012, University- Industry Cooperation in the Education Domain to Foster Competitiveness and Employment, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, s. 3947-3953
- Ahmed, Z.U., 2005, Implementing Participatory Budgeting Approach in Least Developed Countries (Ldc): Myth and Reality, *The Cost and Management*, vol. 33, no. 4, July-August, pp. 75-84.
- Akça, İ. Benli, F., Sabit A., (2001), "Geç Kapitalizm, Yeni Sağ, 'Yeni' Üniversite, *Birikim*, sayı: 142-143, Şubat-Mart, ss.57-70.
- Akçi, Y., 2004, Üniversite Sanayi İşbirliği İle İlgili Sanayici Algıları, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Akın, F., 1997, 1933'den Bu Yana Üniversite Düzenleri, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aksoy, S., 1991, *Kamu Maliyesi*, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Aktan, C. C., 2007, Yükseköğretimde Değişim: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar, İçinde: Aktan, C. C., Değişim Çağında Yüksek Öğretim, Yaşar Üniversitesi Yayını, İzmir.
- Aktan, C. C., 2003, *Özlenen Üniversite Yaşanan Üniversite*, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları,.
- Alaşahin, M., K., 2007, Üniversite Bütçelerinin Analizi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Altbach, P. G., 1997, Üniversiteleri Küreselleşme Bağlamında Konumlandırmak, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1).
- Antalyalı, Ö., L., 2007, Tarihsel Süreç İçerisinde Üniversite Misyonlarının Oluşumu, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, sayı 6.
- Araman, S., 2009, Türkiye'de Teknolojik Gelişme Sorunsalı Açısından Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Arslan, A., 2010, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu İle Kamu Harcama Sisteminde Yapılan Düzenlemeler, http://www2.bayar.edu.tr/iibf/maliye/sureyya_sakinc/docs/butcehazineislemeleri/ahmetarslan.pdf, Ulaşılma Tarihi: 03.01.2012
- Aslan, G., 2010, Öğretim Üyelerinin "Girişimci Üniversite" ve Üniversite Sanayi İşbirliği Kavramlarına İlişkin Görüşleri, *Eğitim Toplum Bilim Dergisi*, cilt 8 sayı 30.
- Balci, A., 2010, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler*, Ankara, Pegem Yayıncılık.

- Banaz, Ö., F., 2008, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun Yerel Yönetimlere Getirdiği Yenilikler, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Basar, M, Tosunoğlu, T ve Demirci, E., 2001, *Girişimcilik ve Girişimcinin Yol Haritası: S Planı*, Eskişehir Ticaret Odası Yayın No:14.
- Batırel, Ö., F., 1990, *Kamu Bütçesi* (6.baskı), M.Ü.Nihat Sayar ve Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Bayar, O., [yayın yılı bilinmiyor], Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ne Getir(M)iyor? <http://xena.bcc.bilkent.edu.tr/generic-moodle-var-lib-moodle/blog/attachments/57/kamumali.pdf>, Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013
- Bayrak, S., Halis, M., 2003, Öğretim Elemanları ve Sanayici Açısından Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Değerlendirilmesi, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 5, s. 64-85.Bişkek.
- Bhanu, V.,2007, Making The Indian Budget How Open and Participatory?, *Economic And Political Weekly*, March 31, 1079-1081.
- Bilgili, A., 2008, Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Teknoparklar: Bursa Ulutek Teknoloji Geliştirme Bölgesi Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Bok, D., 2007, *Piyasa Ortamında Üniversiteler: Yüksek Öğretimin Ticarileşmesi*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bozeman, B., 1979, *Public Management and Policy Analysis*, St. Martin's Pres.,New York.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T., Sezen, S., 1998, *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, Ankara, Todaie Yayını.
- Buchbinder, H., 1993,The Market Oriented University and The Changing Role of Knowledge, *Higher Education*, 26.
- Bulutoğlu, K. ve Kurtuluş E.,1981, *Bütçe ve Kamu Harcamaları*, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, İstanbul.
- Bülbül D., Ejder, H L. Sahan, Ö., 2005, *Devlet Bütçesi*, Gazi Kitap Evi, Ankara.
- Bülbül, T., 2006, Üniversite Öğretim Elemanı Ücretlerinin Akademik Yaşama Yansımalarının Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Büyüköztürk, Ş., 2010, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Büyükkaragöz S., Kesici Ş., Yılmaz A. 1995, *Yükseköğretim Programları ve Demokratik Tutumlar*, Ankara, TDV Yayınları
- Cabannes, Y. 2004, Participatory Budgeting: A Significiant Contribution To Participatoy Democracy, *Environment&Urbanization*, April, vol:16.
- Cabannes, Y. 2012, "TOKİ Modeli Neden Çökecek?", *Radikal Hayat* (Gazete Makalesi),http://Www.Radikal.Com.Tr/Hayat/Toki_Modeli_Neden_Cokecek-943591

- Canbay, T. 1999, Türkiye’de Kamu Bütçesinde Reform İhtiyacı ve Sıfır Tabanlı Bütçeleme Sistemi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Clark, B., R.; 1998, *Creating Entrepreneurial University: Organizational Pathways Of Transformation*, Iau Press -Pergamon, Oxford.
- Coşkun, G., 1976, Bütçe Reformu Nedenleri ve Program Bütçe Sistemi, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, G., 1997, *Devlet Bütçesi Türk Bütçe Sistemi* (Gözden Geçirilmiş 5.Baskı), Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları.
- Çakıroğlu, Ü., 2007, Web Tabanlı Veri Toplama Ve Analiz Sistemi, Akademik Bilişim, Dumlupınar Üniversitesi, 31 Ocak-02 Şubat, Kütahya. [Http://Ab.Org.Tr/Ab07/Bildiri/167.Pdf](http://Ab.Org.Tr/Ab07/Bildiri/167.Pdf) Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013
- Çiftçi, M., 2010, Girişimci Üniversite ve Üçüncü Kuşak Üniversiteler, Dumlupınar Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 27, s 341- 348
- Çukurçayır, M., A, 2008, *Yerel Siyaset*, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Demir, O., Üzümcü, A. ve Duran, S., 2006, İçsel Büyümede İçselleşme Süreçleri: Türkiye Örneği, *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:21 Sayı:1, s 27-46.
- Demirkaya, D. 2010, Yerel Yönetimlerde Katılımcı Bütçeleme: Türkiye Modeli”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Dinçer, Ö. ve Fidan. Y, 1998, *İşletme Yönetimine Giriş* (3.Basım), Beta Yayınları, İstanbul.
- Doğramacı, İ., 2000, Günümüzde Rektör Seçimi ve Atama Krizi (Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimine Bakış), Ankara, Meteksan.
- Doğramacı, İ., 2007, *Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimi*, Ankara, Meteksan.
- Dönmez Ö, 2005, *Kavram-Teori ve Politikalar*, Gazi Kitapevi, Ankara.
- DPT, 2000, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, Ankara
- Dura, C., 1994, *Üniversite-Sanayi İşbirliği Üzerine Bir Deneme*, İçinde: Anadolu Sanayinin Rekabet Gücü ve Üniversite-Sanayi İşbirliği, E. Tokgöz (Ed.), 2. Ulusal İktisat Sempozyumu, Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu.
- Durak A,C., Çevik İşgören, N., 2010, University-Industry Cooperation In Terms Of Textile-Apparel Education, *Procedia Social And Behavioral Sciences*, 2, 3437–3441.
- Dülger, C., 1999, Bütçe Sürecinde Baskı Grupları, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Düzova, A., K., 2011, Özel Sağlık Sektöründe Bütçesel Katılımın Yönetimsel Güven Üzerindeki Etkisi, Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Eckel, P. 2002, Governing Entrepreneurial Strategic Alliances That Capitalize On The Curriculum. Changing Enterprises Project Of American Council On Education. www.Usc.Edu/Dept/Chepa/Gov/Rf2002/Eckel.Pdf

- Edizdoğan N., 2005, *Kamu Bütçesi*, Bursa, Başak Matbaacılık
- Edizdoğan, N.,1998, *Kamu Bütçesi* (Genişletilmiş 4.Baskı), Bursa, Ekin Kitabevi.
- Ekiz, D., 2003, *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Ensari, H., 1989, Üniversite Sanayi İlişkileri, İstanbul Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ercan, F. 1996, Yüksek Öğretim Yeniden Yapılanmanın Ekonomi Politikęi, *İktisat*, sayı 357
- Ercan, F. 2006, Kurumsallaşan Sermaye Egemenliği ve Yeni YÖK Yasa Taslağı Üzerine, <http://Fuatercan.Wordpress.Com/Tag/Makaleler/>,
- Ercan, F., 2002, Yeni YÖK Yasa Taslağı Üzerine: Yol Ayrımındaki Türkiye'nin Kurumsallaşan Sermayesi, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2
- Ercan, F., 1997, Sermayenin Gelişimi Açısından Eğitimin Piyasalaşması; Toplumun Gelişimi Açısından Eğitim Toplumsallaşması (Eğitim-Sanayi İlişkisi), III. Ulusal Makina Mühendisliği Ve Eğitimi Sempozyumu, 16-17 Ekim İstanbul
- Ercan, F., 2007, Küreselleşmenin Eğitimle Bağlantıları, *Reflex Dergisi*, Sayı 2, <http://Fuatercan.Wordpress.Com/Category/Soylethiler/> Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013
- Ercins, ., 2012, Türkiye'nin Demokratikleřmesinde Toplumsal Sorun Alanları, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi*, 14/1, 79-102
- Erdem, A. R., 2006, Dünyadaki Yükseköğretimin Değişimi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 299-314
- Erdem, A., 2007, Üniversite-Sanayi İşbirliğinin, Üniversitelerin İdarive Mali Özerklikleri İle Akademik Özgürlükleri Üzerine Etkileri, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ergen, Z, 2012, Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli, *Maliye Dergisi*, sayı 163, 316-334
- Erginay, A., 1992, *Kamu Maliyesi* (14.Baskı), Savaş Yayınları, Ankara.
- Erginay, A.,1987, *Kamu Maliyesi* (12.Baskı), Turhan Basımevi, Ankara.
- Ergur, A.,2003,Üniversitenin Pazarla Bütünleşmesi Sürecinde Akademik Dünyanın Dönüşümü. *Toplum Ve Bilim Dergisi*, 97.
- Ertuğrul, H. 1992, *Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite*. T.C. Başbakanlık Yayını, Ankara,
- Etzkowitz, H., 2003, Research Groups As 'Quasi-Firms': The Invention Of The Entrepreneurial University, *Research Policy*,s32, s.115.
- Falay, N., 1987, Program Bütçe ve Sıfır-Esaslı Bütçe Sistemleri. Edebiyat Fakóltesi Basımevi, İstanbul.
- Feyzioğlu, B., 1981, Üniversite Özerkliği, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, sayı 28, s 127-133.
- Feyzioğlu, B.N., 1984, *Nazari, Tatbiki, Mukayeseli Bütçe* (7.Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul.

- Fisher, D., Rubenson, K. 1998, *The Changing Political Rconomy. Universities and Globalization.* (Ed: Jan Currie And Janice Newson), London.
- Gedikli, B., 2001, *Kamu Harcama Yönetiminde Kalite*, Yeminli Mali Müşavirlik Yayınları, Ankara.
- Genro, T., 1999, *Katılımcı Bütçe ve Demokrasi*, Tarso Genro ve Ubiratan De Souza, Porto Aegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi, Çev. Bülent Tanatar, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (Wald) Yayını, İstanbul.
- Giroux, H., A. 2007, *Eleştirel Pedagoji ve Neoliberalizm*, İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- Goldfrank, B., 2006, *Lessons From Latin American Experience In Participatory Budgeting*, <http://www.Internationalbudget.Org/Themes/Pb/Latinamerica.Pdf>.> Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013
- Gorz, A., 1995, *İktisadî Aklın Eleştirisi* (Çev. Işık Ergüden), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Gök, F., 2004, *Eğitimin Özelleştirilmesi, Neoliberalizmin Tahribatı: 2000'li Yıllarda Türkiye*, 2. Cilt, İstanbul, Metis Yayınları.
- Güler, F., 2000, *Üniversite-Sanayi İşbirliği: Sorunlar Avantajlar*, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, Sayı 40.
- Gümüş, A. ve Kurul, N., 2011, *Üniversitelerde Bologna Süreci Neye Hizmet Ediyor?*, Ankara, Eğitim Sen Yayınları.
- Günay, D., 2004, *Üniversitenin Neliği, Akademik Özgürlük ve Üniversite Özerkliği*, International Congress On Higher Education, May 27-29, İstanbul
- Güngör Tanç, Ş., ve Dikicioğlu, Z., 2012, *Katılımlı Bütçe Yaklaşımının Bütçe Tatmini ve Bütçe Performansı Üzerindeki Etkisinin Araştırılması*, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Temmuz Sayısı, 137- 152
- Gürneş, B., 2010, *Belediyelerde Harcama Önceliklerinin Belirlenmesinde Katılımcı Bütçe Uygulaması: Çanakkale Belediyesi Örneği*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Gürsoy, B., 1980, *Kamusal Maliye Bütçe*, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Gürüz, K., 2001, *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Tarihçesi ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, ÖSYM Yayınları 2001-4., Ankara.
- Gürüz, K., Şuhubi, E., Şengör, C., Türker, K. ve Yurtsever, E., 1994, *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*, No. 94, İstanbul, TÜSİAD Yayını
- Güven, İ., 2002, *Yeni Gelişmeler Işığında Yüksek Öğretimde Yapısal Dönüşümler*, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt:35 sayı1-2.
- Harvery, D., 1998, *University, Inc. The Atlantic Monthly*, October.
- Hesapçioğlu, M., 1994, *İnsan Kaynakları Yönetimi ve Ekonomisi*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.

- İlhan, M., 2007, Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılmasının Bütçe ve Denetim Üzerine Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Jefferies, R, 1982, *Tackling The Hall*. T.J. Press Ltd, London.
- Kale M., 2011, Yükseköğretim Finansmanı, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Nisan Sayısı http://Dokuman.Tsadergisi.Org/Dergiler_Pdf/2011/2011-Nisan/4.Pdf
- Karahan, S., 2009, Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Teknoparkların Yeri ve Gaziantep Teknoparkı, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karakütük, K., 2006, Yükseköğretimin Finansmanı, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 171.
- Karakütük, K., 2007, Üniversitelerin Bütçe Yönetimi Sorunları, 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 5-7 Eylül, Tokat
- Karakütük, K., 2012, *Eğitim Planlaması*, Ankara, Elhan Kitap.
- Karasar, N., 2010, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Karayalçın, Y., 1964, Üniversitelerin İdare ve Murakabesi: Mukayeseli Bir İnceleme, Ajans Türk Matbaası, Ankara.
- Karpuzoğlu, T., 1992, Çağdaş Üniversite İçin Öneriler, Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite. T.C. Başbakanlık Yayını, Ankara
- Kartalıcı, K., 2007, Kamu Mal Yönetim ve Deneti, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Kavili Arap, S., 2010, Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, cilt: 65 sayı: 1
- Kaya, D., Kadı, İ, Sonverdi, E., Yanmaz, M, Demirel F, 2012, Demir Çelik Sektöründe Üniversite-Sanayi İşbirliği: Kardemir-Karabük Üniversitesi Enerji ve Çevre Projeleri Örneği, International Iron & Steel Symposium, 02-04 April Karabük,
- Keleş, M.K., 2007, Türkiye’de Teknokentler: Bir Ampirik İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Kesik, A., 2005, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Bağlamında ve AB Sürecinde Türk Kamu İç Mali Kontrol Sistemi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt9, sayı 1, 94-114.
- Keskin, N. E. 2003, Eğitimde Reform, Kamu Yönetimi 1. Ulusal Kurultayı. 18,19 Aralık. Malatya.
- Kılıç, A, Ayvaz, Ü, 2011, Üniversite-Sanayi-Devlet İşbirliğinin Sağlayıcısı Olarak Teknoparklar ve Teknoloji Transferi İşbirliklerinde Mevcut Durum, *Savunma Bilimleri Dergisi*, cilt 10, sayı 2, s 58-79.
- Korkut, H., 1993, Üniversite Özerkliği, *Eğitim ve Bilim*, cilt: 17, sayı: 88.
- Korkut, H., 2001, *Sorgulanan Yükseköğretim*, Yayın No: 237, Ankara: Nobel Yayınları.

- Kovancılar, B., 2003, Bütçe Sürecine Yönelik Reform Stratejileri (Türkiye İçin Bir Strateji Önerisi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Krücken, G., Kosmützky, A., Torke, M., 2007, Towards a Multiversity? Universities Between Global Trends and National Traditions, Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 http://www.transcriptverlag.de/ts468/ts468_1.pdf,
- Kurul Tural, N, 2002, *Eğitim Finansmanı*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Kurul Tural, N., 2004, *Küreselleşme ve Üniversiteler*. Ankara, Kök Yayıncılık.
- Kurul, N., 2012, *Eğitim Finansmanı*, Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Kurul, N., 2010, Türkiye Üniversitelerinde 1980 Sonrası Dönem: İnsanın Özgürleşmesi Amacından Akademik Kapitalizme Geçişin Öyküsü, *Bilim ve Gelecek Aylık Bilim, Kültür Ve Politika Dergisi*, 71.
- Küçükçirkin, M., 1990, *Üniversite-Sanayi İşbirliği: Ülke Sanayii ve Ekonomi Açısından Önemi*, TOBB, Yayın No: 158, Ankara.
- Kümbetoglu, B., 2005, *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Kwiek, M., 2003, Yükseköğretimi Yeniden Düşünürken Yeni Bir Paradigma Olarak Küreselleşme: Gelecek İçin Göstergeler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (1).
- Kwiek, M., 2001, Globalization And Higher Education. *Higher Education İn Europe*, 26(1)
- Lamba, M., 2006, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Türk Bütçe Sistemine Getirdiği Yenilikler ve Kamu Mali Yönetimine Olası Etkileri, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Lee, M. N. N. 2000, *The Impacts Of Globalization On Education İn Malaysia. Globalization And Education*. (Editör: Nelly P. Stromquist And Karen Monkman), New York.
- Lerner, J. 2012, Pbnyc Expands To 8 Districts And \$10 Million, Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 <http://www.participatorybudgeting.org/new-york/pbnyc-expands-to-8-districts-and-10-million-2/>
- Magrath, C., P., 2000, Globalization and Its Effects on Higher Education Beyond The Nation-State. *Higher Education İn Europe*, 25 (2).
- Maliye Bakanlığı, 2004, Performans Esaslı Bütçeleme Rehberi (Taslak), www.Bumko.Gov.Tr
- Maliye Bakanlığı, 2009, Performans Programı Hazırlama Rehberi, www.Bumko.Gov.Tr/Peb
- Mandel, E. 1991, *Kapitalist Gelişmenin Uzun Dalgaları*, İstanbul, Yazın Yayıncılık.
- Martin, B. R., Etzkowitz, H, 2000, The Origin and Evolution of The University Species, *Vest* 13.
- Mcmillan, J. H., Schumacher, S., 2006, *Research in Education: Evidence-Based Inquiry*, Pearson Education, Inc. New York.

- Meriç, M.,2010, Yükseköğretimin Finansmanında Adalet, Cumhuriyetimizin 100. Yılına Doğru Üniversite Vizyonumuz Sempozyumu, 16-18 Nisan, Ankara.
- Miyoshi, M.,2000,The University And The “Global” Economy: The Cases Of The United States And Japan. *The South Atlantic Quarterly*, 99(4).
- Morse, W., J., Davis, J., R., Hartgraves L. 2002, *Management Accounting: A Strategic Approach*, Thomson South Western, Third Edition.
- Municipal Development Partnership For Eastern And Southern Africa, 2006, Report On The Special Session On Participatory Building: Inclusiveness In Policy Making And Municipal Finance For The Implementation Of The Millennium Development Goals (Mdgs), Room T5 Kenyatta International Conference Centre (Kicc), Nairobi-Kenya [Http://www.Mdpafrica.Org](http://www.mdpafrica.org)
- Mutlu, E., 2001, Şirketleşen Üniversitelerin Müşterisi Olmak Ya Da Üniversiteli Olmak, *Karizma Dergisi*, 8.
- Mutluer, M., K., Öner, E., Kesik, A, 2011, *Bütçe Hukuku*, , İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Narin, Ö. 2008, Kapitalizm ve Bilimin Üretimi, Bilimsel Emek Sürecindeki Dönüşüm, *İktisat Dergisi*, 494-495, 25-39.
- Nergiz, E., 1993, Özel Kütüphanelerde Bütçe Yönetimi Sorunları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Noble, D. 1996, Technopedagogy: A Critical Evaluation Of The Effects On Academic Staff Of Computerized Instructional Technologies In Higher Education, *Higher Education Policy*, vol.7, no.2, pp.37-40.
- Nohutçu, A., 2006, Bilgi Toplumunda Yükseköğretim Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması ve Yönetimi: Başlıca Eğilimler, Gelişmeler Ve Bologna Süreci, *Journal Of Knowledge Economy & Knowledge Management*, volume I-I, I-II (Special Issue)
- Nouri, H.-Parker, R.J. 1998, The Relationship Between Budget Participation And Job Performance: The Roles Of Budget Adequacy And Organizational Commitment, *Accounting, Organizations And Society*, vol. 23, No. 5/6, pp. 467-483.
- Nybohm, T., 2008, University Autonomy: A Matter Of Political Rhetoric?, <http://www.Portlandpress.Com/Pp/Books/Online/Univmark/084/0133/0840133.Pdf> Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013
- O’neill, J.,2001, *Piyasa: Etik, Bilgi ve Politika*. (Çev. Şen Suerkaya), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Odabaşı, Y., 2006, Değişimin ve Dönüşümün Aracı Olarak Girişimci Üniversite, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, cilt 1· sayı 1 [Http://Girisim.Comu.Edu.Tr/Dergi11/Eskisyilr/1in1/Odabasi.Pdf](http://Girisim.Comu.Edu.Tr/Dergi11/Eskisyilr/1in1/Odabasi.Pdf) Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013
- Okay, Ş, 2009, Pamukkale Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Üniversite-Sanayi İşbirliği Çalışmalarına Bakışları Üzerine Bir Alan Araştırması, *Journal Of Technical-Online*, Issn 1302/6178 volume 8, number: 2

- Oktik, N., Gökalp Yılmaz, F.,G., Özbek, Ç., Değer, F., 2008, Demokratik Katılım ve Yerel Hizmetler: UNDP “Yerel Yönetim Reformu’na Destek Projesi” ve Yönetime Katılımın Yeni Biçimleri, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke), Güz, Sayı 21
- Ordorika, I.,2003, The Limits Of University Autonomy: Power And Politics At The Universidad Nacional Autónoma De México, *Higher Education*, 46: 361–388,
- Orhan, Z., O., 1994, *Türkiye’de Bütçe ve Maliye Politikaları*, İstanbul, İTO Yayınları.
- Ortaş, İ., 2004, Üniversite Özerkliği Nedir?, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, cilt 4, sayı 1.
- ÖSYM, 2011-2012 Öğretim Yılı Öğrenci İstatistikleri, Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 www.osym.gov.tr
- Özdem, G., Sarı, E., 2008, Yükseköğretimde Yeni Bakış Açılımlarıyla Birlikte Yeni Kurulan Üniversitelerden Beklenen İşlevler (Giresun Üniversitesi Örneği), *Üniversite ve Toplum*, cilt 8, sayı 1
- Özen A, ve Yontar, İ., G., 2009, Katılımcı Demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme, *Maliye Dergisi*, sayı 156, Ocak-Haziran, 280-294
- Özmen, Ş. ve Çakmaklı, İ., 2000, İnternet Üzerinden Anket Yoluyla Veri Toplama, *Araştırma Sempozyumu 2000*, 27 – 29 Kasım, Ankara, Ulaşım Tarihi: 01.07.2013 [Http://www.Suleozmen.Com/?Page_Id=920](http://www.Suleozmen.Com/?Page_Id=920)
- Özsoy, S., 2002, Yükseköğretimde Ticarileşme Süreci ve Hak Söylemi, *Özgür Üniversite Forumu*, Sayı 17
- Özşen, U., 2006, Cumhuriyet Dönemi Bütçe Yönetimi Üzerine Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Öztürk A. ve Konuk, M., 2010, Üniversitelerimizin Kalkınmasında Bölge İş Adamlarının Rolü; Ali Akkanat Örneği, Cumhuriyetimizin 100. Yılına Doğru Üniversite Vizyonumuz Sempozyumu, 16-18 Nisan, Ankara.
- Öztürk, S., 2006, Üniversitelerin Yapısal ve İşlevsel Değişiminde Üniversite Özerkliğinin Yeniden Tanımlanması veya Özerklik Kavramı ve Üniversite Özerkliği, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, cilt 6, sayı 4
- Polanyi, K., 1986, *Büyük Dönüşüm*, (Çev; A. Buğra), İstanbul, Alan Yayınevi.
- Poyraz, S., 2008, Avrupa Birliği Bütçe Sistemi ve Uygulaması, Türkiye Cumhuriyeti Bütçe Sistemi ve Uyumlaştırılması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Premchand, A. 1983, *Government Budgeting And Expenditure Controls Theory And Practice*, International Money Fund, Washington D.C.
- Punch, K. F., 2005, *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel Ve Nitel Yaklaşımlar*, (Çeviri: Zeliha Etöz), Ankara, Siyasal Kitapevi Yayınları.
- Robertson, I. 2008, Comment: How Universities and Graduates Can Thrive. [Http://www.Independent.Co.Uk](http://www.Independent.Co.Uk).

- Sakinç, S., Aybarç Bursalıoğlu, S, 2012, Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Doi: 10.5961/Jhes., cilt2, sayı 2,
- Saraç, O, 2005, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu İle Yapılan Düzenlemelerin Değerlendirmesi, *Maliye Dergisi*, sayı 148, s122-163
- Sayılan, F., 2006, Küresel Aktörler (DB ve GATS) ve Eğitimde Neo-Liberal Dönüşüm, *Haber Bülteni (Jeoloji Mühendisleri Odası Dergisi)*, sayı 4.
- Schulte, P., 2004, The Entrepreneurial University: A Strategy For Institutional Development, *Higher Education In Europe*, vol: 29, s 2.
- Sertlek, T.,1997, *Bilim ve Emek Süreci*, (Ed.), Akalın, E., Aydoğdu, H., Saraoğlu, R, Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler, Bağlam Yayınları, 239- 252, İstanbul.
- Sintomer, Y. H.,Carsten- Röcke, A. 2005, From Porto Alegre To Europe: Potentials And Limitations Of Participatory Budgeting, <[Http://Www.Buergerhaushalteuropa.De/Documents/From_Porto_Alegre8.Pdf](http://www.Buergerhaushalteuropa.De/Documents/From_Porto_Alegre8.Pdf).
- Sönmez, N., 1971, *Bütçe ve Bütçe Politikası*, İzmir, Ticaret Matbaacılık.
- Stewart, F. 1995, Eğitim ve Uyum: 1980'lerin Deneyimi ve 1990'lar İçin Bazı Dersler. Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma. (Çeviri: İdil Eser).
- Stromquist, N. P., Monkman, K. 2000, Defining Globalization and Assessing Its Implications On Knowledge And Education. Globalization And Education. (Editör: N. P. Stromquist And K. Monkman), New York.
- Şahin, Ö., 2007, Türkiye'de Performans Esaslı Bütçeleme Sisteminin Değerlendirilmesi ve Uygulama Örneği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Şensoy, S., 2006, Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ve Bütçenin İdari Denetimi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Tapper E., R., Salter, B., G., 2006, The Changing İdea Of University Autonomy, *Studies In Higher Education*, 20:1, 59-71, [Http://Dx.Doi.Org/10.1080/03075079512331381800](http://Dx.Doi.Org/10.1080/03075079512331381800)
- Tekeli, İ.,2003, Dünya'da ve Türkiye'de Üniversite Üzerinde Konuşmanın Değişik Yolları, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 97: 123-143.
- Temelli S., 2007, Devlet Bütçesi ve Gelişimi ve 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim Kontrol Kanununun Çukurova Üniversitesi Uygulaması, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), 2007, İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme, Yönetişim Etütleri Programı, Ankara.
- Terzioğlu, T., 2003, *Akademik Özgürlükler*, Vassaf, Gündüz (Ed.), Özgürleşmenin Sorunları- Mehmet Ali Aybar Sempozyumları 1997–2002 (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını): 303-311.

- Tsui, J. S.L. 2001, The Impact Of Culture On The Relationship Between Budgetary Participation, Management Accounting Systems, And Managerial Performance: An Analysis Of Chinese And Western Managers, *The International Journal Of Accounting*, No.36, Pp. 125-146.
- Tural, N, 2002, Küreselleşmenin Üniversite Üzerine Etkileri: Çeşitli Ülkelerden Örnekler, *Eğitim Araştırmaları*, sayı: 6, Ankara. Anı Yayıncılık.
- Türel, O., 2004, Türkiye’de Yükseköğretimin (Yeniden) Kurumsallaşması Üzerine Düşünceler, *Mülkiye Dergisi*, 28/242: 151-180.
- Türk Demokrasi Vakfı, 1999, *Demokrasi Nedir?*, Ankara Türk Demokrasi Vakfı Yayını.
- TÜSİAD, 2007, Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar, Çelişkiler ve Öneriler. TÜSİAD yayınları.
- Uludüz, B., 2008, Performans Esaslı Bütçeleme Sistem ve Türkiye Uygulaması, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- UNESCO, 1992, Academic Freedom And University Autonomy, Proceedings Of The International Conference, Bucharest.
- Ünal, L. I., 1996, *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*, Ankara, Epar Yayınları.
- Ünal, L. I., 2010, *Yükseköğretim Finansmanı: Neoliberal “Çözüm” ve Tehditler, Metalaşma ve İktidarın Baskısında Üniversite*, Sav Yayınları.
- Ünal, L., I., 2010b Yükseköğretimin Küresel Yeniden İnşasına İlişkin Bir Değerlendirme, *Özgürlük Dünyası Dergisi*, sayı 214, Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 [Http://Www.Ozgurlukdunyasi.Org/Arsiv/36-Sayi-214/306-Yuksekogretim-Kuresel-Yeniden-Insasina-Iliskin-Bir-Degerlendirme](http://www.Ozgurlukdunyasi.Org/Arsiv/36-Sayi-214/306-Yuksekogretim-Kuresel-Yeniden-Insasina-Iliskin-Bir-Degerlendirme)
- Veltz, P.,2001, City And University İn The Knowledge Age. *European Journal Of Engineering Education*, 26(1).
- Wampler, B. 2000, A Guide To Participatory Budgeting, Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 <http://www.internationalbudget.org/resources/library/gpb.pdf>
- Wampler, B. 2007, The Difusion Of Brazil’s Participatoy Budgeting: Should ‘Best Practices’ Be Promoted?”, <http://www.internationalbudget.org/themes/pb/adoptingparticipatorydemocracy.pdf>
- Welch, A.,2002, Going Global? Internationalizing Australian Universities İn A Time Of Global Crisis, *Comparative Education Review*, 46(4).
- Yardımcıoğlu, F., 2006, Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Yenice, E., 2006a, Kamu Kesiminde Performans Ölçümü ve Bütçe İlişkisi, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 61
- Yenice, E., 2006b , Kamu Kesiminde Performans Değerlendirmesi, *Maliye Dergisi* , Sayı 150, S122-132
- Yeşiltaş K., 2000, Kütüphanelerde Bütçe Yönetimi Ve Bir Örnek: Koç Üniversitesi Kütüphanesi Bütçe Yönetimi Sistemi Analizi, İstanbul

- Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yeşiltaş K., 2000, Kütüphanelerde Bütçe Yönetimi, Ünak Veri Tabanları, <Http://Kaynak.Unak.Org.Tr/Bildiri/Unak02/U02-16.Pdf> Ulaşılma Tarihi : 01.07.2013
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2005, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, M. (2004), "Belediyecilikte Katılımcı Bütçe Uygulaması", Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 http://www.birgun.net/forum_index.php?news_code=1102197871&year=2004&month=12&day=05
- Yılmaz H. H., ve Tosun, S., 2010, 5018 Sayılı Kanun Çerçevesinde Mali Saydamlık ve Parlamantonun Bütçe Sürecinde Etkinliği, *Yasama Dergisi*, Sayı 14, S 5-23
- Yılmaz, H., H., 2007, İstikrar Programlarında Mali Uyumda Kalite Sorunu: 2000 Sonrası Dönem Türkiye Deneyimi, Ankara, TEPAV Yayınları
- YÖK, 2005, Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu, http://www.yok.gov.tr/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=178
- YÖK, 2007, Türkiye'nin Eğitim Stratejisi, Ankara.
- YÖK, 2013, Üniversitelerimiz, Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 www.yok.gov.tr
- Yuen, D. C.Y., 2004, Goal Characteristics, Communication And Reward Systems, And Managerial Propensity To Create Budgetary Slack, *Managerial Auditing Journal*, Vol: 19 No. 4, Pp. 517-532.
- Yücebalkan, B., Kanbak, A., Güvenç D, 2010, Akademik Kapitalizm Örneği: Üniversitelerde Akıllı Kart Uygulaması, 5. Karaburun Bilim Kongresi, 02-05 Eylül, İzmir
- Zeren H. ve Özmen, A., 2010, Halkın Belediye Faaliyetlerine Katılma Duyarlılığı ve Hizmet Memnuniyeti: Karaman Belediyesi Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 12 (19): 165-173
- Ziegele, F., 1998, Financial Autonomy Of Higher Education Institutions: The Necessity And Design Of An Institutions Framework, Centrum Für Hochschulentwicklung. Ulaşılma Tarihi: 01.07.2013 <http://www.che-consult.de/downloads/ap17.pdf>
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu,
5018 Sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu
Üniversite Web Sayfaları

EKLER

VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ İLK HALİ

EK 1. Üniversite/Fakülte Yöneticilerinin Bütçe Yönetimi Anketi

Sayın Rektör/Dekan,

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki üniversitelerde bütçe yönetimi süreçlerini üniversite/fakülte yöneticilerinin görüşlerine dayanarak betimlemektir. Bu anketle elde edilecek bulgular doktora tezinde kullanılacaktır. Anket verileri kesinlikle amacı dışında kullanılmayacaktır. Sorulara vereceğiniz içten cevaplar için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Figen ÇAM TOSUN

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Doktora Programı
figencam@gmail.com

Bölüm I

Göreviniz,

() Rektör() Dekan

Üniversitenizin öğrenci sayısı nedir?

Üniversitenizin kuruluş yılı nedir?

Üniversitenizin bulunduğu coğrafi bölge,

() Marmara Bölgesi () Karadeniz Bölgesi () Güneydoğu Anadolu Bölgesi

() Ege Bölgesi () İç Anadolu Bölgesi () Doğu Anadolu Bölgesi () Akdeniz Bölgesi

Üniversiteniz,

() Devlet üniversitesi

() Vakıf üniversitesi

Bölüm II

Üniversite/Fakülte Yöneticilerinin Bütçe Yönetimine İlişkin Görüşleri

İfadeler	Kesinlikle	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hic Katılmıyorum
Bütçenin hazırlanmasında herhangi bir kriterden çok ikili ilişkilerin ön plana çıkması şeklinde, Türkiye'de de uygulanan yöntemin iyi olduğunu düşünüyorum.					
Devlet bürokrasisinin, yükseköğretim kurumlarının bütçelerine tümüyle hâkim olmasının iyi olduğunu düşünüyorum.					
Ülkemizde yükseköğretim kurumlarının, bütçeleriyle her istediklerini yapabildiklerini düşünüyorum.					
Yükseköğretim kurumlarına ayrılacak ana bütçenin, ortalama öğrenci maliyetinin öğrenci sayısı ile çarpılmasıyla					

hesaplanması gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversitelerin mali özerkliğe sahip olması gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversiteler, devletin kontrolü altında bütçesini serbestçe düzenlemeli ve yönetmelidir.					
Devletin, üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf ve denetim hakkına sahip olması gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversitelerin, tamamen kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversite bütçesinin "torba bütçe" şeklinde kullanılabilmesine imkân verilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversitelerin, kullandığı bütçeler konusunda hesap vermesi ve denetlenmesi gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversiteler, sahip olduğu tesis, araç, özellikle bilgi birikimi ve nitelikli insan gücünü serbest pazar ekonomisi anlayışıyla "girişimci" bir yaklaşımla değerlendirerek kaynak yaratmaya çalışmalıdır.					
Yükseköğretimin pazar mantığı içinde mali bir kaynak olduğunu düşünüyorum.					
Üniversiteler, devletin gereksinim duyduğu nitelik ve nicelikte insan gücünü yetiştirmelidir.					
Üniversiteler, bilişim teknolojilerini kullanarak, daha fazla öğrenciyi ulaştırmalıdır.					
Üniversiteler, uluslararası düzeyde, öğrenci ve araştırmacıları kendisine çekmede rekabet etmelidir.					
Üniversiteler, istihdam olanaklarını göz önünde bulundurarak, piyasa ile uyumlu bölümler açmalıdır.					
Üniversiteler, öğretim ve araştırma işlevlerine pazarlama ve danışmanlık işlevlerini de eklemelidir.					
Kamu yükseköğretim kurumları yanında özel yükseköğretim kurumları da yer almalıdır.					
Üniversitelerde devletin finansal desteğinin yanında akademik araştırma ve projeler de piyasaya sunulmalıdır.					
Üniversiteler, araştırma-geliştirme etkinliklerini farklı alanlarda teknoloji üretmeye yönelterek firmalar ile ilişkilerini artırmalıdır.					
Üniversitelerde teknokentler, teknoparklar kurulmalıdır.					
Öğretim üyeleri ve üniversiteler bilimsel çalışmalarını doğrultusunda kendi şirketlerini kurabilmelidir.					
Üniversiteler, serbest pazar ekonomisinin arz ve talep koşullarına uymak zorundadır.					
Üniversitelerin rutin işlerini (temizlik, kantin, yemekhane) üniversite dışına, özel kişilere aktarması gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversitelerin kaynak yaratmak için sertifika programları ve kurslar düzenlemesi gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversitelerin paralı tezsiz yüksek lisans, uzaktan eğitim, ikinci öğretim gibi uygulamalara yer vermesi gerektiğini düşünüyorum.					

İkinci öğretim öğrencilerinden katkı payı alınması gerektiğini düşünüyorum.					
Özel yükseköğretim kurumlarının rekabeti artırdığını düşünüyorum.					
Özel yükseköğretim kurumları yükseköğretimi ticarileştirdiğini düşünüyorum.					
Özel üniversiteler kamusal maddi destek almalıdır.					
Üniversitemiz bütçesi yeterlidir.					
Şimdiki bütçe uygulamalarından memnunuz.					
Bütçede, harcama kalemleri arasında para aktarımı yapılamadığından sorunlar yaşandığını düşünüyorum.					
Üniversitedeki bütün araştırmacılara bilimsel çalışmalarında parasal destek verilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
Üniversitede öğrencilerden farklı isimler altında maddi talepte bulunulmaması gerektiğini düşünüyorum (kayıt, diploma, transkript ücreti gibi).					
Üniversite döner sermaye işletmelerinde harcama yetkilisinin kim olacağı konusunda çelişkiler mevcuttur.					
Üniversitelerin Döner Sermaye İşletmeleri doğrudan Rektörlüğe bağlıdır ve bu nedenle harcama yetkilisi rektördür. Bu sebeple her birimin yöneticisi harcama yetkilisi olmamalıdır.					
Üniversitelerde harcama öncesi denetimin beklenen düzeyde yerine getirilmediğini düşünüyorum.					
Gerçekleştirme görevlisi olarak görev yapan Fakülte Yüksekokul ve Enstitü Sekreterlerinin koşulsuz ve sınavsız göreve kabul edilmemesi gerektiğini düşünüyorum.					
5018 sayılı kanunda sorumluluk konusunda boşluk olduğunu düşünüyorum.					

EK 2. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Rektör/ Dekan Görüşme Formu

Bu çalışmanın amacı üniversite yöneticilerinin üniversitede işleyen bütçe yönetimi süreçlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve yöneticilerin sürece ilişkin öznel değerlendirmesini almaktır. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü gizlidir. Elde edilen veriler sadece bu çalışmayı yapan araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzinizle başlamak istiyorum.

Görüşülen Kişi:

Görüşmeci:

Görüşme Tarihi:

Görüşme Zamanı:

Görüşme Yeri:

Görüşme Soruları

1. Bütçeleme sistemi olarak pazarlık yoluyla bütçenin belirlenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - Gelişmiş ülkelerde uygulanan öğrenci maliyetlerine göre bütçe belirlemek Ülkemiz için de uygun bir yöntem midir?
 - Günümüzde uygulanan bütçe sisteminde en çok rastlanan sorunlarınız nelerdir?
 - Yılsonunda bütçenizde kalan para oluyor mu?
 - Bütçeleme nasıl olsa işler daha kolay yürürdü?
2. Üniversitelerde mali özerklikten söz edilebilir mi?
 - Üniversite finansman şeklinin kamu kaynakları olması mali özerkliği etkiler mi?
 - Üniversitede mali özerklik, neleri olumlu/olumsuz etkiler?
 - Üniversitelerde mali özerkliğin uygulanmama sebebini neye bağlıyorsunuz?
3. Üniversiteler ile sanayi işbirliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
4. Üniversiteler kaynak yaratmak için farklı uygulamalara yönelmeli midir?
 - Eğitim ve araştırma etkinliklerinin ticari olarak kullanılmasını nasıl buluyorsunuz?
 - Yükseköğretimde rekabet olmalı mı? Sizce rekabeti artıran güç nedir?
 - Özel (vakıf) üniversiteleri ile devlet üniversiteleri arasında kaynak yaratma anlamında bir fark görüyor musunuz? Nedir?
 - Üniversitenizde akıllı kart uygulaması var mı? Neden gereksinim duydunuz?
5. Üniversitenizde bilimsel toplantılara katılmak için, bilimsel yayın için araştırmacılarınıza parasal destek sağlıyor musunuz?
 - Destekleriniz için bir kriter var mı? Ne oranda destek veriyorsunuz?
 - Öğretim elemanlarının bilimsel etkinlikler için yeterince desteklendiğini düşünüyor musunuz?
 - Öğretim elemanlarının sosyo-kültürel yaşamlarını desteklemek için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
 - Öğretim elemanlarınızın yemek, barınma gibi gereksinimlerini karşılıyor musunuz? Yemekhane ve lojman olanaklarınız ücretsiz ve yeterli mi?
6. Üniversitenizde öğrencilerinizden kayıt, diploma, öğrenci belgesi ücreti gibi maddi taleplerde bulunuyor musunuz?

- Öğrencilerinizin yemek, barınma gibi gereksinimlerini karşılıyor musunuz? Yemekhane ve yurt olanaklarınız ücretsiz ve yeterli mi?
- Öğrencilerinizin sosyo-kültürel yaşamlarını desteklemek için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
- 7. Üniversitenizde idari personelin çalışma ortamı destek sağlıyor musunuz?
- İdari personelin sosyo-kültürel yaşamlarını desteklemek için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
- İdari personelin yemek, barınma gibi gereksinimlerini karşılıyor musunuz? Yemekhane ve lojman olanaklarınız ücretsiz ve yeterli mi?

EK 3. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Üniversite Bileşenlerinden Öğrenci Görüşme Formu

Bu çalışmanın amacı üniversitelerde uygulanan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinden öğrencilerin üniversite yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümlenektir. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü gizlidir. Elde edilen veriler sadece bu çalışmayı yapan araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzinizle başlamak istiyorum.

Görüşülen Kişi: **Görüşmeci:**
Görüşme Tarihi: **Görüşme Zamanı:** **Görüşme Yeri:**

Görüşme Soruları

1. Üniversitenizde kayıt, diploma, öğrenci belgesi, kimlik kartı ücreti gibi maddi taleplerde bulunuluyor mu?
2. Yemek, barınma gibi ihtiyaçlarınız karşılanıyor mu? Yemekhane ve yurt imkânları ücretsiz ve yeterli mi?
3. Akıllı kart uygulaması var mı? Varsa, öğrenciler için zorunlu mu? Uygulama hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. Sosyo-kültürel ve sportif yaşamı desteklemek için ne tür etkinlikler yapılıyor? Yeterli mi? Nasıl olmalı?
5. Dersliklerin laboratuvarın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl olmalı?
6. Bilgisayar, internet, çalışma ortamı yeterli mi? Nasıl olmalı?
7. Kütüphane yeterli mi? Aradığınız kaynaklara ulaşabiliyor musunuz?
8. Burs olanakları yeterli mi?
9. Yaz okulu, ikinci öğretim gibi uygulamaları gerekli görüyor musunuz? Bu uygulamalardan alınan ücretle ilgili ne düşünüyorsunuz?

EK 4. Üniversite Bileşenlerinden Öğretim Üyesi Görüşme Formu

Bu çalışmanın amacı üniversitelerde uygulanan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinden öğretim üyelerinin üniversite yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümlenektir. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü gizlidir. Elde edilen veriler sadece bu çalışmayı yapan araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle başlamak istiyorum.

Görüşülen Kişi:

Görüşmeci:

Görüşme Tarihi:

Görüşme Zamanı:

Görüşme Yeri:

Görüşme Soruları

1. Üniversitenizde bilimsel toplantılara katılmak için, bilimsel yayın için araştırmacılara parasal destek sağlanıyor mu?
 - Bu parasal destekler için bir ölçüt var mı? Ne oranda destek veriliyor?
 - Öğretim elemanlarının bilimsel etkinlikler için parasal olarak yeterince desteklendiğini düşünüyor musunuz?
2. Öğretim elemanlarının çalışma ortamları, laboratuvarları, donanımları yeterli mi?
3. Kütüphane yeterli mi? Aradığınız kaynaklara ulaşabiliyor musunuz?
4. Yaz okulu, ikinci öğretim gibi uygulamaları gerekli görüyor musunuz? Bu uygulamalardan alınan ücretle ilgili ne düşünüyorsunuz?
5. Öğretim elemanlarının sosyo-kültürel ve sportif yaşamını desteklemek için ne tür etkinlikler yapılıyor? Yeterli mi? Nasıl olmalı?
6. Akıllı kart uygulaması var mı? Varsa, öğretim elemanlarının akıllı kart zorunluluğu var mı? Uygulama hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Öğretim elemanlarının yemek, barınma gibi ihtiyaçları karşılanıyor mu? Yemekhane ve lojman olanakları ücretsiz ve yeterli mi?
 - Lojman yeterli değilse; kira yardımı yapılıyor mu?
8. Ulaşım olanağı sağlanıyor mu? Yeterli mi?
9. Çocukları için kreş, okul imkanları var mı? Yeterli mi?

EK 5. Üniversite Bileşenlerinden İdari Personel Görüşme Formu

Bu çalışmanın amacı üniversitelerde uygulanan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinden yönetsel personelin (idari personelin) üniversite yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümlenektir. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü gizlidir. Elde edilen veriler sadece bu çalışmayı yapan araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle başlamak istiyorum.

Görüşülen Kişi: **Görüşmeci:**
Görüşme Tarihi: **Görüşme Zamanı:** **Görüşme Yeri:**

Görüşme Soruları

1. Üniversitenizde idari personelin çalışma ortamı için destek sağlanıyor mu?
2. İdari personelin sosyo-kültürel ve sportif yaşamını desteklemek için ne tür etkinlikler yapılıyor? Yeterli mi? Nasıl olmalı?
3. Akıllı kart uygulaması var mı? Varsa, idari personelin akıllı kart zorunluluğu var mı? Uygulama hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. İdari personelin yemek, barınma gibi ihtiyaçları karşılanıyor mu? Yemekhane ve lojman olanakları ücretsiz ve yeterli mi?
 - Lojman yeterli değilse; kira yardımı yapılıyor mu?
5. İdari personele ulaşım olanağı sağlanıyor mu?
6. Çocukları için kreş, okul olanakları var mı? Yeterli mi?
7. Mesai dışı çalışma konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu çalışmanın karşılığını parasal olarak alıyor musunuz? Mesai ücretlerinin yönetici inisiyatifinde olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

EK 6. Üniversite Yöneticilerinin Bütçe Yönetimi Anketi

Sayın Rektör/Dekan,

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki üniversitelerde bütçe yönetimi süreçlerini üniversite/fakülte yöneticilerinin görüşlerine dayanarak betimlemektir. Bu anketle elde edilecek bulgular doktora tezinde kullanılacaktır. Anket verileri kesinlikle amacı dışında kullanılmayacaktır. Sorulara vereceğiniz cevaplar için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Arş. Gör. Figen ÇAM TOSUN
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Doktora Programı
figencam@gmail.com

Üniversitenizin ismi:

Göreviniz:

Rektör Dekan

Fakültenizin ismi (Dekanlar için):

Üniversite Yöneticilerinin Bütçe Yönetimine İlişkin Görüşleri

1. Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?

Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretim etkinliklerinin araştırma etkinlikleri ile birlikte ve bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur. (Humbolt modeli)

Üniversite, piyasaların ihtiyaçları doğrultusunda bilimsel bilgi ve beşeri sermaye üreten bir kurumdur. (Anglo sakson modeli)

Diğer. Lütfen açıklayınız.....

2. Türkiye'de üniversiteler özerk midir?

Evet.

Hayır.

Bazı konularda özerk olduğunu düşünüyorum.

Diğer. Lütfen açıklayınız.....

3. Size göre üniversitelerde mali özerklik aşağıdakilerden hangisidir?

Mali özerklik, devlet tarafından üniversitelere ayrılan mali kaynakların artırılmasında ve bu kaynakların kullanılmasında yükseköğretim kurumlarına etkin kolaylık ve serbestliklerin sağlanmasıdır.

Mali özerklik, üniversitelerin kaynak yaratma ve harcama konusunda tam yetkili olmalarıdır.

Diğer. Lütfen açıklayınız.....

4. Size göre üniversitelerde bütçe sistemi hangi şekilde olmalıdır?

Üniversitenin mali konularda daha serbest hareket edebilmesine imkân vermek için üniversite bütçesi "torba bütçe" şeklinde kullanılmalıdır.

Günümüzde kullanılan analitik bütçe sistemi üniversitelerde mali konularda sıkıntı yaşanmasını engellediği için kullanmaya devam edilmelidir.

Tercihlerin saptanmasında kolaylık sağlanması, ödeneklerin kullanılmasında savurganlığı önlemesi için geleneksel bütçe sistemi kullanılmalıdır.

Diğer. Lütfen açıklayınız.....

5. Size göre üniversite bütçeleri üzerinde kim tasarruf hakkına sahiptir?

- () Mali özerklik konusunda, üniversite bütçeleri çok büyük oranda kamu kaynaklarına dayandığı için devlet, üniversitenin kullandığı kaynaklar üzerinde tasarruf hakkına sahiptir.
- () “Üniversitenin sahibi devlet değil millettir” görüşüne dayalı olarak üniversiteye ayrılan kaynaklar üzerinde üniversite millet adına tasarruf hakkına sahiptir.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

6. Size göre üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak ne kadar olmalıdır?

- () Üniversiteye öğretim ve araştırma maliyetini karşılayacak yeterli ödenek verilmelidir.
- () Üniversiteye kamu kaynaklarının izin verdiği ölçüde ödenek verilmelidir.
- () Üniversitelere kamu kaynağı ayrılmamalıdır.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

7. Üniversiteye devlet tarafından ayrılan kaynak miktarının belirlenmesinde ölçüt ne olmalıdır?

- () Üniversitelerin ihtiyaçları.
- () Kamu kaynaklarının yeterliği.
- () Üniversitelerin hizmetleri (ne kadar çok ürün verirse o kadar çok destek).
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

8. Size göre üniversite finansmanı nasıl sağlanmalıdır?

- () Üniversiteler, devletçe finanse edilmelidir.
- () Üniversiteler, doğrudan bu hizmetten yararlanan kesimler tarafından finanse edilmelidir.
- () Üniversitelerin finansmanına kamu ağırlıklı olmak üzere hizmetten yararlananlarda katkı sağlamalıdır.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

9. Size göre üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkileri mali özerkliği hangi yönde etkiler?

- () Üniversitelerin, iş çevreleri, sanayi ve diğer kurumlara yönelik yaptığı etkinliklerle mali kaynak sağlamaları, üniversite özerkliğini artıran bir yoldur.
- () Üniversitelerin iş çevreleri, sanayi ve diğer kurumlarla ile parasal ilişkiler kurmaları ve yakınlaşmaları özerkliği ortadan kaldırmaktadır.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

10. Üniversitelerin ticari ve sanayi kuruluşları ile ilişkisini nasıl anlamlandırırıyorsunuz?

- () Üniversiteler finansal kaynak sıkıntısını şirketlerin ve diğer kurumların ihtiyaçlarına yönelik hizmet üretip satarak çözebilir.
- () Sanayi adına sermayenin bireysel çıkarlarına bağlanmış bir üniversite modeli, üniversitelerin asli işlevini (özgürce kendisinin belirlediği doğrultuda sistematik bilgi üretme ve üretilen bilgiyi öğrencilere aktarma) yerine getirmesine engel olmaktadır.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

11. Teknoparklarla ilişkili düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi yansıtmaktadır?

- () Teknoparkların ve araştırma projelerinin, üniversitelerin finansmanı yükünü azaltabilecek bir potansiyeli vardır.

() Teknoparklar ve araştırma projeleri, üniversitelerdeki bilimsel gelişmelerin ticari uygulamaya dönüşmesine neden olur.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

12. Öğretim üyesi ve üniversitelerin şirketleşmesi konusunda fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?

() Öğretim üyeleri ve üniversiteler bilimsel çalışmaları doğrultusunda kendi şirketlerini kurabilmelidir.

() Üniversitelerin şirketler kurabilmesi üniversiteyi ticari ve sanayi çevrelerin denetim ve etki alanına çekerek üniversite kavramına zarar verir.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

13. Üniversitelerin teknoloji üretme konusundaki görüşleriniz hangisinde verilmiştir?

() Üniversiteler, araştırma-geliştirme etkinliklerini farklı alanlarda teknoloji üretmeye yöneltilmelidir.

() Mali gereksinimlerle üniversitelerin bilim üretme potansiyelinin, teknoloji üretmeye bağımlı kılınması kabul edilebilir bir olgu değildir.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

14. Kamu yükseköğretim kurumları yanında vakıf yükseköğretim kurumları da yer almalı mıdır?

() Evet.

() Hayır.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

15. Özel ve yabancı yükseköğretim kurumları kurulmalı mıdır?

() Evet.

() Hayır.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

16. Üniversitelerin ticarileşmesiyle ilgili fikrinizi hangisi yansıtmaktadır?

() Ticarileşme, üniversiteye kayda değer yeni kaynaklar sağlar.

() Ticarileşme, üniversitelerde eğitim ve araştırmayı; kendinde bir hedef olmaktan çıkarıp, kimi pratik hedeflere götüren bir araçtır.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

17. Vakıf üniversiteleriyle ilgili fikirlerinizi aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri yansıtmaktadır?

() Vakıf yükseköğretim kurumları rekabeti artırmaktadır.

() Vakıf yükseköğretim kurumları fırsat eşitsizliği yaratmaktadır.

() Vakıf yükseköğretim kurumları yükseköğretimi ticarileştirmektedir.

() Vakıf yükseköğretim kurumları öğrencilere alternatif olarak sunulmalıdır.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

18. Üniversitelerin bazı işlerinde özel şirketlerle çalışması konusunda ne düşünüyorsunuz?

() Geçici istihdam durumları nedeniyle üniversitelerin rutin işlerini (temizlik, kantin, yemekhane) üniversite dışına, özel kişilere aktarması gerekir.

() Güvencesiz istihdamlar üniversitelerde hizmetin niteliğine zarar vermektedir.

() Maliyeti ve kullanım kolaylığı nedeniyle rutin işler, özel kişilere aktarılmalıdır.

() Diğer. Lütfen açıklayınız.....

19. Üniversitelerin ticari amaçlı sertifika programları ve kurslar düzenlemesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

- () Üniversitelerde sertifika programları ve kurslar kaynak yaratmak için önemli fırsatlardır.
- () Hayat boyu öğrenme fikri gereğince sertifika programları ve kurslar açılmalıdır.
- () Üniversitelerde kar amaçlı sertifika programları ve kurs düzenleyen birimler, üniversite kavramına zarar vermektedir.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

20. Üniversitelerde öğretim hizmeti ile ilgili fikirlerinizi hangisi yansıtmaktadır?

- () Üniversitelerin kar amaçlı (paralı) tezsiz yüksek lisans, uzaktan eğitim, ikinci öğretim gibi uygulamalara yer vermesi gerekir.
- () Üniversitelerde kar amaçlı (paralı) tezsiz yüksek lisans, uzaktan eğitim, ikinci öğretim gibi uygulamalar bilginin metalaşmasına neden olduğundan üniversitede yer almamalıdır.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

21. Üniversite bütçeleri için hangisi /hangileri söylenebilir?

- () Yükseköğretimde hedeflere ulaşabilmek için bütçeye yeterli ödenek konulmaktadır.
- () Bütçeye yeterli ödenek konulmamaktadır.
- () Kamu kaynağı yeterince verilmektedir yine de kaynak sıkıntısı yaşayan üniversiteler, kaynak yaratamayan üniversitelerdir.
- () Günümüz bütçe sisteminde harcama kalemleri arasında para aktarımı yapılamadığından sorunlar yaşanmaktadır.
- () Yükseköğretim kurumlarına ayrılan bütçe ödenekleri, üçer aylık dört dilimde harcanabildiğinden verilen bir yıllık ödeneğin her zaman tamamı kullanılamamaktadır.
- () Cari harcamalar için ödenek yeterli değildir.
- () Yatırım harcamaları için ödenek yeterli değildir.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

22. Üniversite bütçelerinin yeterliğine bağlı olarak aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri üniversitenizde yaşananları yansıtmaktadır?

- () Büyük onarım, yatırım, makine, donanım ile ilgili ödenekler, rektörlük bütçesine bağlı olması nedeniyle rektör, fakültelerin-yüksekokulların gereksinimlerini göz önünde bulundurarak adaletli dağıtım yapmaktadır.
- () Üniversitedeki bütün araştırmacılara üniversite tarafından bilimsel yayınlarına teşvik verilmektedir.
- () Bütün araştırmacılar kongre, sempozyum vb. bilimsel toplantılara katılmaları için maddi destek sağlanmaktadır.
- () Üniversitede öğrencilerden kayıt, diploma, transkript ücreti gibi farklı isimler altında maddi talepte bulunulmamaktadır.
- () Bütçe yetersizliği nedeniyle hiçbir araştırma/proje geri çevrilmemektedir.
- () Bütçe yetersizliği nedeniyle sosyo kültürel etkinlikler ihmal edilmemektedir.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

23. Üniversitenin gelecek faaliyet dönemi hedeflerine ulaşmak için bütçesinin bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması fikrini nasıl karşılırsınız?

- () Olabilir.
- () Mümkün değil.
- () Diğer. Lütfen açıklayınız.....

24. Katılımlı bütçe anlayışı için hangisi/hangileri fikirlerinizi yansıtmaktadır?

- Katılımlı bütçe, üniversite rektörünü ve yöneticilerini devre dışı bırakmaktadır.
- Katılımlı bütçeleme çok fazla kişinin katılımını gerektirdiğinden hazırlama süreci daha uzun olmaktadır.
- Katılımlı bütçelemede bazı yöneticilerin, kendisinin aleyhte performans göstergelerini azaltma ve lehte performans göstergelerini artırma eğiliminde olabilmektedir.
- Katılımlı bütçeleme ile üniversitedeki her birey kaynaklarının hangi amaçla nereye harcanacağı sürecine doğrudan katılmak için bir olanak elde eder.
- Katılımlı bütçeleme ile üniversitedeki her birey sorunlarının kaynağını anlamasında ve sorunlarının çözülmesinde görüş geliştirme olanağı bulur.
- Diğer. Lütfen açıklayınız.....

EK 7. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Rektör/Dekan Görüşme Formu

Bu araştırmanın amacı üniversite/fakülte yöneticilerinin üniversitede işleyen bütçe yönetimi süreçlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak ve yöneticilerin sürece ilişkin değerlendirmesini almaktır. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü araştırmacı tarafından gizli tutulacaktır. Elde edilen veriler sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle başlamak istiyorum.

Görüşme Numarası:

Görüşülen Kişi:

Görüşme Tarihi ve Saati:

Görüşme Yeri:

Görüşme Soruları

1. Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?
–Üniversiteyi diğer kurumlardan ayıran özellikleri nelerdir?
2. Üniversitelerde özerkliği nasıl anlamlandıryorsunuz?
3. Üniversitelerde özerklik alanlarından olan mali özerkliği nasıl anlamlandıryorsunuz?
- Üniversitede mali özerklik neden gerekli?
- Üniversite finansman şeklinin kamusal finansman olması mali özerkliği etkiler mi?
- Mali özerkliği kaynak yaratma ve kullanma olarak anlarsak, böyle bir durumda üniversitede bilimsel özerklikten (özgürlükten) bahsedebilir miyiz?
4. Üniversiteler ile sanayi işbirliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
5. Üniversitelerin sanayi ile ilişkileri sonucu iş çevrelerinin üniversite üzerinde egemenliği söz konusu olabilir mi? Olmalı mı?
6. Üniversiteler parasal kaynak yaratmak için farklı uygulamalara yönelmeli midir?
7. Eğitim ve araştırma etkinliklerinin ticari amaçlı kullanılmasını nasıl karşılıyorsunuz?
8. Yükseköğretimde kaynak yaratma bakımından rekabet olmalı mı?
- Olmalı ise; sizce rekabeti artıran güç nedir?
- Olmamalı ise; neden?
9. Vakıf üniversiteleri ile devlet üniversiteleri arasında kaynak yaratma anlamında bir fark görüyor musunuz? Nedir?
10. Günümüzde uygulanan bütçe sisteminde en çok karşılaştığınız sorunlarınız nelerdir?
11. Bütçenin büyüklüğü size göre hangi ölçütler temel alınarak belirlenmelidir?
12. Ülkemizde bir önceki yıl ayrılan ödenekler üzerinde pazarlık edilerek anlaşma yöntemi ile oluşturulan, çok sayıda fasıl ve kalemden oluşan bütçe sistemi kullanılmaktadır. Pazarlık yoluyla bütçenin belirlenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
10. Bütçeniz yeterli mi? Yıl sonunda bütçenizde kalan para oluyor mu?
- Oluyorsa neden?
13. Bütçeleme sistemi nasıl düzenlenirse işler daha kolay yürür?

14. Bütçe olanaklarının yöneticilerin elinde önemli bir güç olarak kullandığını düşünüyor musunuz?
15. Üniversitenizde bilimsel toplantılara katılmak için, bilimsel yayın için araştırmacılarınıza maddi destek sağlıyor musunuz? Nasıl?
- Destekleriniz için bir ölçüt var mı? Ne oranda destek veriyorsunuz?
 - Öğretim elemanlarının bilimsel etkinlikler için yeterince desteklendiğini düşünüyor musunuz?
 - Kütüphane hizmetleri yeterli mi? Elektronik kütüphanelere, yayınlara ulaşabilme olanağı sunuyor musunuz? Bütçeden ayrılan belli bir miktar var mı? Kullanıcıların üyeliği için para isteniyor mu?
 - Öğretim elemanlarının sosyo-kültürel yaşamlarını desteklemek için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
 - Öğretim elemanlarınızın yemek, barınma gibi gereksinimlerini karşılıyor musunuz? Yemekhane ve lojman olanaklarınız ücretsiz ve yeterli mi? Eğer ücretli ise, bu olanaklardan kar amacı güdüyor mu?
16. Üniversitenizde öğrencilerinizden kayıt, diploma, öğrenci belgesi ücreti alıyor musunuz?
- Öğrencilerinizin yemek, barınma gibi gereksinimlerini karşılıyor musunuz? Yemekhane ve yurt olanaklarınız ücretsiz ve yeterli mi?
 - Öğrencilerinizin sosyo-kültürel yaşamlarını desteklemek için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
17. Üniversitenizde idari personelin çalışma ortamına destek sağlıyor musunuz?
- İdari personelin sosyo-kültürel yaşamlarını desteklemek için ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
 - İdari personelin yemek, barınma gibi gereksinimlerini karşılıyor musunuz? Yemekhane ve lojman olanaklarınız ücretsiz ve yeterli mi?
 - Yemekhane ücretlerinde öğrenci, akademik personel ve idari personel arasında bir fark var mı?
18. Üniversite bütçesinin, bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması şeklinde uygulanan katılımlı bütçe hakkında ne düşünüyorsunuz?
19. Üniversitelerde katılımlı bütçeleme uygulanabilir mi?
- Neden?
 - Cevap evet ise, kendi üniversitenizde uygulamak ister misiniz?

EK 8. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Öğrenci Görüşme Formu

Bu araştırmanın amacı üniversitelerde uygulanan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinden öğrencilerin üniversite yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümlenektir. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü gizlidir. Elde edilen veriler sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzinizle başlamak istiyorum.

Görüşme Numarası:

Cinsiyet:

Görüşülen Kişi:

Fakülte:

Görüşme Tarihi ve Saati:

Sınıf:

Görüşme Yeri:

Görüşme Soruları

1. Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?
 - Üniversiteyi diğer kurumlardan ayıran özellikleri nelerdir?
2. Üniversitelerde özerkliği nasıl anlamlandırıyorunuz?
3. Üniversitenin mali özerkliği denildiğinde ne anlıyorsunuz?
 - Mali özerkliği, devlet tarafından üniversitelere verilen ödeneğin harcanmasının üniversitelerin kendi gereksinimlerini temel alarak harcayacak bir plan çerçevesinde ele alırsak, bunun üniversiteler için anlamı ne olur?
 - Mali özerkliği, üniversitelerin serbestçe kaynak yaratma ve kullanma süreci olarak ele alırsak, bunun üniversiteler için anlamı ne olur?
4. Üniversitelerin sanayi kuruluşları ile çalışıp, onların istediği araştırmaları yapmaları konusunda ne düşünüyorsunuz?
 - Bunun olumlu ve olumsuz yanları var mıdır?
5. Üniversiteler parasal kaynak yaratmak için farklı uygulamalara yönelmeli midir?
 - Eğitim ve araştırma etkinliklerinin ticari amaçlı kullanılmasını nasıl karşılıyorsunuz?
 - Yükseköğretimde kaynak yaratmak için rekabet olmalı mı?
 - Olmalı ise; sizce rekabeti artıran güç nedir?
 - Olmamalı ise; neden?
6. Bütçe yönetim sürecine öğrenciler katılmalı mıdır?
 - Katılmalı ise; neden ve nasıl?
7. Üniversitenizde öğrencilerden kayıt, diploma, öğrenci belgesi, kimlik kartı ücreti gibi maddi taleplerde bulunuluyor mu?
 - Eğer maddi talep varsa; hangilerinden? Bunun düzeyi nedir? Yani sembolik bir miktar mı yoksa sizi maddi anlamda zorlayan bir miktar mı?
8. Yemek, barınma gibi gereksinimleriniz üniversiteniz tarafından karşılanıyor mu?
9. Sosyo-kültürel ve sportif yaşamı desteklemek için ne tür etkinlikler yapılıyor? Yeterli mi? Nasıl olmalı? Alt yapı olanakları var mı (salon, alan vb)?
10. Dersliklerin ve laboratuvarın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Nasıl olmalı?

11. Üniversitenizde bilgisayar ve internet gibi teknolojik olanaklardan yararlanabiliyor musunuz?
 - Yeterli mi?
 - Kullanımınız için bedeli var mı? Varsa ne kadar?
12. Kütüphane yeterli mi? Aradığınız kaynaklara ulaşabiliyor musunuz? Üyelik paralı mı?
13. Üniversite tarafından verilen burs olanakları yeterli mi?
 - Ne tür burslar var?
 - Kontenjanları yeterli mi? (kaç kişiye veriliyor?)
14. Öğrenci toplulukları mali açıdan destekleniyor mu?
15. Yaz okulu, ikinci öğretim gibi uygulamaları gerekli görüyor musunuz? Bu uygulamalardan alınan ücretle ilgili ne düşünüyorsunuz?

EK 9. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi Öğretim Üyesi Görüşme Formu

Bu araştırmanın amacı üniversitelerde uygulanan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinden öğretim üyelerinin üniversite yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümlenektir. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü gizlidir. Elde edilen veriler sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzinizle başlamak istiyorum.

Görüşme Numarası:

Cinsiyet:

Görüşülen Kişi:

Fakülte

Görüşme Tarihi ve Saati:

Unvan:

Görüşme Yeri:

Yaş:

Görüşme Soruları

1. Üniversiteye nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?
 - Üniversiteyi diğer kurumlardan ayıran özellikleri nelerdir?
2. Üniversitelerde özerkliği nasıl anlamlandırıyorsunuz?
3. Mali özerkliği nasıl anlamlandırıyorsunuz?
 - Üniversite finansman şeklinin ağırlıklı olarak kamu kaynakları olması mali özerkliği etkiler mi?
 - Mali özerkliği kaynak yaratma ve kullanma olarak anlarsak, böyle bir durumda üniversitede bilimsel özerklikten (özgürlükten) söz edebilir miyiz?
 - Üniversitede mali özerklik neden gerekli?
4. Üniversiteler ile sanayi işbirliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
 - Üniversitelerin sanayi ile ilişkileri sonucu sermayenin üniversite üzerinde egemenliği söz konusu mudur?
5. Üniversiteler kaynak yaratmak için farklı uygulamalara yönelmeli midir?
 - Eğitim ve araştırma etkinliklerinin ticari amaçlı kullanılmasını nasıl karşılıyorsunuz?
 - Yükseköğretimde rekabet olmalı mı?
 - Olmalı ise; sizce rekabeti artıran güç nedir?
 - Olmamalı ise; neden?
 - Vakıf üniversiteleri ile devlet üniversiteleri arasında kaynak yaratma anlamında bir fark görüyor musunuz? Nedir?
6. Kaynak kullanımını ağırlıklı olarak hangi kalemlerde olmalıdır?
7. Bütçe olanaklarını yöneticilerin önemli bir güç olarak kullandıklarını düşünüyor musunuz?
8. Bütçe yönetimi sürecinde öğretim üyelerinin rolü var mıdır? Bu sürece katılmalı mıdır?
 - Katılmalı ise; neden ve nasıl?
9. Üniversite bütçesinin, bütün üniversite bileşenleri tarafından hazırlanması şeklinde uygulanan katılımlı bütçe hakkında ne düşünüyorsunuz?
10. Üniversitelerde katılımlı bütçeleme uygulanabilir mi?
 - Neden?
11. Üniversitenizde bilimsel toplantılara katılmak için, bilimsel yayın için araştırmacılara maddi destek sağlanıyor mu?

- Bu parasal destekler için bir ölçüt var mı? Ne oranda destek veriliyor?
 - Öğretim elemanlarının bilimsel etkinlikler için parasal olarak yeterince desteklendiğini düşünüyor musunuz?
 - Proje konusunda araştırmacılar destekleniyor mu?
 - BAP gibi projelerde yöneticilerin yanlı davrandığını düşünüyor musunuz?
12. Öğretim elemanlarının çalışma ortamları, laboratuvarları, donanımları yeterli mi?
13. Kütüphane yeterli mi? Aradığınız kaynaklara ulaşabiliyor musunuz?
- Elektronik kütüphanelere, yayınlara, veri tabanlarına ulaşabilme olanağınız nedir?
 - Üyelik ya da kullanım ücretli mi?
14. Yaz okulu, ikinci öğretim gibi uygulamaları gerekli görüyor musunuz? Bu uygulamalardan alınan ücretle ilgili ne düşünüyorsunuz?
15. Öğretim elemanlarının sosyo-kültürel ve sportif yaşamını desteklemek için ne tür etkinlikler yapılıyor?
- Yeterli mi?
 - Yetersiz ise, nasıl olmalı?
 - Yararlanmak kolay mı? Ücretli mi?
 - Alt yapısı var mı(salon, alan vb)?
16. Öğretim elemanlarının yemek, barınma gibi gereksinimleri karşılanıyor mu?
- Yemekhane ve lojman olanakları ücretsiz ve yeterli mi?
 - Lojman yeterli değilse; kira yardımı yapılıyor mu?
 - Ulaşım olanağı sağlanıyor mu? Yeterli mi?
17. Çocuklarınız için kreş, okul olanağı var mı? Yeterli mi?

EK 10. Üniversitede Bütçe Yönetimi Doktora Tezi İdari Personel Görüşme Formu

Bu çalışmanın amacı üniversitelerde uygulanan bütçe yönetimi süreçlerinin üniversite bileşenlerinden yönetsel personelin (idari personelin) üniversite yaşantılarına yansımalarını onların deneyimlerinden yola çıkarak çözümlenmektedir. Doktora tezinde kullanılacak görüşme soruları, bu amaçla hazırlanmıştır. Görüşme sürecindeki konuşmaların tümü gizlidir. Elde edilen veriler sadece bu çalışmayı yapan araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve isimler kesinlikle kullanılmayacaktır.

Söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz ya da eklemek istediğiniz bir nokta var mı?

İzin verirseniz konuşmaları kayda almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzninizle başlamak istiyorum.

Görüşme Numarası:

Görüşülen Kişi:

Görüşme Tarihi ve Saati:

Görüşme Yeri:

Görüşme Soruları

Cinsiyet:

Bulunduğu Birim:

Çalışma Yılı:

1. Üniversiteyi nasıl anlamlandırıyorsunuz?

- Diğer kurumlarla karşılaştığınızda ayıran bir fark var mı?

2. Üniversitede ilk göreve başladığınızda üniversitede çalışmakla ilgili beklentileriniz neydi?

- Bu beklentileri karşıladı mı?

3. Üniversitede çalışmaktan memnun musunuz?

4. Üniversiteler parasal kaynak yaratmak için farklı uygulamalara yönelmeli midir?

5. Üniversitelerde kaynak kullanımı ağırlıklı olarak hangi kalemlerde olmalıdır?

6. Bütçe yönetimi sürecinde idari personelin rolü var mıdır? Bu sürece katılmalı mıdır?

- Katılmalı ise neden ve nasıl?

7. Üniversitenizde idari personelin kendilerini çalışmalarına verebildikleri, temel fiziksel koşulları sağlayan çalışma ortamına sahip misiniz?

8. İdari personelin sosyo-kültürel ve sportif yaşamını desteklemek için ne tür etkinlikler yapılıyor? Yeterli mi? Nasıl olmalı?

9. İdari personelin yemek, barınma gibi gereksinimleri karşılanıyor mu?

- Yemekhane ve lojman olanakları ücretsiz ve yeterli mi?

- Lojman yeterli değilse; kira yardımı yapılıyor mu?

10. İdari personele ulaşım olanağı sağlanıyor mu?

- Sağlanıyorsa; yeterli mi?

11. Çocuklarınız için kreş, okul olanakları var mı? Yeterli mi?

12. Mesai dışı çalışma konusunda ne düşünüyorsunuz?

- Bu çalışmanın karşılığını maddi olarak alıyor musunuz?

- Mesai ücretlerinin yönetici inisiyatifinde olması hakkında ne düşünüyorsunuz?